

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
หริสา ยงวรรณกร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2557

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
หริสา ยงวรรณกร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2557

หริสา ยวรรณกร. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินท์ กศม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร. สมชาย เทพแสง, ภราดา ดร.ณัด อนันต์.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแยกเป็นแบบสอบถาม 3 ฉบับ และได้ค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับ ดังนี้ การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูได้ค่าความเชื่อมั่น .77 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ค่าความเชื่อมั่น .74 และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ค่าความเชื่อมั่น .75 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์สมการการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีการปฏิรูปการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัย และด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูงและปานกลาง โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยร่วมกันพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 54.00 โดยมีตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายสูงสุด คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามลำดับ

TRANSFORMATION LEADERSHIP AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN SCHOOL
EFFECTING LEARNING REFORM OF TEACHERS IN PRIMARY SCHOOL UNDER
BANGKOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

Presented in partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University

May 2014

Harisa Yongwannakorn. (2014). *Transformational Leadership and Environmental Management in Schools effecting Learning Reform of Teachers in Primary Schools under Bangkok Primary Educational Service Area*. Master's Project, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Thesis Committee: Dr. Somchai Thepsaeng, Brother Dr. Thanad Anan.

The purposes of this research were to study transformational leadership and environmental management in schools effecting learning reform of teachers in primary schools under Bangkok Primary Educational Service Area in five aspects as follows; curriculum, learning management, educational technology, research, and measurement and evaluation of learning.

The samples consisted of 306 school teachers in primary schools under Bangkok Primary Educational Service Area. The instruments used for data collection were 5 point-rating scale questionnaires. The Cronbach's alpha coefficient values were divided into 3 groups as follows; learning reform of teachers showed the value of .77, Transformational leadership showed the value of .74 and environmental management in schools showed the value of .75. The data analyses were done by percentage, mean and standard deviation. The tests of hypothesis were done by using Pearson product-moment correlation coefficient and Multiple Regression Analysis.

The research results were as under mentioned;

1. Learning reform of teachers in primary schools under Bangkok Primary Educational Service Area as a whole was at a high level. When considering each individual aspect was also at a high level by ranking from the highest to the lowest mean as follows; learning management, curriculum, measurement and evaluation of learning, research and educational technology.

2. Transformational leadership and environmental management in schools had positive relationship with learning reform of teachers in primary schools under Bangkok Primary Educational Service Area in high and moderate level by ranking as follows; transformational leadership and environmental management in schools respectively.

3. Transformational leadership and environmental management in schools effecting learning reform of teachers in Primary Schools under Bangkok Primary Educational Service Area. The research revealed a statistically significant at .01 level of mutual predictions of transformational leadership and environmental management to learning reform of teachers in primary schools under Bangkok Primary Educational Service Area. The power of prediction was

at 54.00 percentages. The variable which had a highest predictive power was transformational leadership and environmental management in schools respectively.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
ของ
หริสา ยงวรรณกร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ สว่างศักดิ์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ภราดา ดร.ณัฐ อนันต์)

(เรือเอก ดร.อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง)

.....กรรมการ

(ภราดา ดร.ณัฐ อนันต์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ ดร. สมชาย เทพแสง ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ภราดา ดร. ถนัด อนันต์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา แนะนำการทำงานวิจัย ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งทำให้ผู้วิจัยได้ประสบการณ์ในการทำวิจัยเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งถึงความกรุณาดังกล่าว ตลอดทั้งคณาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษาทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษามาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ดร. จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ที่ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำต่างๆ ในการทำงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะและคำแนะนำนั้นมาปรับปรุงแก้ไขงานวิจัย ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ดร. อรุมา เจริญสุข พ.ต.ท. ดร. ดิฐภัทร บวรชัย เรือเอก ดร. อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ ดร. จันทร์ศมภ์ ภูติอริยวัฒน์ และบาทหลวง ดร. มนูญ สนั่นเจริญ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานครทั้ง 9 โรงเรียน ที่เอื้อเฟื้อ อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณคุณครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ ครู อาจารย์ ทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ ผู้วิจัยได้นำเอาทักษะความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จลงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกกำลังใจ ที่สำคัญ คือ ทุกคนในครอบครัวที่ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา ตลอดจนพี่ๆ เพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา รุ่นที่ 35 ภาคปกติ ที่ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

หริสา ยงวรรณกร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากร	6
กลุ่มตัวอย่าง	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
สมมุติฐานการวิจัย	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	15
ลักษณะองค์กร	15
พันธกิจ	15
ภารกิจ	15
แนวทางและวิธีการให้บริการแก่ผู้รับบริการ	16
วิสัยทัศน์	17
เป้าประสงค์หลัก	17
วัฒนธรรม	17
ค่านิยม	17
ความสัมพันธ์ภายในภายนอกองค์กร	18
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้	18
การปฏิรูปการเรียนรู้	18
ความหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้	19
เป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้	20
หลักการและทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้	21
การปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	25
การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่	
การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2(ต่อ)	
การปฏิรูปด้านหลักสูตร	34
การปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน	49
การปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	74
การปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการวิจัย	90
การปฏิรูปด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	108
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูป การเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	135
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	136
การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	148
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	161
งานวิจัยในประเทศ	161
งานวิจัยต่างประเทศ	163
3 วิธีการดำเนินการการวิจัย	166
การกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	166
ประชากร	166
กลุ่มตัวอย่าง	166
เครื่องมือที่ใช้ในการการวิจัย	167
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการการวิจัย	167
การเก็บรวบรวมข้อมูล	168
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	169
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	171
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	172
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	172
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	173
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	173

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	185
วิธีการดำเนินการวิจัย	185
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	186
สรุปผลการวิจัย	186
อภิปรายผล	187
ข้อเสนอแนะ	190
บรรณานุกรม	191
ภาคผนวก	213
ภาคผนวก ก	214
ภาคผนวก ข	230
ประวัติย่อผู้วิจัย	245

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แนวทางและวิธีการให้บริการแก่ผู้รับบริการ	16
2 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้	33
3 จำนวนครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา	167
4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามเพศ (n = 237)	173
5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามอายุ (n = 237)	174
6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามระดับการศึกษา สูงสุด (n = 237)	174
7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตาม ตำแหน่งของ ครูผู้สอน (n = 237)	175
8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามประสบการณ์ ในการสอน (n = 237)	175
9 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน	176
10 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านหลักสูตร โดยรวมและรายข้อ	177
11 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ	178
12 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยรวมและรายข้อ	179
13 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวิจัย โดยรวมและรายข้อ	180
14 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยรวมและรายข้อ	181

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร	182
16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร	182
17 การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร	183

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	12
2 ความสัมพันธ์ภายในภายนอกองค์กร	18
3 วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร	41
4 กรวยแห่งประสบการณ์ (Cone of Experiences)	82
5 ขั้นตอนการวิจัยโดยทั่วไป	98
6 องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยการวิจัย	99
7 การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้	100
8 กระบวนการการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	102
9 การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	104

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2550: 1 – 5) ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีบัญญัติเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา โดยเฉพาะมาตรา 49 ได้ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ทุกคนต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกัน ทั้งการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และมาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (กรมวิชาการ. 2546: 14) เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความสำคัญของการศึกษาดังกล่าวและเป็นการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วให้ก้าวทันอารยประเทศ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมผลักดัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพ นั่นคือ ความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพราะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และระบบสนับสนุนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเทคโนโลยี ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมใหม่ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544: 2 – 3)

การปฏิรูปการศึกษาควรปฏิรูปให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่น โดยยึดมาตรฐานของชาติเป็นหลัก ซึ่งหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ และหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์ (ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง) หรือเรียกว่า ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้ามครูกลับมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้การศึกษามีพลังและศักดิ์ศรีในการแก้ปัญหาของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ประเวศ วะสี. 2543: คำนำ) ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูหรือบุคลากรทางการศึกษา เพราะปัจจัยการดำเนินงานของครูมีค่าเป็นสองเท่าต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: 180)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้การผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาครูและยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพ

ชั้นสูง สร้างครูดี ครูเก่ง รองรับการปฏิรูปการศึกษาและรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 โดยกำหนดมาตรการหลักสองประการ คือ การปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทนและสวัสดิการให้สามารถดึงดูดคนเก่งและคนดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู และให้พัฒนาระดับสถาบันผลิตครูให้มีความเป็นเลิศ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งระบบการรับรองมาตรฐาน และการประกันคุณภาพของสถาบันผลิตครู และได้มีการทดลอง โดยแยกเด็กที่มีคะแนนอยู่ในระดับร้อยละ 50 ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ไปเรียนกับครูเก่ง อีกกลุ่มไปเรียนกับครูธรรมดา กำหนดระยะเวลา 3 ปี แล้ววัดผลพบว่า กลุ่มที่เรียนกับครูเก่ง มีความสามารถสูงกว่ากลุ่มที่เรียนกับครูไม่เก่งถึงร้อยละ 53 (อมเรศ ศิลอ่อน. 2552: 3) แสดงให้เห็นว่า คุณภาพของการศึกษา คือ คุณภาพการสอนที่ครูให้กับเด็ก ครูจะทำหน้าที่สอนอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อครูมีค่านิยม ทักษะและความรู้ของความเป็นครูที่เหมาะสม ถูกต้องและเพียงพอ ซึ่งความรู้นั้นต้องเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำหรับครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบปัญหาที่ต้องปรับปรุง คือ การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา พบว่า บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ไม่เพียงพอในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ยังขาดการพัฒนาเนื้อหาผ่านสื่อที่มีคุณภาพ เพราะมีจำนวนคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ลำสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552: 2 – 9) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินการเรียนรู้ ครูได้ตระหนักถึงความสำคัญ มีความรู้ในเรื่องนั้นแล้ว แต่ยังไม่ได้ลงมือทำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: 176) ด้านการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้ สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการจัดค่ายการเรียนรู้ การศึกษานอกสถานที่ การเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากร ซึ่งต้องมีค่าตอบแทน แต่กฏระเบียบต่างๆ เป็นอุปสรรคอยู่มาก โรงเรียนจึงได้มีการวางกลยุทธ์ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน โดยเริ่มจากการปรับหลักสูตร ลดสาระการเรียน/เนื้อหา ผูกอบรมครูในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์/ทักษะกระบวนการคิด ปรับการจัดการเรียนการสอนให้เน้นการปฏิบัติจริง ผูกการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาให้มากขึ้น ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนโดยให้ใช้วิธีการที่หลากหลายมากขึ้น รวมทั้งปรับระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 45 – 51) ซึ่งยุคของการเปลี่ยนแปลงนี้ทุกโรงเรียนต้องตื่นตัว มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหาร การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ รู้จักแสวงหาความรู้ รู้จักเชื่อมโยงความรู้จากข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (วิไลลักษณ์ จุลเสริม. 2552: ออนไลน์; อ้างอิงจาก ปองพล อติเรกสาร. 2552) ดังนั้นการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูจึงเกิดจากการพัฒนานวัตกรรม สื่อเทคโนโลยี ด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนโดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกห้องเรียน เน้นการปฏิบัติจริง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ร่วมกัน (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88) สอดคล้องกับทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการสร้างเครือข่าย

เพื่อการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของผู้เรียนในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการให้เชื่อมโยง ทำท่ายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน มีวัดและประเมินผลหลายรูปแบบทั้งจากผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของบาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) การปฏิรูปเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและนักเรียน มีพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา และพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อสื่อสารระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน และมีการวัดและการประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก ทำนองเดียวกับแนวคิดของดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู เริ่มจากครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความแตกต่าง ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรมและภาษา แล้วจึงจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่น โดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา พัฒนาทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะและให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ครูเป็นครูกักวิจัย เช่น เดียวกันแนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 1 – 43) สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูป 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการกำกับติดตามการวัดและการประเมินผล ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีและด้านการบริหารจัดการ

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ โดยการปฏิรูปการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยการบริหารต่างๆ ที่สนับสนุน ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) เพราะการปฏิรูปการศึกษามุ่งหวังให้การศึกษาพัฒนาทั้งระบบ ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารและครูที่ต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพล วังสินธุ์. 2545: 29) โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Bass; & Avolio. 1994: 2) ภาวะการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดพลังแห่งความมุ่งมั่น ทำงานเต็มศักยภาพของตน โดยมุ่งหวังให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในระดับสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 152) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้ร่วมงาน มีการใช้แรงจูงใจ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนไปในทาง

ที่ดีขึ้น ในทำนองเดียวกับวิโรจน์ สารรัตนะ (2555: 284 – 287) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้กับครูทุกคนในองค์กร มุ่งเน้นให้มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ โดยกระตุ้นให้ครูตระหนักถึงโอกาสหรือปัญหา และการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษาวดี จันทรสนธิ (2550: บทคัดย่อ) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอน และการเรียนรู้การปฏิบัติการกิจการเป็นครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นโดยครูคนหนึ่งๆ หรือกลุ่มครู โดยมีอิทธิพลต่อสมาชิกครูและบุคลากรในโรงเรียน และต่อฝ่ายบริหาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทลาลย์ สารสุข (2553: บทคัดย่อ) สรุปว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน

นอกจากนี้การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนยังมีความสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู เพราะการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้บุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดในการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 มาตราที่ 11 ว่าสถานศึกษาต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553: ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นุสรณ์จิต ธรรมศิริ (2544: 22) สถานศึกษาที่ดีไม่เพียงแต่จะมีครูและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเท่านั้น สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ทั้งอาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ครูจัดให้ช่วยเสริมให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮาร์กรีฟส์ และอีแวนส์ (Hargreaves; & Evans. 1997: 42) โรงเรียนควรจัดอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย มีแสงสว่างที่เพียงพอ มีพื้นที่ที่พอเหมาะ มีการทำความสะอาดและรักษาให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 43) โรงเรียนควรมีการปฏิรูปในเรื่องของอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา วาระดี (2551: บทคัดย่อ) สรุปว่าปัจจัยส่วนบุคคลและบรรยากาศโรงเรียนร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ดังนั้นการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 82 – 83) สรุปว่า การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ ซึ่งการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยทำให้ครูเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร อันจะเป็นแนวทางไปสู่การแก้ไขปัญหาการปฏิรูปการศึกษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
5. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ครูทราบถึง

1. ระดับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 2. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 3. ระดับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 5. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
- ซึ่งผลของการวิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพขึ้น อีกทั้งสามารถนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการฝึกอบรมครู ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ และใช้ข้อมูลเป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายในการพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูให้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัย และด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 37 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2556 มีจำนวนครู 1,420 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2556 จำนวน 306 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ เครจซี และ มอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 607 – 610) จากนั้นใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น แล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

1. ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ได้แก่
 - 1.1 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์
 - 1.2 การสร้างแรงบันดาลใจ
 - 1.3 การกระตุ้นทางปัญญา
 - 1.4 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
2. การจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ได้แก่
 - 2.1 สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ
 - 2.2 สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ
 - 2.3 สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ
3. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ได้แก่
 - 3.1 ด้านหลักสูตร
 - 3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 3.3 ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
 - 3.4 ด้านการวิจัย
 - 3.5 ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู หมายถึง การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนของครู จากแบบเดิมเป็นแบบใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคของการปฏิรูป การศึกษา ประกอบด้วย การปฏิรูปด้านหลักสูตร การปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน การปฏิรูป ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา การปฏิรูปด้านการวิจัย และการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้

1.1 การปฏิรูปด้านหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่หรือสร้างขึ้นใหม่ โดย สืบจากความต้องการของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างบริหาร ประกอบด้วย การกำหนด เนื้อหาวิชา โครงสร้างเวลาเรียน เนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับ ความต้องการของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแนวคิดที่ดีขึ้น

1.2 การปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนาวิธีการจัดการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือคิดค้นวิธีสอนแบบใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียน การสอน เพิ่มพูนทักษะการคิด และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิด ประสบการณ์จริง สามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว แล้วนำมาบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในตัวเอง สร้างบรรยากาศที่เอื้อหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขที่จะค้นคว้าศึกษาหาความรู้ สอดแทรก คุณธรรม จริยธรรมในระหว่างเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

1.3 การปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงหรือพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ รวมทั้งเครื่องมือ วัสดุ เทคนิค วิธีการ หรือสถานที่ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและกระจายอย่างทั่วถึง มีการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น มีระบบดูแลรักษาสื่อต่างๆ ให้มีคุณภาพ จัดระบบการเข้าถึงง่ายเพื่อเอื้อหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

1.4 การปฏิรูปด้านการวิจัย หมายถึง การค้นหาความรู้ หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำมา ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหา มีการกำหนดเป้าหมาย วางกระบวนการดำเนินการ และปรับปรุงพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย มีการสนับสนุนส่งเสริมครูด้านการวิจัยโดยการจัดตั้งอำนวยความสะดวก ต่างๆ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ทั้งเอกสาร ตำรา วารสาร การให้ความสะดวกในการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอัดสำเนา รวมถึงการจัดบริการพิมพ์รายงานวิจัย ให้บริการ วิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ให้บริการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำวิจัย

1.5 การปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการ หรือวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมถึงค้นหา รวบรวม และ สร้างวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการวิเคราะห์รวบรวม ข้อมูลที่แสดงความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมถึงรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการ ตัดสินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของครูในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ โดยผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน กระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานพัฒนาความสามารถของตนไปสู่ระดับที่สูงขึ้น และมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม สร้างความผูกพันต่อองค์กร ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและช่วยเหลือผู้ร่วมงาน ส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานมีองค์ประกอบด้วยการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยมีการนิยาม ดังนี้

2.1 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ ศรัทธา และได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงานว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กระตือรือร้น ทำงานอย่างมุ่งมั่น ช่วยเหลือผู้ร่วมงาน อีกทั้งยังมีคุณธรรมและจริยธรรม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีสมรรถภาพ ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ ในอุดมการณ์ มุ่งประโยชน์ส่วนรวมและหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วน พัฒนาองค์กรด้วยการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสร้างบรรยากาศการบริหารที่ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนร่วมเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน

2.2 การสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูกระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานกระตือรือร้น ตระหนักและเห็นคุณค่าของงาน สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก สร้างความคาดหวังในแง่ดี ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ตาม เข้าใจและให้กำลังใจผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเชื่อมั่นว่าสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เมื่อปฏิบัติงานสำเร็จมีการชมเชย ให้รางวัล ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ร่วมงานรู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

2.3 การกระตุ้นทางปัญญา หมายถึง พฤติกรรมที่ครูกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ตระหนักรู้ เข้าใจ ปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานรู้ถึงท่าทียกกับการเปลี่ยนแปลง สร้างความมั่นใจในความสามารถของตนเอง กระตุ้นการคิด สร้างสรรค์ เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่อกัน โดยส่งเสริม สนับสนุนแนวความคิดใหม่ๆ ให้โอกาสผู้ร่วมงานในการแสดงความสามารถ ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม

2.4 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงต่อผู้ร่วมงาน โดยการดูแลเอาใจใส่ สนใจ ส่งเสริม เป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือชี้แนะเป็นรายบุคคล เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาร่วมงานด้วยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และสร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการอย่างเท่าเทียมกัน

3. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การจัดการสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ทศนคติและการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ

ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน และมีอิทธิพลกับบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยมีนิยามดังนี้

3.1 สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรม ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และห้องเสริมการเรียนต่างๆ ให้เพียงพอเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนอย่างมีความสุข และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีแก่นักเรียน ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงความร่มรื่น สวยงาม เรียบง่าย เป็นธรรมชาติและยั่งยืน สะอาด ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนในโรงเรียน

3.2 สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์การสอน สื่อเทคโนโลยีต่างๆ และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการต่างๆ ทำให้นักเรียนได้ความรู้ ประสบการณ์มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่แจ่มใส น่าเรียนรู้ เรียนสนุก รักเพื่อน และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.3 สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินการภายในโรงเรียนให้ปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร มีการดำเนินงานอย่างมีระบบ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ยึดมั่นแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน มีการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีการนำข้อมูลจากการสำรวจสภาพปัจจุบันมากำหนดเป็นนโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนาางานของโรงเรียน การมอบหมายงานหรือการสั่งการก็เป็นไปตามสายการบังคับบัญชา ที่มีความเป็นกันเอง อบอุ่น เหมาะสมกับความสามารถ ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการติดตามดูแล ช่วยเหลือ ยกย่องชมเชย มีการสร้างขวัญกำลังใจรวมถึงการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดและงานวิจัย ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีผลวิจัย แนวคิด และบุคคลสนับสนุน ดังนี้

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ แอน และ เดสิรี (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อเทคโนโลยี ด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกห้องเรียน เน้นการปฏิบัติจริง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ร่วมกัน สอดคล้องกับ

แนวคิดของทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของผู้เรียนในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการให้เชื่อมโยง ทำทหายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้ และสื่อที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน มีวัดและประเมินผลหลายรูปแบบทั้งจากผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ บาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและนักเรียน มีพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ มีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาและพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อสื่อสารระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัย เพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน และมีการวัดและการประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก ทำนองเดียวกับแนวคิดของ ดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู เริ่มจากครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนว่า ผู้เรียนมีความแตกต่าง ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษา แล้วจึงจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่นโดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา พัฒนาทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัด การเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะ และให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง โรงเรียนและชุมชน มีการประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่องและส่งเสริมให้ครูเป็นครุณักวิจัย เช่นเดียวกับแนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 1 – 43) สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูป 6 ด้านดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการกำกับติดตามการวัดและการประเมินผล ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยี และด้านการบริหารจัดการ

จากแนวความคิดของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร
 2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
 3. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
 4. ด้านการวิจัย
 5. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้
2. ตัวแปรปัจจัย ผู้วิจัยอาศัยแนวความคิดของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของเบส เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึง

ปัจจัยบุคคล (Bass; & Avolio. 1994: 2) เพราะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้ร่วมงาน มีการใช้แรงจูงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (James; & Connolly. 2000: 152) ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้กับครูทุกคนในองค์กร โดยมุ่งเน้นให้มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ กระตุ้นให้ครูตระหนักถึงโอกาสหรือปัญหาและการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นในองค์กร มีวิสัยทัศน์ มีความขยัน อดทน อดกลั้นและมุ่งมั่น (วิโรจน์ สารรัตน์. 2555: 284 – 287) ดังนั้นครูที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพครูต้องใช้บทบาทในเชิงผู้นำ และในเชิงผู้เรียนรู้ให้สอดคล้องกันไปด้วยกัน (อุษาวดี จันทรสนธิ. 2550: บทคัดย่อ) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชญานุช สุดชาติ (2553: บทคัดย่อ) สรุปว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทลวัลย์ สารสุข (2553: บทคัดย่อ) สรุปว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน

2.2 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 82 – 83) เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับแนวความคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 43) สรุปว่า โรงเรียนควรมีการปฏิรูปในเรื่องของอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฟราเซียร์ (Frazier. 1997: 25 – 93) สรุปว่า การปฏิรูปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีจะต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยเน้นเสริมบรรยากาศทางบวกให้กับนักเรียน และผู้นำโรงเรียนต้องสร้างประชาคมดีให้บุคคลเห็นพ้องต้องกัน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีการวางแผนในระยะยาว และกระจายวิสัยทัศน์ไปสู่บุคคลในองค์กร ในทำนองเดียวกัน ฮาร์กรีฟส์ และ อีแวนส์ (Hargreaves; & Evans. 1997: 42) สรุปว่า โรงเรียนควรจัดอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย มีแสงสว่างที่เพียงพอ มีพื้นที่ที่พอเหมาะ มีการทำความสะอาดและรักษาให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย สอดคล้องกับแนวคิดของสุชาติ วาระดี (2551: บทคัดย่อ) สรุปว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและบรรยากาศโรงเรียนร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ในทำนองเดียวกัน สุจินตรา ผลิตะโกมล (2550: 43) สรุปว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาโรงเรียน เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยให้ครูเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โรงเรียนจึงควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำความคิดมาประมวลกันเข้าเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งจะได้นำเสนอ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. หลักการแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้
 - 2.1 การปฏิรูปการเรียนรู้
 - 2.2 ความหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้
 - 2.3 เป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้
 - 2.4 หลักการและทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้
 - 2.5 การปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
3. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 - 3.1 การปฏิรูปด้านหลักสูตร
 - 3.1.1 ความหมายของการปฏิรูปด้านหลักสูตร
 - 3.1.2 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.1.3 ประเภทของหลักสูตร
 - 3.1.4 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 3.1.5 แนวคิดในการปฏิรูปด้านหลักสูตร
 - 3.1.6 รูปแบบและกระบวนการปฏิรูปด้านหลักสูตร
 - 3.1.7 การบริหารด้านหลักสูตร
 - 3.1.8 การประเมินด้านหลักสูตร
 - 3.1.9 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านหลักสูตร
 - 3.2 การปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.3 หลักการและทฤษฎีของการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.4 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.5 รูปแบบการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน
 - 3.2.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน

3.3 การปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.1 ความหมายของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.2 ความสำคัญของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.3 ประเภทของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.4 แนวคิดการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.5 กระบวนการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.3.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3.4 การปฏิรูปด้านการวิจัย

3.4.1 ความหมายของการวิจัย

3.4.2 ความสำคัญของการวิจัย

3.4.3 แนวคิดในการการปฏิรูปด้านการวิจัย

3.4.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้กับการปฏิรูปการศึกษา

3.4.5 ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

3.4.6 แนวคิดของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

3.4.7 ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

3.4.8 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการวิจัย

3.4.9 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการวิจัย

3.5 การปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

3.5.1 การวัดผล

3.5.2 การประเมินผล

3.5.3 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

3.5.4 การปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

3.5.5 แนวคิดการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

3.5.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผล

การเรียนรู้

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

4.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4.1.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

4.1.2 ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4.1.3 บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4.1.4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

4.1.5 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4.2 การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน

4.2.1 ความหมายของสิ่งแวดลอม

4.2.2 แนวทางการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน

4.2.3 ความสำคัญของการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน

4.2.4 การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

4.2.5 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

1.1 ลักษณะองค์กร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนราชการในสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
โดยประกอบไปด้วยห้องที่ทุกเขตในกรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร
ตั้งอยู่ที่เขตราชเทวี

1.2 พันธกิจ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานครมีพันธกิจ ดังนี้

1. กำกับ ดูแล ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน มีพลังในการพัฒนา คุณธรรมเพิ่ม

ศักยภาพการแข่งขัน และการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 การกิจ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้
การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ให้
สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการ
ของท้องถิ่น

2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงาน
ในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ
ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว

3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
9. การดำเนินงานประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาในเขตพื้นที่ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้รับให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

1.4 แนวทางและวิธีการให้บริการแก่ผู้รับบริการ

ตาราง 1 แนวทางและวิธีการให้บริการแก่ผู้รับบริการ

ผู้รับบริการ	แนวทางและวิธีการให้บริการ
นักเรียน	พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ปลูกฝังคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมผู้เรียนได้โอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
ครูและบุคลากรทางการศึกษา ประชาชน ชุมชน	พัฒนาครูให้จัดการเรียนการสอนในมีประสิทธิภาพ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2556: ออนไลน์)

1.5 วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรชั้นนำในการบริหารจัดการและส่งเสริมการศึกษาภาคบังคับให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ พัฒนาสู่ความเป็นเลิศในทุกด้านตามมาตรฐานการศึกษา และยังยึดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.6 เป้าประสงค์หลัก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานครมีเป้าประสงค์หลัก ดังนี้

1. ประชาชนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และต่อเนื่อง
2. ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม เป็นพลโลกมีคุณภาพ และร่วมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้
3. ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ มีศักยภาพการแข่งขันและการพัฒนาคุณธรรม ที่ยั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

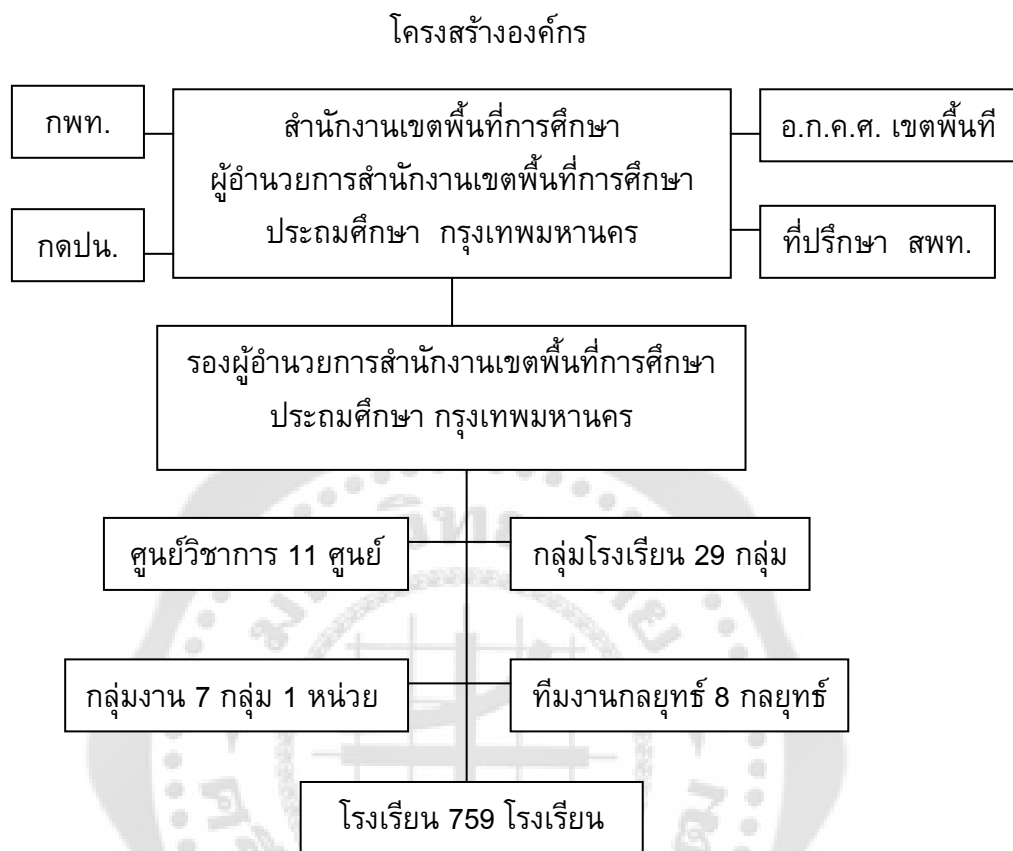
1.7 วัฒนธรรม

การทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีจิตสำนึกในการให้บริการ ยึด ใหว่ ทักทายให้เกียรติกัน

1.8 ค่านิยม

การนำการบริหารจัดการความรู้ (KM) มาใช้ในการปฏิบัติงาน ทำงานโดยใช้วงจร PDCA ทำงานโดยใช้หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

1.9 ความสัมพันธ์ภายในภายนอกองค์กร

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ภายในภายนอกองค์กร

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร (2556: ออนไลน์)

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การปฏิรูปการเรียนรู้

การจัดการศึกษาของไทยประสบกับปัญหาอย่างมากและสั่งสมมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันด้านต่างๆ ของคนไทยบนเวทีระดับโลกด้อยกว่าเกือบทุกประเทศที่เข้าร่วมการแข่งขัน นอกจากปัญหาด้านการศึกษาแล้ว ปัญหาในด้านคุณธรรมจริยธรรม ศิลปะวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันต่างก็เป็นประเด็นปัญหา ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤติอย่างรุนแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัญหาด้านการศึกษา ประเทศไทยจึงได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาของชาติด้วยการปฏิรูปการศึกษากันเป็นทีมาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษานับแรกมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 ส่งผลให้เกิดกระแสที่สร้าง

ความตื่นตัวและความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานทั้งต่อหน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักที่ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาได้ตระหนักถึงปัญหาที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน จึงได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษา รวมทั้งเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น เกษม วัฒนชัย (2545: 18 – 20) สรุปว่า การเรียนรู้คือหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทยและเป็นกระบวนการปลูกฝัง ถ่ายทอด ผูกอบรมสิ่งต่อไปนี้ คือ ความรู้ เจตคติ ความเข้าใจ ความเชื่อศรัทธา ระบบ คุณค่า ระบบคุณธรรม การควบคุมและดูแลตนเอง ทักษะและการทำงานให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

ดังนั้นหลักการปฏิรูปการเรียนรู้จึงยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีทักษะในการแสวงหาความรู้และยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต มุ่งสร้างแหล่งความรู้เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544: 80) โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาในระบบการศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อการจัดการศึกษา โดยครูทำหน้าที่จัดสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ดังนั้นครูจึงเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา ครูจึงต้องก้าวทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

สรุปการปฏิรูปการเรียนรู้มีความสำคัญ เพราะเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญอันส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ คุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นครูจึงต้องมีการปฏิรูปตัวเองด้านการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปฏิรูปการศึกษาการเรียนรู้ของครู ดังนี้

2.2 ความหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542: 15 – 16) ได้ให้ความหมายการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเต็มศักยภาพและเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545ค: 2 – 3) ได้ให้ความหมายการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปรับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน การปรับวิธีการสอนของครูให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีในตัวผู้เรียนโดยอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม การเปลี่ยนแนวความคิดและการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครองชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการจัดการศึกษาให้มีความเข้าใจและให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างสมบูรณ์

ชนาธิป พรกุล (2543: 21) ได้ให้ความหมายการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปการเรียนการสอนที่ครูต้องจัดให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ มีการฝึกกระบวนการคิดให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้จริง ครูมีโอกาสคิดเอง ทำเอง รับผิดชอบเอง ครูได้สร้างความรู้ มีอิสระในการคิด มีความกล้าที่จะคิดริเริ่ม ความเข้มแข็งของครูจะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

พิเชษฐ กาลามเกษตร (2544: 23) การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดเป้าหมายและรูปแบบวิธีการเรียนรู้ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน อันจะนำมาซึ่งประชากรที่มีความรู้คู่คุณธรรม คือ เก่ง ดี และมีความสุข

สุจินต์ นิมนงค์ และคนอื่นๆ (2546: 18) การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวคิด รูปแบบวิธีการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนสำคัญที่สุด มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิด มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและเป็นบุคคลที่มีความสุข

สรุปการปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความคิดเพื่อปรับวิธีการเรียนรู้โดยการคิดค้นวิธีการ/วิธีสอนใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 เป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนด้านการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามลักษณะ เป็นเด็กดี ขยัน อดทน คิดวิจารณ์ญาณได้ แก้ปัญหาเป็น คิดสร้างสรรค์ สื่อสารถ่ายทอดความรู้ความคิดได้ ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รักการเรียนรู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ สื่อคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและมีสุขภาพกายใจสมบูรณ์เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (กานดา พุทธรักษา. 2545: บทคัดย่อ) สอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่สรุปว่า เป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ผล ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ฟังพาดตนเองได้ เนื่องจากไม่หาความรู้ได้เอง และใช้ประโยชน์ทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545ข: 1) ที่สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อให้เด็ก เยาวชน และคนไทยในอนาคต เป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทย และสามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข มีความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพ กาย ใจสมบูรณ์เข้มแข็ง

2.4 หลักการและทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงาน การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และวิธีการในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 9) โดยมีผู้เสนอหลักการ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 80) เสนอหลักการปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดหลักผู้เรียน มีความสำคัญสูงสุด โดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาพลังความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มศักยภาพ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งสร้างแหล่งความรู้ ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม และทั่วถึงเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2544: 21 – 22) ได้เสนอหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นการยึดผู้เรียนว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการเรียนรู้จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการปฏิรูปการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จนั้น ครู ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้และความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นอย่างดี ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้ ดังนี้

2.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข มีจุดประสงค์เพื่อหาวิธีเรียนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกสนานทุกครั้ง ทุกชั่วโมง ผู้เรียนมาโรงเรียนด้วยความตื่นเต้น และมุ่งมั่นอยากรู้ในสิ่งที่เขายังไม่รู้ อยากทำในสิ่งที่เขาไม่เคยทำและอย่างเป็นสิ่งที่เขาเคยเป็น ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการเรียนที่มีความสุขว่ามีส่วนประกอบอยู่ 6 ประการ ได้แก่ (กิตยวดี บุญเชื้อ; คนอื่นๆ. 2541: 15 – 29)

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง
2. ครูให้ความเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง ครูให้ความเอาใจใส่ทุกคนเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ อารมณ์มั่นคง แจ่มใส วางตนเป็นแบบอย่างที่ดี เสียสละและอดทน
3. เด็กเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา เห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน ยอมรับจุดด้อยจุดด้อยของตนเอง รู้วิธีปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยไม่เสียสุขภาพจิต

4. เด็กแต่ละคนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจ เพื่อได้ค้นหาความสามารถของตนเองที่ซ่อนเร้นรอการพัฒนา

5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม และเร้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ การเรียนไม่ใช่ดวงอยู่ภายในห้องเรียน การเรียนสัมพันธ์กับวิถีชีวิต

6. สิ่งที่เราเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเขา

2.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นทฤษฎีที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ เพราะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะต่างๆ การแสวงหาความรู้ การคิด การจัดการกับความรู้ การแสดงออก การสร้างความรู้ใหม่ และการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข (สุมณฑา พรหมบุญ; คนอื่นๆ. 2541: 33 – 39)

ทิสนา แคมมณี (2547: 90) สรุปว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3 – 6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนหรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกมองข้ามไป ทั้งๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะคือ (สุมณฑา พรหมบุญ; คนอื่นๆ. 2541: 39 – 42)

1. ลักษณะแข่งขันกัน ในการศึกษาเรียนรู้ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่นเพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่างๆ
2. ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น
3. ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองและในขณะเดียวกันก็ต้องช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย

สำหรับการจัดการศึกษาปัจจุบันมักส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขัน มีผลทำให้ผู้เรียนเคยชินต่อการแข่งขันเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างไรก็ตามเราควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ โดยรู้จักใช้ลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจะต้องเผชิญสถานการณ์ที่มีทั้ง 3 ลักษณะ แต่เนื่องจากการศึกษาปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขันและแบบรายบุคคลอยู่แล้ว เราจึงจำเป็นต้องหันมาส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้โดยรวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตด้วย

สรุปทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือมี 5 ประการ ดังนี้

1. การฟังและเกื้อกูลกัน
2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด
3. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน
4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย
5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม มี 3 วิธี คือ กระบวนการกลุ่ม การเรียนแบบสรรค์

สร้างความรู้และการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ

5.1 กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน มีแรงจูงใจร่วมกันทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่สมาชิกกลุ่มมีอิทธิพลต่อกัน ในระยะแรก กระบวนการกลุ่มนำมาใช้ฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์และพัฒนาบุคลิกภาพ ต่อมาเป็นการนำ กระบวนการกลุ่มไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ

5.2 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) เป็นวิธีเรียนที่จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบ่งปันความรู้ ให้กำลังใจกันและดูแลซึ่งกันและกัน

5.3 การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) เป็นวิธีเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง โดยนำความรู้ที่มีอยู่เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่

2.4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดเป็นทฤษฎีที่มีจุดประสงค์ให้เป็นแนวทางสำหรับครูนำไปใช้ฝึกผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการคิด แบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ (ทิสนา เขมมณี; คนอื่นๆ. 2541: 54 – 56)

กลุ่มที่ 1 เป็นคำที่แสดงถึงพฤติกรรมซึ่งต้องใช้ความคิดที่เห็นเป็นรูปธรรมค่อนข้างชัดเจน

กลุ่มที่ 2 เป็นคำแสดงลักษณะการคิด ซึ่งไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ต้องอาศัยการตีความให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนอีกขั้นหนึ่ง คำกลุ่มนี้เรียกว่า ลักษณะการคิด เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกต้องทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง และคิดไกล

กลุ่มที่ 3 เป็นคำที่แสดงถึงการดำเนินกิจกรรมการคิดอย่างเป็นลำดับ ขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการคิดนั้นๆ ต้องอาศัยทักษะการคิดและลักษณะการคิดเป็นจำนวนมาก คำกลุ่มนี้เรียกว่า กระบวนการคิด เช่น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.4.4 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลปะ ดนตรี กีฬา เป็นทฤษฎีที่มีจุดประสงค์ให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปะ ดนตรีและพลศึกษาแก่ครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย มีสุขภาพที่สมบูรณ์ ด้านจิตใจและอารมณ์ มีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส ด้านสติปัญญา มีทักษะทางศิลปะ ทักษะในการเล่นดนตรีและเล่นกีฬาเป็น ด้าน

สังคม มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ และรู้ภัย ด้านจริยธรรม ประพฤติดี ประพฤติชอบ เพราะดนตรีเป็นเรื่องของจิตใจต้องอาศัยการเรียนรู้จากความเหมือนไปสู่ความแตกต่างและต้องอยู่บนความเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม ส่วนศิลปะเป็นเรื่องของความงามต้องอาศัยการเลียนแบบเพื่อเรียนรู้มาตรฐานของความงามแล้วนำไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองและกีฬาเป็นศิลปะของการเคลื่อนไหวอาศัยการเห็นและการสัมผัสอย่างซึมซับ (สุกรี เจริญสุข; คนอื่นๆ. 2541: 75 – 79)

2.4.5 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝน กาย วาจา ใจ

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝน กาย วาจา ใจ เป็นทฤษฎีที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยเด็กไทย มีดังนี้ (อำไพ สุจริตกุล. 2540: ออนไลน์)

1. การมีมารยาทและวิถีแห่งการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจขั้นพื้นฐาน
2. ความมีสติสัมปชัญญะเพื่อการครองตน ไม่ถลำไปสู่ความชั่ว
3. ความมีคุณธรรมที่สำคัญ
4. ความรักในเพื่อนมนุษย์
5. ความรักในธรรมชาติ

2.4.6 ทฤษฎี 4 L's เพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย (จีระ หงส์ลดารมภ์. 2553: ออนไลน์)

L ที่ 1 คือ Learning Methodology วิธีการเรียนรู้แบบใหม่เน้นการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น Workshop การทำ Assignment โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ Multimedia

L ที่ 2 คือ Learning Environment การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ คือ การสร้างให้ห้องเรียนมีบรรยากาศของการแสวงหาความรู้ร่วมกัน โดยจะจัดห้องเรียนแบบ U-Shape เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา สนุก สนใจ และมีส่วนร่วม บรรยากาศในการเรียนต้องทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติ ผ่อนคลายจากความเครียด มีมุมพักผ่อนและหนังสือดีๆ มีมุมอินเทอร์เน็ตในการรับ – ส่ง e-mail และการ Search หาข้อมูลต่างๆ ที่น่าสนใจโดยที่จะเน้นปรัชญาการศึกษาแบบ Coaching, Facilitator และ Mentoring บรรยากาศของการหาความรู้ที่ดีนั้นจะนำไปสู่ Creativity ทั้งนี้บรรยากาศการเรียนรู้จะต้องเน้นมาตรฐานในระดับสากล (International Benchmark)

L ที่ 3 คือ Learning Opportunity การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สร้างโอกาสในการได้เรียนรู้ ร่วมหารือกับวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ ซึ่งจะสามารถสร้างให้เกิดโอกาสในการร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่กันและกัน

L ที่ 4 คือ Learning Communities การสร้างชุมชนในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยใช้ห้องเรียนเป็นจุดเริ่มต้นและขยายผลต่อไปในวงกว้างเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ขึ้น ต่อมาจะเกิดชุมชนแบบ Digital สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลาทางอินเทอร์เน็ต อีเมล การโทรศัพท์สื่อสารกัน วิธีการเรียนเน้นการเรียนรู้เป็นทีม การทำ Workshop การทำการบ้าน (Assignment) และการร่วมวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง

2.4.7 ทฤษฎี 2 R's เพื่อการมองวิเคราะห์ปัญหาและการเรียนรู้ ประกอบด้วย (จิระ หงส์ลัดดารมภ์. 2553: ออนไลน์)

1. Reality มองความจริง คือ มองทั้งคนและมององค์การตามความเป็นจริง
2. Relevance ตรงประเด็น คือ การมองคนและมององค์การให้ตรงประเด็นปัญหา และแก้ไขให้ตรงด้วยคือ แก้ที่สาเหตุของปัญหาและเข้ากับสถานการณ์

จากทฤษฎีการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง 7 ทฤษฎีดังกล่าว สามารถใช้เป็นแนวทางดำเนินการในการปฏิรูปการเรียนรู้ เพราะเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้กับตัวผู้เรียนเป็นสำคัญจึงเป็นประโยชน์สำหรับครู เพราะสามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้

2.5 การปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และสาระสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ค: 13 – 17)

หมวดที่ 4 ได้บัญญัติเรื่องของแนวทางการจัดการศึกษาโดยกำหนดให้จัดการศึกษาที่ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด จึงทำให้ต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้เกิดขึ้น สาระของหมวดที่ 4 นี้ ครอบคลุมหลักการ สาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างให้แนวทางการมีส่วนร่วมสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ๆ ดังนี้

มาตรา 22 : หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 : สาระการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง การปกครอง ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่องการจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา 24 : การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผูกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถ

จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

มาตรา 25 : การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาแล้วนำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา 27 และ 28 : การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยหลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลาย ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ สาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาเพิ่มการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง การค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 : บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนรวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 : การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา

สาระการปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยมีความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นรูปธรรม โดยกำหนดกรอบการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายปฏิรูป การศึกษาใน 5 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545ก: 3)

1. ปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งเป็นการจัดองค์ประกอบต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งระบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ปฏิรูปการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตร ผู้เรียน เนื้อหาสาระ วิธีการเรียน การสอน แหล่งเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

3. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน วิธีการ กระบวนการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

4. ปฏิรูปครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เป็นการปรับระดับการผลิต การพัฒนาการส่งเสริมและการยกระดับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

5. ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาโดยการระดมทรัพยากรจาก แหล่งต่างๆ มาใช้เพื่อการจัดการศึกษา จัดทรัพยากรให้ถึงผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเป็นระบบ มีระบบ การบริหารทรัพยากรที่มีความคล่องตัวอย่างมีประสิทธิภาพตรวจสอบได้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545ข: 36 – 48)

1. ให้มีการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ตลอดจนความสามารถ ทางสมอง ระดับสติปัญญา ซึ่งส่งผลให้มีการแสดงผลการเรียนรู้ออกมาในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องจัดในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ที่แตกต่างดังกล่าว

2. เชื่อมโยงหลักสูตรสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่อายุ 0 – 20 ปี แนวทางการพัฒนา ผู้เรียนตามกรอบแนวคิดของหลักสูตร คือ ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ 3 ด้านคือ ความรู้ด้านวิชาการ (ให้ มีทักษะตามศาสตร์ต่างๆ) ความรู้เกี่ยวกับงาน (ทักษะในการทำงาน) และความรู้เกี่ยวกับชีวิต (ทักษะชีวิต) โดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมไว้ในความรู้ทุกด้าน

3. ปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เดิมครูเป็นผู้บอกวิชา ส่วนผู้เรียนมีหน้าที่ท่องจำ ทำข้อสอบที่ครูออก ใครจำสิ่งที่ครูบอกได้มากที่สุดคือคนที่เก่งที่สุด วิธีการ ดังกล่าวใช้ได้ดีในสมัยที่ยังไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลได้รวดเร็วอย่างในปัจจุบัน ความรู้ต่างๆ เคลื่อนไหว ได้ช้า ยังมีความเชื่อเรื่องภูตผีโดยไม่ต้องการพิสูจน์ แต่ในโลกยุคปัจจุบันหากเรายังมีวิธีการเรียนรู้ แบบเดิมประเทศชาติก็คงจะล้าหลังมาก ครูและนักเรียนจึงต้องเปลี่ยนพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (กระบวนการวิจัย) ผูกกระบวนการคิด การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแสวงหาความรู้ เรียกว่า เป็นการใช้การวิจัยเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และนอกจากส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาแล้วยังเป็นการส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชน สถาบันสังคมอื่นๆ ในการแสวงหาความรู้ รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาศาสตร์ ต่างๆ เพื่อการพัฒนาอีกด้วย

4. ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ความรู้เกิดขึ้นใหม่ทุกวินาที การเรียนรู้ในปัจจุบัน ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุดประชาชน หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการและภูมิปัญญา การได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ จากผู้คนที่หลากหลาย ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการทาง วิทยาศาสตร์หรือกระบวนการวิจัยจะทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับ วิถีชีวิตมีความรักความผูกพันกับท้องถิ่น เห็นคุณค่า อนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสามารถบูรณาการ ภูมิปัญญาไทยและสากลเพื่อนำมาปรับกับวิถีไทยได้

5. ประเมินผลจากพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อเพื่อให้การประเมินผลเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างพัฒนาผู้เรียนและเป็นกระบวนการที่ครูสามารถใช้ประโยชน์ การประเมินผลจึงควรให้ความสำคัญกับผลงานความสำเร็จ หรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการเรียนรู้โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตจากพฤติกรรม ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มควบคู่ไปกับการทดสอบตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และรูปแบบของการศึกษาเพื่อให้ความต่อเนื่องกันในทุกะดับการศึกษา ในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อควรนำผลการประเมินที่กล่าวแล้วมาประกอบการพิจารณาด้วย เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้ต่อเนื่องเต็มที่และลดการเรียนรู้พิเศษ การกวดวิชา ซึ่งทำลายเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยเน้นแห่งความหมายของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาหรือเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่ครอบคลุมสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องขยายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โทรสาร โทรศัพท์ และโทรคมนาคมอื่นๆ รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ทั่วไป เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ที่จัดเพื่อการศึกษาโดยมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพปราศจากข้อจำกัดด้านโอกาส ถิ่นที่อยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม

สรุปการปฏิรูปการเรียนรู้ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพโดยการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่อายุ 0 – 20 ปี ปฏิรูปวิธีการการเรียนรู้และการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีรวมทั้งการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีการประเมินผลจากพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

สำหรับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีการวางกลยุทธ์ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน การวัดประเมินผล เพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสร้างเสริมแรงจูงใจเพื่อประสพผลสำเร็จในการเรียนรู้ คือ ทบทวนเกณฑ์การวัดและประเมินผล รวมทั้งปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน โดยลดสาระการเรียนรู้เนื้อหา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติจริง ฝึกการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาให้มากขึ้น ปรับระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งฝึกอบรมครูประจำการในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และทักษะกระบวนการคิด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 45 – 51)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษามีทั้งหมด 9 มาตรา ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษา ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ สาระการเรียนรู้เน้นความรู้คู่คุณธรรม บูรณาการความรู้ที่หลากหลาย บทบาทของรัฐในการส่งเสริมการเรียนรู้มีคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดสาระของ

หลักสูตรที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประเมินผลการเรียนรู้ บทบาทของรัฐและผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้ รวมถึงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ค: 13 – 17) และในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 ได้กำหนดให้การผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ โดยกำหนดมาตรการหลักสองประการ คือ การปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทนและสวัสดิการให้สามารถดึงดูดคนเก่งและคนดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู และให้พัฒนาระดับสถาบันผลิตครูให้มีความเป็นเลิศ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งระบบการรับรองมาตรฐาน และการประกันคุณภาพของสถาบันผลิตครู และได้มีการทดลองโดยแยกเด็กที่มีคะแนนอยู่ในระดับร้อยละ 50 ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ไปเรียนกับครูเก่ง อีกกลุ่มไปเรียนกับครูธรรมดา กำหนดระยะเวลา 3 ปี แล้ววัดผลพบว่า กลุ่มที่เรียนกับครูเก่ง มีความสามารถสูงกว่ากลุ่มที่เรียนกับครูไม่เก่งถึงร้อยละ 53.53 (อมเรศ ศิลาอ่อน. 2552: 3) แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของการศึกษา คือ คุณภาพการสอนที่ครูให้ กับเด็ก ครูจะทำหน้าที่สอนอย่างมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อครูมีค่านิยม ทักษะ และความรู้ของความเป็นครูที่เหมาะสม ถูกต้องและเพียงพอ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

กรอบแนวทางปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 บนฐานของหลักการและแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คือ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป้าหมายนั้นภายในปี 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลักสามประการ ประเด็นแรกคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย พัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาศักยภาพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่งและมีใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประเด็นที่สองโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และประเด็นสุดท้ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา. 2554: 1 – 4) อีกทั้งยังสร้างความพร้อมสำหรับเชื่อมโยงด้านกายภาพทั้งโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพคน การเสริมสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555: 7)

แอน และเดซีรี (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88) สรุปว่า การปฏิรูปการของครูเกิดจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อเทคโนโลยี ด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนโดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกห้องเรียน เน้นการปฏิบัติจริง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ร่วมกัน

ทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของผู้เรียนในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการให้เชื่อมโยง ทำทนายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน มีวัดและประเมินผลหลายรูปแบบทั้งจากผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

บาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) สรุปว่า การปฏิรูปเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน ของครูและนักเรียน มีพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้ มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาและพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อสื่อสารระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน และมีการวัดผลและการประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก

ดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ของครู เริ่มจากครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความแตกต่าง ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษา แล้วจึงจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่นโดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา พัฒนา ทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะ และให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง โรงเรียนและชุมชน มีการประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่องและส่งเสริมให้ครูเป็นครูนักวิจัย

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2543: 20 – 21) สรุปว่า ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของการปฏิรูป การศึกษา ครูจึงต้องเริ่มที่การปรับเปลี่ยนบทบาทและพฤติกรรมครูเป็นอันดับแรก ด้วยการสร้างความตระหนัก ให้แก่ครู ใน 3 สภาวะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลง สังคมเปลี่ยนแปลง ระบบ วิธี หลักการ แนวคิดต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงรวมไปถึงกระบวนการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่องานที่ทำ วิธีทำงาน วิธีการคิด ครูมีหน้าที่ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียน การสอน
2. การแข่งขัน การทำงานทุกวันนี้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงการแข่งขัน จึงมีความจำเป็น ที่ครูจะต้องแข่งขันกับตนเองและแข่งขันกับคนอื่นทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา
3. ลูกคำ เป้าหมายของการทำงานของครูอยู่ที่ลูกคำ ซึ่งได้แก่ นักเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานที่รับเด็กเข้าศึกษาต่อหรือเข้าทำงาน การทำงานจึงต้องสนองต่อความต้องการ ของลูกคำ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของลูกคำ ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ลูกคำได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ผู้เรียนมีความก้าวหน้าอย่างไร และกำลังทำกิจกรรมอะไร

จาก 3 สภาะดังกล่าว ครูต้องตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ต้องมีการแข่งขัน และต้องคำนึงถึงนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม นอกจากการสร้างความตระหนักใน 3 สภาะแล้ว ครูยังต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง กล้าปฏิเสธ กล้าแสดงออก สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ทำสิ่งต่างๆ และแก้ปัญหาด้วยความรู้สึกที่มั่นคง ซึ่งจะทำให้ครูมีสุขภาพจิตดี และมีความสุขในการดำรงชีวิต

จากแนวความคิดที่สนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ซึ่งได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนวคิดต่างๆ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ แอน และ เดซีรี (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู เกิดจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อเทคโนโลยี ด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนโดยเน้นหลักสูตร ท้องถิ่น การศึกษานอกห้องเรียน เน้นการปฏิบัติจริง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อ การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของผู้เรียนในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับ การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการให้เชื่อมโยง ท้าทายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่ง พัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้ แหล่งเรียนรู้และสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน มีวัดและประเมินผลหลายรูปแบบทั้ง จากผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำ และส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของบาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) การปฏิรูป การเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและนักเรียน มีพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ มีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา และพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อ สื่อสารระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครองทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัย เพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน และมีการวัดและการประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก ทำนองเดียวกับแนวคิดของดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) การปฏิรูปการเรียนรู้ ของครู เริ่มจากครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความแตกต่าง ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษา แล้วจึงจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่นโดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา พัฒนา ทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะ และให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง โรงเรียนและชุมชน มีการประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่องและส่งเสริมให้ครูเป็นครูนักวิจัย เช่นเดียวกัน แนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 1 – 43) สรุปว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูป 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการกำกับติดตามการวัดและการประเมินผล ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยี และด้านการบริหารจัดการ

สรุปแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู

คนที่ 1 แอน และเดซีรี (Ann; & Desiree. 2010: 77-88) ได้แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการหลักสูตร
2. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

คนที่ 2 ทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) ได้แบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน
2. ด้านหลักสูตร
3. ด้านการวิจัย
4. ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
5. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. ด้านการวัดและการประเมินผล
7. ด้านภาวะผู้นำ

คนที่ 3 บาร์บารา (Barbara. 2008: 92-96) ได้แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
4. ด้านการวิจัย
5. ด้านการวัดและการประเมินผล

คนที่ 4 ดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) ได้แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการบริหารจัดการ
4. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. ด้านการวัดและการประเมินผล
6. ด้านการวิจัย

คนที่ 5 เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 1 – 43) ได้แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน
2. ด้านหลักสูตร
3. ด้านการจัดสรรงบประมาณ
4. ด้านการวัดและการประเมินผล
5. ด้านสื่อเทคโนโลยี
6. ด้านการบริหารจัดการ

ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ สรุปดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 2 การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้	แนวคิด					ความถี่	ผู้วิจัย เลือก
	แอน และ เดซีรี & Desiree. 2008: 77-88)	ทิมเพอเลย์ บาร์บารา (Timperley. (Barbara. มอนต์ 2008: 92-96)	ดาร์ลิง-แฮมมอนด์ (Darling- Hammond. 2006: 1-15)	เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (Jame; & Connolly. 2000)			
ด้านหลักสูตร	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
ด้านการจัดการเรียน							
การสอน	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
ด้านสื่อเทคโนโลยี							
การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
ด้านการวิจัย		✓	✓	✓		3	✓
ด้านการวัดและการ							
ประเมินผลการเรียนรู้		✓	✓	✓	✓	4	✓
ด้านการจัดสรร							
งบประมาณ					✓	1	
ด้านการบริหารจัดการ				✓	✓	2	
ด้านภาวะผู้นำ		✓				1	
ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม							
ในโรงเรียน		✓				1	

จากตาราง 2 การสังเคราะห์ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านหลักสูตร
- 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 3) ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
- 4) ด้านการวิจัย
- 5) ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

สรุปการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู คือ การปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนของครู จากแบบเดิมเป็นแบบใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยแต่ละหัวข้อมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 การปฏิรูปด้านหลักสูตร

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 23 กำหนดให้จัดหลักสูตรการศึกษาในส่วนสาระหลักที่เป็นแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการศึกษาต่อการดำรงชีวิตความเป็นคนไทย และความเป็นพลเมืองดีของชาติให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนและสังคม (ณัฐภา แสงคำ. 2552: ออนไลน์)

สนิย์ ภูพันธ์ (2546: 160 – 161) สรุปว่า การปฏิรูปหลักสูตรสามารถปฏิรูปได้หลายระดับขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการปฏิรูปหลักสูตรนั้นๆ ซึ่งสามารถแบ่งการปฏิรูปหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

1. หลักสูตรระดับชาติเป็นหลักสูตรแกนหรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่างๆ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักสูตรอาชีวศึกษา หลักสูตรการฝึกหัดครู เป็นต้น โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาและสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นตามลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้แก่ เขตการศึกษาต่างๆ หน่วยงานในเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอนหรือสถานประกอบการในท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้ที่มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรในระดับนี้ คือ ครูผู้สอน โดยการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา

กรีน (Green. 1995: 159 – 236) สรุปว่า การปฏิรูปหลักสูตรนั้นควรปฏิรูปให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่นโดยยึดมาตรฐานของชาติเป็นหลัก คือ ด้านหลักสูตรต้องมีกระบวนการพัฒนาอย่างชัดเจน จัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญร่วมพัฒนาและมีการประเมินเป็นระยะ

ทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 11 – 12) ควรบูรณาการหลักสูตรให้เชื่อมโยง ทำทนาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

บาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) การปฏิรูปหลักสูตรนั้นเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและนักเรียน ควรพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้

การปฏิรูปหลักสูตรจึงมีความสำคัญเพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการศึกษา เป็นการขยายแนวคิดในการจัดการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นหลักสูตรที่ดี ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ไม่สามารถกำหนดไว้ตายตัวได้ การสร้างหลักสูตรที่ดีจึงต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญก็คือ ผู้นำไปปฏิบัติ

หรือก็คือครูนั่นเอง ซึ่งครูจะต้องทำความเข้าใจกับหลักสูตรว่าหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไร มีโครงสร้างอย่างไร แล้วจึงจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องและมีทิศทางเดียวกับหลักสูตร ก่อนนำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์นั้น บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเป็นพื้นฐานก้าวแรกที่นำมาซึ่งความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา

3.1.1 ความหมายของการปฏิรูปด้านหลักสูตร

ทาบ (Taba. 1962: 454) ได้ให้ความหมายของการปฏิรูปด้านหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียน การสอน การวัดผลและการประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย วิธีการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิด ความรู้สึกผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

โซเวลล์ (Sowell. 1996: 16) ได้ให้ความหมายของการปฏิรูปด้านหลักสูตรว่า มีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 เป็นการทำให้หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และลักษณะที่ 2 เป็นการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน

สุจินต์ นิมมอนต์ และคนอื่นๆ (2546: 11) ได้ให้ความหมายของการปฏิรูปด้านหลักสูตร คือ การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน มีกระบวนการและเนื้อหาที่ครอบคลุม เชื่อมโยง และต่อเนื่องกันทุกระดับ และประเภทการศึกษา ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณธรรม จริยธรรม เน้นการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และให้แต่ละท้องถิ่นกำหนดมาตรฐานการศึกษาในระดับที่เหมาะสมกับตนเองได้ สำหรับส่วนกลาง จะจัดทำหลักสูตรแกนกลางและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

สรุปการปฏิรูปด้านหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่หรือสร้างขึ้นใหม่ โดยสำรวจจากความต้องการของสังคมโดยการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างบริหาร ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหาวิชา โครงสร้างเวลาเรียน วิธีการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับความต้องการของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแนวคิดที่ดีขึ้น

3.1.2 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Curriculum ซึ่งมาจากคำในภาษาละติน คือ Currere แปลว่า เส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง วงการศึกษาในอดีต เมื่อมีการนำหลักสูตรมาใช้ก็ตีความหมายโดยอาศัยรากศัพท์เดิม คือเปรียบเทียบหลักสูตรเป็นสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งโดยผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง ผู้เรียนจะต้องเรียนและฝ่าฟันความยากของวิชาต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรตามลำดับ เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อชัยชนะและความสำเร็จ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539: 1)

หลักสูตรจึงเป็นคำศัพท์ทางการศึกษาที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย มีความเข้าใจแตกต่างกันไปตามมุมมอง หรือประสบการณ์ของนักศึกษา นักพัฒนาหลักสูตรแต่ละคนให้ความหมายของหลักสูตร ดังนี้

โซเวลล์ (Sowell. 1996: 5) หลักสูตร คือ การสอนอะไรให้กับผู้เรียน ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวาง ที่รวมทั้งข้อมูลข่าวสาร ทักษะและทัศนคติ ทั้งที่ได้กำหนดไว้และไม่ได้กำหนดไว้ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา

โอลิวา (Oliva. 2001: 8 – 9) หลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียนโดยแผนงานต่างๆ จะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร มีขอบเขตกว้างขวาง หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือเป็นรายวิชาย่อย (Sequence of Courses) ทั้งนี้แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าวอาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียนภายใต้การบริหารและดำเนินงานของสถานศึกษา

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ เลวิส (Saylor, Alexander, & Lewis. 1981: 8) หลักสูตร คือ แผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

ทาบา (Taba. 1962: 10) สรุปว่า หลักสูตรเป็นเอกสารที่เขียนขึ้น ประกอบด้วยเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ การประเมินผล การเรียนรู้

กู๊ด (Good. 1973: 522) สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ความหมายดังนี้ 1) เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้สำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง 2) คำโครงทั่วไปหรือคำโครงเฉพาะ ซึ่งทางโรงเรียนจัดให้ผู้เรียนได้เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรหรือสามารถเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป 3) กลุ่มวิชาและประสบการณ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาคอยแนะแนวทางให้คำปรึกษา ความหมายของหลักสูตรในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์ให้อีกส่วนหนึ่ง

บีเน และคนอื่นๆ (Beane; et al. 1986: 34 – 35) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นรูปธรรม (Concrete) ไปสู่นามธรรม (Abstract) และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School Centered) ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) โดยอธิบายไว้ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา
2. หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการในการจัดการศึกษา
3. หลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย
4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน

รุจิรี ภูสาระ (2545: 1) หลักสูตร หมายถึงแผนการเรียน ประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา รวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลของการเรียน

ชมพันธุ์ คุญชร ณ อยุธยา (2540: 5) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ที่สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

สรุปหลักสูตร หมายถึง แนวการจัดประสบการณ์ หรือเอกสาร ที่มีการจัดทำเป็นแผนการจัดสภาพการเรียนรู้หรือโครงการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการดำเนินงานและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.1.3 ประเภทของหลักสูตร

ในการจัดทำหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องพิจารณาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคมและการเมืองการปกครอง จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรมีรูปแบบที่หลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดของนักการศึกษาที่มีความเชื่อต่อปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีทางการศึกษาที่แตกต่างกัน

สมนึก ธาตุทอง และ นุชนารถ ธาตุทอง (2545: 11 – 12) ได้อธิบายลักษณะของหลักสูตรไว้ ดังนี้

หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum or Subject Centered Curriculum) จะเน้นเนื้อหาความรู้เป็นหลัก

หลักสูตรหมวดวิชา (Broad- Field Curriculum) เป็นหลักสูตรรวบรวมศาสตร์แต่ละวิชาที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงกันเข้าไว้ในหมวดวิชา

หลักสูตรสัมพันธ์ (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่ใกล้เคียงกันอยู่กับหมวดหมู่เดียวกันเน้นวิธีการแก้ปัญหา

หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กัน ในหมวดวิชาหรือระหว่างวิชา มีความสอดคล้องต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันไม่ขาดตอน

หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์เรียนรู้ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งคัดเลือกมาจากหลายวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์

หลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีการกำหนดมาตรฐานเชิงเนื้อหา (Content Standard) อย่างชัดเจนจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขา

เอเรน และ แกทเทอร์น (Allan; & Glatthorn. 1987: 5 – 15) สรุปว่า หลักสูตรประกอบด้วย ข้อมูล 2 ส่วน คือ แผนงานสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้และการนำแผนงานไปใช้เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติจริง ซึ่ง แกทเทอร์น ได้แบ่งหลักสูตรในยุคของการศึกษาตามมาตรฐาน (Standard – Based Education) ออกเป็น 8 ประเภท แต่ละประเภทต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยง (Alignment) ดังนี้ คือ

1. Recommended Curriculum หรือ Intended Curriculum เป็นหลักสูตรที่หน่วยงาน องค์การวิชาชีพ นักวิชาการ จัดทำขึ้นเพื่อเสนอแนวความคิดของหลักสูตรตามปรัชญาที่ผู้จัดทำ

ต้องการให้เห็นเป็นแนวทางในการนำไปใช้ หลักสูตรประเภทนี้ไม่ได้บังคับใช้ทั้งประเทศแต่เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นข้อเสนอแนะแก่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เช่น สมาคมครูคณิตศาสตร์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (The National Council of Teachers of Mathematics : NCTM) สมาคมสังคมศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (The National Council of Social Studies : NCSS) เป็นต้น

2. Written Curriculum เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นในระดับรัฐหรือท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ประกอบด้วย กรอบโครงสร้างหลักสูตร (Curriculum Framework) แนวการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ (Scope and Sequence) คู่มือแนะนำการใช้หลักสูตร (Curriculum Guides) และตัวอย่างการจัดหน่วยการเรียนรู้ เป็นต้น หลักสูตรประเภทนี้ จะมีผลบังคับใช้ในระดับรัฐ ซึ่งแต่ละรัฐก็จะมีหลักสูตรที่หลากหลายแตกต่างกัน หลักสูตรประเภทนี้ในประเทศไทยเทียบเคียงได้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาหรือกรอบหลักสูตรของเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่นั้นๆ

3. Taught Curriculum เป็นหลักสูตรที่ครูจะนำไปปฏิบัติการสอนจริงในชั้นเรียน

4. Supported Curriculum หมายถึง การจัดทำ รวบรวม สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นและที่อื่นๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูและนักเรียน

5. Tested (Assessed) Curriculum หมายถึง การวัดและประเมินผล การจัดทำแบบทดสอบทั้งระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษารวมถึงแบบทดสอบระดับรายวิชาที่ครูสร้างขึ้น

6. Learned Curriculum เป็นหลักสูตรระดับล่างสุด หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

7. Hidden Curriculum หรือ Unintended Curriculum หรือหลักสูตรแฝง เป็นสิ่งที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่โรงเรียนไม่ได้ตั้งใจจะจัดให้เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้เรียนเรียนรู้จากวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น การอบรมด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียนโดยครูปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี การจัดบรรยากาศในโรงเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้ของคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น

8. Excluded Curriculum หมายถึง เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ถูกตัดออกไปจากหลักสูตร ทั้งที่มีความตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทำให้ผู้เรียนเสียโอกาสที่จะได้เรียนรู้เนื้อหาหรือหัวข้อที่สำคัญ ดังนั้น นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตรและเติมส่วนที่ขาดหายไป

จากที่กล่าวมาสรุปว่า หลักสูตรนั้นมีหลายประเภท เช่น หลักสูตรเนื้อหาวิชา หลักสูตรหมวดวิชา หลักสูตรสัมพันธ์ หลักสูตรสหสัมพันธ์ หลักสูตรประสบการณ์ หลักสูตรบูรณาการ และหลักสูตรแบบ

อิงมาตรฐาน เป็นต้น การจัดทำหลักสูตรก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญควรจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและบริบทของสังคมในขณะนั้น

3.1.4 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นส่วนกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีรายละเอียดที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนควรเรียนรู้อะไร มีเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงไร ควรได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในด้านใดและควรมีพัฒนาการทั้งในส่วนของร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างไร (ธำรง บัวศรี. 2542: 6 – 7) หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางหรือเป็นบทบาทบัญญัติของรัฐในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติ เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาและควบคุมการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (สมิทร คุณานุกร. 2536: 199 – 200) หลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเอกสารที่กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพตามที่พึงประสงค์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ (ปฏุล นันทวงศ์; และ ไพโรจน์ ดั่งวิเศษ. 2543: 9)

สรุปหลักสูตรมีความสำคัญ เพราะหลักสูตรเป็นเอกสารซึ่งเป็นแผนการหรือโครงการจัดการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล อีกทั้งยังเป็นส่วนกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนดไว้ ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

3.1.5 แนวคิดในการปฏิรูปด้านหลักสูตร

การจัดการการเรียนรู้ในระบบการศึกษาในทุกวันนี้ขึ้นอยู่กับว่า มีอะไรที่เป็นความรู้ อยู่บ้าง สิ่งนั้นก็ถูกถ่ายทอดไปยังผู้เรียนในหลักสูตรที่เน้นตัวเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางจะมุ่งเน้นความรู้เฉพาะทางที่อยู่ในเนื้อหาทางวิชาการของวิชานั้น แต่การศึกษามีใช้เป็นเพียงแค่กระบวนการเผยแพร่สาระความรู้ที่มีอยู่เท่านั้น แต่กระบวนการทางการศึกษาที่ดีต้องเน้นให้ผู้เรียนได้นำสาระทางวิชาการที่ได้เรียนรู้นั้นไปเพื่อได้รับการพัฒนาและนำไปแสวงหาหรือเพื่อการค้นพบความรู้ใหม่ (Wraga. 2009: 88 – 96) จึงควรบูรณาการหลักสูตรให้เชื่อมโยง ทำทลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (Timperley. 2008: 8 – 28) โดยจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่นและยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) รวมทั้งควรพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Barbara. 2008: 92 – 96)

จากการประชุมนานาชาติว่าด้วยการปฏิรูปหลักสูตรและการนำไปใช้ในศตวรรษที่ 21 ณ กรุงอิสตันบูล ประเทศตุรกี ได้เสนอมุมมองที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เราได้เคยปฏิบัติกัน นั่นคือการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะเพิ่มอัตราการเรียนรู้ทั้งของผู้เรียนและครู ซึ่งการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในระดับปฏิบัติการ แต่ในการนำหลักสูตรไปใช้ควรที่จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมของครูที่แสดงออกมา เช่น การเข้าอบรมเกี่ยวกับการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรจึงยังไม่อาจรับประกันได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะประสบความสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์เกี่ยวกับด้านหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหาของหลักสูตรทำให้หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาและมุ่งเน้นในด้านการกำหนดผลผลิตที่ควรจะต้องเกิดขึ้นต่อผู้เรียน หลักสูตรจึงมีฐานะเป็นหลักสูตรผลผลิต (Curriculum as Product) หลักสูตรที่เน้นผลผลิตเป็นหลักสูตรที่ค่อนข้างมีความตายตัวหรือเป็นหลักสูตรเชิงเทคนิคและมุ่งประเมินผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้หลักสูตรกลุ่มนี้ เช่น หลักสูตรเนื้อหา (Content-Rich Curriculum) หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-Based Curriculum) ในการนำไปใช้จะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ 1) ทำให้บุคลากรเกิดความตระหนักว่าหลักสูตรใหม่มีความสำคัญและมีความจำเป็น 2) สร้างความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงว่าจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา 3) การสร้างเสริมศักยภาพด้านการนำหลักสูตรไปใช้แก่บุคลากร 4) พัฒนาวัฒนธรรมในการประเมิน 5) ใช้วิธีการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นจะต้องใช้วิธีการเฉพาะ การฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรจึงยังไม่เพียงพอ เพราะแท้ที่จริงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือการนำหลักสูตรไปใช้มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงหรือปฏิบัติการสอนและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูควรได้เรียนรู้ไม่ว่าจากการสังเกตจากเพื่อนครูและผู้เชี่ยวชาญต่างๆ (เฉลิมลาภ ทองอาจ. 2554: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Pasi Sahlberg. 2005)

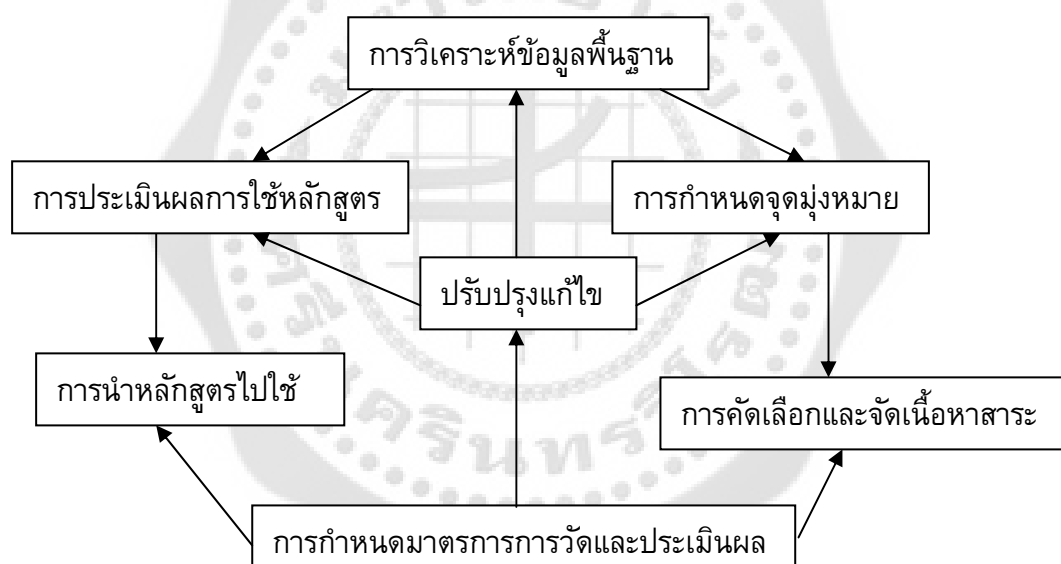
ทาบ (Taba. 1962: 10) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การวินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs) การศึกษาความต้องการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ผู้พัฒนาหลักสูตร (ครู) จะต้องวินิจฉัยประสบการณ์ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเพื่อกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Formulation of Objectives) เมื่อทราบความต้องการของผู้เรียนหรือของสังคมแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งจะใช้กำหนดเนื้อหาว่าจะมีความเฉพาะเจาะจงเพียงใดและวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร
3. การเลือกเนื้อหา (Selection of Content) ผู้พัฒนาหลักสูตรเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาให้ผู้เรียนศึกษาโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์เนื้อหาที่เลือกมานั้นจะต้องมีความตรง (Validity) ตามวัตถุประสงค์และมีนัยสำคัญ (Significance) ต่อผู้เรียน
4. การจัดองค์ประกอบของเนื้อหา (Organization of Content) เนื้อหาที่คัดเลือกมาได้นั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องนำมาจัดเรียงลำดับ (Sequence) โดยใช้เกณฑ์หรือระบบบางอย่าง ทั้งยังจะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและการเน้น (Focus) ให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ที่จะสอนและระดับของผู้เรียน
5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องพิจารณาเรื่องของการจัดเรียงลำดับประสบการณ์ และจะต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์

6. การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์การสอนที่สำคัญคือการพัฒนากระบวนการสร้างมโนทัศน์และคำนึงถึงคำถามสำคัญ ได้แก่ จะทำอย่างไรให้เนื้อหาสาระสอดคล้องกับประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียนและจะทำอย่างไรให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สอดคล้องและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล

7. การวินิจฉัยว่าสิ่งที่จะประเมินคืออะไร และจะใช้วิธีการและเครื่องมือใดในการประเมิน (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing It) นักหลักสูตรจะต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยจะต้องตอบคำถามว่าจะประเมินคุณภาพของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างไร จะใช้เครื่องมืออะไรและวิธีการใดในการประเมิน

สังกัด อุทรานันท์ (2532: 36 – 43) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ โดยแบ่งออกเป็นกรร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบแสดงเป็นรูปวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 3 วัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ที่มา: สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 36 – 43)

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อนเป็นกระบวนการที่เป็นระบบเชื่อมโยงกันในมิติต่างๆ ได้แก่ การวางแผนจัดทำหลักสูตรหรือร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร (Oliva. 2001: 14 – 15)

การวางแผนจัดทำหลักสูตรหรือร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ การกำหนดการวัดและประเมินผล

การนำหลักสูตรไปใช้หรือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การจัดทำรายละเอียดของหลักสูตร เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตและการใช้สื่อ การเรียนการสอน การเตรียมบุคลากร การบริหารหลักสูตรและการสอนตามหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร ประกอบด้วย การประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร และการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

ดังนั้นการปฏิรูปหลักสูตรจึงควรทำให้ต่อเนื่องเชื่อมโยงมีความสมดุลในเนื้อหาสาระทั้งที่เป็นวิชาการวิชาชีพและวิชาว่าด้วยความเป็นมนุษย์และให้มีการบูรณาการเนื้อหาหลากหลายที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 5 – 6)

1. เนื้อหาเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม
2. เนื้อหาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การบำรุงรักษาใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
3. เนื้อหาความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
4. เนื้อหาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุปจากแนวคิดดังกล่าว พบว่า มีความสอดคล้องกับการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ว่า เพื่อให้มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำเอกสารคู่มือที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้โรงเรียนนำหลักสูตรแกนกลางและเอกสารที่เกี่ยวข้องไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารคณะครูและคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำ ซึ่งมีคณะศึกษานิเทศก์เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำและเื้ออำนวยการอำนวยความสะดวก เอกสารที่เกี่ยวข้องต่อนั้นคณะครูก็นำหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนการสอน ซึ่งในแต่ละปีสถานศึกษาจะต้องประเมินผล และรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้ต้นสังกัด และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 7 – 8)

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและหลักสูตรที่ดี ควรสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเศรษฐกิจสังคมของประเทศและของโลก ดังนั้นหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การปฏิรูปหลักสูตรจึงจำเป็นต้องอยู่บนฐานของแนวคิดทฤษฎี และปรัชญาทางการจัดการ ซึ่งต้องอาศัยแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปว่า เพื่อให้มีความรู้ อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสารการคิด การแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต โดยกำหนดเนื้อหาวิชาที่เยาวชนไทยจะต้องศึกษา 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

มีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 5 – 8)

3.1.6 รูปแบบและกระบวนการปฏิรูปด้านหลักสูตร

ในการปฏิรูปหลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันโดย เคอร์ และ เคนเนท (Kerr; & Keneth. 1976: 16 – 17) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรว่า ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

ไทเลอร์ (พรสิริ เอี่ยมแก้ว. 2553: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Tyler. 1949) ได้เสนอรูปแบบการปฏิรูปด้านหลักสูตร โดยตั้งคำถาม ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่า บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เซเลอร์ และคนอื่นๆ (Saylor, et al. 1981: 30 – 39) สรุปรูปแบบหรือกระบวนการปฏิรูปด้านหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขต (Goals, Objectives, and Domains) การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรนั้น ขั้นตอนแรกที่ต้องคำนึงถึง คือ การกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของหลักสูตรเพื่อมุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ใน 4 ประเด็นหลัก คือ พัฒนาตัวเอง (Personal Development) ทักษะทางสังคม (Social Competence) ทักษะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continued Learning Skills) และความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน (Specialization)
2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) เมื่อได้กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตเรียบร้อยแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนในการออกแบบหลักสูตรโดยการเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน
3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังจากได้ออกแบบหลักสูตรแล้ว ครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเลือกเนื้อหาสาระ วางแผนในการสอนนักเรียนโดยครูผู้สอนจะต้องมีสื่อและวัสดุที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพัฒนา คือ การประเมินหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตได้บรรลุผลตามที่กำหนดหรือไม่อย่างไร

โอลิวา (Oliva. 2001: 150 – 152) สรุปกระบวนการปฏิรูปด้านหลักสูตรนั้นจะประกอบด้วย

1. กำหนดจุดมุ่งหมายและปรัชญาการศึกษา รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งการกำหนดเป้าหมายและปรัชญาทางการศึกษาจะต้องมาจากการต้องการของสังคมและความต้องการของบุคคลในสังคม แนวคิดนี้คล้ายกับทฤษฎีพื้นฐานของ ไทเลอร์ ในการพัฒนาหลักสูตร
2. กำหนดความต้องการผู้เรียนชุมชนและเนื้อหาวิชาสำหรับข้อมูลในประเด็นนี้ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนในบริเวณที่โรงเรียนตั้งอยู่ตลอดจนวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนรวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาที่จะนำไปสอนในโรงเรียน ด้วยเหตุนี้หลักสูตรอาจเป็นการตัดตอนระหว่างตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ซึ่งตอนที่ 1 มุ่งประเด็นไปที่ความต้องการของนักเรียนและสังคมในท้องถิ่น และตอนที่ 2 มุ่งพัฒนาความต้องการเฉพาะทางของนักเรียนในสังคมนั้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการของสังคมในแต่ละแห่งนั้นจะมีความแตกต่างกัน

3. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
5. นำเสนอโครงสร้างพร้อมกับการนำไปปฏิบัติ
6. กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
7. กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การเลือกยุทธวิธีในการดำเนินการเรียนการสอน
9. การเลือกประเมินผลก่อนเรียนและการเลือกประเมินผลก่อนเรียนหลังเรียน
10. นำยุทธวิธีเทคนิคการสอนไปปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน
11. การประเมินการเรียนการสอน
12. การประเมินหลักสูตร

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2543: 77) สรุปรูปแบบและแนวคิดของขั้นตอนกระบวนการปฏิรูปด้านหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร
2. ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้และรายวิชา
3. นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องและปรับปรุงแก้ไข

ข้อบกพร่อง

4. อบรมครู ผู้บริหารทุกระดับและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่
5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนและประกาศใช้หลักสูตร

สุภาพร แพรพพนิต (2554: 4) ได้เสนอวิธีการปฏิรูปหลักสูตร ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง
2. การพัฒนาหลักสูตรจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน
3. การพัฒนาหลักสูตรแบบวิธีการสาริต
4. การพัฒนาหลักสูตรวิธีการอย่างมีระบบ
5. การพัฒนาหลักสูตรโดยวิธีเชิงปฏิบัติการ

สุภาพร แพรพพนิต (2554: 4) เสนอการปฏิรูปด้านหลักสูตรในอนาคต ดังนี้

1. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ (เครือข่ายวิชาการและวิชาชีพ)
2. พัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) โดยจัดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาคนต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. รูปแบบหลักสูตรจะหลากหลายมากขึ้น เช่น หลักสูตรการศึกษาภาคพิเศษ หลักสูตรเฉพาะกิจ หลักสูตรฝึกอบรม
4. เปิดหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น
5. มีการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ประเทศ เช่น อังกฤษ จีน เป็นต้น
6. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีต้องไม่ขัดกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ต้องไม่ให้เทคโนโลยีเป็นนายเรา
7. หลักสูตรและการเรียนการสอนจะต้องพัฒนาทักษะในการคิด การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และความสามารถในการสื่อสาร พัฒนาค้นให้คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้
8. ให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งเรื่องที่เป็นสากล นานาชาติ และของไทย ต้องรู้เขารู้เรา
9. พัฒนาหลักสูตร ส่วนกลาง 60 % ส่วนท้องถิ่น 40 %
10. จัดการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา
11. จะต้องมีการประกันคุณภาพทางการศึกษาทุกระดับ

3.1.7 การบริหารด้านหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร เป็นการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในการขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งการบริหารหลักสูตรใดๆ ให้มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกัน แต่สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้บริหารหลักสูตรควรคำนึงถึง คือ การเตรียมครูผู้สอน เพราะว่าครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรนั้น บรรลุเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยครูจะเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนภายในห้องเรียนครูผู้สอนจึงเป็นหัวใจของหลักสูตรและคุณภาพของครูผู้สอนยังเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดหมายของหลักสูตร ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่ผลิตและพัฒนาครูควรตระหนักถึงคุณภาพของครูด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตครู ควรผลิตให้มีคุณภาพเพียงพอที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามโรงเรียนและสามารถออกไปใช้หลักสูตรได้ โดยสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนได้ ดังนั้นหน่วยงานที่ผลิตครูควรให้ความสำคัญตั้งแต่การคัดเลือกนักศึกษาเข้ามาเรียนวิชาครูหลักสูตรสำหรับผลิตครูและกระบวนการผลิตครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ส่วนกรณีครูประจำการนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง มีการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจัง ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันที่จะเตรียมและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ การศึกษาในอนาคตของประเทศก็จะมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (สุภาพร แพรพพนิต. 2554: 2)

3.1.8 การประเมินด้านหลักสูตร

การที่จะทราบได้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นไว้นั้นเหมาะสมหรือไม่เพียงใดนั้น จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผล การประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการควบคุมคุณภาพ การประกันคุณภาพของการศึกษาหลายๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน ระดับเขตจนถึงระดับชาติ ผู้ที่มีบทบาทในการประเมินทั้งในระดับผู้จัดทำนโยบายการศึกษา ผู้กำกับดูแล จนถึงระดับผู้ปฏิบัติ จึงควรทำความเข้าใจกับประเด็นต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการประเมินหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อจะได้กำหนดวางแผนการประเมินหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการประเมิน และสามารถนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้ได้จริง

โบซอง (Beauchamp. 1975: 170 – 171) ให้แนวคิดว่าการประเมินหลักสูตรอย่างน้อยที่สุดจะต้องครอบคลุม ดังนี้ ประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู ประเมินรูปแบบของหลักสูตร ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และประเมินระบบหลักสูตร

แพรท (Pratt. 1980: 409 – 419) ให้แนวคิดในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. การประเมินภายในตัวหลักสูตร ซึ่งจะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่กำหนดไว้ คือ จุดมุ่งหมายเหตุผลของการสร้างหลักสูตร วัตถุประสงค์ เกณฑ์การประเมินผลการเรียน การจัดระดับผลการเรียนสภาวะแวดล้อม คุณลักษณะของผู้เรียน การสอน การแก้ปัญหาความแตกต่างของผู้เรียน การจัดการทรัพยากร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินโปรแกรมของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และผลผลิตจากหลักสูตร ซึ่งการประเมินในขั้นนี้ จะกระทำโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ครู บุคลากรในชุมชน

2. การประเมินการทดลองใช้หลักสูตร มีการดำเนินงานคือ การทดสอบกับกลุ่มเล็ก (Pilot Testing) และการทดสอบจริง (Field Testing)

3. การประเมินผลโปรแกรม เป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรหลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้จริงแล้ว ซึ่งการประเมินลักษณะนี้จะต้องประเมินหลายๆ ด้าน ทั้งจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผลการเรียนของนักเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน การสอน และการจัดการทรัพยากร ฯลฯ

3.1.9 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านหลักสูตร

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปหลักสูตรซึ่งได้มีผู้ศึกษา และเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

สนั่น เมตุลา (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรด้วยตนเองของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า มีครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรไม่ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด โรงเรียนขาดการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพและความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียนขาดการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนทั้งด้านความถนัดและความสนใจ การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์และเอกสารคู่มือไม่ทันสมัยและไม่เพียงพอ

กับความต้องการของครูและนักเรียน การจัดกิจกรรมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับปรับปรุงให้แก่ครูและนักเรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทราบยังไม่ทั่วถึง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรยังไม่เพียงพอ ครูบางคนได้รับมอบหมายงานหลายหน้าที่ทำให้การปฏิบัติงานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หมดวิชาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนงานทั่วไปของโรงเรียน สื่ออุปกรณ์การสอนเก่าไม่ทันสมัยและไม่สนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ครูผู้สอนมีคาบสอนปกติมาก ทำให้ไม่มีเวลาสอนซ่อมเสริม นักเรียนที่เรียนอ่อน ละเลยไม่ใส่ใจต่อการเรียนซ่อมเสริมในรายวิชาที่เรียนอ่อน ครู-อาจารย์ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่ควรปรับปรุงมีจำนวนความซ้ำมากที่สุดในแต่ละด้าน คือ ให้มีการดำเนินการนิเทศ ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องแล้วนำผลที่ได้มาใช้ในทางปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมให้งานแนะแนว ดำเนินการทดสอบความถนัด ความสนใจและความสามารถของนักเรียนก่อนเลือกแผนการเรียนตามความถนัด ความสนใจ ที่หลากหลายและให้จัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ในการจัดทำสื่อ ผลิตสื่อ การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

สินสมุทร อินทาลา (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า ครูโดยส่วนรวมมีระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีระดับปัญหาอีก 2 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการจัดทำกำหนดการสอน ตารางสอนและด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียน เมื่อจำแนกตามลักษณะการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิมมีระดับปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางและมีระดับการปฏิบัติในด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่ มีระดับปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อยและมีปัญหาการปฏิบัติในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้านที่เหลือ คือ ด้านการจัดชั้นเรียน ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล การใช้หลักสูตรของโรงเรียนนอกจากนี้ครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิม มีระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดชั้นเรียนด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียน มากกว่าครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งลักษณะแตกต่างกัน ระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิมมีระดับปัญหาการดำเนินงาน 2 ด้านที่เหลือ คือ ด้านการจัดทำกำหนดการสอนและตารางสอน และด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียน มากกว่าผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูวิชาการในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งลักษณะต่างกันมีระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

กิ่งฟ้า สินธุวงศ์ (2547: 19) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับบริบทของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ด้านผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจแนวทางการจัดทำหลักสูตร เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการกำหนดทิศทางการศึกษา รวมทั้งสามารถตรวจสอบ วิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรอย่างชัดเจน ด้านครูผู้ร่วมจัดทำหลักสูตร ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดทำหลักสูตรได้ ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ และสามารถบริหารจัดการหลักสูตรไปใช้ได้ ตามบริบท ด้านครูผู้สอน หรือผู้นำไปใช้ ต้องเข้าใจความหมายของการพัฒนาหลักสูตร สามารถวางแผน การจัดการเรียนรู้ได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูผู้สอนอื่นๆ เพื่อให้เกิด การพัฒนาการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ทั้งด้านของเนื้อหาสาระ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อ ผู้เรียน

ทองม้วน สีแนน และคณะ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 ผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและ รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการประเมินหลักสูตร มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุมาภรณ์ ดันสุวรรณ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสนใจ ในการเรียนน้อย เพราะจำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ส่วนการจัดการเรียนการสอนไม่ไปในทิศทาง เดียวกัน และการจัดการเรียนรู้ตามความถนัดของผู้เรียนเป็นไปได้ยาก แต่มองโดยภาพรวม การ จัด การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

ชนุดิภาญจน์ มาสกุล (2555: บทคัดย่อ) ศึกษาการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอวารินชำราบ ตามความคิดเห็น ของครูการศึกษานอกโรงเรียนและนักเรียน จำนวน 250 คน โดยศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้าน ปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต พบว่า การใช้หลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านบริบท ด้านผลผลิต ด้านปัจจัยเบื้องต้นและด้านกระบวนการ โดยมีรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่ละด้านคือ หลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนเล่นกีฬาพลออกกำลังกาย ผู้เรียนมีทักษะจาก การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เวลาเรียนที่กำหนดตามหลักสูตร มีความเหมาะสมและครูใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปการปฏิรูปด้านหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่หรือสร้างขึ้นใหม่ โดยสำรวจ จากความต้องการของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงต่อระบบโครงสร้างบริหารประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหา วิชาโครงสร้างเวลาเรียน เนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับความต้องการ ของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแนวคิดที่ดีขึ้น

3.2 การปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุกๆ ด้าน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนเป็นหลัก ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ประเมินผลการเรียนจากการปฏิบัติจริง ปรับบทบาทครูจากผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ชี้แนวทางในการเรียน ให้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดความรู้ และใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อการเรียนการสอน (สุจินต์ นิมอนงค์; คนอื่นๆ. 2546: 11) อีกทั้ง ควรจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย (Timperley. 2008: 8 – 28) โดยจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ (Barbara. 2008: 92 – 96) เพราะการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยง การเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง

สรุปการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับผู้เรียน หรือคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียน การสอน เพิ่มพูนทักษะการคิด และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิด ประสบการณ์จริง สามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว แล้วนำมาบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในตัวเอง สร้างบรรยากาศที่เอื้อหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขที่จะค้นคว้าศึกษาหาความรู้ สอดแทรก คุณธรรม จริยธรรมในระหว่างเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

3.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ความหมายการจัดการเรียนการสอนนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมาย แตกต่างกันไป ดังนี้

แลงฟอร์ด (Langford. 1968: 114) ได้ให้ความหมายของการสอน คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลคนหนึ่งยอมรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคคลอีกคนหนึ่ง (การสอนจึงเป็นกิจกรรม ที่ครูกระทำเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้)

กู๊ด (Good. 1973: 304 – 588) ได้ให้ความหมายของการสอนในระดับแคบ คือ วิธีการ ที่ครูถ่ายทอดความรู้อบรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความคิดเจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษา ได้ระบุไว้และความหมายของการสอนในระดับกว้าง คือ การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของ ครูภายใต้สภาพการณ์การสอนการเรียน ซึ่งประกอบด้วยการสร้างสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอนการจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์

ทัศน งามณี (2545: 26) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2544: 6) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งมีระบบการเรียนการสอน กิจกรรมและมีการกำหนดแผนงาน ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยผู้สอนและผู้เรียน

สรุปการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ รวมทั้งการจัดสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชาและลักษณะของผู้เรียน

3.2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนถือว่ามีสำคัญ ถ้าครูผู้สอนรู้จักเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ก็จะส่งผลต่อการบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการเรียนการสอนต่างๆ ก็จะมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันไป ซึ่งจะต้องอาศัยการเรียนรู้กระบวนการเหล่านั้นอย่างเข้าใจ อันนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และตอบสนองหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

3.2.3 หลักการและทฤษฎีของการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนาให้เด็กเป็นคนที่ เก่ง ดี และมีความสุข ต้องมีความสมดุลในการจัดกระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมโดยให้เด็กได้ สนุกสนานกับกิจกรรมการเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนมีความสุข จากการช่วยเหลือเอื้ออาทรและร่วมมือร่วมใจกัน สามารถจัดการระบบโดยรวมมือกันรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง สำหรับการอยู่ร่วมกันและให้ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ตามสภาพจริง (Authentic Learning) ครูควรพัฒนาทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะ โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) และการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้เด็กเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ควรจะมีการส่งเสริม หรือพัฒนาเด็ก ตามทฤษฎีต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข เป็นการส่งเสริมให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Student – Centered Approach) โดยเน้นให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมพัฒนาการของสมองทุกๆ ด้าน (Whole Brain Approach) ทั้งด้านร่างกาย ภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี การรับรู้ มิติสัมพันธ์และการรักษารัชมชาติ ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะ กระบวนการคิด การแก้โจทย์ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผลในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเข้าใจตนเอง รู้จักส่วนดี ส่วนบกพร่องของตนเอง ความเข้าใจผู้อื่นและสามารถชื่นชมกับความสำเร็จของผู้อื่น โดยเน้นการบูรณาการเรียนรู้อะไรและทักษะความถนัดของผู้เรียน โดยส่งเสริมศักยภาพของเด็กทุกๆ ด้าน โดยการเรียนรู้เป็นหน่วย (Thematic Approach) พัฒนาเด็กในด้านการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันตามวิถีประชาธิปไตย และประเมินตามสภาพจริง

(Authentic Evaluation) โดยอาศัยสังเกต สัมภาษณ์ เก็บสะสมแฟ้มผลงานของเด็ก ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีความสุขร่วมกันทั้งผู้เรียนและผู้สอน ควรมีลักษณะดังนี้ (กิตติวดี บุญชื้อ; และคนอื่นๆ. 2541: 15 – 29)

1.1 บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยากคำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของเด็กแต่ละวัย มีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว

1.2 วิธีการเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจ ใคร่รู้ของนักเรียน การนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยัดเยียดหรือกดดัน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนเด็กเกิดความล้าและไม่ค่อยเกินไปจนเด็กหมดความสนใจ

1.3 ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่างๆ ของเด็ก รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ จากการประมวลข้อมูลและเหตุผลต่างๆ คิดปัญหาอย่างมีระบบ

1.4 แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสความงาม และความเป็นไปของสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาและทุกคนมีสิทธิเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

1.5 มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้นๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ภาษาที่ใช้จึงใจเด็กนุ่มนวล ให้กำลังใจและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

1.6 สื่อที่ใช้ประกอบการเรียน เราใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนรู้ชัด (Learn to Know) เรียนจนทำได้ (Learn to Do) และเรียนเพื่อจะเป็น (Learn to Be)

1.7 การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการและเปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลตนเองด้วย

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีนี้ใช้ในการเรียนการสอนแต่ละเรื่อง ผู้สอนจะต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพโดยต้องพยายามมุ่งเป้าหมาย เก่ง ดี มีสุข เป็นสำคัญและต้องให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุเป้าหมายนี้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ แต่ละคนเก่งขึ้น ดีขึ้นและมีความสุขขึ้นกว่าเดิม การเรียนการสอนเช่นนี้จึงถือว่า บรรลุเป้าหมายของทั้งผู้สอนและผู้เรียน สำหรับผู้สอนก็ควรจะเป็นการสอนที่สนุกและเป็นโอกาสสร้างสรรค์เทคนิคการสอนใหม่ๆ ให้แก่วิชาชีพ อาชีพครูเป็นอาชีพของผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาคนจึงเป็นอาชีพที่ทำหายและมีเกียรติ อีกทั้งยังทำให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพและพัฒนาปัญญาของตนเองในกระบวนการของความเป็นครูอีกด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกระทำดังนี้ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. 2540: 39)

2.1 กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจ ร่วมกันในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกันและกัน การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในระยะแรกเป็นไปเพื่อ

การฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การพัฒนาบุคลิกภาพ การให้คำปรึกษาและแนะแนวในปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการกลุ่มเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่มประกอบด้วย ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม นักการศึกษาและผู้สอนสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้ ดังนี้

เกม เป็นกิจกรรมการเรียนปนเล่น มีกฎกติกาไม่สลับซับซ้อน จึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ ฝึกความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

บทบาทสมมติ กลุ่มผู้เรียนจะต้องแบ่งบทบาทและหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ที่ดี เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง

กรณีตัวอย่าง เป็นการเรียนจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นสถานการณ์ที่เหมือนจริง โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหา

การอภิปรายกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่กลุ่มสนใจร่วมกัน การอภิปรายกลุ่มอาจมีสมาชิกประมาณ 6 – 12 คน โดยมีผู้ดำเนินการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปราย การอภิปรายมีหลายลักษณะผู้สอนจะต้องเลือกตามความเหมาะสม

2.2 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแบ่งปันทรัพยากร การเรียนรู้รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองพร้อมกับการดูแลเพื่อช่วยให้เกิดความสำเร็จของกลุ่ม เพราะความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีหลักการบางประการที่คล้ายคลึงกับการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม แต่แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น หลักการนักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ เหมือนกันแต่สมาชิกกลุ่มย่อยของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจจะต้องประกอบด้วยผู้เรียนที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกัน สมาชิกของกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวกจะต้องไว้วางใจกัน ยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อน กิจกรรมขั้นเตรียมผู้เรียนจะต้องฝึกฝนทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานกลุ่ม นักการศึกษาได้พัฒนาเทคนิควิธีเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเล่าเรื่องราวรอบวง เป็นเทคนิคการเรียนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เล่าประสบการณ์ ความรู้ สิ่งที่ตนกำลังศึกษาสิ่งที่ตนประทับใจให้เพื่อนในกลุ่มฟัง

มุมสนทนา เริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มเข้าไปนั่งตามมุมหรือจุดต่างๆ ของห้องเรียนและช่วยกันหาคำตอบสำหรับโจทย์ปัญหาที่ผู้สอนยกขึ้นมาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายเรื่องราวที่ตนศึกษาให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง

ผู้ตรวจสอบ โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม 4 หรือ 6 คนให้ผู้เรียนจับคู่กันทำงาน คนหนึ่งทำหน้าที่เสนอแนะวิธีแก้ปัญหา อีกคนทำหน้าที่แก้โจทย์ เสร็จข้อที่ 1 แล้วให้สลับหน้าที่กัน เมื่อเสร็จครบ 2 ข้อให้นำคำตอบมาตรวจสอบกับคำตอบของผู้อื่นในกลุ่ม

ผู้คิด โดยครูตั้งคำถามให้ผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องคิดคำตอบของตนเอง นำคำตอบมาอภิปรายกับเพื่อนที่นั่งติดกับตน นำคำตอบมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

ปริศนาความคิด โดยผู้เรียนศึกษาเนื้อหาที่ผู้สอนกำหนดให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มประจำจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม ผู้เรียนที่ศึกษาเนื้อหาเดียวกันจากทุกกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมกันศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจแล้วหาวิธีอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มประจำของตนฟังแล้วกลับเข้ากลุ่มประจำเพื่อเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้เพื่อนฟัง เมื่อทุกคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาจบแล้ว จึงให้สมาชิกคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน ครูทดสอบความเข้าใจและให้รางวัล

กลุ่มร่วมมือ โดยสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มย่อยจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาหรือทำกิจกรรมที่ต่างกัน ทำเสร็จแล้วจึงนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่มเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพควรอ่านทบทวนและตรวจแก้ไขภาษานำผลงานกลุ่มเสนอต่อชั้นเรียน

การร่วมมือกันแข่งขัน โดยผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขันสมาชิกในกลุ่มทั้งสองต้องมีจำนวนเท่ากัน กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือกลุ่มผู้ตัดสิน ทุกกลุ่มต้องศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจ สมาชิกกลุ่มแข่งขันแต่ละคนต้องเขียนคำถามมอบให้กลุ่มผู้ตัดสินโดยไม่ต้องให้คำตอบ กลุ่มแข่งขันแต่ละกลุ่มจะเตรียมข้อสอบให้เพื่อนของตน เมื่อถึงเวลาแข่งขัน ผู้ตัดสินอธิบายกติกาและเรียกตัวแทนของกลุ่มแข่งขันออกมาทีละคนหรือมากกว่านั้น ตามความเหมาะสม เมื่อสิ้นสุดการแข่งขันกลุ่มที่ได้คะแนนสูงกว่าเป็นผู้ชนะ

ร่วมกันคิด เริ่มจากผู้สอนถามคำถามเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบ จากนั้นผู้สอนจึงเรียกให้ผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง จากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทุกๆ กลุ่มตอบคำถาม เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ

2.3 การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นหรือได้พบสิ่งใหม่ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยง ตรวจสอบกับสิ่งใหม่ๆ แนวคิดของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความรู้ ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ประกอบด้วยสาระ ดังนี้

การสอนของผู้สอน คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน สรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยตัวนักเรียนเอง ซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความคิดรวบยอด ทฤษฎี และแบบจำลองขึ้นใหม่ของแต่ละบุคคล ผู้สอนควรช่วยให้ผู้เรียนสรรค์สร้างความรู้ ความคิด

รวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น ช่วยผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจโดยพิจารณาว่า ความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นได้ประสานกันเป็นระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมได้เพียงใด ช่วยผู้เรียนสร้างแผนผังความคิดโดยให้นักเรียนนำความรู้ ความคิดรวบยอดที่สร้างขึ้นมาอภิปรายร่วมกัน เป็นกลุ่มแล้วจึงทำเป็นแผนผังความคิด

การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ เมื่อนำไปปฏิบัติจริงในห้องเรียนผู้สอนควรจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ ประมุขเทศผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงจูงใจในการเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด โดยทำความเข้าใจให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อของบทเรียนให้ชัดเจนโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย จัดโครงสร้างแนวความคิดใหม่ โดยผู้เรียนศึกษาแนวความคิดให้กระจ่างและร่วมกันสร้างแนวความคิดขึ้นใหม่แล้วประเมินแนวความคิดใหม่ ผู้เรียนนำแนวความคิดของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย ทบทวนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าแนวคิดของตนได้เปลี่ยนไปอย่างไร (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2540: 48 – 49)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบวนการคิด ทฤษฎีนี้มีจุดประสงค์ให้เป็นแนวทางสำหรับครูนำไปใช้ฝึกผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการคิด แบ่งทักษะการคิดออกเป็น 2 ระดับ คือ ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้ 3 แบบ ดังนี้ (ทิตนาแซมมณี; และคนอื่นๆ. 2540: 64 – 66)

3.1 การสอนเพื่อพัฒนาการคิดโดยตรงโดยใช้โปรแกรม สื่อสำเร็จรูป หรือบทเรียน กิจกรรมสำเร็จรูปที่มีผู้พัฒนาและจัดทำไว้แล้ว

3.2 การสอนเนื้อหาสาระต่างๆ โดยใช้รูปแบบหรือกระบวนการสอนเน้นกระบวนการคิด

3.3 การสอนเนื้อหาสาระต่างๆ โดยพยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิด ลักษณะการคิดและกระบวนการคิดในกิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆ

4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ ดนตรี กีฬา ทฤษฎีนี้เป็นการฝึกฝน กาย วาจา ใจ เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยเด็กไทย คือ มีมารยาทและวิถีแห่งการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ มีสติสัมปชัญญะเพื่อการครองตน ไม่ถลำไปสู่ความชั่ว มีคุณธรรม มีความรักในเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ การสร้างลักษณะนิสัยดังกล่าวต้องใช้กลยุทธ์การสอน ดังนี้ (อำไพ สุจริตกุล; และคนอื่นๆ. 2540: ออนไลน์)

4.1 ฝึกสติและสมาธิแบบใหม่ที่เข้าถึงรสนิยมเด็ก

4.2 การเรียนรู้ด้วยการเล่น การใช้เกม ละคร และกิจกรรมสนุกๆ ที่แฝงสาระและแง่คิดทางคุณธรรม จริยธรรม

4.3 การเรียนรู้จากชีวิตจริงด้วยกิจกรรมชุมชน เช่น การโต้วาที

4.4 การแนะแนวด้วยครูทุกคนที่ทำการสอน

4.5 การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคล

3.2.4 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สอนควรเลือกแนวการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบทเรียนตรงตามเนื้อหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดิวอี้ (Dewey. 1997: 59 – 61) ให้แนวคิดว่าคุณจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ชี้แนะ สั่ง หรือทำตนราวกับว่าตนเองเป็นหัวหน้ามาสู่การเป็นผู้นำกลุ่มในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับ เฮน (Hein. 1991: Online) ให้แนวคิดว่าคุณจะต้องเป็นผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกโดยจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมเพื่อท้าทายให้ผู้เรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติจริง นักเรียนต้องได้รับโอกาสให้ประยุกต์ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนกับสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดระดับสูง นอกจากนี้ เฟลด์แมน และ แม็คฟี (Feldman; & McPhee. 2008: 54 – 56) ให้แนวคิดว่าการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ไม่ได้อาศัยแต่เพียงตัวผู้เรียนเท่านั้นแต่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือของบุคคลที่มีความสามารถ ด้วยเหตุนี้คุณจะต้องใช้วิธีการเสริมสร้างศักยภาพ (Scaffolding) เพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติงาน และบรรลุซึ่งความสำเร็จแทนที่จะปล่อยให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพียงลำพัง

เกตส์ (สุวิมล สมไชย. 2552: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Gates. 2008) ให้แนวคิดว่าคุณเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนมีความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์และการมองโลกแตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือที่รู้จักในชื่อเดิมว่าการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered หรือ Child Centered) ดังนี้

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดดำเนินการ ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์เพื่อประยุกต์ความรู้มาใช้แก้ปัญหา
3. จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น และรักการอ่านอันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดี
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้

จะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้จะเน้นที่บุคคลหรือผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันและทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และเชื่อว่า

การเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศ กิจกรรม สื่อ สถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปเป็นพื้นฐานในการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับการจัดการกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้อาจทำได้หลายเทคนิควิธีการ แต่มีข้อควรคำนึงว่าในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง แต่ละเรื่องได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจในเนื้อหาสาระที่สนใจเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนหรือไม่
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยได้คิด ได้รวบรวมความรู้ และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือไม่

ทิศนา ขัมมณี (2545: 53) ได้ให้แนวคิดในการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมแม้จะให้ความรู้ที่ดีผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ดังจะเห็นได้ว่าถ้าปล่อยให้ผู้เรียนนั่งนานๆ ในไม่ช้าผู้เรียนก็จะหลับหรือคิดเรื่องอื่น แต่ถ้าให้เคลื่อนไหวทางกายบ้างก็จะทำให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัวและพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ดังนั้นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัย และระดับความสนใจของผู้เรียน

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา ต้องเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียนสามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป ทำให้ผู้เรียนสนุกที่จะคิด

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะมนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม

4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ คือ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้น เกิดความหมายต่อตนเอง โดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง โดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นั้นมักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆ อยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกายสติปัญญาและสังคม ทุกครั้งที่ครูให้ผู้เรียนเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรมผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกตามมาด้วยเสมออาจเป็นความพอใจ ไม่พอใจหรือเฉยๆ ก็ได้

สำหรับการจัดการเรียนการสอนทั่วไป ครูสามารถออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามแนวทางต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. 2548: ออนไลน์)

1. การจัดกิจกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการสร้างความรู้ (Construct) จากความคิดพื้นฐานที่เชื่อว่า ในสมองของผู้เรียนมิได้มีแต่ความว่างเปล่า แต่ทุกคนมีประสบการณ์เดิมของตนเอง เมื่อได้รับประสบการณ์ใหม่สมองจะพยายามปรับข้อมูลเดิมที่มีอยู่โดยการต่อเติมเข้าไป ในกรณีที่ข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่ไม่มีความขัดแย้งกัน แต่ถ้าขัดแย้งกันก็จะปรับโครงสร้างของข้อมูลเดิมเพื่อให้สามารถรับข้อมูลใหม่ได้ ซึ่งอาจทำให้โครงสร้างของข้อมูลเดิมเปลี่ยนแปลงไปและถ้าผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้ที่สร้างได้นั้นออกมาด้วยคำพูดของตนเอง การสร้างความรู้นั้นก็สมบูรณ์ ดังนั้นถ้าครูสามารถออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำตามแนวความคิดนี้ผู้เรียนก็จะสามารถสร้างความรู้ได้ พฤติกรรมที่ครูควรออกแบบในกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน มีดังนี้

- 1.1 ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้เดิม
- 1.2 ให้ผู้เรียนได้รับ / แสวงหา/รวบรวมข้อมูล/ประสบการณ์ต่างๆ
- 1.3 ให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูล ทำความเข้าใจ และสร้างความหมายข้อมูล/ประสบการณ์ ต่างๆ โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการอื่นๆ ที่จำเป็น
- 1.4 ให้ผู้เรียนได้สรุปจัดระเบียบ/โครงสร้างความรู้
- 1.5 ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ในกิจกรรมการเรียนการสอนทั่วไป ครูสามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องตามลำดับขั้นตอนต่างๆ ในขณะที่ให้ความรู้โดยเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยบอกความรู้โดยตรงให้ผู้เรียนบันทึกหรือคัดลอกเป็นการใช้คำสั่งและคำถามดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเตรียมสื่อการสอนที่เป็นตัวอย่างเครื่องมือหรือการปฏิบัติงานในลักษณะต่างๆ เป็นข้อมูลหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ครูอาจชี้แนะข้อมูลที่ควรสังเกตและวิธีการจัดระเบียบโครงสร้างความรู้ให้ เช่น สอนให้เขียนโครงสร้างความรู้เป็นแผนผังที่ตนเองเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องใด เช่น ให้อธิบายแผนผังความคิดที่ตนเองเขียนขึ้นตามความเข้าใจ หรือให้เล่าถึงสิ่งที่เรียนรู้โดยครูใช้คำถามหรือคำสั่งเป็นสื่อ และมีการเสริมแรงอย่างเหมาะสมในภายหลังก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ เกิดความสนุกและต้องการเรียนรู้อีก

2. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) คือการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้กระทำการสิ่งต่างๆ หรือกระทำบางสิ่งบางอย่างดังต่อไปนี้

- 2.1 ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ เช่น การพูดอภิปรายกับเพื่อน กับครูหรือผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานผู้ที่สามารถให้ข้อมูลบางอย่างที่ผู้เรียนต้องการได้
- 2.2 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนสำรวจอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในบริเวณโรงเรียน
- 2.3 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนสังเกตการกินอาหารของสัตว์หรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของต้นไม้ชนิดต่างๆ
- 2.4 ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อโสตทัศนวัสดุ และ

เทคโนโลยีต่างๆ เช่น ให้ผู้เรียนไปหาข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ หรือให้อ่านใบความรู้ใบงาน หรือใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ในการเรียน

3. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Participation) คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวอวัยวะหรือกล้ามเนื้อต่างๆ เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียนโดยกล้ามเนื้อที่เคลื่อนไหวอาจเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

3.1 กล้ามเนื้อมัดย่อย เช่น พิมพ์ดีด ร้อยมาลัย พับกระดาษ วาดรูป เย็บผ้า ใช้ไขควง เขียนแบบเรียนตัวหนังสือ ปฏิบัติการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์

3.2 กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น กิจกรรมย้ายกลุ่ม ย้ายเก้าอี้ จัดโต๊ะ ทบโลหะ ตอกตะปู ยกของ ก่ออิฐ ฉาบปูน ขุดดิน ฯลฯ

4. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง กระบวนการจัดการ กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจ กระบวนการทำงาน หรือ กระบวนการอื่นๆ โดยครูจัดกิจกรรมสถานการณ์ หรือกำหนดให้ผู้เรียนหาข้อมูล หรือความรู้โดยใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือ ผลของการเรียนรู้นอกจากผู้เรียนจะได้รับรู้ข้อมูลที่ต้องการแล้วยังมีความรู้เกี่ยวกับการใช้กระบวนการเหล่านี้ เพื่อหาข้อมูลหรือความรู้อื่นๆ ได้ด้วยตนเองในโอกาสอื่นๆ เปรียบเหมือนการให้เครื่องมือในการจับปลากับชาวประมงแทนที่จะเอาปลามาให้ เมื่อชาวประมงมีเครื่องมือจับปลาแล้วย่อมหาปลามากินเองได้ หรือวางแผนจัดสรรเวลาของการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือได้ลงมือแก้ไขงานบางอย่างในขณะที่ลงมือปฏิบัติงาน ซึ่งต้องใช้การพิจารณาข้อมูลรอบด้าน เพื่อการตัดสินใจข้อสำคัญคือ ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้สรุปขั้นตอนในการทำงานผู้เรียนต้องบอกได้ว่าการงานนี้เสร็จได้ เขาใช้ขั้นตอนและวิธีการใดบ้าง แต่ละขั้นตอนมีปัญหาและอุปสรรคใด เขาใช้วิธีการใดแก้ปัญหาและได้ผลของการปฏิบัติออกมาอย่างไร พอใจหรือไม่ ถ้ามีการทำงานอย่างนี้อีกในครั้งต่อไปเขาจะปฏิบัติอย่างไร อีกประเด็นหนึ่งคือ การใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ต้องแบ่งหน้าที่การทำงาน สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมทำให้งานชิ้นนั้นสำเร็จ มิใช่ให้ผู้เรียนมานั่งรวมกลุ่มกัน แต่ทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพราะผู้เรียนจะได้มีโอกาสรับบทบาทของตนเองในการทำงานร่วมกับคนอื่น ตลอดจนรู้วิธีการจัดระบบระเบียบการทำงานในกลุ่ม เพื่อให้งานกลุ่มบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป ผู้เรียนจะสามารถใช้กระบวนการกลุ่มนี้ในการทำงานกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่ผู้เรียนเป็นสมาชิกอยู่ได้

5. การจัดกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้กระทำสิ่งต่างๆ คือ ได้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ที่หลากหลาย หรือได้ฝึกฝนพฤติกรรมการเรียนรู้จนเกิดความชำนาญ โดยครูจัดสถานการณ์ แบบฝึกหัด หรือ โจทย์ปัญหาให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและความชำนาญในการที่จะนำความรู้นั้นมาใช้เป็นประจำในชีวิตจริง การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญแต่กลับเป็นจุดอ่อนของการจัดการเรียนการสอนของไทยทุกระดับ เพราะมีการปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมการนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในการเรียนการสอนผู้เรียนยังขาดการฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตามแนวคิดที่กล่าวข้างต้นสามารถใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาและทุกระดับชั้น เพียงแต่ธรรมชาติของเนื้อหาวิชาที่ต่างกันจะมีลักษณะที่เอื้ออำนวยให้ครูออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในจุดเด่นที่ต่างกัน คือ

5.1 รายวิชาที่มีเนื้อหามุ่งให้ผู้เรียน เรียนรู้กฎเกณฑ์ และการนำกฎเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์หรือการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ครูสามารถใช้กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง โดยใช้วิธีสอนแบบอุปนัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำกฎเกณฑ์ที่ทำความเข้าใจได้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัย การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพราะผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง

5.2 รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้จากการค้นคว้าทดลอง และการอภิปรายโดยใช้หลักเหตุผล เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้สร้างความรู้เองโดยตรง เพียงแต่ครูต้องรู้จักใช้คำถามที่ยั่วและเชื่อมโยงความคิดประกอบกับการให้โอกาสทำการทดลองเป็นการปฏิบัติร่วมกันผู้เรียนจะได้มีปฏิสัมพันธ์กันมีการเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อสร้างความรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำการกันมาอยู่แล้ว

5.3 รายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่หลากหลาย เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ข้อมูลที่มีลักษณะยั่วให้ออกความคิดเห็นได้ เช่น วิชาสังคมศึกษาและวรรณคดี มีลักษณะพิเศษที่ครูจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดกิจกรรมการใช้ความคิดอภิปรายนำไปสู่ข้อสรุปเป็นผลของการเรียนรู้ และการสร้างนิสัยยอมรับฟังความคิดเห็นกัน เป็นวิถีทางที่ดีในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน

5.4 รายวิชาที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นหลัก เช่น วิชาพลศึกษา และการงานอาชีพครูควรใช้โอกาสดังกล่าวให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านกระบวนการทำงาน

5.5 รายวิชาที่ส่งเสริมความคิด จินตนาการและการสร้างสุนทรียภาพ เช่น วิชาศิลปะและดนตรี นอกจากจะมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายแล้วผู้เรียนยังได้สร้างความรู้ และความรู้สึกที่ดีผ่านกระบวนการทำงานที่ครูออกแบบไว้ให้ ครูที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมักเป็นครูที่มีความตั้งใจ และสนุกในการทำงานสอน เป็นคนช่างสังเกตและเอาใจใส่ผู้เรียนและมักจะได้ผลการตอบสนองที่ดีจากผู้เรียน แม้จะยังไม่มากในจุดเริ่มต้น แต่เมื่อปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะสังเกตได้ถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในทางที่ดีขึ้น

3.2.5 รูปแบบการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน

การปฏิรูปการจัดการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการปรับปรุงและพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหาเป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Learning Management) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และมีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) และประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

1.1 ความสำคัญของการบูรณาการ เนื่องจากลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา เป็นวิธีการเรียนที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง และไม่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดการเชื่อมโยงให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมในสังคมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่างๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกัน หรือผสมผสานได้อย่างกลมกลืนเพื่อนำมาจัดเป็นการเรียนการสอนภายใต้หัวข้อเดียวกันเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยมีการเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชาและเน้นการสร้างความรู้ของผู้เรียนที่มากกว่าการให้เนื้อหาโดยครูเป็นผู้กำหนด (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. 2546: 3 – 4)

1.2 ประโยชน์ของการบูรณาการ เป็นการนำวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ เชื่อมโยงกัน ภายใต้หัวข้อเดียวกัน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนที่ลึกซึ้งและมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริง ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในลักษณะองค์รวม ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ ความเข้าใจจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครูได้ทำงานร่วมกันหรือประสานงานร่วมกันอย่างมีความสุข และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้คิดวิธีการหรือนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้

2. การจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา (CIPPA) เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจ และมีนักศึกษาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบชิปปา มีรายละเอียดของรูปแบบดังนี้ (ทิศนา แคมมณี; คนอื่นๆ. 2542: 14 – 15)

C หมายถึง Construction คือ การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมายสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นข้อความรู้

I หมายถึง Interaction คือ การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้ จากกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน

P หมายถึง Participation คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ ปัญญาและสังคมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

P หมายถึง Process and Product คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการ และมีผลงานจากการเรียนรู้

A หมายถึง Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนการสอนแบบชิปปาจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบประสาน 5 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning) แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) และแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning)

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา สามารถจัดได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 Student-Centered Class ครูเป็นผู้เตรียมเนื้อหาสื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตามคำแนะนำของครู ซึ่งส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นคู่เป็นกลุ่ม

แบบที่ 2 Learner -Based Teaching ครูจะเป็นผู้กระตุ้นมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าผลิตสื่อการเรียนด้วยตนเองซึ่งจะใช้ได้ดีกับการเรียนภาษาต่างประเทศ เพราะผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะทางภาษาได้เป็นสองเท่าทั้งในขณะที่เตรียมและฝึก

แบบที่ 3 Learner Independence ผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในห้องศูนย์การเรียน มีอิสระจากห้องเรียนปกติ สามารถเลือกทำงานตามความสามารถ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียนอาจเรียนคนเดียวหรือเรียนเป็นคู่เป็นกลุ่มกับเพื่อนก็ได้

2.2 วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา มีดังนี้

2.2.1 วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดในระดับใด

2.2.2 วิเคราะห์ผู้เรียน มีความสามารถความสนใจและวิธีเรียนอย่างไร

2.2.3 เลือกเทคนิควิธีการสอน หลากหลายสนองผู้เรียนโดยพิจารณาจากจุดเด่นในการเสริมสร้างทักษะข้อความรู้และพฤติกรรมประสิทธิผลในการสร้างทักษะข้อความรู้ประสบการณ์และโอกาสในการแสดงบทบาทการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2.4 ปรับและเรียบเรียงเทคนิคให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายกระบวนการเรียนการสอนและผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3. การจัดการเรียนรู้แบบ STAD (Student Teams Achievement Divisions) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งกำหนดให้นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ละ 4 – 5 คน ซึ่งประกอบด้วย นักเรียนที่เรียนเก่ง 1 คน นักเรียนที่เรียนปานกลาง 2 – 3 คน และนักเรียนที่เรียนอ่อน 1 คน ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ (Slavin. 1995: 87)

3.1 ชี้แนะเสนอเนื้อหา โดยการทบทวนพื้นฐานความรู้เดิมจากนั้นครูสอนเนื้อหาใหม่กับนักเรียนกลุ่มใหญ่ทั้งชั้น

3.2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม โดยนักเรียนในกลุ่ม 4-5 คนร่วมกันศึกษากลุ่มย่อย นักเรียนเก่งจะอธิบายให้นักเรียนอ่อนฟังและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

3.3 ขั้นทดสอบย่อยนักเรียนแต่ละคนจะทำแบบทดสอบด้วยตนเองไม่มีการช่วยเหลือกัน

3.4 คัดคะแนนความก้าวหน้าแต่ละคน และของกลุ่มย่อยครูตรวจผลการสอบของนักเรียนโดยคะแนนที่นักเรียนทำได้ในการทดสอบจะถือเป็นคะแนนรายบุคคลแล้วนำคะแนนรายบุคคลไปแปลงเป็นคะแนนกลุ่ม

3.5 ชมเชย ยกย่อง บุคคลหรือกลุ่มที่มีคะแนนยอดเยี่ยมนักเรียนคนใดทำคะแนนได้ดีกว่าครั้งก่อน จะได้รับคำชมเชยเป็นรายบุคคลและกลุ่มใดทำคะแนนได้ดีกว่าครั้งก่อนจะได้รับคำชมเชยทั้งกลุ่ม

การจัดการเรียนรู้แบบ STAD เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่สามารถดัดแปลงใช้ได้เกือบวิชาและทุกระดับชั้นเพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนและทักษะทางสังคม

4. การจัดการเรียนการสอน โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (RBL)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ใหม่ หรือคำตอบที่เชื่อถือได้ โดยอาศัยกระบวนการสืบสอบในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัย ในการดำเนินการสืบค้น พิสูจน์ ทดสอบ เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล (ทิตนา แชมมณี. 2548: 4) จึงเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติจริงเผชิญเหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในแก้ปัญหาค้นหาคำตอบจากการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุกๆ ด้าน ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

4.1 ลักษณะของการจัดการศึกษาแบบ RBL มีดังนี้ คือ (นิทรา กิจธีระวุฒิมังษ์; อรรวรรณ แซ่ตัน. 2556: 83; อ้างอิงจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2545)

หลักการที่ 1 แนวคิดพื้นฐาน คือ เปลี่ยนแนวคิดจากเรียนรู้โดยการฟัง/ตอบให้ถูก เป็นการถาม/หาคำตอบเอง

หลักการที่ 2 เป้าหมาย คือ เปลี่ยนเป้าหมายจากการเรียนรู้โดยการจำ/ทำ/ใช้ เป็นการคิด/ค้น/แสวงหา

หลักการที่ 3 วิธีสอน คือ เปลี่ยนวิธีสอนจากการเรียนรู้โดยการบรรยาย เป็นการให้คำปรึกษา

หลักการที่ 4 บทบาทผู้สอน เปลี่ยนบทบาทผู้สอนจากการเป็นผู้ปฏิบัติเอง เป็นการจัดการให้ผู้เรียนปฏิบัติ

4.2 ประโยชน์จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

เนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริงโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เมื่อนำไปใช้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจวิชาที่เรียนมากขึ้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้นสูงขึ้น เพราะเป็นการเรียนที่ไม่น่าเบื่อ ไม่จำเจ สนุกสนาน ได้เผยศักยภาพของตนเอง แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพเปลี่ยนมุมมอง/ทัศนะของบุคคลให้คิดเป็น มีคุณธรรมจริยธรรมซึ่งแตกต่างจากการเรียนแบบอื่นๆ การเรียนแบบนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนรูปแบบจาก Teaching-Based เป็น Learning-Based เปลี่ยนลักษณะการเรียนจาก Passive เป็น Active เปลี่ยนจากวิชาเป็นปัญญา ผู้เรียนได้เรียนรู้ (Learning) มากกว่าการรู้ (Knowing) ได้เปลี่ยนแปลงตัวผู้เรียนโดยใช้งานวิจัยเป็นวิถีของการเรียนรู้

อามร จันทวานิช (2548: 8 – 10) ได้สรุปประโยชน์ของการจัดเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเกิดทักษะการใช้การวิจัยในการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ทฤษฎีแนวคิด หลักการและข้อค้นพบที่มีความหมายมีความเที่ยงตรง รู้จักวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูล สรุปผลนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการพัฒนาทักษะการคิด (Thinking Skills) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving and Resolution Skills) ทักษะการบริหารจัดการเวลา (Time Management Skills) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ทักษะประมวลผล (Computer Skills) และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning Skills)

2. ประโยชน์ต่อครู ทำให้ครูมีการวางแผนทำงานในหน้าที่ของตนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ วางแผนการสอน ออกแบบกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ประเมินผลการทำงานเป็นระยะโดยมีเป้าหมายชัดเจนว่าจะทำอะไรเมื่อไร เพราะอะไร และทำให้ทราบผลการกระทำว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร

3. ประโยชน์ต่อวงการการศึกษา ซึ่งผลของการจัดเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐานสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของครูเกี่ยวกับวิธีการจัดการการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งครูแต่ละคนสามารถจะประยุกต์และนำไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า การเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ จนกระทั่งสามารถนำไปใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ที่มีอยู่รอบตัวและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หรือเรียกว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

5. การจัดการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น (Flexible learning) การจัดการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่นเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านไอทีและการสื่อสาร 3C คือ 1) Change การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิตและการทำงาน 2) Competition การแข่งขันรุนแรงไร้พรมแดน ซึ่งมนุษย์จะต้องเปลี่ยนแปลง 3) Customer ลูกค้ามีทางเลือกมากยิ่งขึ้นและมีอิสระในการตัดสินใจ

การจัดการเรียนอย่างยืดหยุ่น (Flexible Learning) เป็นวิวัฒนาการทางการศึกษาล่าสุดที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมในปัจจุบันนี้ ในประเทศไทยเอง มีการใช้แนวคิดนี้สำหรับการฝึกอบรม

เช่น การฝึกภาษาอังกฤษให้กับพนักงานการบินไทยและมหาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัย ซึ่งน่าจะพัฒนามาจาก E-learning สำหรับต่างประเทศหลักสูตรออนไลน์เปิดจนถึงระดับปริญญาเอก แม้แต่มหาวิทยาลัยชื่อดัง อย่างเช่น Oxford มีหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวแนวคิดในการจัดการศึกษาแบบนี้เพื่อที่จะเอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เลือกเรียนตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง แน่นอนว่าจะต้องมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนต้องมีความสามารถเพียรพยายามและวิเคราะห์ข้อมูลหรือสารสนเทศ รู้จักการวางแผนการใช้สารสนเทศให้เกิดประโยชน์และตรงกับความต้องการมากที่สุดซึ่งลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น มีดังนี้ (สันติ วิจักขณาลัญญ์. 2548: 32 – 39)

5.1 รูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมต้องมีความหลากหลาย เพื่อเอื้อต่อวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นตลอดเวลา การนำวิธีที่ยืดหยุ่น (Flexible Approach) มาใช้ในการเรียนและการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ได้หลายวิธี เช่น การเรียนแบบเปิด (Open Learning) การเรียนทางไกล (Distance Learning) การเรียนโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ (Computer Mediated Learning) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) ซึ่งมีข้อดี คือ สามารถเรียนได้มากและรวดเร็ว เข้าถึงบริการการศึกษาได้ง่าย เรียนรู้ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เข้ารับบริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

5.2 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเนื้อหาและกิจกรรมต้องตอบสนองความสนใจของผู้เรียนและผู้เรียนสามารถเรียนได้เต็มศักยภาพ โดยเน้นการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดสภาพการเรียนรู้ควรจัด ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกเวลาเรียนได้ตามความต้องการ ผู้เรียนสามารถเลือกสถานที่เรียนได้ตามความสะดวก ผู้เรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่จะเรียนได้ตามความสนใจ มีการจัดหน่วยการเรียนรู้ (Modules) หรือโปรแกรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเนื้อหาและเลือกที่จะเรียนกับครูและเพื่อนคนอื่นๆ ได้หลากหลาย การจัดกิจกรรมการเรียนและการประเมินต้องสัมพันธ์กันอาจจัดได้หลากหลายให้เป็นทางเลือกในการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนเป็นคู่ หรือการเรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือเรียนโดยการปรึกษากับครู และสภาพการเรียนรู้ ต้องเกิดจากผู้เรียนลงปฏิบัติ หรือลงมือกระทำด้วยตนเอง (Active Learners) ไม่ใช่การเรียนแบบเป็นผู้รับ (Passive Learners) ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนและการประเมิน ในลักษณะต่างๆ การเพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียนการสอนทำได้โดยการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กับผู้เรียน คือ ด้านโครงสร้างของหลักสูตร การจัดโครงสร้างหลักสูตรต้องเป็นหลักสูตรที่เป็นทางเลือกตามความสนใจของผู้เรียน ไม่ใช่เป็นหลักสูตรหรือวิชาที่ถูกบังคับให้เรียนด้านเนื้อหาของหลักสูตร การจัดเนื้อหาของหลักสูตรต้องเป็นหลักสูตรแกนผนวกกับโครงงานหรือกรณีศึกษาหรือเป็นสถานการณ์การเรียนรู้ที่ครูกับนักเรียนร่วมกันกำหนด ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน วิธีการจัดเรียนการสอนต้องเป็นการเรียนรู้จากปัญหา หรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านการปฏิสัมพันธ์ ต้องมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนมีการประชุมปรึกษาร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนหรือมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา ด้านการประเมินผลต้องเป็นการประเมินโดยกลุ่มเพื่อนและการประเมินตนเองหรือมีการประเมินผลร่วมกันกับครู

5.3 แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทั้งนี้ การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นมีพื้นฐานมาจากการเรียนโดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน เพราะความยืดหยุ่นในการเรียนที่สำคัญที่สุดคือการใช้ข้อมูลที่หลากหลายในกระบวนการเรียนรู้

6. การเรียนการสอนแบบ 3TD มีรายละเอียดดังนี้ (อุดมศักดิ์ พลอยบุตร. 2555: ออนไลน์)

T แรก ได้แก่ Teaching คือต้องสอนหมายถึงการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งในยุคปฏิรูปการศึกษาครูต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนจากการที่ครูสอนเนื้อหาวิชา สอนความรู้ ความจำมาเป็นการสอนวิธีการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทั้งนี้ เพราะถ้าครูสอนบอกหรืออธิบายความรู้ความจำ ก็จะทำให้ผู้เรียนมีทั้งผู้ที่จดและจำได้เก่ง ทำข้อทดสอบได้ก็ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ฉลาด แต่ผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ชอบการเรียนรู้โดยการจดและจำ ซึ่งไม่ตรงกับสไตล์การเรียนรู้ของตนเองก็ทำให้ตอบไม่ได้ผู้นั้นก็จะถูกตราหน้าว่าเป็นคนโง่ ทั้งๆ ที่ผู้นั้นอาจจะมีความถนัดในการเรียนรู้ได้ด้วยวิธีอื่นๆ ดังนั้นครูผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรที่จะสอนวิธีการเรียนรู้ควบคู่กับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ถ้าครูสอนเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีเรียนที่จะนำไปสู่การหาความรู้เพิ่มเติมได้ ซึ่งเรามีความเชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน ทุกคนสามารถเรียนรู้เท่าเทียมกัน แต่อาจใช้เวลาแตกต่างกันและเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา ดังนั้นถ้าเราสอนวิธีการเรียนรู้สอนให้รู้แหล่งเรียนรู้ จะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เรียนรู้มากกับเรียนรู้น้อย จะไม่มีคนโง่ ทั้งนี้เพราะผู้ที่เรียนรู้น้อยก็มีโอกาสที่จะใช้เวลาเพิ่มเติมในการใช้วิธีการเรียนรู้หาความรู้เพิ่มเติมเป็นคนที่มีรู้มากได้ที่สุดในการสอนวิธีการเรียนรู้ครูผู้สอนน่าจะสอนเทคนิคในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนี้

1. สอนเทคนิควิธีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในยุคข้อมูลสารสนเทศ

ถ้าครูสอนให้ผู้เรียนมีเทคนิคการสร้างความรู้ด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เท่ากันกับข้อมูลสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว ดังนั้นครูควรสอนวิธีการแสวงหาความรู้ที่จะแสวงหาข้อมูล สอนแหล่งที่จะเรียนรู้หรือแสวงหาข้อมูลด้วยการนำเสนอข้อมูลใหม่ ข้อมูลที่น่าสนใจและน่าติดตาม ทำทนายให้คิดติดตามข้อมูล ตั้งประเด็นคำถามหาคำตอบด้วยตนเอง ตลอดจนสอนเทคนิคการจัดระบบข้อมูล อาจใช้แผนผังความคิด (Mind Map) เพื่อโยงใยความสัมพันธ์ของข้อมูลแล้วจัดกระทำข้อมูลเขียนเป็นแผนภาพหรือแผนภูมิความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ที่ได้ ในการปฏิบัติจริงครูควรให้เวลาบางส่วนในการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนจนเกิดทักษะในการสรุปองค์ความรู้ ซึ่งอาจใช้ตอนท้ายชั่วโมงสอนให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่เรียนในชั่วโมงมาฝึกเขียนเป็นแผนภูมิความรู้ หรือแผนผังความคิดทุกครั้ง หรือในการศึกษาหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้เป็นแผนผังความคิดทุกครั้ง ก็จะนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ได้ ในที่สุดและจะเป็นพื้นฐานในการที่ผู้เรียนจะทำข้อสอบชนิดอัตนัยได้ ในที่สุดเช่นกัน

2. ควรสอนวิธีการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการเรียน ควร

ที่จะสอนวิธีการทำงานเป็นกลุ่มว่า มีวิธีการทำงานร่วมกันได้อย่างไร แต่ละคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันบ่อยๆ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและฝึกการใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน อาจใช้วิธีการสอนโดยให้จัดนิทรรศการจากเรื่องที่ผู้เรียนสนใจมีการวางแผนร่วมกันกำหนด

บทบาทของแต่ละคนว่ามีบทบาทต้องทำอะไรบ้าง ร่วมกันทำงาน มีโอกาสได้ใช้ความรู้ต่างๆ ที่ได้ศึกษามาสรุปให้สั้นกระชับที่จะนำเสนอเป็นนิทรรศการความรู้เผยแพร่ให้กับผู้อื่น ซึ่งกิจกรรมนี้ครูอาจจะจัดให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ หมุนเวียนกันสรุปความรู้ในแต่ละเดือน โดยจัดเป็นนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ประจำเดือน นอกจากนั้นการสอนโครงงานก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดหาวิธีการแสวงหาความรู้ ทดลองหาความรู้ สรุปความรู้ ได้ทำงานร่วมกันอันจะนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ด้วยการทำงานร่วมกันได้อย่างดียิ่ง

3. ต้องสอนเทคนิควิธีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในการสอนประเด็นนี้ครูจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่นักเรียนรู้กับชีวิตจริงต้องเป็นเรื่องเดียวกัน คือเรื่องที่จะเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

นอกจากสอนวิธีการเรียนรู้ วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้แล้ว ประเด็นหนึ่งที่ครูผู้สอนจะขาดไม่ได้จำเป็นต้องสอนก็คือ การสอนวิธีคิด ทำอย่างไรผู้เรียนจึงจะคิดเป็น คิดได้ และคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูผู้สอนจะต้องใช้เทคนิคการตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนคิด ช่วยกันคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ข้อสำคัญคำถามที่ครูถามจะต้องเป็นคำถามที่หลายคนมีส่วนร่วมในการตอบและเป็นคำถามให้ชวนกันคิดและแสดงความคิดเห็น โดยครูจะต้องให้การเสริมแรงหรือข้อมูลป้อนกลับทันทีเพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจ มีแรงจูงใจที่อยากจะแสดงความคิดเห็นหรือคิดแก้ปัญหา

ดังนั้นในการสอนของครูพึงระลึกอยู่เสมอว่าผู้เรียนได้เรียนรู้หรือไม่การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นครูจะต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข ให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการบูรณาการและในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูจะต้องคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย ทำทนายให้ผู้เรียนอยากรู้ มีความเมตตา เอื้ออาทร ต่อผู้เรียน และสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

T ที่สอง ได้แก่ Training นอกจากการสอนแล้ว ครูจะเป็นผู้เทรนหรือผู้ชี้แนะ นำให้ผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกฝนหรือฝึกทักษะจนเกิดความชำนาญเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตามที่ตนเองถนัดและสนใจให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคนในการพัฒนาผู้เรียนนั้น มนุษย์เรามีความสามารถด้านต่างๆ 8 ด้าน ตามทฤษฎีพหุปัญญาของ โฮเวอร์ต การ์ดเนอร์ ได้แก่ ความสามารถด้านภาษา ในการสื่อสาร สามารถโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ ความสามารถด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถด้านร่างกาย ความเคลื่อนไหวหรือกีฬา ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการเข้าใจตนเอง ควบคุมตนเองได้ทั้งกายและจิตใจ ความสามารถเข้าใจสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากความสามารถ 8 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องฝึกทักษะให้กับผู้เรียนในการที่จะเทรนให้ผู้เรียนได้ด้นั้นครูต้องใช้ยุทธศาสตร์ 3 เปิด ดังนี้

1. ต้องเปิดตัวผู้เรียนให้ได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดในเรื่องใด ไม่ถนัดในเรื่องใดเพื่อจะได้ฝึกทักษะให้มีความถนัดหรือเก่งมากยิ่งขึ้น ส่วนที่เป็นจุดอ่อนก็ได้รับการเสริมหรือฝึกให้เก่งยิ่งขึ้น

2. ต้องเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความสามารถ โดยครูจะส่งเสริมสนับสนุนให้แสดงออกด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก และรู้จักตนเองโดยโรงเรียนอาจจะจัดเวทีคนเก่งในทุกสัปดาห์ ลานกิจกรรม ชุมนุม ชมรมต่างๆ มีการแข่งขันทักษะวิชาการ วิชาชีพซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ครูจะต้องร่วมกันจัดให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดกิจกรรมที่จัดทำทุกวันกิจกรรมที่จัดทำทุกสัปดาห์ กิจกรรมที่จัดทำทุกเดือนหรือประจำทุกภาคเรียน เป็นต้น

3. ต้องเปิดเวทีให้ผู้เรียนได้แสดงออก โดยโรงเรียนจัดให้มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานครูและนักเรียน ส่งผู้เรียนที่มีความสามารถไปเข้าร่วมแข่งขันระดับโรงเรียนภายในจังหวัด ระดับเขตการศึกษาหรือระดับประเทศหรือต่างประเทศ เพื่อผู้เรียนจะได้มีโอกาสมีประสบการณ์มีความภาคภูมิใจในผลงานหรือความสามารถของตนเอง

T ที่สาม ได้แก่ Taming หมายถึง การทำให้เชื่องหรือเรียกว่า การฝึกอบรม ในการพัฒนาผู้เรียนนั้นนอกจากจะสอนให้เก่ง ให้มีความสุขในการเรียนรู้แล้ว การฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดี มีคุณธรรมหรือมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนั้นในการสอนในแต่ละวิชา ก็ควรจะต้องมีการสอดแทรกคุณธรรมด้วยและโรงเรียนก็ควรที่จะกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนเพื่อครูจะได้ช่วยกันฝึกอบรมบ่มนิสัยให้ได้ตามเป้าหมายซึ่งกิจกรรมที่โรงเรียนกระทำได้หลายกิจกรรม เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม ค่ายรักการอ่าน ค่ายภาคฤดูร้อนต่างๆ ค่ายฝึกอาชีพ เพื่อฝึกอบรมบ่มนิสัยตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคม การทำสมาธิก่อนเรียนวันละ 5-10 นาที การให้ผู้เรียนได้ไปฝึกปฏิบัติธรรมที่วัด การใช้ห้องเรียนเงินล้านโบสถ์ของวัดข้างเคียงเพื่อไปฝึกอบรมกับพระเป็นต้นการทำบุญทุกวันพระโดยให้ผู้เรียนแต่ละระดับชั้นหมุนเวียนกันเป็นผู้ดำเนินการซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมด้วยช่วยกันที่จะปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนดี มีศีลธรรมอันจะนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียนที่เราต้องการ

จากการที่เราพัฒนาผู้เรียนด้วยการสอน (Teaching) การฝึกทักษะ (Training) การฝึกอบรม (Taming) ซึ่งประกอบด้วย 3T ในการดำเนินการแต่ละ T นั้น จะต้องมีการพัฒนา คือ Development อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสอน การฝึกทักษะหรือการฝึกอบรม ครูหรือผู้เกี่ยวข้อง จะต้องมีการวางแผน (Plan) ว่าจะดำเนินการอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ มีการปฏิบัติ (Do) แล้วมีการประเมินตรวจสอบ (Check) และมีการวางมาตรฐานในการปฏิบัติ (Action) ซึ่งถ้ามีการ P-D-C-A อยู่ตลอดเวลา ก็จะทำให้ 3TD มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีการเขียนรายงานผลด้วยการทำวิจัยในชั้นเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคนดี มีปัญญาและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ชาติต้องการ

7. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาด้านและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543: 36 – 37)

7.1 การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามแบบใช้การตัดสินใจ

7.2 เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียน แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

7.3 เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ ประกอบการเรียน เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ ตำราเรียนและแบบฝึกหัดการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนบทเรียนสำเร็จรูป

7.4 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วย การโต้วาทีกลุ่ม การอภิปราย การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา กลุ่มติวการประชุมต่างๆ การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

7.5 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกม กรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละคร เกมกรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลอง ละครบทบาทสมมติ

7.6 เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ ได้แก่ ปริศนาความคิดร่วมมือแข่งขัน หรือกลุ่มสืบค้น กลุ่มเรียนรู้ร่วมกันคิด กลุ่มร่วมมือ

7.7 เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้แก่การเรียนการสอนแบบใช้เส้นเล่าเรื่อง (Story Line) และการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำรูปแบบการเรียนรู้ของครูต้นแบบมาวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยได้คัดเลือกรูปแบบการเรียนรู้จำนวน 9 รูปแบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาจากธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพและมาตรา 4(2) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ให้เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การฝึกปฏิบัติจริง และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการป้องกันและแก้ปัญหา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้สนับสนุนให้ครูต้นแบบวิจัยและพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา ผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาดังกล่าวพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้ง 9 แนวทางสามารถใช้ได้ผลดี ทำให้ผลการเรียนรู้

ของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 9 แนวทางนี้ไม่ใช่เป็นแนวทางที่ตายตัว ผู้สอนสามารถปรับประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของตน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้นี้เป็นเพียงตัวอย่างให้ผู้สอนพิจารณาเพื่อพัฒนาตามความถนัดและความสนใจ แต่ละแนวทางการจัดการเรียนรู้สามารถผสมผสานให้สอดคล้องกับบริบทของสาระการเรียนรู้ หรือสถานการณ์ในชั้นเรียนได้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 9 แนวทางประกอบด้วย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 1 – 3)

1. การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้

การใช้แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งผู้เรียน ผู้สอนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือเรื่องที่สนใจได้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชน และธรรมชาติเป็นชุมชนทรัพยากรมหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่จบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ มีดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

1.2 ผู้เรียนได้ฝึกทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่างๆ

1.3 ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกตการณ์เก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ และการสรุปความคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

1.4 ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานด้วยตนเอง

1.5 ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ได้

1.6 ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน

2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการพหุปัญญา

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการพหุปัญญาเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในลักษณะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้และความสามารถทางการเรียนรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนตามทฤษฎีพหุปัญญาของ โฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ซึ่งจำแนกไว้ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านวาจา/ภาษา/ด้านดนตรี/จังหวะ ด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ด้านทัศนสัมพันธ์/มิติสัมพันธ์ ด้านร่างกาย/การเคลื่อนไหว ด้านธรรมชาติ ด้านการรู้จักตนเอง และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแก้ปัญหา รวมถึงการสร้างผลงานและเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

3. การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่เน้นการปฏิบัติ

3.1 ผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์ แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์ออกมาเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ เจตคติใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ

3.2 ใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน คือ เวลา สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อการสอน เป็นตัวเชื่อมโยงให้ผู้เรียนก้าวสู่การเรียนรู้โลกรอบตัว

3.3 ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

3.4 ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

4. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่มเป็นการตัดสินใจร่วมกัน จนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคหลากหลายรูปแบบนำมาผสมผสานกัน ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด การแก้ปัญหา การเน้นกระบวนการ การสอนแบบปริศนาความคิด และการสอนแบบร่วมกันคิด ทั้งนี้ มุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากความสนใจอยากรู้ อยากรู้ของผู้เรียนเอง โดยใช้กระบวนการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนจะเป็น ผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งเรียนรู้เบื้องต้น ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ผู้สอนจะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จากแหล่งเรียนรู้ และปรับปรุงความรู้ที่ได้ให้สมบูรณ์

5. การเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียน มีความคิดที่อิสระไม่มีรูปแบบตายตัวใช้ได้ทุกโอกาสทุกเวลา ซึ่งผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการบูรณาการในตัวเอง เชื่อมโยงความคิดที่เป็นระบบอย่างมีขั้นตอนจากง่ายไปยากและใกล้เคียงไปไกลตัวมีความยืดหยุ่นคล่องตัวสูง จึงเปิดทางเลือกให้ผู้เรียนหาคำตอบที่หลากหลาย ซึ่งรูปแบบมีน้อยเชิงบวก ทำทาย กระตือรือร้น ผู้เรียนสามารถสร้างชิ้นงาน ผลงานสิ่งประดิษฐ์แปลกใหม่ที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการคิดที่สันติสุข สามารถนำไปจัดการเรียนรู้ได้กับทุกกลุ่มสาระและสามารถเชื่อมโยงได้กับรูปแบบการเรียนรู้อื่นๆ

6. การจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้มีลักษณะเด่นคือ การให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและความสำคัญของความรู้ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสังเกตสิ่งที่ตนอยากรู้แล้วค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่ม เชื่อมโยงกับความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม ผสมกับความรู้ใหม่ จนสร้างสรรค์เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ กล่าวโดยสรุปเป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ค้นหาความรู้ด้วยตัวเอง จนค้นพบความรู้และรู้จักสิ่งที่ค้นพบเรียนรู้วิเคราะห์ต่อจนรู้จริง รู้ลึกซึ่งว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีความสำคัญมากน้อยเพียงไร การเรียนรู้แบบนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิด พร้อมทั้งฝึกทักษะทางสังคมที่ดี ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

7. การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันและมีความสำคัญต่อผู้เรียน ตัวปัญหาจะเป็นตัวตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อเข้าใจกลไกของตัวปัญหาของตัวปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบนี้ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะและกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกฝนการสร้างองค์ความรู้โดยผ่านกระบวนการคิดด้วยการแก้ปัญหาอย่างมีความหมายต่อผู้เรียน

8. การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหามีลักษณะเด่น คือ ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม มีชิ้นงานที่เป็นรูปธรรม ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อน มีการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และตระหนักรู้ในปัญหาที่อาจเกิดขึ้น สามารถใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหาที่พบ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหามีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นการเรียนรู้จากปัญหาของชีวิตและมีความหมายต่อผู้เรียน ผู้เรียนได้ฝึกคิดด้วยตนเอง จากสถานการณ์หรือปัญหาที่น่าสนใจ ทำทนายให้คิด กระบวนการเรียนรู้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น บทบาทสมมติ โครงการสืบสวน สอบสวน การศึกษานอกสถานที่ การเรียนรู้รูปแบบนี้จะกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้ตั้งใจเรียนมากขึ้น พร้อมกับการเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ สร้างนิสัยใฝ่รู้รักการค้นคว้าหาความรู้และฝึกนิสัยให้เป็นคนมีเหตุผล และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

9. การจัดการเรียนรู้แบบพัฒนากระบวนการคิดด้วยการใช้คำถาม หมวกความคิด

6 ใบ

การจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้คำถาม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถด้านทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ จุดเน้นคือการกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถคิดและตั้งคำถาม กระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ และคิดหาคำตอบที่ถูกต้อง คำถามมีส่วนสำคัญที่จะจุดประกายให้ผู้เรียนนึกคิด เกิดข้อสงสัย ใคร่รู้เพื่อแสวงหาคำตอบ และความรู้ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด การใช้คำถามจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดเป็น คิดได้ การใช้คำถามเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดมีหลากหลาย ในที่นี้จะนำเสนอการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบพัฒนากระบวนการคิดด้วยการใช้คำถามหมวกความคิด

6 ใบ (Six Thinking Hats)

ลักษณะเด่นของการใช้คำถามหมวกความคิด 6 ใบ คือ การใช้ “สีหมวก” ได้แก่ หมวกสีขาว หมวกสีแดง หมวกสีเหลือง หมวกสีดำ หมวกสีเขียว และหมวกสีฟ้า เป็นกรอบแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบ ผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างรอบด้าน และได้แสดงบทบาทการคิดในแง่มุมมองตามสีของหมวก สีของหมวกแต่ละใบจะมีความหมายที่บอกให้ทราบว่าผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนคิดไปทางใด ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการจัดการสอนโดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ (ลักษณะนิสัย) และทั้งด้าน IQ (Intelligence Quotient) และด้าน EQ (Emotional Quotient) ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

3.2.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน ซึ่งได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

จิตติพร สวัสดิ์กำจรพงศ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูอนุบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนระดับอนุบาลที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 109 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านทักษะการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินในสภาพจริง

จริยา สมประสงค์ (2552: ออนไลน์) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ อย่างมีความสุข กรณีศึกษา : วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1/2552 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยแนวคิดแบบโคเชน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการวิจัยในชั้นเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ด้วยการเลือกสื่อสำหรับการปฏิบัติการที่เหมาะสม พบว่า สื่อสำหรับการปฏิบัติ (Treatment) สามารถเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างเพลิดเพลินและมีความสุข ส่งผลให้ผลการเรียนดีขึ้นโดยเน้นการเรียนรู้ที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ ประเมินผลความสุขได้จาก ผลการเรียนปลายภาค นอกจากนี้ผู้สอนจะได้นำข้อมูลที่พบไปประยุกต์ใช้และขยายผลต่อไปตามความเหมาะสม ในสองด้านกล่าวคือพัฒนาผู้สอนและพัฒนาบทเรียนที่เรียน

ทวีศิลป์ บุญปราณีต (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะเก่ง ดี มีสุขของข้าราชการครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตำบลฉนวนใหญ่ อำเภอมโนรมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ที่มีความสุขด้านการเรียนรู้แบบองค์รวม ด้านการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง ด้านการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นและด้านการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะเก่ง ดี มีสุข ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตำบลฉนวนใหญ่อำเภอมโนรมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง ด้านการเรียนรู้แบบองค์รวม ด้านการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ด้านการเรียนรู้ที่มีความสุขและด้านการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น โดยมีรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน คือ กิจกรรมการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นแปลกใหม่ น่าสนใจเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดและพหุปัญญาอภิวของนักเรียนใช้สถานการณ์ หรือกรณีตัวอย่าง เป็นสื่อในการเรียนรู้ ใช้คำถามสถานการณ์กรณีตัวอย่าง เหตุการณ์เรื่องเล่า ประกอบการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือกับบุคคลอื่น จัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

ธนวัฒน์ หมวกเหล็ก (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การจัดการความรู้ของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนจรัสวิทยา จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการความรู้ที่ปฏิบัติ เพราะกระบวนการจัดการความรู้ทำให้ครูมีความรู้เพิ่มเติมและช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

นันทน์ภัส บุญราช (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของบุคลากรครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11 ตามความคิดเห็นของบุคลากรครูผู้สอนจำนวน 78 คน โดยศึกษา 6 ด้าน คือ การรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล การจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่ม การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงความรู้สู่ท้องถิ่น การวัดและประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของบุคลากรครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11 (ไม่-สร้างปี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางหนึ่งด้าน คือ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล การจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่ม การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การวัดและประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอและการจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงความรู้สู่ท้องถิ่น โดยมีรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละกิจกรรม คือ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วนำผลที่ได้ไปจัดกิจกรรมครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการทำงานกลุ่ม มีการปรับเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น การประเมินผลงานมีเกณฑ์ที่เหมาะสม ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและผู้เรียนได้สรุปข้อความเกี่ยวกับท้องถิ่น

พรชัย หลาวทอง (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของข้าราชการครูโรงเรียนในตำบลคลีกล้วย อำเภอสีลาสาท สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนจำนวน 45 คน โดยศึกษา 6 ด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ด้านการจัดกิจกรรมการบูรณาการ ด้านการจัดกิจกรรมโครงงาน ด้านการจัดกิจกรรมการเชื่อมโยงความรู้สู่ท้องถิ่นและด้านการจัดกิจกรรมพอร์ตโฟลิโอ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของข้าราชการครูโรงเรียนในตำบลคลีกล้วย อำเภอสีลาสาท สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ด้านการจัดกิจกรรมบูรณาการ ด้านการจัดกิจกรรมการเชื่อมโยงความรู้สู่ท้องถิ่น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล ด้านการจัดกิจกรรมโครงงานและด้านการจัดกิจกรรมพอร์ตโฟลิโอ โดยมีรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน คือ ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข มีการปรับเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น ครูได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นอย่างดี ศึกษาข้อมูลผู้เรียนทุกคนในห้องเรียน ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและครูได้นำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สรุปการปฏิรูปด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือคิดค้นวิธีสอนแบบใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เพิ่มพูนทักษะการคิด และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จริง สามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว แล้วนำมาบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในตัวเอง สร้างบรรยากาศที่เอื้อหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขที่จะค้นคว้าศึกษาหาความรู้ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในระหว่างเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

3.3 การปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

ปัจจุบันได้มีการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน โดยพัฒนาขึ้นพร้อมๆ กับเทคโนโลยีการสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีฐานข้อมูล ทำให้ศาสตร์ทางด้านสื่อเทคโนโลยีการศึกษาที่เน้นเรื่องการนำมาใช้ เพื่อการเรียนการสอนต้องขยายขอบเขตออกไป มีการใช้พัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อสื่อสารระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครองทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Barbara. 2008: 92 – 96; & Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูจึงเกิดจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อเทคโนโลยี ด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88)

สำหรับสื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ สื่อเทคโนโลยีด้านการสื่อสารผ่านดาวเทียม ซึ่งต่างจากเดิมที่เคยใช้ไปรษณีย์ วิทยุและโทรทัศน์ ทำให้สามารถสร้างข่ายการเรียนได้กว้างขวาง ทั่วประเทศ ไม่ถูกจำกัดโดยลักษณะทางภูมิศาสตร์ระยะทาง นอกจากนั้นยังสามารถเป็นการสื่อสารสองทางได้ทั้งภาพและเสียงอีก เกิดเป็นการเรียนการสอนทางไกล (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. 2554ก: 64) จะเห็นว่าอิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้สภาพแวดล้อมทางการเรียนและสถานการณ์ของการเรียนการสอนแตกต่างไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการบริหาร และการจัดการสภาพแวดล้อมทางการเรียน ซึ่งจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนี้ (กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. 2554ข: 103)

1. เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต คือ สภาพของผู้เรียนและผู้สอนได้รับอิทธิพลจากสื่อเทคโนโลยี ทำให้การใช้ชีวิตในฐานะผู้เรียนและผู้สอนเปลี่ยนไป วิถีชีวิตของทั้งผู้เรียนและผู้สอนผูกพันและขึ้นอยู่กับสื่อเทคโนโลยีมากขึ้น
2. เปลี่ยนแปลงวิธีการ คือ วิธีการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน มีหลายรูปแบบ หลายลักษณะและในจำนวนรูปแบบต่างๆ ของการเรียนเหล่านั้นจำเป็นต้องพึ่งพาสื่อเทคโนโลยี
3. เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของการเรียน เป็นสภาพใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับนำสื่อเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ สถานการณ์ของการเรียนการสอนในสภาพของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่เต็มไปด้วยสื่อเทคโนโลยี จะมีบรรยากาศของการเรียนและเงื่อนไขในการเรียนที่แตกต่างจากเดิม ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในสถานการณ์และเงื่อนไขที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นด้วยครูผู้สอนเท่านั้นอย่างแต่ก่อน แต่สื่อเทคโนโลยีสามารถจะสร้างสถานการณ์

ของการเรียนให้เกิดขึ้นได้และมีความหลากหลายอีกด้วย จากผลของการเปลี่ยนแปลงโดยมีสื่อเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด ทำให้สภาพแวดล้อมทางการเรียนในสถานศึกษาต้องมีการวางแผนและจัดการกับเทคโนโลยีที่เป็นตัวกำหนดนั้นอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องการให้เกิดขึ้น

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่ายและเทคโนโลยีโทรคมนาคม ทำให้นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่มและการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรม ตัวอย่างนวัตกรรมสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI : Computer-Assisted Instruction) มัลติมีเดีย (Multimedia) การประชุมทางไกล (Tele Conference) วัสดุทัศนแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Media/Video) บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Instruction) เครื่องช่วยสอน (Teaching Machine) วิทยุและโทรทัศน์ช่วยสอน (Teaching by Radio and TV) ชุดการสอน (Learning Packages) ทำให้สื่อสารสนเทศได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้งสื่อโทรทัศน์ เคเบิลทีวีและอินเทอร์เน็ต การพัฒนาครูด้วยสื่อโทรทัศน์คุณภาพสูง : ทีวีครู (Higher Quality Narrative TV Program for Teacher Development Project : TV-KRU) ภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งปี 2553 – 2555 ตามแผนกระต้นเศรษฐกิจ ปี 2553 – 2555 โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ดำเนินการโดยอาศัยเครื่องมือสนับสนุนที่จะกระตุ้นให้ครูเกิดการพัฒนาดตนเอง คือ การใช้สื่อโทรทัศน์ (Free- TV, Cable TV, IPTV) โดยสิ่งที่นำเสนอผ่านสื่อจะเป็นรายการที่ส่งเสริมให้ครูและผู้ชมเกิดการพัฒนาดตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านตัวอย่างการปฏิบัติจริงจากการเรียนการสอน เทคนิคการสอนและการบริหารจัดการที่ดีโดยครูและผู้รับชมสามารถนำเทคนิควิธีและแนวคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้ทันที ทำให้ครูมีโอกาสเข้าถึงสารสนเทศได้มากขึ้น จากการดำเนินงานพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังไม่ชำนาญในการใช้เทคโนโลยี เพื่อมาปรับใช้กับการสร้างสื่อการเรียนการสอน เพราะขาดการพัฒนาเนื้อหาผ่านสื่อที่มีคุณภาพ มีจำนวนคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ล้าสมัย ทำให้จำเป็นต้องปฏิรูปด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมีการจัดหลักสูตรอบรมหรือจัดบุคลากรเข้ารับการอบรมในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อที่จะให้บุคลากร สามารถนำไปใช้งานได้อย่างถูกต้องเข้าใจและเหมาะสมต่อไป เพราะการที่เราจะพัฒนาการศึกษานั้น เทคโนโลยีทางการศึกษาถือว่าเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการศึกษาในอนาคต (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2553: 8)

สรุปการปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงหรือพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ วัสดุ เทคนิค วิธีการหรือสถานที่ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและกระจายอย่างทั่วถึง มีการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น มีระบบดูแลรักษาสื่อต่างๆ ให้มีคุณภาพ จัดระบบการเข้าถึงง่ายเพื่อเอื้อหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

3.3.1 ความหมายของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

การเรียนการสอนโดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้สอน ผู้เรียน และสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่ใช้กันมาก คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ ในปัจจุบันจะพบว่ามีสื่อการเรียนการสอนมากมายหลายชนิด เพราะถือว่าสื่อการเรียนการสอน คือ มือที่สามของครู ช่วยให้ครูสอนได้สนุกและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นบทบาทของสื่อการเรียนการสอนในบทเรียน คือ เป็นตัวกลางตัวช่วยในการให้ข้อมูลความรู้หรือสิ่งบอกกล่าวแก่ผู้เรียน แต่การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้นต้องตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่าอีกด้วย (อำภา บุญช่วย. 2537: 100 – 101)

สื่อการเรียนการสอนแต่เดิมนั้นใช้คำว่าอุปกรณ์การสอน (Teaching Aids) เน้นถึงสิ่งที่นำมาใช้ช่วยประกอบในการสอน แต่ต่อมาพิจารณาเห็นว่าสิ่งที่นำมาใช้ช่วยในการสอนนั้น ส่วนใหญ่ต้องใช้ประสาทตาและประสาทหูเพื่อการรับรู้ จึงหันมาใช้คำว่าโสตทัศนอุปกรณ์ หรือโสตทัศนอุปกรณ์ (Audio-Visual Aids) ต่อมาเมื่อมีการพิจารณารูปแบบของการเรียนการสอนว่าเข้าลักษณะของกระบวนการสื่อความหมาย (Communication Process) มีองค์ประกอบครบ ได้แก่ ครูผู้สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร คือ สารอุปกรณ์การเรียนการสอนและวิธีการ ผู้เรียนคือ ผู้รับซึ่งสื่อที่ว่านี้ก็คือตัวกลางนั่นเอง ด้วยเหตุและผลดังกล่าวข้างต้นจึงได้มีการนำคำว่าสื่อ (Medias) มาใช้แทนคำว่าอุปกรณ์ และเนื่องจากเน้นที่ตัวผู้สอนเป็นสำคัญจึงเรียกว่า สื่อการสอน (Teaching Medias) จนถึงในยุคปัจจุบันการจัดการศึกษาได้หันมามุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น คำที่ใช้เรียกกันว่าสื่อการเรียน (Learning Medias) จึงเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาส่วนมากยังคงใช้คำว่า สื่อการสอนและสื่อการเรียน ถ้าหากจะพิจารณาให้ละเอียดและเข้าใจง่ายก็ต้องพิจารณาคำเรียกโดยยึดถือเอาตัวผู้ใช้เป็นหลัก เช่น สิ่งที่ครูผู้สอนนำมาช่วยสอนเรียกว่า สื่อการสอน ได้แก่ แผนภูมิ รูปภาพ แผนภาพ (อนุศักดิ์ สมิตสันต์. 2540: 179 – 180)

เทคโนโลยี หมายถึง การนำขบวนการ วิธีการและแนวความคิดใหม่ๆ มาใช้หรือประยุกต์ใช้อย่างมีระบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การขยายตัวทางวิทยาการทำให้เกิดเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้งานในสาขาต่างๆ อย่าง หลากหลาย เช่น เทคโนโลยีทางการทหาร (Military Technology) เทคโนโลยีทางการแพทย์ (Medical Technology) เทคโนโลยีทางการเกษตร (Agricultural Technology) เทคโนโลยีทางการสื่อสาร (Communication Technology) เทคโนโลยีทางการค้า (Commercial Technology) เทคโนโลยีทางวิศวกรรม (Engineering Technology) เทคโนโลยีทางการตลาดสังคม (Social Marketing Technology) เทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational Technology) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ความเจริญในด้านต่างๆ เป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้า ทดลอง หรือการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ โดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และประยุกต์มาใช้ในการพัฒนางานทางด้านต่างๆ ที่เรียกว่า เทคโนโลยี (Technology) (เว็บแหล่งเรียนรู้ทั่วไป ICT : etraining. 2555ก: ออนไลน์)

เจมส์ (Jemes. 1972: 161) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยี คือ กระบวนการ แนวความคิด แนวทาง หรือวิธีการในการคิด ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เดล (Dale. 1969: 610) ได้ให้ความหมายว่า เทคโนโลยีเป็นผลรวมของการทดลอง เครื่องมือและกระบวนการ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทดลองและได้รับการแก้ไขปรับปรุงมาแล้ว

สรุปเทคโนโลยี หมายถึง การนำแนวคิด หลักการ เทคนิค วิธีการ กระบวนการ ตลอดจนผลิตผลทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในระบบงานต่างๆ เพื่อปรับปรุงระบบงานนั้นๆ ให้ดีขึ้น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันในวงการต่างๆ เช่น เกษตร แพทย์ อุตสาหกรรม ธุรกิจ ทหาร ต่างก็นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาขาวิชาชีพของตนอย่างเต็มที่ อันจะเอื้ออำนวยในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) เทคโนโลยีจะช่วยให้การทำงานนั้นสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
2. ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) เทคโนโลยีจะช่วยให้การทำงานนั้นได้ ผลผลิตออกมาอย่างเต็มที่
3. ประหยัด (Economy) จะช่วยประหยัดเวลา ทรัพยากร และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันจะเป็นผลทำให้ราคาของผลิตนั้นราคาถูกลง
4. ปลอดภัย (Safety) เป็นระบบการทำงานที่อำนวยให้เกิดความปลอดภัยเพิ่มขึ้น

กูต (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2555: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Good. 1973) สรุปว่า เทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง การนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เพื่อการออกแบบและส่งเสริมระบบการเรียนการสอนโดยเน้นที่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่สามารถวัดได้อย่างถูกต้อง เน้นอนมีการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนมากกว่าที่จะยึดเนื้อหาวิชา มีการใช้การศึกษาเชิงปฏิบัติ โดยผ่านการวิเคราะห์และการใช้เครื่องมือสโตนัทศนุปรณ์ รวมถึงเทคนิคการสอนโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อการสอนต่างๆ ในลักษณะของสื่อประสมและการศึกษาด้วยตนเอง

กาเย และ บริกส์ (Gagne; & Briggs. 1994: 20) สรุปว่า เทคโนโลยีศึกษานั้นพัฒนามาจากการออกแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. ความสนใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยทางการศึกษาและทางการทหารการผลิตสื่อเพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ด้านพฤติกรรมศาสตร์และทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการเสริมแรงของสกินเนอร์ (Skinner) ตลอดจนทฤษฎีการเรียนรู้อื่นๆ
3. เทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น การใช้เครื่องมือสโตนัทศนุปรณ์ต่างๆ เพื่อการเรียนการสอนเช่นโทรทัศน์วีดิทัศน์ภาพยนตร์ฯลฯ รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ด้วย

กรมวิชาการ (2545ก: 7 – 9) สื่อเทคโนโลยีคือสื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือสโตนัทศนุหรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แถบบันทึกเสียงภาพนิ่งสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในระบบการเรียนรู้ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนรู้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

สรุปว่า สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่เป็นตัวกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน ผ่านกระบวนการ ที่นำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น วิดีทัศน์ สไลด์สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction) สื่อบนเครือข่าย (Web-Based Learning) การศึกษาผ่านดาวเทียมทำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยแก้ปัญหาทางการเรียนการสอนและเพิ่มประสิทธิผลของผู้เรียนให้สูงขึ้น

3.3.2 ความสำคัญของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสื่อการสอนที่ดีสามารถช่วยให้สิ่งที่ซับซ้อนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ช่วยทำให้มองเห็นกระบวนการบางอย่างที่ต้องใช้เวลายาวนาน โดยสามารถย่อระยะเวลาของกระบวนการนั้น ให้ใช้เวลาสั้นลงได้ สามารถทำสิ่งที่เป็นามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมเข้าใจได้ง่ายขึ้น (มนตรี แยมกสิกร. 2550: 1)

ปัจจุบันการดำเนินการจัดการศึกษา ในสถานศึกษาต่างๆ เกือบทุกระดับ จำเป็นต้อง นำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี รัฐจึงได้เน้นความสำคัญของสื่อเทคโนโลยีการศึกษาโดยกำหนด สาระหลักไว้ใน หมวด 9 แห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2542 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 18 – 19)

มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่นเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ตามความจำเป็น

มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทาง วิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่นโดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถ ในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 65 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

มาตรา 66 ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในโอกาสแรกๆ ที่ทำได้เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิด การใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

มาตรา 68 ให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากเงินอุดหนุนของรัฐ ค่าสัมปทาน และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการด้านสื่อมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชนรวมทั้งให้มีการลดอัตราค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเพื่อการพัฒนาคนและสังคม หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 69 จัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนส่งเสริมและประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สาระสำคัญทั้ง 7 มาตรานี้ พอสรุปได้ ดังนี้

1. รัฐต้องจัดโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ช่องทางและสื่อโทรคมนาคม เพื่อการศึกษาในทุกๆ ประเภท
2. รัฐต้องจัดให้มีโครงสร้างและหน่วยงานเฉพาะ เพื่อรับผิดชอบด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
3. รัฐต้องส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษาตลอดทั้งประชาชนให้มีขีดความสามารถในการผลิตและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อก้าวสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ ถ่ายทอดความรู้ทักษะและเจตคติไปสู่ผู้เรียน เพื่อช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3.3 ประเภทของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษามีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยการสอนของครูให้ดำเนินไปได้สะดวก และมีประสิทธิภาพ ประเภทของสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ สื่อประเภทวัสดุ สื่อประเภทเครื่องมือหรือสื่อดิจิทัล สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ป.ป.: 134 – 135)

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) บางครั้งเรียกว่า (Small Media) เป็นสื่อที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพเสียงและตัวอักษรในรูปแบบต่างๆ ที่ผู้เรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาความรู้วัสดุที่ใช้ประกอบการเรียนสอนนี้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1.1 วัสดุที่เสนอเรื่องราวหรือความรู้ได้ด้วยตัวมันเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ใดๆ ในการนำเสนอเรื่องราวได้ กระดานขอลูก กระดานผ้าลาลี โปสเตอร์ภาพเขียน ภาพถ่าย แผนภาพ แผนภูมิ กราฟ การ์ตูนของจริง ของจำลอง บัตรคำ หนังสือเรียน เป็นต้น

- 1.2 วัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องมือกลไก (Software) เป็นตัวนำเสนอเรื่องราว หรือความรู้ ได้แก่ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป เทปบันทึกภาพ สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับสื่อประเภทวัสดุก็คือ เป็นตัวอ้อมหรือตัวที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพเสียงหรืออักษรไว้ในรูปแบบต่างๆ

เป็นสื่อที่ให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสำคัญยิ่ง เป็นแหล่งความรู้ที่นักเรียนจะหาประสบการณ์หรือศึกษาได้อย่างกว้างขวาง

2. สื่อประเภทเครื่องมือหรือโสตทัศนอุปกรณ์ (Hardware) บางครั้งเรียกว่า (Big Media) ซึ่งเป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน ต้องอาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมันสื่อประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายข้ามศีรษะเครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ โทรทัศน์วงจรปิด เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องรับวิทยุและเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สื่อประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นตัวกลาง ซึ่งเป็นที่อาศัยหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังผู้เรียน โดยตัวของมันเองแล้วแทบไม่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้เลย ถ้าไม่มีความรู้ในแบบต่างๆ มาป้อนผ่านสื่อเหล่านี้ไปยังผู้เรียน เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ต้องมีฟิล์มภาพยนตร์ เครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ต้องการรายการ เครื่องช่วยสอนต้องการบทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ (Technique or Method) หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ในบางครั้งการเรียนการสอนต้องอาศัยเทคนิคบางประการเข้าช่วย จึงทำให้การเรียนได้ผลดี จะใช้เพียงวัสดุหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 2 อย่างก็ยังไม่เพียงพอต้องอาศัยสื่อการสอนต่อไปนี้ คือ การเล่นเกม หุ่นการแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การแสดงนิทรรศการ การทดลองนิทรรศการ รายการโทรทัศน์และรายการวิทยุ เป็นต้น

เดล (Dale, 1969: 107) ได้แบ่งสื่อการศึกษาตามลักษณะเรียกว่า กรวยแห่งประสบการณ์ (Cone of Experiences) ตามลำดับจากรูปธรรมไปหานามธรรม มี 10 ประเภท ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนเจตนารับเป็นสื่อของจริง ได้แก่ วัตถุ สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์จริงที่ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นสื่อที่มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เสนอปัญหา ขั้นการทดลองและรวบรวมข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งขึ้นจากสถานการณ์การเรียนการสอน

2. ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลองและหุ่นจำลอง สื่อประเภทนี้สามารถเน้นประเด็นที่ต้องการหรือกำหนดส่วนเกินที่ไม่ต้องการจากของจริงได้ มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในกรณีที่ของจริงหายากมีราคาแพงมีอันตรายมาก ใหญ่โตเกินไป เล็กเกินไปและสลับซับซ้อนเกินไป

3. ประสบการณ์นาฏการ เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับรู้การแสดงด้วยตนเอง หรือการชมการแสดง เป็นสถานการณ์จำลองที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์และกระบวนการบางอย่างได้ดี

4. ประสบการณ์จากการทดลองสาธิต เป็นประสบการณ์ที่ได้จากสื่อ ซึ่งอาจจะ เป็นสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริงแต่เป็นสื่อที่มีจำนวนน้อย จึงสาธิตให้ดูเป็นกลุ่มเป็นประสบการณ์ที่จะต้องรับรู้พร้อมๆ กัน เหมาะสำหรับการทดลองสาธิตให้ผู้เรียนสังเกต และรวบรวมข้อมูลพร้อมกันหลายคน

5. ประสบการณ์ทัศนศึกษา เป็นประสบการณ์ที่ได้รับจากสื่อการเรียนการสอนที่เป็นวัตถุ สถานการณ์หรือปรากฏการณ์จริง แต่แทนที่จะเป็นการนำสื่อเข้ามาหาผู้เรียนก็เป็นการนำผู้เรียนไปยังแหล่งของสื่อเหมาะสำหรับการนำเข้าสู่ปัญหา หรือการสรุปทบทเรียนเป็นการยืนยันข้อสรุปที่ได้จากการเรียนในห้องเรียน

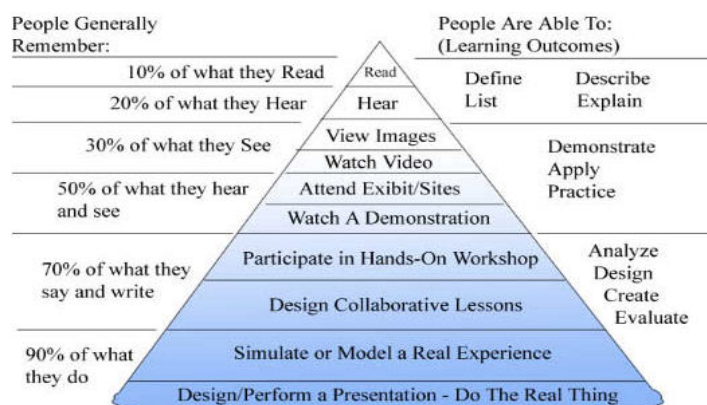
6. ประสบการณ์ที่ได้จากนิทรรศการ สื่อที่ให้ประสบการณ์ในลักษณะนี้อาจจะเป็นทั้งของจริงและสิ่งจำลองต่างๆ แต่จัดเรียงไว้ในรูปที่จะใช้ข้อมูลหรือเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดเหมาะสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ ชี้นำเข้าสู่บทเรียนหรือขั้นการสรุปทบทเรียน

7. ประสบการณ์จากภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ เป็นประสบการณ์ที่ได้จากภาพและเสียงที่พยายามทำให้เหมือนกับประสบการณ์ตรง โดยเทคนิคการถ่ายทำเหมาะสำหรับการเสนอเนื้อหา เสนอข้อมูลหรือการสรุปทบทเรียน

8. ประสบการณ์จากภาพนิ่ง วิद्यุและการบันทึกเสียง สื่อประเภทนี้ให้ประสบการณ์ที่เป็นรายละเอียดในประเด็นที่ต้องการเน้นได้โดยเทคนิคการถ่ายภาพ การอธิบายและการบันทึกที่ตัดต่อในกรณีที่เป็นเทปเสียง

9. ประสบการณ์จากสื่อทัศนสัญลักษณ์ ได้แก่ ภาพเขียนภาพลายเส้น วัสดุกราฟิกต่างๆ ที่สามารถเน้นโดยใช้รูปลักษณะและสีทำให้เกิดความสนใจในประเด็นที่ต้องการจะเน้น

10. ประสบการณ์พจนสัญลักษณ์ ได้แก่ สัญลักษณ์ สูตร ภาษา ตำราต่างๆ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอเนื้อหา มโนคติ หลักการทฤษฎีหรือกฎบางอย่างได้ดี

Dale's Cone of Experience

Original research done by Edgar Dale shows that the effectiveness of learning or the learning retention rate based on the learning experiences and the media that was used for the instruction is shown in the following table. From Dale's research, additional studies were performed by the National Training Laboratory Institute for Applied Behavioral Science and many other universities researchers.

Teaching Method	Knowledge Retention
See/Hear - Lecture	5%
Reading	10%
Audio Visual / Video	20%
Demonstration	30%
Discussion Group	50%
Practice by Doing	75%
Teaching Others	90%
Immediate application of learning in a real situation	90%

ภาพประกอบ 4 กรวยแห่งประสบการณ์ (Cone of Experiences)

ที่มา: เดล (Dale, 1969: 107)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี 2542 ได้แบ่งประเภทของสื่อเทคโนโลยีการศึกษา ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545ก: 7 – 11)

1. สื่อโสตทัศน คือ การศึกษาที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยผ่านประสาทสัมผัสทางหูและตา เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพทึบแสง แผ่นโปร่งใส สไลด์ ไมโครฟิล์ม โทรทัศน์วงจรเปิดและโทรทัศน์วงจรปิด สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของจริง ของตัวอย่าง ของจำลองหุ่นจำลอง วัสดุกราฟิก กระดานดำกระดานขาว และการศึกษาณสถานี่

2. สื่อมวลชน คือ สื่อหรือช่องทาง ที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคมรวมคอมพิวเตอร์เช่น โทรศัพท์ โทรสาร วิทยุสื่อสาร โทรทัศน์ ปฏิสัมพันธ์ ระบบประชุมทางไกลเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และ อินเทอร์เน็ต

4. สื่อที่เป็นแหล่งวิทยาการ เช่น หอสมุดห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

3.3.4 แนวคิดการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

การศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและของสังคมอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้น สื่อเทคโนโลยีการศึกษาได้เข้ามามีความสำคัญ

และมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ คอมพิวเตอร์ก็นับว่าเป็นผลผลิตทางเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของนักเรียน นักศึกษาการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เพราะเป็นวิธีที่ใช้หลักการจัดการให้ตอบสนองในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ นักเรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถ และความสนใจของแต่ละคน

คาร์เพนเตอร์ และ เดล (ประหยัด จิรวารพงศ์. 2530: 55 – 56; อ้างอิงจาก Carpenter; & Dale. n.d.) ได้ประมวลหลักการและทฤษฎีสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาในลักษณะของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ คือ

1. หลักการจูงใจ สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาจะมีพลังจูงใจที่สำคัญในกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเป็นสิ่งที่สามารถผลักดันจูงใจมีอิทธิพลต่อพลังความสนใจความต้องการของผู้เรียน
2. การพัฒนามโนทัศน์ (Concept) ส่วนบุคคลช่วยส่งเสริมความคิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนแต่ละคนการผลิตและการใช้วัสดุการเรียนการสอน ควรจะต้องสัมพันธ์กับความสามารถของผู้สอนและผู้เรียนตลอดถึงจุดมุ่งหมายของการเรียน
3. กระบวนการเลือกและการสอนด้วยสื่อเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติเกี่ยวกับสื่อจะเป็นแบบลูกโซ่ในกระบวนการเรียนการสอน
4. การจัดระเบียบประสบการณ์เทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้เรียนจะเรียนได้ดีจากสื่อเทคโนโลยีที่จัดระเบียบเป็นระบบและความหมายตามความสามารถของเขา
5. การมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ ผู้เรียนต้องการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติด้วยตนเองมากที่สุด
6. การฝึกซ้ำและการเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าบ่อยๆ สื่อที่สามารถส่งเสริมการฝึกซ้ำและมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้าอยู่เสมอจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจเพิ่มความคงทนในการจำ
7. อัตราการเสนอสื่อ ในการเรียนการสอนอัตราหรือช่วงเวลาการเสนอข้อความรู้ต่างๆ จะต้องมีความสอดคล้องกับความสามารถอัตราการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
8. ความชัดเจนความสอดคล้องและความเป็นผล สื่อที่มีลักษณะชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการที่สัมพันธ์กับผลที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี
9. การถ่ายโยงที่ดี โดยที่การเรียนรู้แบบเก่าไม่อาจถ่ายทอดไปสู่การเรียนรู้ใหม่ได้อย่างอัตโนมัติจึงควรจะต้องสอนแบบถ่ายโยงเพราะผู้เรียนต้องการแนะนำในการปฏิบัติเพื่อประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
10. การให้รู้ผลการเรียนรู้ จะดีขึ้น ถ้าหากสื่อเทคโนโลยีช่วยให้ผู้เรียนรู้ผลการกระทำทันทีหลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมไปแล้ว

เกตส์ (สุวิมล สมไชย. 2555: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Gates. 2008) สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีการศึกษาที่สอดคล้องกับความเห็นของนักการศึกษาหลายท่านว่า การเรียนไม่ได้มีเฉพาะในห้องเรียนและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของครูเท่านั้นผู้เรียนสามารถที่จะเรียน

ตามหลักสูตรกลุ่มสาระต่างๆ ของสถานศึกษาได้อย่างครบถ้วน การผลิตและจัดทำสื่อเทคโนโลยีขึ้นใหม่ หรือการดัดแปลงปรับปรุงสื่อเทคโนโลยีที่จัดทำหรือสร้างไว้แล้วจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสื่อที่ดีนั้น ครูผู้สอนสามารถกำหนดรูปแบบสาระการเรียนรู้และวิธีนำเสนอสาระการเรียนรู้ของสื่อชิ้นนั้นได้ตามความต้องการของผู้สอนอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2544: 25 – 37)

1. หนังสือเรียน เป็นสื่อการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งมีเนื้อหา/สาระครอบคลุมขอบข่ายสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หนังสือเรียนที่ดีไม่เพียงแต่นำเสนอข้อเท็จจริงหรือความรู้ต่างๆ เท่านั้น แต่จะต้องให้แนวทางแก่ผู้เรียนในการศึกษาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาความคิดและการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หนังสือเรียนที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนศึกษาทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ เป็นขั้นตอนทีละเล็กทีละน้อยตามลำดับจนเกิดการเรียนรู้สิ่งที่กว้างขวางขึ้น การเรียนรู้จากหนังสือบางบท/หน่วยการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองแต่บางบท/หน่วยการเรียนรู้ ผู้เรียนก็จำเป็นต้องได้รับคำชี้แนะช่วยเหลือจากผู้สอนเพื่อเสริมเติมเต็มสาระการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น รูปแบบของหนังสือเรียนอาจทำในลักษณะของหน่วยการเรียนรู้ เช่น สาระการเรียนรู้กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษาชั้นปีที่ 1 (ป.1) กำหนดสาระไว้ 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยงานใจสมบูรณ์ หน่วยเพิ่มพูนพละนามัย หน่วยปลอดภัยไร้พิษและหน่วยชีวิตมีคุณค่าซึ่งแต่ละหน่วยจะมีสาระแยกเป็นเรื่องๆ ไป

2. คู่มือครู/คู่มือการสอน/คู่มือการจัดการเรียนรู้ เป็นสื่อที่ให้แนวทางกับครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์หรือมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วย จุดประสงค์ของบทเรียน เนื้อหา/สาระการเรียนรู้กิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บางเล่มอาจมีสาระอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้ว เช่น กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม โครงงานและภาคผนวก หรืออาจจะเสนอหลักการ ทฤษฎี และหรือความรู้โดยละเอียดสำหรับครูผู้สอน

3. ชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วย สื่อหลายๆ ชนิด จัดรวมไว้เป็นชุด เช่น คู่มือแนะนำการใช้ชุดการเรียนการสอน หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง ใบงาน แบบฝึกหัด/แบบฝึก กิจกรรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สไลด์ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำชุดการเรียนการสอนอาจจัดทำในรูปแบบที่จะสามารถบูรณาการภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตลอดจนบูรณาการกระบวนการใช้สื่อแต่ละชนิดในชุดให้เหมาะสมกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

4. บทเรียนสำเร็จรูป เป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับให้ผู้เรียนใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจัดทำในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี เช่น หนังสือและบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAT)

5. แบบฝึกหัด/แบบฝึกทักษะ/แบบฝึกกิจกรรม เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ควรควรเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง เพราะครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จึงย่อมจะทราบดีว่า สาระส่วนใดควรจะมีแบบฝึกที่จะช่วยเสริมทักษะให้กับผู้เรียน

6. สื่อเสริมการเรียนรู้อื่นๆ เป็นสื่อที่มีสาระหลักซึ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Theme) เช่น เรื่องดิน จักรวาล ประเทศเพื่อนบ้านหรืออาจมีสาระรวมหลายๆ เรื่อง เพื่อการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้เรียนสามารถศึกษา ค้นคว้าได้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล สื่อเสริมการเรียนรู้นี้อาจจัดทำในรูปของหนังสือ แอปพลิเคชันภาพพร้อมเสียง แอปพลิเคชันเสียง สไลด์ ซีดีรอม อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีแต่ละประเภท อาจมีขั้นตอนวิธีผลิตที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไป ในที่นี้จะนำเสนอกระบวนการปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้กับการผลิตและปรับปรุงสื่อเทคโนโลยีทั่วไป ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2544: 38 – 39; และ กฤษมณฑ์ วัฒนารงค์. 2554: 106 – 107)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของการปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีการศึกษา โดยจัดตั้งทีมงานวางแผน ประกอบด้วยผู้แทนของผู้เรียน ผู้แทนคณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยีการศึกษา ผู้บริหารสถาบัน ผู้บริหารงานสิ่งแวดล้อม/อาคารสถานที่ ผู้จัดการที่รับผิดชอบด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาปนิก และวิศวกร ผู้อำนวยการกองแผนงาน ผู้จัดการระบบ Internet (The Internet Webmaster) เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินและงบประมาณ ซึ่งทีมงานจะมีหน้าที่ดังนี้ เลือกตั้งประธาน สร้างระเบียบ และข้อตกลงร่วมกันในการทำงานกำหนดรูปแบบของการรายงานผลการดำเนินงาน กำหนดผู้ดำเนินการจัดการด้านสื่อเทคโนโลยี กำหนดตารางประชุม เผยแพร่ข้อตกลงและแผนการทำงานผ่านเครือข่ายและสื่อต่างๆ ให้อุบลการในสถานศึกษาได้ทราบผลการวางแผนการจัดการ (Devise a Management Plan) สำหรับแผนการ มีดังนี้

1.1 ภารกิจและวิสัยทัศน์ของการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ที่ต้องชัดเจน เขียนให้เข้าใจและอ่านได้อย่างไม่ต้องตีความ

1.2 กำหนดเป้าหมาย ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้น และบุคคลที่รับผิดชอบ อย่างชัดเจน

1.3 ระบุบุคลากรที่จะเป็นกำลังสำคัญหรือทีมในการดำเนินการตามแผน

1.4 กำหนดการพัฒนาฐานข้อมูลและการบริการสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อ ผู้ใช้

1.5 กำหนดการพัฒนาเว็บเครือข่ายสารสนเทศภายใน (Intranet)

1.6 กำหนดนโยบายการให้บริการ และความรับผิดชอบของผู้ให้บริการเทคโนโลยี ในสถานศึกษา

1.7 กำหนดสิทธิและความรับผิดชอบในการเข้าใช้เทคโนโลยีระบบ เครือข่าย

1.8 ระบุแหล่งช่วยเหลือเมื่อผู้ใช้เกิดปัญหา

1.9 จัดทำคู่มือการใช้เทคโนโลยีสถานศึกษา

1.10 จัดฝึกอบรมตามแผน และระยะเวลาในหัวข้อที่จำเป็นในการให้ความรู้แก่ผู้ต้องการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา

2. ศึกษาและกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนโดยพิจารณาว่า ผู้ที่จะใช้สื่อเทคโนโลยีนั้นคือใคร มีความรู้และประสบการณ์เดิมมาอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดคุณสมบัติส่วนอื่นๆ ของสื่อให้เหมาะสมต่อไป

3. กำหนดและวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ว่าจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาสาระอะไรบ้าง ทั้งนี้ควรจะต้องพิจารณากำหนดเนื้อหาสาระให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย โดยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล (Collate and Analyze Relevant Data) คือ ทำการศึกษาที่อื่นๆ เขาทำการอย่างไร วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของสถานศึกษาในด้านการจัดการเทคโนโลยีของสถานศึกษา

4. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยการตีความและจำแนกแยกย่อยจุดประสงค์ทั่วไป ให้ละเอียดลงไปถึงขั้นที่ทราบได้ว่าเมื่อผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อเหล่านั้นแล้ว สามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป โดยการตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อเทคโนโลยีของสถานศึกษา คือ วิเคราะห์สภาพในปัจจุบันและกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต โดยการพิจารณา ดังนี้

4.1 ดูแนวโน้มของเทคโนโลยีในอนาคต

4.2 พิจารณากระบวนการขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียนการสอน

4.3 พิจารณาสภาพของผู้เรียนและผู้สอน กำหนดกลุ่มผู้ใช้ (Users) และความต้องการของผู้ใช้ในปัจจุบันและอนาคต

4.4 พิจารณาผู้ที่ต้องการรับการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยี

4.5 พิจารณาความสะดวกในการเข้าขอใช้บริการ

4.6 พิจารณาความเสมอภาคและความเชื่อถือได้ของการใช้เทคโนโลยี

4.7 พิจารณาจุดมุ่งหมาย ต้องทำควบคู่ไปกับขั้นอื่นๆ ด้วยและต้องยึดมั่นในวิสัยทัศน์ ภารกิจ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาอย่างมั่นคง เพราะถ้าไม่ยึดมั่นจะทำให้การทำงานผิดวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาได้

5. กำหนดรูปแบบและวิธีประเมินผล

6. กำหนดวิธีการและแนวทางการเสนอเนื้อหา เป็นการวางแผนว่า จะเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบใดเรียงลำดับหัวข้อและเนื้อหาอย่างไร มีตัวอย่าง มีการนำเรื่อง สรุปเรื่องหรือทบทวนเรื่องอย่างไร ควรมีแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมแทรกอยู่ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

7. กำหนดแหล่งข้อมูลที่สนับสนุน การจัดทำสื่อการเรียนรู้ไม่ว่าจะผลิตสื่อการเรียนรู้ชนิดใดอาจจะเป็นสิ่งพิมพ์หรือสื่อเทคโนโลยี ผู้ผลิตจะต้องกำหนดว่าจะหาข้อมูลสนับสนุนได้จากแหล่งใด เช่น แหล่งค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาภาพประกอบแผนภูมิ เป็นต้น

8. ยกร่าง จัดทำสื่อการเรียนรู้ตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้

9. ทดสอบคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้น โดยนำสื่อต้นแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้เรียนที่จะต้องใช้สื่อนั้น ใช้สื่อต้นแบบนี้จัดการเรียนการสอนจริงๆ เพื่อศึกษาข้อบกพร่องต่างๆ สำหรับนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงสื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

10. ปรับปรุงแก้ไขต้นฉบับ/ต้นแบบสื่อ ให้สมบูรณ์ในการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ ต้องกำหนดวิธีการและระยะเวลาที่จะประเมินและปรับปรุงแผน ดังนี้

10.1 กำหนดวิธีการและเวลาที่จะประเมินผลการปฏิบัติงาน

10.2 กำหนดกระบวนการในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี

10.3 ชี้แจงแนวทางงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในสถานศึกษา

10.4 ลำดับความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยี

ที่ใช้อยู่

10.5 กำหนดปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการตัดสินใจปรับปรุงการตัดสินใจปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษา

10.6 ชี้แจงกลุ่มผู้ต้องการได้รับการฝึกอบรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษา ให้เข้ารับการอบรมเพื่อการให้บริการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

11. สื่อที่เสร็จสมบูรณ์แล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

3.3.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

วินิตา สุกระมล (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนของครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นต่อการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนของครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตสื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดประเมินผล กลุ่มตัวอย่างคือ ครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2548 จำนวน 74 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนระดับปานกลาง แต่มีความต้องการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนระดับมาก ครูจึงควรได้รับการสนับสนุนพัฒนาเพิ่มพูนทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และคอมพิวเตอร์ควรมีความทันสมัยและเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน

ชนิษฐา เลิศไพรัตน์ (2552: 111 – 116) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านการผลิตสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โรงเรียนบ้านหนองหมาก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาครูมีวิธีการสอนแบบเดิม ขาดสื่อประกอบในการจัดการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจทำให้ผู้เรียนไม่สนใจเรียนจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาจึงร่วมกันวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถผลิตสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้โดยใช้กลยุทธ์การฝึกอบรมและการมอบหมายงาน ทำให้บุคลากรมีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรม Flip Album 6 Pro และสามารถผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรโดยขาดองค์ประกอบขาดสีสันรูปภาพและเสียงที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน จึงได้มีการพัฒนาในรอบที่ 2 โดยใช้การนิเทศติดตามโดยได้รับคำแนะนำจากวิทยากร และผู้ที่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาสื่อ ทำให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ สามารถแก้ปัญหาและผลิตสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ถูกต้องครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียน มีความสนใจกระตือรือร้นตั้งใจเรียนและเกิดการเรียนรู้จากการเรียนมากยิ่งขึ้น

ปานิศา คล้ายเจริญ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการใช้ระบบสารสนเทศ งานบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการใช้ระบบสารสนเทศงานบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ปัญหาการใช้ระบบสารสนเทศงานบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า มี ปัญหาการใช้ระบบสารสนเทศงานบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ ด้านการบริหารจัดการและด้านวัสดุอุปกรณ์

วีรศักดิ์ สารธิยากุล (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการระบบสารสนเทศนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองมะแซว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ตามกระบวนการพัฒนาระบบ 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาระบบ การวิเคราะห์ระบบ การออกแบบระบบ การนำระบบไปใช้ และการบำรุงรักษาระบบและการทบทวน ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศนักเรียน สามารถประมวลผลระบบสารสนเทศนักเรียนที่เป็นระบบปัจจุบันถูกต้องตามความเป็นจริง และง่ายต่อการนำไปใช้ เพื่อให้บริการนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง

เปียร์แมน (Pearman. 2004: 2427 – A) ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีต่อการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อทำการทดสอบว่า เมื่อใช้หนังสือที่อยู่ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีทักษะการอ่าน ในหลายๆ ระดับแล้วมีผลให้นักเรียนเหล่านั้น สามารถทำคะแนนในส่วนของการทดสอบความเข้าใจ เนื้อเรื่องโดยการเล่าปากเปล่าได้ดีกว่า เมื่อใช้หนังสือที่อยู่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พีราซ่า (Peraza. 2006: Abstract) ได้ศึกษาผลการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพื้นฐานการคูณรวมถึงการคูณด้วย 10, 5, 2 โดยเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ ในการคูณกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทำการทดสอบก่อนเรียนจากนั้นเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ และทดสอบหลังเรียนตอนท้ายของสัปดาห์ผลปรากฏว่านักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีศักยภาพที่จะกระตุ้นนักเรียนในการเรียนคณิตศาสตร์

คิม และคนอื่นๆ (Kim; et al. 2008: 683 – 706) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมในการฝึกอบรมครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประเทศเกาหลี จากการศึกษาพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสำคัญสำหรับครูและนักเรียนผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ข้อมูลอุปกรณ์

การประมวลผลและการจัดการข้อมูล ผลปรากฏว่า ครูมีความคิดเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

สรุปการปฏิรูปสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงหรือพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ รวมทั้งเครื่องมือ วัสดุ เทคนิค วิธีการ หรือสถานที่ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และกระจายอย่างทั่วถึง มีการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น มีระบบดูแลรักษาสื่อต่างๆ ให้มีคุณภาพ จัดระบบการเข้าถึงง่ายเพื่อเอื้อหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

3.4 การปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการวิจัย

สำหรับการปฏิรูปการศึกษาของไทยได้เน้นถึงความสำคัญของการวิจัยที่ครูต้องนำไปใช้ควบคู่กับการปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอน ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (5) ที่กำหนดให้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ มาตรา 30 กำหนดว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งครูอาจเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนจากสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา นั้นแสดงว่าครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน โดยมีจุดเน้นที่คุณภาพการสอนโดยครูจะบูรณาการเนื้อหาวิชาครู (Pedagogies) และเทคนิคต่างๆ เพื่อนำไปปฏิบัติการสอนในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งธรรมชาติแล้วบทบาทของครูและสถานการณ์ส่งผลต่อการเลือกวิธีการที่จะนำมาใช้หรือการศึกษาวิจัยของครู จึงทำให้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ค: 14 – 17)

นอกจากนี้การวิจัย (Research) ยังเป็นเครื่องมือและเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจสังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติ

สรุปการปฏิรูปด้านการวิจัย หมายถึง การค้นหาความรู้ หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนา หรือแก้ปัญหา มีการกำหนดเป้าหมาย วางกระบวนการดำเนินการ และปรับปรุงพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย มีการสนับสนุนส่งเสริมครูด้านการวิจัยโดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ทั้งเอกสาร ตำรา วารสาร การให้ความสะดวกในการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอัดสำเนา รวมถึงการจัดบริการพิมพ์รายงานวิจัย ให้บริการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ให้บริการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำวิจัย

3.4.1 ความหมายของการวิจัย

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิจัยไว้แตกต่างกัน ดังนี้

เบส (บุญเรียง ขจรศิลป์. 2533: 5; อ้างอิงจาก Best. 1981) ให้ความหมายว่า การวิจัยเป็นแบบแผนหรือกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นปรนัย มีโครงสร้างที่เป็นระเบียบมีการจดบันทึกรายงาน

และสรุปผลเป็นกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีขึ้น เพื่อนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ต่างๆ

เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger. 1986: 279) การวิจัย หมายถึง แผนและโครงสร้างของการศึกษาที่ทำให้ได้คำตอบของปัญหา

อารมณีสานานุกู (2545: 9 – 24) การวิจัย หมายถึง เทคนิคและวิธีการในการเสาะแสวงหา การสืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาความรู้ ความจริงอย่างมีระบบระเบียบแบบแผน ด้วยความระมัดระวัง และรอบคอบ โดยให้สอดคล้องกับธรรมชาติและเงื่อนไขของปัญหา ซึ่งทำให้เกิดความกระจ่างชัดในปัญหา หรือเกิดข้อสรุปใหม่เป็นการได้สวนสืบค้น ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอย่างมีระบบ มีการควบคุม มีการสังเกตเหตุการณ์จริงและมีการวิพากษ์วิจารณ์ โดยมีทฤษฎีสมมติฐานเป็นแนวทางค้นหาความสำคัญระหว่างปรากฏการณ์นั้น และการค้นคว้าหาความรู้ ความจริงที่เชื่อถือได้ โดยวิธีการที่มีระบบแผนที่เชื่อถือได้ เพื่อนำความรู้ที่ได้นั้นไปสร้างทฤษฎีต่างๆ เพื่อไว้ใช้ในการอ้างอิง อธิบายปรากฏการณ์เฉพาะเรื่อง ปรากฏการณ์ทั่วๆ ไปเป็นผลทำให้สามารถทำนายและควบคุมการเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ ดังนั้น การวิจัยจึงเป็นกระบวนการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอย่างมีระบบ ระเบียบแบบแผน และจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เพื่อให้ความรู้ที่เชื่อถือได้ เพราะเป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ หรือกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้เพื่อตอบปัญหาที่มีอยู่อย่างมีระบบและวัตถุประสงค์แน่นอน โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

ชินวุธ สุนทรสิมะ (2541: 3) การวิจัย หมายถึง การค้นคว้าอย่างมีระบบ โดยมีความมุ่งหมายแน่นอน เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงหรือหลักการบางอย่าง

เกษม สาหร่ายทิพย์ (2540:3) การวิจัย หมายถึง กระบวนการในการศึกษาหาความจริงอย่างมีระบบ สมเหตุสมผล และมีความรอบคอบด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ โดยสามารถตรวจสอบความรู้ ความจริงที่ค้นพบได้

สรุปการวิจัย หมายถึง กระบวนการแสวงหา หรือพัฒนาองค์ความรู้อย่างมีระบบโดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีกฎเกณฑ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดกระทำกับข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ และแปรผลของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ซึ่งจะทำให้ได้รับคำตอบของปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ สามารถนำผลที่ได้จากการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้ หรือตัดสินใจพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยจึงถือว่าเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การค้นพบและพัฒนาความรู้ใหม่

3.4.2 ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทั้งการนำกระบวนการวิจัยและผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ ด้านกระบวนการวิจัยนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่ครูและผู้บริหารสามารถนำไปปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาไทย ได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและกำหนดไว้หลายมาตราที่ชี้ให้เห็นว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกที่นำไปสู่

สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กล่าวคือ มาตรา 24 (5) ระบุให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องที่น่าสนใจและต้องการความรู้ใหม่ หรือต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การวิจัยจึงสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 30 ระบุให้ผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้สอนนอกจากจะจัดกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ยังใช้การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหา หรือสิ่งที่ต้องการรู้คำตอบ พัฒนาสิ่งที่ต้องการพัฒนาหรือแก้ปัญหาควทุกข์ไปอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยให้เป็นกระบวนการเดียวกัน สามารถมองเห็นปัญหา ระบุหรือรู้ปัญหาได้ รู้จักวางแผนการวิจัย เก็บข้อมูลและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีหลักฐานการได้มาซึ่งข้อค้นพบ มีเหตุผลที่อธิบายถึงข้อค้นพบ

มาตรา 48 ระบุให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจึงต้องวิจัยเชิงประเมิณเกี่ยวกับองค์กร/สถานศึกษา เพื่อใช้ผลการวิจัยนั้นประกอบการตัดสินใจ จัดทำนโยบายและแผนตามพันธกิจขององค์กรต่อไป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้นำการวิจัยมาใช้เป็นกระบวนการควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ และการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545: 9 – 10)

1. การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนทำวิจัยเพื่อใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถวิจัยในเรื่องที่สนใจหรือต้องการหาความรู้ หรือต้องการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการวิจัยจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด ฝึกการวางแผน ฝึกการดำเนินงาน และฝึกหาเหตุผลในการตอบปัญหาโดยผสมผสานองค์ความรู้แบบบูรณาการเพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

2. การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้มุ่งให้ผู้สอนสามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยการศึกษาวเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้วางแผนแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบผู้สอนสามารถทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ ด้วยการศึกษาวเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ ออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ทดลองใช้วัตกรรมการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการใช้วัตกรรมการนั้นๆ ผู้สอนสามารถนำกระบวนการวิจัยมาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิควิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนจากการวิเคราะห์ปัญหาสร้างแนวทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ดำเนินการตามแนวทางที่เลือกและสรุปผลการแก้ไขปัญหา อันเป็นการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด ฝึกการจัดการจากการเผชิญสภาพการณ์จริงและปรับประยุกต์มวลประสบการณ์มาใช้แก้ไข้ปัญหา

3. การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งให้ผู้บริหารทำการวิจัย และนำผลการวิจัยมาประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งจัดทำนโยบาย การวางแผนบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่นำไปสู่คุณภาพการจัดการศึกษาและเป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ

สรุปการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการที่นำผลมาใช้ในการพัฒนา ในขณะเดียวกันผู้บริหารสามารถใช้การวิจัยเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำในการสร้างภูมิปัญญา

และการเรียนรู้ได้ การวิจัยจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบ และประเทศชาติ เพราะจะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จ และเกิดการพัฒนาประเทศต่อไป

3.4.3 แนวคิดในการปฏิรูปด้านการวิจัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545: 1 – 12) ได้กำหนดมาตรการให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริม และสนับสนุนการทำวิจัยในด้านการสร้างบรรยากาศในการทำวิจัย การให้ความรู้ด้านการวิจัย ส่งเสริมให้ครูเป็นครูนักวิจัย (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) โดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัย เพื่อการพัฒนาบุคลากรทางการวิจัย การประสานสัมพันธ์ทางด้านการทำวิจัย การจัดหางบประมาณในการทำวิจัย การเผยแพร่ผลการทำวิจัย การยกย่องชมเชยเชิดชูเกียรติแก่บุคลากร

บาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) ให้แนวคิดว่า ครูควรมีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน

นงเยาว์ บัวทอง (2543: 60 – 62) ให้แนวคิดว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข สนุกสนาน มีส่วนร่วมในกิจกรรมในชั้นเรียน และสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ครู ผู้สอน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544: 17) ให้แนวคิดว่า ผู้บริหารควรดำเนินการสนับสนุนครูด้านการวิจัย เช่น จัดกิจกรรมสนับสนุน จัดสรรโอกาสเรื่องการอบรม การพัฒนาตนเอง ในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ส่งเสริมให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเครือข่ายครูนักวิจัยทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีระบบนิเทศภายในและจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการวิจัย สอดคล้องกับ วราภรณ์ มณีบางกา (2546: 32) ให้แนวคิดว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมครูผู้สอนในการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยการฝึกอบรม การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การศึกษาต่อ การบรรยายและการสาธิต ฯลฯ การส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน ในด้านที่เห็นว่า มีความจำเป็น มีความเกี่ยวข้องในการที่จะทำให้ครูสามารถทำการวิจัยในชั้นเรียนได้และประสบความสำเร็จ ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน 2) ด้านการให้ความรู้ 3) ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 4) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับ ครุรักษ์ ภิรมย์รักษ์ (2543: 58) สรุปว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่เป็นผู้นำในการส่งเสริมพัฒนาครูด้านความรู้ระเบียบวิธีวิจัยในชั้นเรียน ได้แก่ การเลือกและกำหนดปัญหาการกำหนดตัวแปร การตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดวิธีการหรือนวัตกรรมใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัย การเขียนรายงาน

จากที่กล่าวมา จะพบว่า การวิจัยเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี เพราะการวิจัยทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหอย่างตรงจุด จึงมีการวิจัยเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่ครูผู้สอนควรศึกษาและปฏิบัติ เพราะการวิจัยสามารถช่วยแก้ไขปัญหในชั้นเรียนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้กับการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาต้องประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ความมั่นใจว่าสถานศึกษานั้นมีการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับกำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการส่งเสริมให้ผู้สอนมีความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับและความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา เพราะตระหนักดีว่า การวิจัยจะเป็นวิธี (Means) ที่สามารถใช้ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้สำเร็จได้

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นั้นมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนครูและผู้บริหารของโรงเรียนได้นำการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลักสำคัญ ในส่วนผู้เรียนนักศึกษามุ่งหวังให้นักเรียนนักศึกษาใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของเขาเอง หรือใช้การวิจัยแสวงหาความรู้ ส่วนของครูนักศึกษามุ่งหวังจะใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการสอนหรือใช้การวิจัยแสวงหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด และสุดท้ายคือ ในส่วนของผู้บริหารนักศึกษามุ่งหวังให้การใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการบริหาร หรือวิจัยเพื่อแสวงหาวิธีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนและครูให้สามารถใช้การวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด ดังนั้นควรทำการวิจัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการสอนของตนเองและเพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นต่อไป (กรมวิชาการ. 2545: 14 – 19)

3.4.5 ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

จากความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม จากระบบที่มีฐานทางการเกษตรมาสู่ระบบที่มีฐานทางอุตสาหกรรมที่ค่อยๆ เกิดขึ้น ได้มีส่วนส่งเสริมให้การวิจัยและพัฒนาเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ก่อให้เกิดการผลิตสิ่งใหม่ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้น (องอาจ นัยพัฒน์. 2554: 230) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน กันพอสรุปได้ ดังนี้

สุวิมล ว่องวาณิช (2554: 21) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นการแสวงหาความรู้ด้วยกระบวนการวิจัยนวัตกรรม (สิ่งประดิษฐ์) และนำไปทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาแล้วสังเกตผลที่ทดลองเพื่อวิจัยปรับปรุงต่อเนื่องกันไป

องอาจ นัยพัฒน์ (2554: 230) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ๆ เกี่ยวกับผลผลิตกระบวนการและการบริการที่ดำเนินการ อย่างเป็นระบบแล้วประยุกต์ความรู้หรือความเข้าใจที่ได้จากการแสวงหาไปสร้างสรรค์ หรือปรับปรุงให้เกิดผลผลิตกระบวนการและการบริการแบบใหม่ขึ้น

วรรณ โสมประยูร (2546: 12) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นการวิจัยที่นำองค์ความรู้เดิมจากผลการวิจัยประเภทต่างๆ หรือนำสิ่งประดิษฐ์ที่มีอยู่แล้วไปจัดกระทำต่อเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง

ทั้งในกระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อเป็นการต่อยอดของเดิมให้เพิ่มผลผลิตที่มีคุณค่าสูงส่งเด่นชัดแน่นอนอันเป็นที่เชื่อถือ หรือยอมรับทางวิชาการและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะนำผลวิจัยไปใช้ในสังคมอย่างแท้จริง

รัตน์ บัสนธ์ (2552: 13) สรุปว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นการพัฒนานวัตกรรมโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือดำเนินการในแต่ละขั้นตอนทางการพัฒนา ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของการวิจัยและพัฒนาคือการได้นวัตกรรมที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้

สรุปการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนานวัตกรรมด้วยการแสวงหาความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิม โดยใช้กระบวนการวิจัยปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้นวัตกรรมที่เป็นต้นแบบและนำไปใช้แก้ปัญหาได้

3.4.6 แนวคิดของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งพัฒนาหรือแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและขณะที่สอนนำผลที่ค้นพบมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสถานศึกษาไปสู่คุณภาพการศึกษาที่แท้จริงและยั่งยืน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในส่วนของครูผู้สอน คือ การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ทำในบริบทของชั้นเรียนและมุ่งนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองเป็นการนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาครูให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และมีความอิสระทางวิชาการ ครูที่เป็นนักวิจัยจะเป็นครูที่ปฏิบัติการสอนควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ใหม่ แล้วใช้ผลการเรียนรู้นั้นไปพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการวิจัย

โคฮาน (Coehran. 1993: 19) ให้แนวคิดว่า ครูในยุคใหม่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสามารถในการทำวิจัยและสามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นพื้นฐานในการสอน (Inquiry-oriented Approach) มองตนเองในฐานะนักแก้ปัญหาในบริบทชั้นเรียน เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์การปฏิบัติข้อมูลเพื่อตัดสินใจปรับปรุงการสอนของตนเองอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาเรียนรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับเลกโก (Leggo. 2005: 439 – 440) การวิจัยของครูจะนำมาซึ่งความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู สามารถปฏิบัติงานวิชาชีพของตนอย่างมีความสุข รวมทั้งยังนำความรู้ดังกล่าวไปใช้พัฒนาผู้เรียนในการหาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของอัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2554: ออนไลน์) ที่สรุปว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นการวิจัยที่มุ่งนำความรู้ทางวิชาการหรือจากการสร้างทฤษฎีหรือแนวคิดใหม่ๆ ไปพัฒนาเป็นเทคนิคหรือวิธีการที่สามารถนำไปแก้ปัญหาและทดลองใช้จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แล้วจึงนำไปเผยแพร่ใช้ในวงกว้าง เพื่อการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาศัยแนวคิดหลัก ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (Student Centered Approach) ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในการเรียนรู้ (Active Learning)
2. แนวคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้ (Learning Reform)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole School Approach)

สรุปการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นกระบวนการที่ผู้สอนควรดำเนินการ โดยเข้าการอบรมวิจัยหรืออบรมให้ผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสามารถที่จะทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งเป็นการสนองผู้เรียนที่มีความสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้นครูยุคปฏิรูปต้องปรับบทบาทของตนเองให้เหมาะสมทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการเป็นนักวิจัยควบคู่กันไปเพื่อที่จะนำข้อมูลในการวิจัยมาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

3.4.7 ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย ครูต้องรู้ขั้นตอนของการวิจัยและทำวิจัยเป็นก่อนแล้วนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน

พิชิต ฤทธิจุฑา (2544: 42 – 48) สรุปขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

1) การศึกษาปัญหาการเรียนการสอน 2) การกำหนดขอบเขตของการวิจัยที่เป็นประเด็นเล็กแต่มีความสำคัญต่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การจัดทำเครื่องมือ 4) การทดลองนำไปใช้ โดยดำเนินวิจัยไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน 5) การนำผลวิจัยไปใช้แก้ปัญหา/พัฒนาผู้เรียน 6) การเขียนรายงานผลการวิจัย

รัตน์ บัวสนธิ์ (2552: 13 – 14) สรุปขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สืบเสาะสภาพปัจจุบัน ปัญหาหรือความต้องการ 2) การออกแบบสร้างและประเมินนวัตกรรม (หรือผลิตภัณฑ์) 3) การนำนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) ไปทดลองใช้ 4) การประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) 5) การเผยแพร่นวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์)

องอาจ นัยพัฒน์ (2554: 265 – 274) สรุปขั้นตอนของการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การตัดสินใจออกแบบการวิจัยโดยเลือกใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา 2) สืบเสาะและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็น 3) ตั้งเป้าหมายวางแผนดำเนินการและเลือกแบบการวิจัยและพัฒนา 4) ออกแบบและสร้างต้นแบบการพัฒนา 5) ทดลองใช้และประเมินต้นแบบเพื่อการพัฒนา 6) ดำเนินการผลิต และเผยแพร่ไปสู่ผู้ใช้ในวงกว้าง 7) ประเมินคุณภาพของการออกแบบการวิจัยและพัฒนา

ตามที่นักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้พอสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนหลักอยู่ 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย 2) การสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาหรือความต้องการ 3) การสร้างและพัฒนา 4) การทดลองใช้ 5) การปรับปรุงแก้ไขและการประเมินผล 6) การเผยแพร่ มีรายละเอียด ดังนี้ (อัญชลี ธรรมะวิสิฏฐ์. 2554: ออนไลน์)

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายการพัฒนา (การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในทิศทางหรือในลักษณะที่ต้องการ ดังนั้นถ้านำมาใช้กับการวิจัยในชั้นเรียน ก็คือธงชัยที่ครูปักธงไว้ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึงหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการมีอะไรบ้างอยู่ในระดับใด อาจเป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตร มาตรฐานการศึกษา ฯลฯ และขั้นพัฒนาหรือเส้นพัฒนาของคุณลักษณะของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร ดังนั้นขั้นนี้ถ้าเป็นวิจัยเรื่องอื่นๆ ในกรณีข้อมูลไม่เพียงพอต้องมีวิจัยเอกสารและวิจัยสำรวจเพิ่มเติม

ขั้นที่ 2 ประเมินสถานะเริ่มต้น เช่นปัจจุบันผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นอย่างไร แต่ละคุณลักษณะและภาพรวมของนักเรียนอยู่ในระดับใด/ตำแหน่งใดของเส้นพัฒนาคุณลักษณะอะไรที่จะต้องพัฒนา/ห่างจากเป้าหมายเท่าไร อย่างไรต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งปัญหานั้นมี 3 ประเภท ดังนี้

1. ปัญหาเชิงแก้ไขปรับปรุง คือ ปัญหาเกิดขึ้นแล้ว ณ จุดใดจุดหนึ่งในอดีต และปัจจุบันยังเป็นปัญหาอยู่ ถ้าไม่แก้ไขจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องรีบแก้ไขทันที เช่นด้านการเรียนการสอนได้แก่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

2. ปัญหาเชิงป้องกัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงจะต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวัง และคาดว่า จะเกิดปัญหาในอนาคตได้ถ้าไม่ป้องกันไว้ก่อน

3. ปัญหาเชิงพัฒนาเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันจึงไม่ปัญหา แต่อาจเป็นปัญหาในระยะต่อไป ถ้ายังปฏิบัติงานเช่นเดิม สิ่งที่เป็นจริงจะต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวัง หรือถ้าพูดง่ายๆ คือ ปัจจุบันไม่มีปัญหา แต่เราต้องพัฒนาไม่เช่นนั้นจะไม่เกิดการสร้างสรรค์หรือทันเหตุการณ์กับสิ่งที่เกิดในอนาคต

ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหา จึงนำมาประเมินสถานะเริ่มต้นได้แล้วกำหนดเวลาเท่าไรในการพัฒนาผู้เรียนให้ถึงเป้าหมาย

ขั้นที่ 3 การวางแผนการดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆ เช่น สำรวจและประเมินทางเลือกต่างๆ ในการพัฒนาผู้เรียน เลือกทางเลือกที่ดีและเหมาะสม ทดลองพัฒนาโดยทางเลือกนั้นๆ ประเมินติดตามผลการพัฒนา ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการพัฒนาผู้เรียน

ขั้นที่ 4 บรรลุเป้าหมายให้ประเมินสถานะสิ้นสุด เมื่อบรรลุเป้าหมายในเรื่องนี้แล้วเริ่มการพัฒนาในเรื่องใหม่อย่างไร

จะเห็นได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนการพัฒนาการทำวิจัยในชั้นเรียนจึงต้องอาศัยขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

1. ตรวจสอบและวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนและกำหนดเป้าหมายการพัฒนา
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. พัฒนานวัตกรรม
4. ออกแบบการทดลอง
5. สร้างและพัฒนาเครื่องมือวัด
6. ทดลอง รวบรวมวิเคราะห์และสรุปผล
7. เขียนรายงานการวิจัย

กองวิจัยทางการศึกษาได้พัฒนาผลงานที่เรียกว่า หลักสูตรการอบรมวิจัยปฏิบัติ เรื่อง การวิจัยเชิงพัฒนาระดับโรงเรียน ซึ่งมีขั้นตอนหลักที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรการวิจัยเชิงพัฒนา ระดับโรงเรียน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545: 16)

1. ศึกษาสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
2. การออกแบบนวัตกรรม

3. การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมตามแนวหรือกรอบของรูปแบบนวัตกรรมที่กำหนดไว้

4. การทดลอง แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

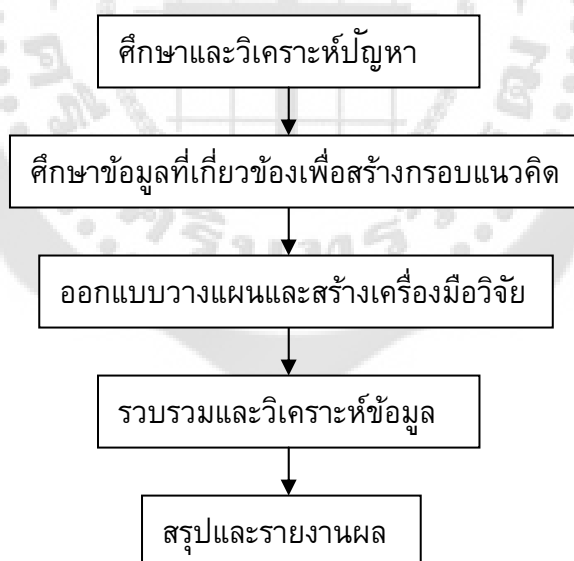
4.1 การนำนวัตกรรมไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก

4.2 การนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ที่อยู่ในสถานการณ์จริง

5. การประเมินผล

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น มุ่งให้ครูและผู้บริหารทำการวิจัย และนำผลการวิจัยมาประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งจัดทำนโยบาย วางแผนบริหารจัดการศึกษาให้เป็นองค์กรที่นำไปสู่คุณภาพการจัดการศึกษาและเป็นแหล่งส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียน อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการที่ครูจะพัฒนาตนเองไปสู่การทำงานที่เป็นระบบ เข้าถึงเด็กและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างครือมืออาชีพนั้น การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้จึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็น เมื่อครูพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น มีปัญหามาก หรือมีความจำเป็นต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีขั้นตอนการวิจัยเช่นเดียวกับขั้นตอนการวิจัยโดยทั่วไป ดังนี้

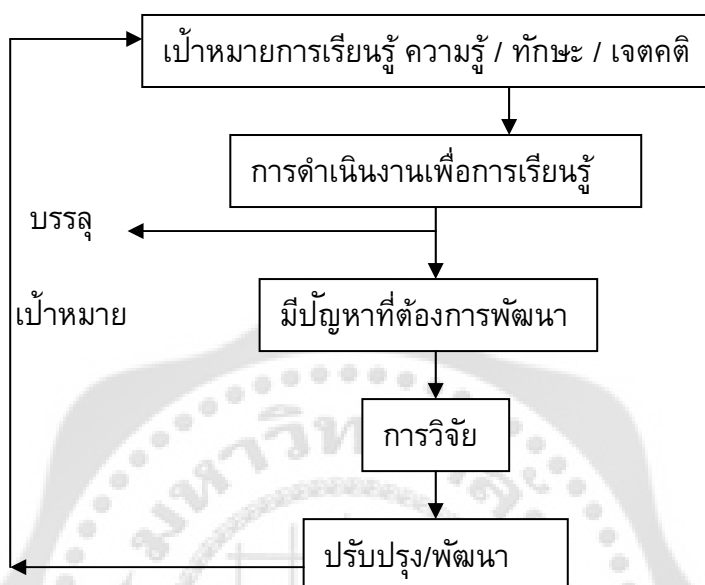

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการวิจัยโดยทั่วไป

ที่มา: กรมวิชาการ (2554ข: 11)

ขั้นตอนของการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้มีการนำขั้นตอนของวิจัยทั่วไป มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้หรือการพัฒนาการเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังนั้นในขั้นการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา จึงต้องเน้นไปที่ผลการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านทักษะ

(Psychomotor Domain) และด้านเจตคติ (Affective Domain) ซึ่งองค์ประกอบของกระบวนการวิจัยเพื่อการเรียนรู้ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องดังนี้ (กรมวิชาการ. 2554ข: 11)

ภาพประกอบ 6 องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยการวิจัย

ที่มา: (กรมวิชาการ. 2554ข: 12)

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ มุ่งเน้นผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ ด้วยการใช้การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้และการวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545ข: 14)

1. การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ คือ การนำระเบียบวิธีวิจัยมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งมาจากความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาตนเองได้ดังนั้นการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการจากสื่อ อุปกรณ์ที่มีอยู่ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในครอบครัวในสถานศึกษาและในชุมชนที่ผู้เรียนพบในชีวิตประจำวัน แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองมีหลายแนวคิด เช่น

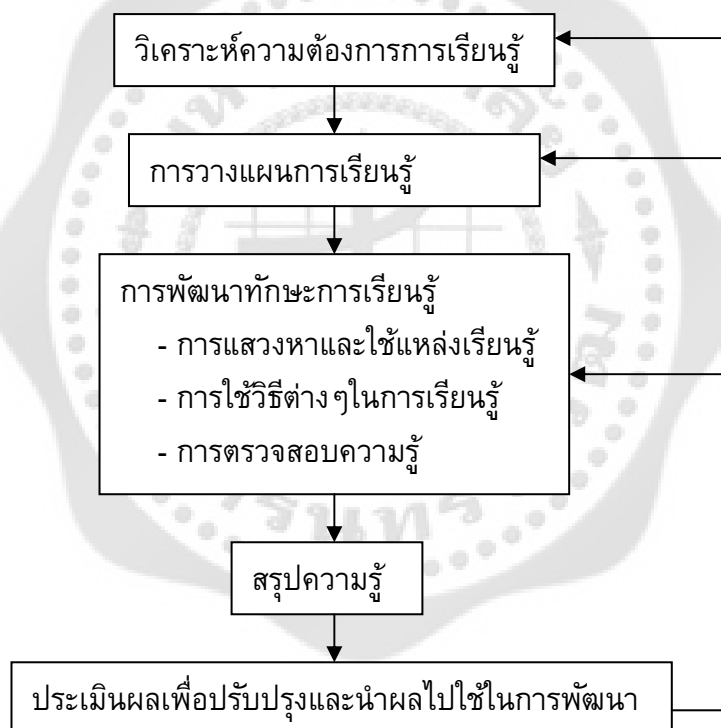
1.1 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Learning) ซึ่งเน้นการสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

1.2 แนวคิดการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งมี 3 ระดับ คือ การรู้จำจากการบอก

หรือสอนการรู้จักจากการคิดหาเหตุผล และการรู้แจ้งจากการสร้างความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งด้วยการค้นพบด้วยตนเอง

1.3 แนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จากวิธีการต่างๆ กันโดยอาศัยประสบการณ์เดิมจากโครงสร้างทางปัญญา และแรงจูงใจ

จากแนวคิดดังกล่าวที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยอาศัยกระบวนการวิจัยเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ในเรื่องที่มีความซับซ้อน ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดการจัดการ การหาเหตุผลในการแก้ปัญหา การผสมผสานความรู้แบบสหวิทยาการและการเรียนรู้ปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ ครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการทดลองใช้แนวคิดและวิธีการต่างๆ ในการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545ข: 14)

ภาพประกอบ 7 การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้

ที่มา: กรมวิชาการ. (2545ข: 14)

การวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้คือผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และทักษะซึ่งได้จากการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545ข: 14)

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะต้องทราบความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง มีการลำดับความสำคัญของความต้องการก่อนหลังที่ต้องการจะเรียน และนำเรื่องที่มีความสำคัญลำดับแรกมากำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องวางแผนการเรียนรู้ของตนเองว่าจะเรียนเรื่องอะไรใช้เวลาเรียนเท่าไร เรียนรู้ด้วยวิธีใด เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ใด ต้องใช้สื่ออะไร และเมื่อมีปัญหาในการเรียนจะต้องปรึกษาใครเมื่อได้รับความรู้แล้ว จะนำความรู้ไปใช้อย่างไร ตลอดจนวางแผนการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางาน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติเพื่อแสวงหาความรู้ตามที่ได้วางแผนไว้ซึ่งอาจใช้วิธีการต่างๆ ในการเรียนรู้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์การบันทึกข้อความ การสรุปความ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เช่น ศูนย์วิทยการสื่อสารสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคลและสื่อเทคโนโลยี เป็นต้น เมื่อได้รับความรู้แล้วควรตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ที่ได้ และนำความรู้ไปใช้ให้เป็นไปตามเป้าหมายของการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนสรุปความรู้และนำเสนอความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบต่างๆ เช่น รูปภาพ แผนภาพ แผนภูมิ ฯลฯ และอาจใช้ เครื่องมืออุปกรณ์หรือเทคโนโลยีต่างๆมาช่วยในการนำเสนอ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลเพื่อปรับปรุงและนำไปใช้ในการพัฒนา

2. การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้

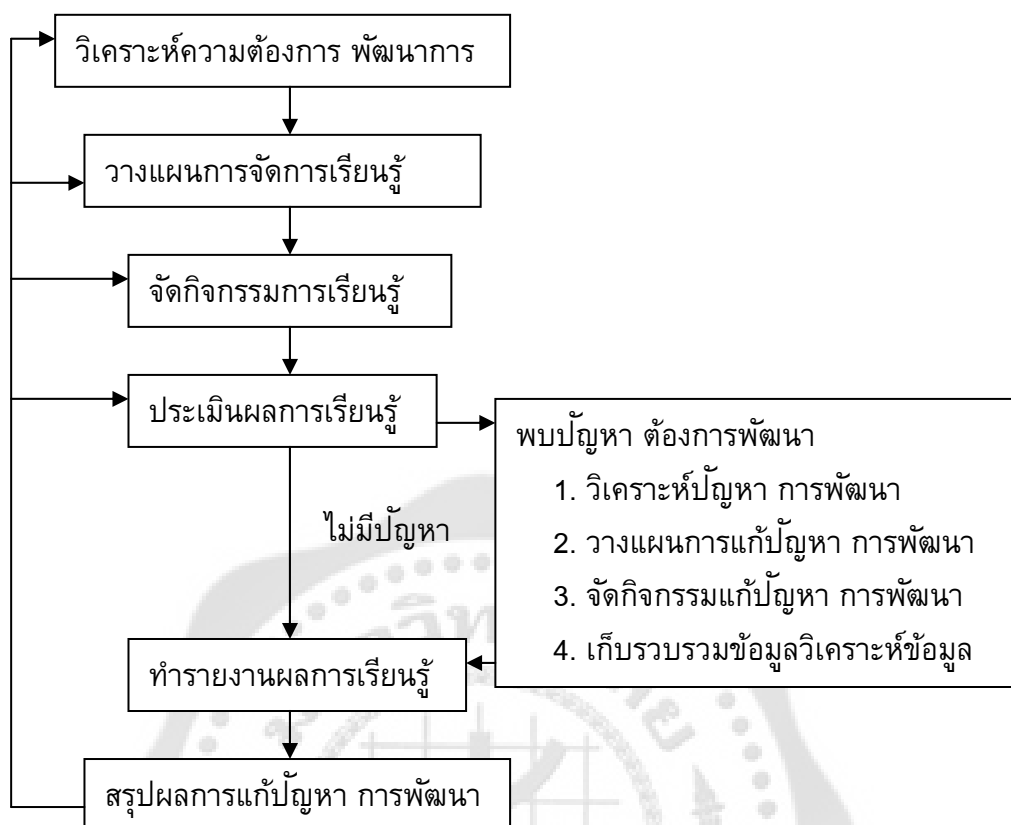
ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุขนั้น ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานการจัดการศึกษาที่กำหนดในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้เรียนจะต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นจะต้องบูรณาการการวิจัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนควรใช้กระบวนการวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

2.2 ทำวิจัยเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2.3 นำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน

การใช้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีการดำเนินงาน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545: 15)

ภาพประกอบ 8 กระบวนการการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ที่มา: กรมวิชาการ (2545ข: 16)

จากภาพกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการ/พัฒนาการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 วางแผนการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 ทำรายงานผลการเรียนรู้

กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนผู้สอนจะต้องนำวิธีวิจัยมาใช้ในการดำเนินงานและในขั้นตอนที่ 3 เมื่อผู้สอนทำการประเมินระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้วพบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นเล็กน้อยผู้สอนจะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และเมื่อผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 4 แล้วพบว่า ไม่มีปัญหาผู้เรียนมีการพัฒนาการเรียนรู้ที่ตรงกับ

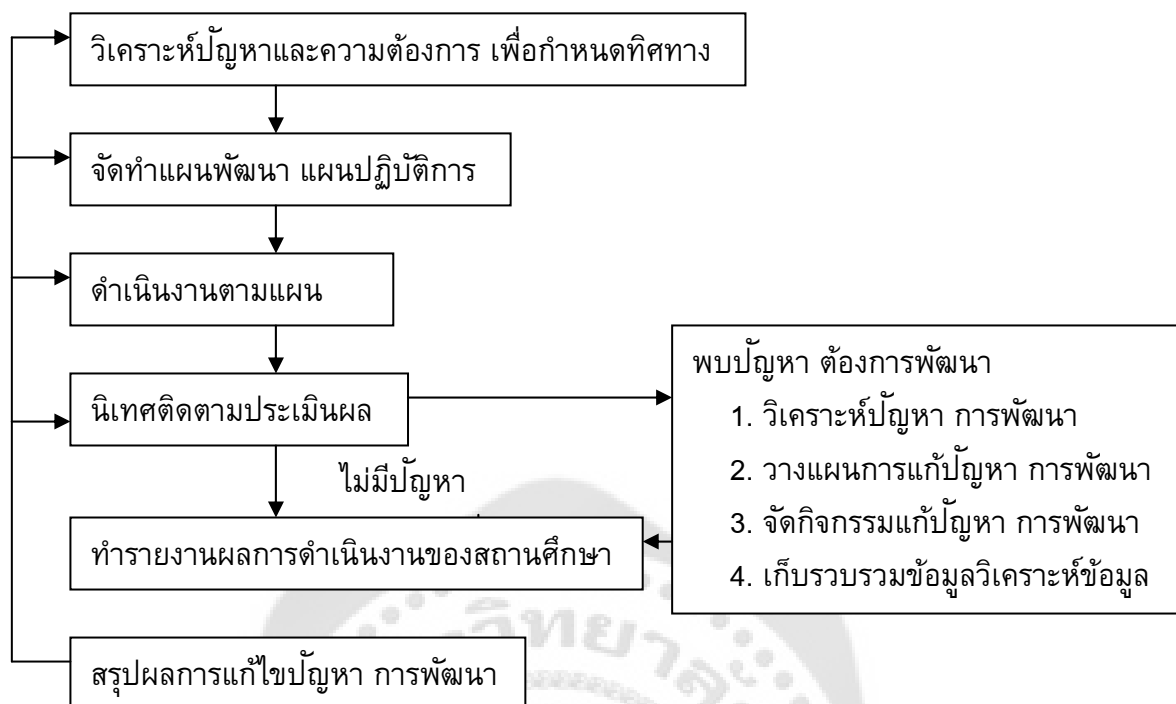
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอน จะต้องจัดทำรายงานผลการเรียนรู้ เพื่อรายงานแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบและใช้ประโยชน์ต่อไป

ในกรณีผู้สอนทำการประเมินผลการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 4 แล้วพบว่า มีปัญหารุนแรงหรือพบว่า มีบางเรื่องที่ต้องพัฒนา แต่ไม่อาจทำได้ทันที เช่น ผู้เรียนวิชาภาษาไทยขาดทักษะการอ่าน โดยเฉพาะการอ่านจับใจความผู้สอนจะต้องทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยดำเนินการดังนี้ 1) จัดกิจกรรม แก้ปัญหา/พัฒนา 2) เก็บรวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูล 3) สรุปผลการแก้ปัญหา/พัฒนา

เมื่อได้ผลการแก้ปัญหา/พัฒนาแล้ว ผู้สอนจะต้องกลับไปประเมินผลการเรียนรู้และรายงานต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และเมื่อผู้สอนได้ทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้ได้แล้วผู้สอนจะต้องนำผลวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

3. การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายในของสถานศึกษา เช่น ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการทำให้กิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี คือ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งจะต้องทำงานเป็นทีมตั้งแต่ ผู้สอน ผู้เรียน กรรมการสถานศึกษาและชุมชน มาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อกำหนดทิศทางหรือวิสัยทัศน์ จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานตามแผน การนิเทศติดตามผลและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งกระบวนการวิจัยที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษามีดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545ข: 17)

ภาพประกอบ 9 การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ที่มา: กรมวิชาการ (2545ข: 18)

จากภาพจะเห็นว่า ผู้บริหารได้ใช้กระบวนการวิจัยมาดำเนินการบริหารสถานศึกษาเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อกำหนดทิศทาง/วิสัยทัศน์จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา/แผนปฏิบัติการกำกับ ดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน นิเทศ ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

ในกรณีที่ประเมินผลการดำเนินงานแล้ว พบว่า มีปัญหารุนแรงหรือพบเรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนา ผู้บริหารจะต้องทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานดังกล่าวในระหว่างขั้นตอนที่ 4 ของการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอนวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545ข: 19)

1. การวิเคราะห์ปัญหา/พัฒนา
2. วางแผนแก้ปัญหา/พัฒนา
3. จัดกิจกรรมแก้ปัญหา/พัฒนา
4. เก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการแก้ปัญหา/พัฒนา

เมื่อสรุปผลการแก้ปัญหา/พัฒนา เสร็จแล้ว ขั้นต่อไป คือ การนำผลการวิจัยไปใช้ และประเมินในขั้นตอนที่ 4 ของการดำเนินงานบริหารอีกครั้ง ถ้าพบว่า ไม่มีปัญหาจึงจัดทำรายงานผลการดำเนินงานสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบหรือเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

3.4.8 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการวิจัย

กรมวิชาการ (2542: 33) เสนอแนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้ครูทำการวิจัยอย่างพอเพียง สอดคล้องกับ วิไลวรรณ สมบูรณ์ (2543: 56) ที่ได้ศึกษาความต้องการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ครูมีความต้องการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยและการสร้างเครื่องมือการวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน การหาคุณภาพเครื่องมือ ต้องอาศัยแหล่งค้นคว้า ตำราต่างๆ ตามห้องสมุดต่างๆ ห้องอาศัยที่ทำงานวิจัย ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น เครื่องคำนวณ เครื่องคอมพิวเตอร์ ตลอดจนแหล่งบริการต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้การวิจัยประสบผลสำเร็จได้ด้วยดีและมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเชฟเฟอร์ (Shaeffer, 1979: 10) สรุปว่า การที่จะสร้างบรรยากาศการทำวิจัยที่ดีนั้นจะต้องมีปัจจัยสนับสนุนต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกันปัจจัยดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย อันเป็นแหล่งจำเป็นพื้นฐานของการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานหรือสถานที่ดังต่อไปนี้ (จรัส สุวรรณเวลา; และคนอื่นๆ. 2534: 197)

1. ห้องสมุด เป็นแหล่งข้อมูลหตุยภูมิที่มีสิ่งตีพิมพ์ในรูปวารสารวิชาการ หรือหนังสือ ซึ่งนับได้ว่า เป็นฐานข้อมูลมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา หากจะพัฒนาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันอุดมศึกษาวิจัยแล้วจะต้องมีการปรับปรุง และพัฒนาห้องสมุดโดยดำเนินการหลายขั้นตอน ตั้งแต่การมีนโยบาย การจัดระบบงานห้องสมุด การลงทุนสร้างสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่เหมาะสม และการลงทุนจัดหาข้อมูลที่จำเป็นทั้งในรูปวารสารและแหล่งอ้างอิง

2. ศูนย์ข้อมูลสนเทศ ข้อมูลที่ต้องใช้วิจัย อาจได้มาจากเอกสารและหนังสือที่จัดพิมพ์ไว้อย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังพบว่า มีข้อมูลอีกเป็นจำนวนมากที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัย ทั้งที่ไม่ได้จัดพิมพ์อย่างเป็นทางการ หรือเป็นข้อมูลรายละเอียดนอกเหนือจากที่ได้จัดพิมพ์แล้วข้อมูลเหล่านี้อาจอยู่ในรูปต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือได้มาจากการเก็บรวบรวมจากธรรมชาติ หรือสภาวะที่ศึกษาโดยตรงหรือข้อมูลทุติยภูมิที่ได้มีการศึกษารวบรวมและจัดทำรายงานมาแล้วขั้นหนึ่ง ดังเช่น รายงานของทางราชการที่พิมพ์ในรูปของรายงาน รวมทั้งข้อมูลจากทะเบียนต่างๆ เช่น ทะเบียนราษฎร สำมะโนครัว ระบบข้อมูลของกระทรวง

3. ศูนย์บริการคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์นับเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการวิจัย และมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การพัฒนาอาจารย์หรือนักวิจัยแต่ละคนให้มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการดำเนินงานวิจัย

3.4.9 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการวิจัย

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการวิจัย ซึ่งได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

ประวิต เอรารวรรณ์ (2542: 23 – 27) ได้ให้แนวคิดที่ว่า งานครูเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสติปัญญาความสามารถที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน ดังนั้นครูจึงต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านมีการเตรียมการและการวางแผนที่ดีในการสอน และดำเนินการอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้น ครูยังต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ชั้นเรียนจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะนำครูไปสู่เป้าหมายได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับการพัฒนาอย่างดีที่สุด

บัญชา อึ้งสกุล (2545: 24 – 31) ได้ให้แนวคิดที่ว่า การทำวิจัยนำหน้าการเรียนการสอนนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องมองเห็นโครงสร้างหลักสูตรในรูปของระบบ การวิจัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาคำตอบว่า ได้เกิดปัญหาหรือข้อบกพร่องอะไรบ้างในโครงสร้างระบบหลักสูตรนั้นๆ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาต่อไป

พรพรรณ แยมเหมือน (2546: 9) ได้ให้แนวคิดที่ว่า ภารกิจสำคัญยิ่งที่ครูจะต้องรับผิดชอบในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียนตลอดเวลาโดยไม่จำกัดสถานที่และโอกาสตามนโยบายปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นครูจะต้องพัฒนารูปแบบและเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และหลากหลายให้สนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย ด้วยการนำกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้ ก็จะช่วยให้ครูได้เข้าใจปัญหาในชั้นเรียนได้อย่างลึกซึ้งตามสภาพที่เป็นจริงจนสามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร

พิชัย แก้วสุวรรณ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ใน 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน ด้านการให้ความรู้ ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างคือ ครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียนทุกด้าน ตั้งแต่กำหนดนโยบายและการวางแผน มีการประชุมชี้แจงครูสนับสนุนการทำเอกสารและแบบสอบถามต่างๆ มีการให้ความรู้โดยการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่ครูในการทำวิจัย อีกทั้งยังสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่ครู เช่น การให้คำปรึกษา การให้เสรีภาพในการวิจัยและยกย่องครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียน

วรรณะ บรรจง (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงเหตุและผลของเอกลักษณ์นักศึกษาครูและการรับรู้ความของตนในการเป็นครูนักวิจัยของนักศึกษาครูที่มีต่อพฤติกรรมครู นักวิจัยของนักศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นของความสัมพันธ์ของเอกลักษณ์ การรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นครูนักวิจัยของนักศึกษาครูที่กำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยภาคใต้ 5 แห่ง จำนวน 945 คน ผลการวิจัย ควรมีการพัฒนาให้นักศึกษาให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นครูที่จะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมครูนักวิจัย สามารถแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันพัฒนา ตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา รวมถึงนโยบายครูที่ต้องมีความชัดเจน

จิรวรรณ ร้านจันทร์ (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนบ้านตูม อำเภอศรีรัตน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าสร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านความรู้ การทำวิจัยของครู ด้านงบประมาณ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และด้านการพัฒนาบุคลากร ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารมีการชี้แจงเกี่ยวกับการกิจและนโยบายให้ครูทราบอย่างทั่วถึง ผู้บริหารให้ข้อเสนอแนะครูเกี่ยวกับการออกแบบวิธีการทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสนับสนุนการจัดทำโครงการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อของบประมาณผู้บริหารจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้ เพื่อสะดวกในการทำวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารจัดให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันและผู้บริหารอนุญาตให้ครูเข้ารับการอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียนที่หน่วยงานอื่นจัดทุกครั้ง

ละเอียด บุญเจริญ (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดกลุ่ม CEO เมือง 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดกลุ่ม CEO เมือง 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาบุคลากรครูผู้สอน ด้านความรู้การทำวิจัยของครู ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพบรรยากาศสิ่งแวดล้อม และด้านงบประมาณ

สังคม อินทร์ขาว (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนอนุบาลตำบองราชานุสรณ์อำเภอกันทรลักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการ 2 วงรอบ แต่ละวงรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผนขั้นการปฏิบัติตามแผนขั้นการสังเกตและขั้นการสะท้อนผล ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาครู มีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยไม่เพียงพอขาดผู้เชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำ ส่งผลให้ครูส่วนใหญ่ไม่มีงานวิจัยในชั้นเรียน ส่งผลให้ไม่มีนวัตกรรมมาแก้ปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียนจากผลการพัฒนาครูในรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจด้านการวิจัยในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้นโดยสามารถกำหนดปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา ตั้งสมมติฐานและกำหนดวิธีการแก้ปัญหาสามารถเขียนเค้าโครงการวิจัยในชั้นเรียนได้ส่วนการสร้างและพัฒนาวัตกรรมการยังต้องปรับปรุงจึงได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญและการนำเสนอผลงานการวิจัยผลการพัฒนา พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าพัฒนาวัตกรรมการได้สอดคล้องกับเครื่องมือในการวิจัยและสามารถเก็บข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลการสรุปผลและเขียนรายงานได้ด้วยตนเอง แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนตามกระบวนการวิจัย 5 ขั้นตอน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการ 2 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศโดยผู้เชี่ยวชาญสามารถพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนได้

เคนเนท (Kenneth. 1992: 4 – 6) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาครูนักวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐเพนซิลวาเนียตอนเหนือ พบว่า การสนับสนุนและให้ความร่วมมือจากฝ่ายบริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความพยายามทำวิจัยของครู การวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาวิชาชีพที่ได้ผล แต่อุปสรรคต่องานวิจัยของครูคือ เวลา และทัศนคติ การส่งเสริมงานวิจัยของครูในโรงเรียนของรัฐเพนซิลวาเนียเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องทำด้วยความสมัครใจ ทำเป็นระบบร่วมมือร่วมใจกัน

แชมป์ (Schempp. 1995: 3 – 5) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ในงานที่ทำ : วิเคราะห์การเสาะแสวงหาความรู้ของครู จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เกณฑ์ที่ครูใช้ในการเสาะแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการสอนได้ประสบผลสำเร็จ โดยใช้กรณีศึกษากับครู 2 คนที่มีประสบการณ์สอนในโรงเรียนรัฐบาลที่ตั้งอยู่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา เก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและใช้วิธีทัศนบันทึภาพ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการใช้เทคนิค Ethnographic เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า เกณฑ์ที่วัดความรู้ที่ชัดเจนของครูมี 5 องค์ประกอบ คือ การปฏิบัติการและดำเนินงานในชั้นเรียน (ครูได้สังเกตดูประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดจากการทำงานนำมาดำเนินการในชั้นเรียน) พฤติกรรมของครู (ครูได้จากการสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานสอนของครูคนอื่น) ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา (ครูได้ฐานความรู้มาจากความรู้เดิม ศึกษาตามความสนใจของตน หาจากแหล่งความรู้อื่นๆ ที่สะดวกต่อการค้นคว้า และจากความสนใจของนักเรียน) ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู (ได้มาจาก 3 ข้อข้างต้นที่ผ่านการปฏิบัติฝึกฝน สาธิตและทำกิจกรรม) และเงื่อนไขภายนอก (เป็นอิทธิพลจากนอกชั้นเรียน เช่น กฎหมาย นโยบายของโรงเรียน)

สรุปการปฏิรูปด้านการวิจัย หมายถึง การค้นหาความรู้ หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหา มีการกำหนดเป้าหมาย วางกระบวนการดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย มีการสนับสนุนส่งเสริมครูด้านการวิจัย โดยการจัดตั้งหน่วยงานความสะดวกต่างๆ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ทั้งเอกสาร ตำรา วารสาร การให้ความสะดวกในการใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอัดสำเนา รวมถึงการจัดบริการพิมพ์รายงานวิจัย ให้บริการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผลข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ให้บริการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำวิจัย

3.5 การปฏิรูปด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่า ผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่ (ทิวัดท์ มณีโชติ. 2549: 8 – 10) แต่การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนไม่ได้มีความหมายเพียงขั้นตอน หรือภารกิจหนึ่งที่ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการสอนจะต้องทำให้เสร็จสิ้นเพื่อตัดสินผลได้หรือตกของผู้เรียนเท่านั้น หากแต่การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนมีความสำคัญ เพราะสามารถตอบคำถามว่าการจัดการเรียนการสอนในวิชานั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใดและควรจะต้องปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิธีสอนสื่อการสอนผู้สอนผู้เรียน ตลอดจนวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของวิชานั้นด้วย ดังนั้นการวัดและ

ประเมินผลการเรียน นอกจากจะมีประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียนแล้ว ยังสะท้อนถึงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูและเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนคุณภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้วย ครูต้องเลือกวิธีการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสม ตรงตามสภาพจริงเพื่อจะนำข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนานักเรียนและสถานศึกษาในทิศทางที่ถูกต้องต่อไป

สรุปการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมถึงค้นหา รวบรวม และสร้างวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลที่แสดงความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมถึงรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน

3.5.1 การวัดผล

จากการศึกษามีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการวัดผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ฮอปกินส์ และ แอนทีส (Hopkins; & Antes. 1990: 7) การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขจากการสังเกตคุณลักษณะบางอย่างของสิ่งของบุคคลหรือเหตุการณ์

นอลลี (Noll. 1965: 7) การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัดในเชิงปริมาณ โดยผลการวัดจะแสดงออกในรูปจำนวนหรือตัวเลขที่มีหน่วยคงที่

บุญชม ศรีสะอาด (2540: 21) การวัดผล หมายถึง การกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์อื่นๆ แทนปริมาณหรือคุณภาพหรือคุณลักษณะ

ส.วาสนา ประवालพฤษ (2544: 15) การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่กำหนดปริมาณของสิ่งที่ต้องการวัดออกมาเป็นจำนวนหรือตัวเลข เพื่อใช้แทนคำอธิบายต่อคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัดโดยจะอธิบายลักษณะของบุคคลให้อยู่ในลักษณะของระดับของคุณลักษณะนั้นแบบต่อเนื่อง

ทิวต์ธ มณีโชติ (2549: 1) การวัดผล เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่ต้องการวัดนั้นเป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น การวัดผลการเรียนรู้สิ่งที่วัดคือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปการวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนโดยใช้เครื่องมือไปทดสอบกับสิ่งที่ต้องการวัดไม่ว่าจะเป็นบุคคลสิ่งของหรือเหตุการณ์ โดยมีการกำหนดเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวัดผลนี้ จะนำไปสู่ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) ต่อไป

3.5.1.1 องค์ประกอบของการวัด

องค์ประกอบของการวัดประกอบด้วย สิ่งที่ต้องการวัด เครื่องมือวัด และผลของการวัดที่สำคัญที่สุด คือ เครื่องมือวัด เครื่องมือที่มีคุณภาพจะให้ผลการวัดที่เที่ยงตรงและแม่นยำ (ทิวต์ธ มณีโชติ. 2549: 1)

3.5.1.2 ประเภทของสิ่งที่ต้องการวัด

สิ่งที่ต้องการวัดแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (ทิวต์ธ มณีโชติ. 2549: 1 – 2)

1. สิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ คน สัตว์ หรือสิ่งของที่จับต้องได้ มีรูปทรง การวัดสิ่งที่นี้เป็นรูปธรรมนี้เป็นการวัดทางกายภาพ (Physical) คุณลักษณะที่จะวัดสามารถกำหนดได้ชัดเจน เช่น น้ำหนัก ความสูง ความยาว เครื่องมือวัดคุณลักษณะเหล่านี้ให้ผลการวัดที่เที่ยงตรง และแม่นยำสูง วัดได้ครบถ้วน สมบูรณ์ และเชื่อถือได้ถ้วน ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น เครื่องชั่ง ไม้บรรทัด สายวัด เป็นต้น การวัดลักษณะนี้เป็นการวัดทางตรง ตัวเลขที่ได้จากการวัดแทนปริมาณคุณลักษณะที่ต้องการวัดทั้งหมด เช่นหนัก 10 กิโลกรัม สูง 172 เซนติเมตร ยาว 3.5 เมตร ตัวเลข 10, 172 และ 3.5 แทนน้ำหนัก ความสูง และความยาวทั้งหมด เช่น 10 แทนน้ำหนักทั้งหมด ถ้าไม่มีคุณลักษณะดังกล่าว เช่นหนัก 0 หน่วย ก็คือ ไม่มีน้ำหนักเลย ตัวเลข 0 นี้ เป็นศูนย์แท้ (Absolute zero)

2. สิ่งที่เป็นนามธรรม คือ สิ่งที่ไม่มิตัวตน จับต้องไม่ได้ เป็นการวัดพฤติกรรม และสังคมศาสตร์ (Behavioral and Social Science) คุณลักษณะที่จะวัดกำหนดได้ไม่ชัดเจน เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement) วัดเจตคติ (Attitude) วัดความถนัด (Aptitude) วัดบุคลิกภาพ (Personality) เป็นต้น เครื่องมือวัดด้านนี้มีคุณภาพด้อยกว่าเครื่องมือวัดสิ่งที่นี้เป็นรูปธรรม คือ ให้ผลการวัดที่เที่ยงตรงและแม่นยำน้อยกว่า ลักษณะการวัด เป็นการวัดทางอ้อม วัดได้ไม่สมบูรณ์ ไม่ละเอียดถี่ถ้วน และมีความผิดพลาด ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดเป็นค่าโดยประมาณ ไม่สามารถแทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ทั้งหมด เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนคนหนึ่ง ได้ 15 คะแนน ตัวเลข 15 ไม่ได้แทนปริมาณความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนคนนี้ทั้งหมด แม้แต่นักเรียนที่สอบได้คะแนนเต็ม ไม่ได้หมายความว่านักเรียนผู้นั้นมีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวสมบูรณ์เต็มตามกรอบของหลักสูตร ในทางตรงกันข้ามนักเรียนที่ได้ 0 คะแนน ก็ไม่ได้หมายความว่า นักเรียนผู้นั้นไม่มีความรู้ความสามารถในคุณลักษณะดังกล่าว เพียงแต่ตอบคำถามผิดหรือเครื่องมือวัดไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถที่นักเรียนคนนั้น มี เลข 0 นี้ เป็นศูนย์เทียม

3.5.1.3 ลักษณะของการวัดทางการศึกษา

การวัดทางการศึกษาเป็นการวัดคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม มีลักษณะการวัด ดังนี้ (ทิวต์ธ มณีโชติ. 2549: 2 – 3)

1. เป็นการวัดทางอ้อม คือ ไม่สามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้โดยตรง ต้องนิยามคุณลักษณะดังกล่าวให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้ก่อน จากนั้นจึงวัดตามพฤติกรรมที่นิยาม เช่น การวัดความรับผิดชอบของนักเรียน ต้องให้นิยามคุณลักษณะความรับผิดชอบเป็นพฤติกรรมที่วัดได้ โดยอาจจะแยกเป็นพฤติกรรมย่อย เช่น ไม่มาโรงเรียนสาย ทำงานทุกงานที่ได้รับมอบหมาย นำวัสดุอุปกรณ์การเรียนที่ครูสั่งมาครบทุกครั้ง ส่งงานหรือการบ้านตามเวลาที่กำหนด เป็นต้น

2. วัดได้ไม่สมบูรณ์ การวัดทางการศึกษา ไม่สามารถทำการวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ครบถ้วนสมบูรณ์ วัดได้เพียงบางส่วน หรือวัดได้เฉพาะตัวแทนของคุณลักษณะทั้งหมด

เช่น การวัดความสามารถการอ่านคำของนักเรียน ผู้วัดไม่สามารถนำคำทุกคำมาทำการทดสอบนักเรียนทำได้เพียงนำคำส่วนหนึ่งที่คิดว่า เป็นตัวแทนของคำทั้งหมดมาทำการวัด เป็นต้น

3. มีความผิดพลาด สืบเนื่องจากการที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง และการนิยามสิ่งที่ต้องการวัดก็ไม่สามารถนิยามให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้ทั้งหมด จึงวัดได้ไม่สมบูรณ์ ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดเป็นการประมาณคุณลักษณะที่ต้องการวัด ซึ่งในความเป็นจริงคุณลักษณะดังกล่าวอาจจะมีมากหรือน้อยกว่า ผลการวัดจึงมีความผิดพลาดของการวัด หรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง การวัดที่ดีจะต้องให้เกิดการผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

4. อยู่ในรูปความสัมพันธ์ การที่จะรู้ความหมายของตัวเลขที่วัดได้ ต้องนำตัวเลขดังกล่าวไปเทียบกับเกณฑ์หรือเทียบกับคนอื่น เช่น นำคะแนนที่นักเรียนสอบได้เทียบกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม เทียบกับคะแนนของเพื่อนที่สอบพร้อมกัน หรือเทียบกับคะแนนของนักเรียนเองกับการสอบครั้งก่อนๆ ถ้าคะแนนสูงกว่าเพื่อน แสดงว่า มีความสามารถในการเรื่องที่วัดมากกว่าเพื่อนคนนั้น หรือถ้ามีคะแนนสูงกว่าคะแนนที่ตนเองเคยสอบผ่านมา แสดงว่า มีพัฒนาการขึ้น เป็นต้น

3.5.1.4 หลักการวัดผล

หลักสำคัญของการวัดคือการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพและดำเนินการวัดโดยไม่มีความคลาดเคลื่อน

ภัทธา นิคมานนท์ (2537: 6 – 7) สรุปการวัดผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพว่าควรปฏิบัติ ดังนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ ในการวัดผลแต่ละครั้งถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณลักษณะที่เราต้องการจะวัดแล้ว ผลของการวัดจะไม่มี ความหมายและก่อให้เกิดความผิดพลาด ในการนำไปใช้ต่อไป ในการวัดผลถ้าจุดมุ่งหมายทางการศึกษาต่างกัน แบบทดสอบที่ใช้วัดก็ควรจะต่างกัน วิธีการใช้แบบทดสอบก็ย่อมต่างกัน ความผิดพลาดที่อาจทำให้การวัดไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ มีหลายประการ คือ

1.1 ไม่เข้าใจในคุณลักษณะที่ต้องการวัด คือ ผู้วัดมีความเข้าใจในสิ่งที่ จะวัดไม่แจ่มแจ้งเพียงพอหรือเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ จะวัดผิด ทำให้การให้ความหมายหรือคำจำกัดความของสิ่งที่ จะวัดนั้นไม่ตรงตามต้องการอันเป็นผลส่งให้การวัดผลคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ได้

1.2 ใช้เครื่องมือไม่สอดคล้องกับตัวแปรที่จะวัด การเลือกใช้เครื่องมือ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักวัดผลอย่างมาก เพราะการใช้เครื่องมือถูกต้องเหมาะสมย่อมทำให้ผลการวัด น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับความต้องการในทางตรงกันข้าม ถ้าใช้เครื่องมือไม่ถูกต้องผลการวัดอาจทำให้ขาดความเชื่อถือได้

1.3 วัดได้ไม่ครบถ้วน การวัดที่ดีต้องวัดคุณลักษณะได้ครอบคลุมครบถ้วนตามลักษณะที่ต้องการวัดการวัดเพียงบางส่วนหรือเพียงบางองค์ประกอบย่อมทำให้ผลการวัดนั้นคลาดเคลื่อนไม่แน่นอนและไม่สามารถสรุปผลได้อย่างมั่นใจ

1.4 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะวัดไม่เหมาะสม ในบางครั้งผู้วัดผลมีความรู้ในสิ่งที่วัดเป็นอย่างดีวิธีวัดที่ถูกต้องและมีเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงสามารถวัดได้ครอบคลุมพฤติกรรมหรือคุณลักษณะนั้นๆ แต่กลับไปเลือกวัดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ถูกต้องหรือกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีคุณลักษณะนั้นๆ ผลการวัดก็ย่อมไม่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์เช่นกัน

2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัด ถ้าหากเครื่องมือวัดมีคุณภาพไม่ดีพอการวัดนั้นก็ให้ผลที่ไม่เกิดคุณค่าใดๆ เช่น การสอบถ้าใช้ข้อสอบที่มีคุณภาพไม่ดีพอไปทดสอบผล หรือคะแนนที่ได้ก็ไม่มีความหมายบอกอะไรไม่ได้ยิ่งกว่านั้น ถ้านำผลจากการวัดโดยใช้ข้อสอบที่มีคุณภาพไม่ดีไปใช้ในการตัดสินใจใดๆ ก็อาจทำให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาดอาจเกิดผลเสียต่อสิ่งที่เป็นผลกระทบจากการประเมินนั้นได้

3. มีความยุติธรรม การวัดผลการศึกษาซึ่งจัดให้ว่าเป็นการวัดตัวแปรทางด้านจิตวิทยาหรือทางสังคมศาสตร์นั้นจะได้ผลดีต้องมีความยุติธรรมในการวัดสิ่งที่ถูกวัดต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นไปเหมือนกัน ไม่มีการลำเอียงหรือเลือกที่รักมักที่ชัง

4. แปลผลได้ถูกต้อง การวัดผลทุกครั้งผลที่ได้ออกมาย่อมเป็นตัวแทนของจำนวนหรือระดับของคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผลของการวัดมักออกมาในรูปของคะแนนหรืออันดับที่ แล้วจึงนำผลนั้นไปอธิบายหรือเปรียบเทียบกันจึงจะทำให้ผลการวัดนั้นมีความหมายและเกิดประโยชน์ ซึ่งการแปลผลจะได้ผลดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลผลว่าสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงไร โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่มีอยู่แล้วหรือนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนคนอื่นเพียงไรขึ้นอยู่กับหน่วยของการวัดหรือมาตรการวัดเป็นสำคัญ

5. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดีนอกจากจะเป็นการตรวจสอบว่า สิ่งที่มีคุณภาพเช่นไรแล้ว ยังมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการวัดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาให้ดีขึ้นด้วย ดังนั้นในการวัดผลการศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายของการวัดหลายๆ ด้านและพยายามใช้ผลการวัดนั้น ให้สนองจุดมุ่งหมายที่วัดเหล่านั้นให้มากที่สุด เช่น ผลจากการสอบของผู้เรียน อาจใช้เป็นเครื่องชี้แนะการปรับปรุงการเรียนการสอนของคุณนำไปใช้ในการแนะแนวการเรียนสำหรับเด็กแต่ละคนรวมทั้งใช้ประกอบการปรับปรุงระบบการบริหารภายในโรงเรียน เป็นต้น

ทิวัดธ์ มณีโชติ (2549: 3) สรุปหลักการวัดทางการศึกษา มีหลักการเบื้องต้นดังนี้

1. นิยามสิ่งที่ต้องการวัดให้ชัดเจน ดังที่กล่าวไว้ในลักษณะการวัดว่า การวัดทางการศึกษาเป็นการวัดทางอ้อม การที่จะวัดให้มีคุณภาพต้องนิยามคุณลักษณะที่ต้องการวัดให้ตรงและชัดเจน การนิยามนี้ มีความสำคัญมาก ถ้านิยามไม่ตรงหรือไม่ถูกต้อง เครื่องมือวัดที่สร้างตามนิยามก็ไม่มีคุณภาพ ผลการวัดก็ผิดพลาด คือ วัดได้ไม่ตรงกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

2. ใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ หัวใจสำคัญของการวัด คือ สามารถวัดคุณลักษณะได้ตรงตามกับที่ต้องการวัดและวัดได้แม่นยำ โดยใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ คุณภาพของเครื่องมือ มีหลายประการ ที่สำคัญคือ มีความตรง (Validity) คือ วัดได้ตรงกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด และมีความเที่ยง (Reliability) คือ วัดได้คงที่ คือ วัดได้กี่ครั้งก็ให้ผลการวัดที่ไม่เปลี่ยนแปลง

3. กำหนดเงื่อนไขของการวัดให้ชัดเจน คือ กำหนดให้แน่นอนว่าจะทำการวัดอะไร วัดอย่างไร กำหนดตัวเลขและสัญลักษณ์อย่างไร

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นสรุปได้ว่าการวัดผลที่ดีนั้นต้องวัดได้ตรงกับจุดประสงค์ที่จะวัดเครื่องมือที่ใช้วัดต้องมีคุณภาพมีความยุติธรรมไม่ลำเอียงไปที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแปลผลได้ถูกต้องและใช้ผลการวัดที่คุ้มค่า

3.5.2 การประเมินผล

การประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกับการวัดผลได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรอนลันด์ (Gronlund. 1981: 5) การประเมินผล เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบในการกำหนดขนาดหรือจำนวน ซึ่งนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

วิกกินส์ (Wiggins. 1998: 12 – 18) ได้ให้ความหมายการประเมินผลการศึกษาไว้ 2 นัย คือ การประเมินควรจะถูกออกแบบเพื่อที่จะสอน (ไม่ใช่วัด) โดยให้ผู้เรียนทำงาน/กิจกรรมที่เป็นงานที่แท้จริง (Authentic Tasks) ส่วนอีกความหมายหนึ่ง คือ การประเมินควรจะจัดหาสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์กลับไปยังผู้เรียนทั้งหมด ครูผู้บริหารและผู้ที่กำหนดนโยบายด้วยสิ่งที่ย้อนกลับต้องมีประโยชน์ชัดเจนและพอเพียง การประเมินเป็นศูนย์กลางในการสอนไม่ใช่ส่วนประกอบการสอน

กัสคีย์ (Guskey. 2000: 41 – 42) การประเมินผล เป็นการค้นหาที่เป็นระบบคุณค่า (Worth) หรือคุณธรรม (Merit) การประเมินเป็นการกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีกระบวนการ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดมาตรฐานสำหรับคุณภาพการตัดสิน
2. มาตรฐานควรมีความเกี่ยวข้องและสมบูรณ์
3. รวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง
4. สร้างมาตรฐานเพื่อกำหนดคุณค่า (Value) หรือคุณภาพ (Quality)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2541: 9) การประเมินผล เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ข้อมูลจากการวัด การตีความหมาย และการกำหนดคุณค่าตามเกณฑ์มาตรฐาน

สุพัทธ์ พิบูลย์ (2548: 7) การประเมินผล หมายถึง การตีค่าของสิ่งใดๆ โดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2550: 4) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าหรือการตีราคาข้อมูลที่ได้จากการวัดโดยเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่นๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สรุปการประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบ เพื่อตีความว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่

3.5.2.1 ลักษณะของการประเมินผล

การประเมินผลมีลักษณะ ดังนี้ (ทิวัตถ์ มณีโชติ. 2549: 4)

1. เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรทำการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นการประเมินคุณลักษณะหรือพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนว่า บรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่
3. เป็นการประเมินในภาพรวมทั้งหมดของผู้เรียน โดยการรวบรวมข้อมูลและประมวลจากตัวเลขจากการวัดหลายวิธีและหลายแหล่ง
4. เป็นกระบวนการเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และอาจรวมถึงคณะกรรมการต่างๆ ของโรงเรียน

3.5.2.2 ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผลแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง ดังนี้ (ทิวัตถ์ มณีโชติ. 2549: 5 – 8)

1. แบ่งตามจุดประสงค์ของการประเมิน การแบ่งตามจุดประสงค์ของการประเมินแบ่งได้ ดังนี้

1.1 การประเมินก่อนเรียน หรือก่อนการจัดการเรียนรู้ หรือการประเมินพื้นฐาน (Basic Evaluation) เป็นการประเมินก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอนของแต่ละบทเรียนหรือแต่ละหน่วยแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1.1 การประเมินเพื่อจัดตำแหน่ง (Placement Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในสาระที่จะเรียนอยู่ในระดับใดของกลุ่ม ประโยชน์ของการประเมินประเภทนี้ คือ ครูใช้ผลการประเมิน เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน ผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถในสาระที่จะเรียนน้อยคืออยู่ในตำแหน่งท้ายๆ ควรได้รับการเพิ่มพูนเนื้อหาสาระนั้นมากกว่ากลุ่มที่อยู่ในลำดับต้นๆ คือ กลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในสาระที่จะเรียนมากกว่า หรือกลุ่มที่มีความรู้พื้นฐานในสาระที่จะเรียนดีกว่า และแต่ละกลุ่มควรใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

1.1.2 การประเมินเพื่อวินิจฉัย (Diagnostic Evaluation) เป็นการประเมินก่อนการเรียนการสอนอีกเช่นกัน แต่เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาแยกแยะว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในสาระที่จะเรียนรู้น้อยเพียงใด มีพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนในเรื่องที่จะสอนหรือไม่ จุดใดสมบูรณ์แล้ว จุดใดยังบกพร่องอยู่ จำเป็นต้องได้รับการสอนเสริมให้มีพื้นฐานที่เพียงพอเสียก่อนจึงจะเริ่มต้นสอนเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ต่อไป และจากพื้นฐานที่ผู้เรียนมีอยู่ควรใช้รูปแบบการเรียนการสอนอย่างไร

ทั้งการประเมินเพื่อจัดตำแหน่งและการประเมินเพื่อวินิจฉัยมีจุดประสงค์เหมือนกัน คือ เพื่อทราบพื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เรียนก่อนที่จะจัดการเรียนรู้ หรือการเรียนการสอนใน

สาระการเรียนรู้อื่นๆ แต่การประเมิน 2 ประเภทดังกล่าวมีความแตกต่างกัน คือ การประเมินเพื่อจัดตำแหน่ง เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาในภาพรวม ใช้เครื่องมือไม่ละเอียดหรือจำนวนข้อคำถามไม่มาก แต่การประเมินเพื่อวินิจฉัยเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างละเอียด แยกแยะเนื้อหาเป็นตอนๆ เพื่อพิจารณาว่า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานของเนื้อหาแต่ละตอนมากน้อยเพียงใด จุดใดบกพร่องบ้าง ดังนั้น จำนวนข้อคำถามมีมากกว่า

1.2 การประเมินเพื่อพัฒนา หรือการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ การประเมินประเภทนี้ ใช้ระหว่างการจัดการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ หากผู้เรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนก็จะหาวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลการประเมินยังเป็นการตรวจสอบครูผู้สอนเองว่าเป็นอย่างไร แผนการเรียนรู้ครั้งที่เตรียมมาดีหรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างไร มีจุดใดบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การประเมินประเภทนี้ นอกจากจะใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนแล้ว ผลการประเมินยังใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย กล่าวคือ หากพบว่า เนื้อหาสาระใดที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นไปตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยที่ผู้สอนได้พยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่กับผู้เรียนหลายกลุ่มแล้ว ยังได้ผลเป็นเช่นเดิม แสดงว่า ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังนั้นสูงเกินไปหรือไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในชั้นเรียนระดับนี้ หรือเนื้อหาอาจจะยากหรือซับซ้อนเกินไปที่จะบรรจุในหลักสูตรระดับนี้ ควรบรรจุในชั้นเรียนที่สูงขึ้น จะเห็นว่า ผลจากการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้วย

1.3 การประเมินเพื่อตัดสินหรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินหลังจากผู้เรียนได้เรียนไปแล้ว อาจเป็นการประเมินหลังจบหน่วยการเรียนรู้หน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือหลายหน่วย รวมทั้งการประเมินปลายภาคเรียนหรือปลายปี ผลจากการประเมินประเภทนี้ใช้ในการตัดสินผลการจัดการเรียนการสอน หรือตัดสินใจว่า ผู้เรียนคนใดควรจะได้รับระดับคะแนนใด

2. แบ่งตามการอ้างอิง การแบ่งประเภทของการประเมินตามการอ้างอิงหรือตามระบบของการวัด แบ่งออกเป็น

2.1 การประเมินแบบอิงตน (Self-referenced Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อนำผลจากการเรียนรู้มาเปรียบเทียบกับความสามารถของตนเอง เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงตนเอง (Self Assessment) เช่น ประเมินโดยการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียนของตนเอง การประเมินแบบนี้ ควรจะใช้แบบทดสอบคู่ขนานหรือแบบทดสอบเทียบเคียง (Equivalence Test) เพื่อเปรียบเทียบกันได้

2.2 การประเมินแบบอิงกลุ่ม (Norm-referenced Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาว่า ผู้ได้รับการประเมินแต่ละคนมีความสามารถมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม

ที่ถูกต้องด้วยแบบทดสอบฉบับเดียวกัน การประเมินประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของกลุ่ม เป็นสำคัญ นิยมใช้ในการจัดตำแหน่งผู้ถูกประเมิน หรือใช้เพื่อคัดเลือกผู้เข้าศึกษาต่อ

2.3 การประเมินแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced Evaluation) เป็นการนำ ผลการสอบที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ความสำคัญอยู่ที่เกณฑ์ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถของกลุ่ม ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้

3. แบ่งตามผู้ประเมิน การแบ่งประเภทของการประเมินตามกลุ่มผู้ประเมิน (Evaluator) แบ่งออกเป็น

3.1 การประเมินตนเอง (Self Assessment) หรือการประเมินภายใน (Internal Evaluation) เป็นการประเมินลักษณะเดียวกับการประเมินแบบอิงตน คือ เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนา หรือปรับปรุงตนเอง การประเมินประเภทนี้สามารถประเมินได้ทุกกลุ่ม ผู้เรียนประเมินตนเองเพื่อปรับปรุง การเรียนรู้ของตนเอง ครูประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนของตนเอง นอกจากประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุง การเรียนการสอนแล้ว สามารถประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุงได้ทุกเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาประเมิน เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยอาจจะประเมินด้วยตนเอง หรือมีคณะประเมินของ สถานศึกษา เรียกว่า การประเมินภายใน (Internal Evaluation) หรือการศึกษาตนเอง (Self Study) โดยอาจจะประเมินโดยรวม หรือแบ่งประเมินเป็นส่วนๆ เป็นต้น ลักษณะการประเมินอาจจะมีคณะเดียว ประเมินทุกส่วน หรือจะให้แต่ละส่วนประเมินตนเองหรือภายในส่วนของตนเอง เช่น แต่ละระดับชั้นเรียน แต่ละหมวดวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่ละฝ่าย อาทิ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นต้น เพื่อให้แต่ละส่วนมีการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง และอาจจะรวบรวมผลการประเมิน แต่ละส่วนเพื่อจัดทำเป็นรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Study Report : SSR หรือ Self Assessment Report : SAR)

3.2 การประเมินโดยผู้อื่นหรือการประเมินภายนอก (External Evaluation) สืบเนื่องจากการประเมินตนเองหรือการประเมินภายใน ซึ่งมีความสำคัญมากในการพัฒนาปรับปรุง แต่ การประเมินภายในมีจุดอ่อนคือความน่าเชื่อถือ โดยบุคคลภายนอกมักคิดว่าการประเมินภายในนั้น มีความลำเอียง ผู้ประเมินตนเองมักจะเข้าข้างตนเอง ดังนั้นจึงมีการประเมินโดยผู้อื่นหรือประเมิน โดย ผู้ประเมินภายนอก เพื่อยืนยันการประเมินภายใน และอาจจะมีจุดอ่อนหรือจุดที่ควรได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น ในทรรศนะของผู้ประเมินในฐานะที่มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การประเมินภายนอกก็มี จุดบกพร่องในเรื่องการรู้รายละเอียดและถูกต้องของสิ่งที่ประเมิน และจุดบกพร่องอีกประการหนึ่ง คือ เจตคติของผู้ถูกประเมิน ถ้ารู้สึกว่าการประเมินจะต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับผลการประเมิน ทำให้การประเมินดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นการประเมินภายนอกควรมาจากความต้องการ ของผู้ถูกประเมิน เช่น ครูผู้สอนให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือเพื่อนครูประเมินการสอนของตนเอง สถานศึกษา ให้ผู้ปกครองหรือนักประเมินมืออาชีพ (ภายนอก) ประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.5.2.3 จุดมุ่งหมายของการประเมินผล

การประเมินผลเกิดประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้บริหาร ครอบครัวยุติและผู้เรียนเพื่อใช้ในการตัดสินใจ การจัดกลุ่มการจัดตำแหน่งศึกษาความก้าวหน้าของผู้เรียน โครงการจัดการเรียนการสอน วิทท์ และคณะ (Witt; et al. 1994: 17–19) ได้สรุปจุดมุ่งหมายในการประเมินดังนี้

1. ผู้กำหนดนโยบาย (Policymakers) ต้องการประเมินผลเพื่อกำหนดมาตรฐาน (Set Standards) กำหนดเป้าหมาย (Focus on Goals) ติดตามคุณภาพของการจัดการศึกษา (Monitor the Quality of Education) ให้/ไม่รางวัลการทำงาน (Reward/Sanction Various Practices) กำหนดนโยบาย (Formulate Policies) เป็นข้อมูลในการจัดบุคลากรและงบประมาณ
2. ผู้บริหาร (Administrators) ต้องการประเมินผลเพื่อติดตามผลของโครงการ (Monitor Program Effectiveness) ระบุจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ (Identify Program Strengths and Weakness) ออกแบบการจัดลำดับก่อนหลังของโครงการ (Designate Program Priorities) ประเมินทางเลือก (Assess Alternatives) วางแผนและปรับปรุงโครงการ (Plan and Improve Programs)
3. ครูผู้สอน (Teachers) ต้องการประเมินผล เพื่อใช้ในการจัดกลุ่มผู้เรียน (Grouping Decisions) วินิจฉัย และเสนอแนะ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Individual Diagnosis and Prescription) ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (Monitoring Student Progress) ประเมินและพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Evaluation and Refinement) ประเมินความรอบรู้/การเลื่อนชั้น/การให้เกรด และผลย้อนกลับอื่นๆ (Fostering Mastery/Promotion/Grading and Other Feedback) จูงใจผู้เรียน (Motivating Students) ให้พัฒนาผลการเรียน
4. ครอบครัวยุติ และ ผู้เรียนวัดความก้าวหน้าของผู้เรียน (Gauge Student Progress) ประเมินจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน (Assess Students Strengths and Weakness) ประเมินความน่าเชื่อถือของโรงเรียน (Evaluate School Accountability)

3.5.2.4 บทบาทของการประเมินผล

การประเมินผลมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ครู และผู้เรียนได้ทราบถึงข้อบกพร่องของการเรียนการสอน การประเมินผลการศึกษาจึงมีลักษณะที่บูรณาการ ไปกับการเรียนการสอนบทบาทของการประเมินผลทางการศึกษามีดังนี้ (วาสนา ประवालพฤษ์. 2544: 218 – 219)

1. การประเมิน เป็นการกำกับติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การประเมินที่มีประสิทธิภาพจะให้ข้อมูลที่จำเป็น เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิภาพ เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะช่วยติดตามกำกับดูแลความก้าวหน้าของผู้เรียนตลอดเวลา โดยผู้สอนจะนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาปรับแนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน
2. การประเมินผล เป็นเครื่องมือผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินเป็นเครื่องมือ ผลักดันการสอนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ การบูรณาการการวัดและการประเมินเข้ากับการเรียนการสอนจะสื่อให้ผู้สอนรู้ว่าสอนอะไร สอนอย่างไร ดังนั้นถ้าผู้สอนออกแบบการประเมินอย่างถูกต้องจะผลักดันการสอนไปในทิศทางที่ต้องการ เช่น การออกแบบ

การประเมินการคิดที่แปลกใหม่

3. การประเมิน เป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในความสามารถและพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องและมีคุณธรรม ผู้เรียนจะค้นพบความรู้ใหม่และแนวคิดในการแก้ปัญหาเพื่อการทำงานด้วยตนเองหรือจากการแนะนำของผู้อื่น

4. การประเมินจะช่วยเสริมประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ การประเมินระดับมหภาค ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศระดับเขตจังหวัดหรือสถานศึกษา เช่น การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบผล จากการประเมินสามารถนำมากำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า การประเมินทางการศึกษามีบทบาทต่อการศึกษหลายด้าน ไม่เฉพาะเป็นการกำกับติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการผลักดันให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนไปในทิศทางที่ต้องการ ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ตลอดจนการนำผลการประเมินมาพัฒนาหลักสูตร กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการ

3.5.3 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่า ผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ (ทิวต์ธ มณีโชติ. 2549: 8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้อยู่เป็นการติดตามว่า เมื่อผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนจัดประสบการณ์เรียนรู้แล้ว ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ความรู้ความสามารถ หรือทักษะตามจุดมุ่งหมายของการสอนมากน้อยเพียงใด การวัดและประเมินผลจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบผลของการจัดการเรียนการสอนว่าผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ ความรู้ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด หรือยังมีสิ่งใดบกพร่องที่ควรได้รับการแก้ไขบ้าง ซึ่งการวัด และประเมินผลนั้น จำเป็นที่จะต้องยอมรับความแตกต่างในด้านการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กล่าวคือ คนเราเรียนรู้ได้ ไม่เท่ากันในระยะเวลาที่เท่ากัน และคนเราเรียนรู้ได้เท่ากันในระยะเวลาที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุของการประเมินว่า เราต้องการประเมินเพื่อจัดตำแหน่ง (Placement Evaluation) หรือต้องการประเมินว่า ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ (Criterion-Referenced Evaluation) (สันติ งามเสริฐ. ม.ป.ป.: ออนไลน์) ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนนอกจากจะมีประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียนแล้วยังสะท้อนถึงประสิทธิภาพการการสอนของครู และเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนคุณภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้วย (ทิวต์ธ มณีโชติ. 2549: 8)

สรุปการวัดและประเมินผล เป็นวิธีการสืบค้นและการตรวจสอบความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถบอกได้ว่า ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางที่ต้องการหรือไม่ เป็นกระบวนการควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนและนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.5.3.1 จุดมุ่งหมายของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐานสองประการ คือ การวัดและประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียน และการเรียนรู้ของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง บันทึก วิเคราะห์ แปลความหมายข้อมูลแล้วนำมาใช้ในการส่งเสริม หรือปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียนและการสอนของครู การวัดและประเมินผลกับการสอนจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดการเรียนการสอนก็ขาดประสิทธิภาพ การประเมินระหว่างการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เช่นนี้เป็นการวัดและประเมินผลย่อย (Formative Assessment) ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนทุกวัน เป็นการประเมินเพื่อให้รู้จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง จึงเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนา ในการเก็บข้อมูล ผู้สอนต้องใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การซักถาม การระดมความคิดเห็น เพื่อให้ได้มิติข้อมูลของประเด็นที่กำหนด การใช้แฟ้มสะสมงาน การใช้ภาระงานที่เน้นการปฏิบัติ การประเมินความรู้เดิม การให้ผู้เรียนประเมินตนเอง การให้เพื่อนประเมินเพื่อน และการใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) สิ่งสำคัญที่สุดในการประเมิน เพื่อพัฒนา คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนในลักษณะคำแนะนำที่เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ทำให้การเรียนรู้พอกพูน แก้ไขความคิด ความเข้าใจเดิมที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนการให้ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมายและพัฒนาตนได้ จุดมุ่งหมายประการที่สอง คือ การวัดและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) ซึ่งมีหลายระดับ ได้แก่ เมื่อเรียนจบ หน่วยการเรียน จบรายวิชาเพื่อตัดสินให้คะแนน หรือให้ระดับผลการเรียน ให้การรับรองความรู้ความสามารถของผู้เรียนว่าผ่านรายวิชาหรือไม่ ควรได้รับการเลื่อนชั้นหรือไม่ หรือสามารถจบหลักสูตรหรือไม่ การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนที่ดีต้องให้โอกาสผู้เรียนแสดงออกความรู้ความสามารถด้วยวิธีการที่หลากหลาย และพิจารณาตัดสินบนพื้นฐานของเกณฑ์ผลการปฏิบัติมากกว่าใช้เปรียบเทียบระหว่างนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 2)

3.5.3.2 แนวคิดพื้นฐานของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้มีแนวคิดพื้นฐานดังนี้ (วาสนา ประवालพฤกษ์. 2544: 24 – 25)

1. การวัดและประเมินเป็นวิธีการสืบค้นและการตรวจสอบความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียนอันเนื่องมาจากการเรียนการสอน
2. การวัดและประเมินจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ หลายวิธี นอกเหนือจากการวัดด้วยแบบทดสอบเท่านั้น
3. การวัดและประเมินจะช่วยให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาชัดเจนแจ่มแจ้งและสามารถบอกได้ว่า บัดนี้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางที่ต้องการหรือไม่เพียงใด
4. การวัดและประเมินเป็นกระบวนการควบคุมคุณภาพที่จะคอยเฝ้าดูทุกขั้นตอนว่ากระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพหรือไม่ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

5. การวัดและประเมิน จะเป็นเครื่องมือของการศึกษาที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นในสังคมว่าการจัดการศึกษาที่ให้แก่มุขมนนั้นเหมาะสมถูกต้องหรือมีแนวทางอื่นที่จะดีกว่า ควรกระทำยิ่งกว่าในการพัฒนาสังคม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ใน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ทุกระดับมีเจตนารมณ์เช่นเดียวกัน คือ ตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 2 – 3)

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนและตัดสินผลการเรียนในรายวิชา/กิจกรรมที่ตนสอนในการประเมินเพื่อพัฒนา ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นเป้าหมายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การแสดงออกในการปฏิบัติ ผลงาน การแสดงกิริยาอาการต่างๆ ของผู้เรียนตลอดเวลาที่จัดกิจกรรม เพื่อดูว่าบรรลุตัวชี้วัดหรือมีแนวโน้มว่าจะบรรลุตัวชี้วัดเพียงใด แล้วแก้ไขข้อบกพร่องเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง การประเมิน เพื่อตัดสินเป็นการตรวจสอบ ณ จุดที่กำหนด แล้วตัดสินว่า ผู้เรียนมีผลอันเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บคะแนนของหน่วยการเรียนรู้ หรือของการประเมินผล กลางภาค หรือปลายภาคตามรูปแบบการประเมินที่ สถานศึกษากำหนด ผลการประเมินนอกจากจะให้ป็นคะแนนหรือระดับผลการเรียนแก่ผู้เรียนแล้วต้องนำมาเป็นข้อมูลใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไปอีกด้วย

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การอนุวัติผลการเรียน การตัดสินการเลื่อนชั้นเรียน และเป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติและระดับเขตพื้นที่การศึกษา ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบสามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพของผู้เรียนด้วยวิธีการและเครื่องมือที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งจัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดและหรือหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสามารถดำเนินการได้ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินผล จากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

3.5.3.3 หลักการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกระบวนการเก็บรวบรวม ตรวจสอบ ตีความผลการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตร นำผลไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจผลการเรียน สถานศึกษาต้องมีกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และให้ผลการประเมินที่ตรงตามความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ถูกต้องตามหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถรองรับการประเมินภายใน และการประเมินภายนอกตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาได้ สถานศึกษาจึงควรกำหนดหลักการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 10)

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม
2. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน และตัดสินผลการเรียน
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ต้องสอดคล้อง และครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา และจัดให้มีการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินการด้วยเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความคิด กระบวนการ พฤติกรรม และเจตคติ เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติวิชา และระดับชั้นของผู้เรียน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงตรง ยุติธรรมและเชื่อถือได้
5. การประเมินผู้เรียนพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการประเมินผล การเรียนรู้

7. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและระหว่างรูปแบบการศึกษา ต่างๆ

8. ให้สถานศึกษาจัดทำและออกเอกสารหลักฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักฐาน การประเมินผลการเรียนรู้ รายงานผลการเรียนแสดงวุฒิการศึกษาและรับรองผลการเรียนของผู้เรียน

3.5.3.4 องค์ประกอบของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดจุดหมายสมรรถนะ สำคัญของผู้เรียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทาง ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีดความสามารถในการแข่งขันใน เวทีระดับโลก กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดที่กำหนดในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ มีความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.5.3.5 ประเภทของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินในกระบวนการเรียนการสอน สามารถแบ่งเป็นประเภท ตามขั้นตอนหรือช่วงเวลาของการดำเนินการเรียนการสอน ได้ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2543: 60 – 65)

1. การวัดและประเมินก่อนเริ่มต้นดำเนินการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่กระทำ เพื่อจัดวางตำแหน่งผู้เรียน (Placement Evaluation) ก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอน ซึ่งสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1.1 การวัดและประเมินความพร้อมก่อนเริ่มต้นการสอน เป็นการวัดและประเมิน ก่อนเริ่มต้นการสอน เพื่อทราบว่าผู้เรียนมีทักษะและความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นพอเพียงหรือไม่ต่อ การเรียนรู้วิชานั้นๆ เครื่องมือที่ใช้วัดอาจเป็นแบบสอบความพร้อม (Readiness Test) การสอบถาม ครูประจำชั้นเดิมหรือผู้ที่เคยสอนผู้เรียนกลุ่มนั้นมาแล้วเป็นต้น สารสนเทศที่ได้จากการวัดและประเมิน ความพร้อมก่อนเริ่มต้นการสอนนี้จะประโยชน์ในการกำหนดจุดประสงค์ของการสอนวางแผนกิจกรรม การเรียนการสอน และใช้ในการตัดสินใจว่าผู้เรียนมีความพร้อมหรือไม่เพียงพอ

1.2 การวัดและประเมินความรอบรู้ก่อนการสอน เป็นการวัดและประเมิน เพื่อ ให้ทราบว่า ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถที่ครอบคลุมผลการเรียนที่ตั้งใจให้เกิดขึ้นตามที่วางแผนไว้ ในหลักสูตรหรือไม่

2. การวัดและประเมินระหว่างการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อตรวจสอบ ความรู้ความสามารถของผู้เรียนขณะที่การเรียนการสอนยังคงดำเนินอยู่ การวัดและประเมินผลประเภทนี้ สามารถจำแนกออกเป็นการวัดและประเมินความก้าวหน้ากับการวัดและประเมินปัญหาอุปสรรคของ การเรียนรู้

2.1 การวัดและประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Formative Evaluation)

เป็นการวัดและประเมินระหว่างการเรียนรู้การสอนเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ หรือทักษะตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการสอน

2.2 การวัดและประเมินแบบวินิจฉัยในการเรียนรู้ (Diagnostic Evaluation)

หลังจากจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องของการเรียนรู้ระหว่างที่การเรียนการสอนยังคงดำเนินอยู่แล้ว ถ้าหากจุดบกพร่องหรือความล้มเหลวของการเรียนรู้อย่างมีอยู่ ซึ่งการสอนซ่อมเสริมไม่สามารถแก้ไข หรือปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ก็ควรมีการศึกษาถึงปัญหานั้นอย่างลึกซึ้ง โดยใช้แบบสอบวินิจฉัย (Diagnostic Test) สารสนเทศที่ได้จากการวัดและประเมินแบบวินิจฉัยในการเรียนรู้จะทำให้ทราบถึงสาเหตุแห่งปัญหาของการเรียนรู้นั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนสามารถทำการปรับปรุงแก้ไขได้ตรงจุด

3. การวัดและประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน สามารถจำแนกออกเป็นการวัดและประเมินผลสรุป กับ การวัดและประเมินผลสรุปรวมอย่างลึกซึ้ง

3.1 การวัดและการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการวัดและประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนการสอนของแต่ละวิชาเพื่อตัดสินความรู้ความสามารถรวบยอดในวิชานั้นของผู้เรียนเครื่องมือเครื่องใช้วัดอาจเป็นแบบสอบรวบยอด (Summative Test) ซึ่งมักเป็นแบบสอบที่ครอบคลุมเนื้อเรื่องอย่างกว้างขวางในทุกหน่วยการสอนและเป็นเนื้อเรื่องที่เป็นตัวแทนสาระหรือการปฏิบัติที่ได้มีการเรียนการสอนไปแล้ว

3.2 การวัดและประเมินผลสรุปรวมอย่างลึกซึ้ง (Comprehensive Evaluation) เป็นการวัดและประเมินหลังสิ้นสุดการเรียนการสอนครบตามหลักสูตร เพื่อตัดสินความรู้ความสามารถหรือทักษะของผู้เรียนในเชิงบูรณาการ ความรู้ที่สำคัญจากหลายๆ วิชาที่ครอบคลุมหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้วัดมีชื่อเรียกต่างๆ กัน ตามลักษณะของการสอบ

3.5.3.6 ประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนการสอนดังนี้ (ทิวดี มณีโชติ. 2549: 8 – 10)

1. ด้านการจัดการเรียนรู้

1.1 เพื่อจัดตำแหน่ง (Placement) ผลจากการวัดบอกได้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดของกลุ่มหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับใด การวัดและประเมินเพื่อจัดตำแหน่งนี้ มักใช้ในวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อคัดเลือก (Selection) เป็นการใช้องค์การวัดเพื่อคัดเลือกเพื่อเข้าเรียน เข้าร่วมกิจกรรม-โครงการ หรือเป็นตัวแทน(เช่นของชั้นเรียนหรือสถานศึกษา) เพื่อการทำกิจกรรม หรือการให้ทุนผลการวัดและประเมินผลลักษณะนี้คำนึงถึงการจัดอันดับที่เป็นสำคัญ และเพื่อแยกประเภท (Classification) เป็นการใช้องค์การวัดและประเมินเพื่อแบ่งกลุ่มผู้เรียน เช่น แบ่งเป็นกลุ่มอ่อน ปานกลาง และเก่ง แบ่งกลุ่มผ่าน-ไม่ผ่านเกณฑ์ หรือตัดสินได้-ตก เป็นต้น เป็นการวัดและประเมินที่ยึดเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มเป็นสำคัญ

1.2 เพื่อวินิจฉัย (Diagnostic) เป็นการใช้องค์การวัดและประเมิน เพื่อค้นหา จุดเด่น-จุดด้อยของผู้เรียนว่ามีปัญหาในเรื่องใด จุดใด มากน้อยแค่ไหน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจการวางแผน การจัดการเรียนรู้และการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เครื่องมือที่ใช้วัดเพื่อการวินิจฉัย เรียกว่า แบบทดสอบวินิจฉัย (Diagnostic Test) หรือแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียน ประโยชน์ของการวัด และประเมินประเภทนี้นำไปใช้ในวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันผู้เรียน ผลการวัด ผู้เรียนด้วยแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียนจะทำให้ทราบว่า ผู้เรียนมีจุดบกพร่องจุดใด มากน้อยเพียงใด ซึ่งครูผู้สอนสามารถแก้ไขปรับปรุงโดยการสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) ได้ตรงจุด เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ และเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ผลการวัด ด้วยแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียน นอกจากจะช่วยให้เห็นว่า ผู้เรียนมีจุดบกพร่องเรื่องใดแล้ว ยังช่วยให้ เห็นจุดบกพร่องของกระบวนการจัดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น ผู้เรียนส่วนใหญ่มีจุดบกพร่องจุดเดียวกัน ครูผู้สอนต้องทบทวนว่าอาจจะเป็นเพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

1.3 เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้เทียบกับจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผลจากการประเมินใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจจะปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยน วิธีการสอน (Teaching Method) ปรับเปลี่ยนสื่อการสอน (Teaching Media) ใช้นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ (Teaching Innovation) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.4 เพื่อการเปรียบเทียบ (Assessment) เป็นการใช้องค์การวัดและประเมิน เปรียบเทียบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการจากเดิมเพียงใด และอยู่ในระดับที่พึงพอใจหรือไม่

1.5 เพื่อการตัดสิน การประเมินเพื่อการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็น การประเมินรวม (Summative Evaluation) คือ ใช้ข้อมูลที่ได้จากการวัดเทียบกับเกณฑ์เพื่อตัดสินผล การเรียนว่าผ่าน-ไม่ผ่าน หรือให้ระดับคะแนน

2. ด้านการแนะแนว ผลจากการวัดและประเมินผู้เรียน ช่วยให้ทราบว่าผู้เรียน มีปัญหาและข้อบกพร่องในเรื่องใด มากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถแนะและช่วยเหลือผู้เรียนให้แก่ปัญหา มีการปรับตัวได้ถูกต้องตรงประเด็น นอกจากนี้ผลการวัดและประเมินยังบ่งบอกความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้แนะแนวการศึกษาต่อและแนะแนวการเลือก อาชีพให้แก่ผู้เรียนได้

3. ด้านการบริหาร ข้อมูลจากการวัดและประเมินผู้เรียน ช่วยให้ผู้บริหารเห็น ข้อบกพร่องต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และบ่งบอกถึงคุณภาพ การจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามักใช้ข้อมูลได้จากการวัดและประเมินใช้ในการตัดสินใจ หลายอย่าง เช่น การพัฒนาบุคลากร การจัดครูเข้าสอน การจัดโครงการ การเปลี่ยนแปลงโปรแกรม การเรียน นอกจากนี้การวัดและประเมินผลยังให้ข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) เพื่อรายงานผลการจัดการศึกษาสู่ผู้ปกครอง สาธารณชน หน่วยงานต้นสังกัด และนำไปสู่การรองรับ การประเมินภายนอก จะเห็นว่า การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของระบบการประกัน คุณภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ด้านการวิจัย การวัดและประเมินผลมีประโยชน์ต่อการวิจัยหลายประการ ดังนี้

4.1 ข้อมูลจากการวัดและประเมินผลนำไปสู่ปัญหาการวิจัย เช่น ผลจากการวัดและประเมินพบว่าผู้เรียนมีจุดบกพร่องหรือมีจุดที่ควรพัฒนาการแก้ไขจุดบกพร่องหรือการพัฒนาดังกล่าว โดยการปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีสอนหรือทดลองใช้นวัตกรรมโดยใช้กระบวนการวิจัย การวิจัยดังกล่าวเรียกว่า การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) นอกจากนี้ผลจากการวัดและประเมินยังนำไปสู่การวิจัยในด้านอื่น เช่น การวิจัยของสถานศึกษาเกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน เป็นต้น

4.2 การวัดและประเมินเป็นเครื่องมือของการวิจัย การวิจัยใช้การวัดในการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาผลการวิจัย ขั้นตอนนี้เริ่มจากการหาหรือสร้างเครื่องมือวัด การทดลองใช้เครื่องมือ การหาคุณภาพเครื่องมือ จนถึงการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพแล้วรวบรวมข้อมูลการวัดตัวแปรที่ศึกษา หรืออาจต้องตีค่าข้อมูล จะเห็นว่าการวัดและประเมินผลมีบทบาทสำคัญมากในการวิจัย เพราะถ้าการวัดไม่ดี ใช้เครื่องมือไม่มีคุณภาพ ผลของการวิจัยก็ขาดความน่าเชื่อถือ

3.5.3.7 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามกรอบหลักสูตรสถานศึกษา

เมื่อสถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเหมาะสมกับสภาพบริบทของตนเองแล้ว ภารกิจต่อไปคือวางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวัดและประเมินผลในระดับชั้นเรียน สำหรับผู้สอนโดยในการประเมินความรู้และทักษะต่างๆ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรบูรณาการไปพร้อมๆ กับการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องตรวจสอบเพิ่มเติมเพื่อให้มั่นใจว่า การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนดำเนินการนั้น นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิดความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยสมรรถนะสำคัญทั้ง 5 ประการนั้น ควรเป็นผลการประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ไปพร้อมๆ กับการประเมินคุณลักษณะอื่นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 45)

3.5.3.8 แนวทางการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 45)

1. สถานศึกษาต้องดำเนินการวัดและประเมินผลให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านตามแนวทาง วิธีการของการวัดและประเมินผลแต่ละองค์ประกอบและกำหนดเอกสารบันทึกผลการประเมินให้สอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผล
2. ให้ครูผู้สอนนำผลการประเมินแต่ละองค์ประกอบบันทึกลงในเอกสารบันทึกผลการประเมินในเอกสารตามที่สถานศึกษากำหนดและนำเสนอผู้บริหารโรงเรียน

3. ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้อนุมัติผลการประเมิน
 4. ให้มีการรายงานความก้าวหน้าผลการพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะๆ และรายงานสรุปผลการเรียนปลายปี/ปลายภาค
 5. ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดวิธีการและมอบหมายผู้รับผิดชอบปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนที่ได้ผลการเรียนซ้ำรายวิชาหรือซ้ำชั้น
 6. สถานศึกษากำหนดแนวทางในการกำกับติดตามการบันทึกผลการประเมินในเอกสารหลักฐานการศึกษาทั้งแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและแบบที่สถานศึกษากำหนด
- แนวทางการวัดและการประเมินผลมีองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้**

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 46)

1. การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดในหลักสูตร ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ต่อไป การกิจของสถานศึกษาในการดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กำหนดสัดส่วนคะแนนระหว่างเรียนกับคะแนนปลายปี/ปลายภาค โดยให้ความสำคัญของคะแนนระหว่างเรียนมากกว่าคะแนนปลายปี/ปลายภาค เช่น 60 : 40, 70 : 30, 80 : 20 เป็นต้น

1.2 กำหนดเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนโดยพิจารณาความเหมาะสมตามระดับชั้นเรียน เช่น ระดับประถมศึกษาอาจกำหนดเป็นระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบร้อยละหรือระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน

1.3 กำหนดแนวปฏิบัติในการสอนซ่อมเสริมระหว่างเรียน กรณีผู้เรียนมีผลการประเมินตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้ไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.4 กำหนดแนวปฏิบัติในการสอนซ่อมเสริมการสอบแก้ตัว กรณีผู้เรียนมีระดับผลการเรียน “0” หรือมีระดับคุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์และแนวดำเนินการกรณีผู้เรียนมีผลการเรียนที่มีเงื่อนไขคือ “ร” หรือ “มส”

1.5 กำหนดแนวปฏิบัติในการอนุมัติผลการเรียน

1.6 กำหนดแนวทางในการรายงานผลการประเมินต่อผู้เกี่ยวข้อง

2. การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน เป็นความสามารถหลักที่สำคัญซึ่งจำเป็นต้องปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการศึกษาตามหลักสูตร ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องตรวจสอบว่า ความสามารถดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วหรือยัง เนื่องจากการพัฒนาความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาตามลำดับอย่างต่อเนื่องในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือกิจกรรมต่างๆ กระบวนการตรวจสอบความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นทั้งความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติจะดำเนินการไปด้วยกันในกระบวนการ หลักการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 46)

2.1 ประเมินเพื่อการพัฒนาผู้เรียนและประเมินเพื่อการตัดสินใจเลื่อนชั้นและจบการศึกษาระดับต่าง ๆ

2.2 ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการ ซึ่งความสามารถดังกล่าว อย่างเต็มตามศักยภาพและความเชื่อมั่นจากการประเมินที่ได้

2.3 การกำหนดภาระงานให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติควรสอดคล้องกับขอบเขตและประเด็นการประเมินที่กำหนด

2.4 ใช้รูปแบบวิธีการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่ได้จากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

2.5 การสรุปผลการประเมินเพื่อรายงานเน้นการรายงานคุณภาพของความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเป็น 4 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน

แนวดำเนินการพัฒนาและประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาและประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเป็นกระบวนการอย่างชัดเจนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ การพัฒนาและประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสถานศึกษาอาจดำเนินการตามกระบวนการต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 47)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาและประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนของสถานศึกษา ซึ่งอาจประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนครูผู้สอน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนและผู้แทนนักเรียน เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเมินปรับปรุงแก้ไขและตัดสินผลการประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนรายปี (ระดับประถมศึกษา) รายภาค (ระดับมัธยมศึกษา) และจบการศึกษาแต่ละระดับ

2. ศึกษานิยามหรือความหมายของความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนกำหนดขอบเขตและตัวชี้วัดที่แสดงถึงความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาในแต่ละระดับการศึกษา

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาหลักการประเมินและพิจารณา กำหนดรูปแบบวิธีการพัฒนาและประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนของสถานศึกษา

4. กำหนดแนวทางการพัฒนา และประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนให้สอดคล้องกับขอบเขตและตัวชี้วัดที่กำหนดในข้อ 2 และกำหนดระดับคุณภาพหรือเกณฑ์ในการประเมินเป็น 4 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี ผ่านและไม่ผ่าน เพื่อใช้ในการตัดสินผลรายปี (ระดับประถมศึกษา) รายภาค (ระดับมัธยมศึกษา) และจบการศึกษาแต่ละระดับ

5. ดำเนินการพัฒนาประเมินและปรับปรุงแก้ไขความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง

6. สรุปและตัดสินผลการประเมิน บันทึก และรายงานผลการประเมินความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนต่อผู้เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมจิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลกตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด ซึ่งมีอยู่ 8 คุณลักษณะ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 56)

แนวดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้น ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชนที่ต้องมุ่งขัดเกลาบ่มเพาะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถกระทำได้โดยนำพฤติกรรมบ่งชี้หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของคุณลักษณะแต่ละด้านที่วิเคราะห์ไว้บูรณาการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการพิเศษต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เช่น โครงการวันพ่อวันแม่แห่งชาติ โครงการลดภาวะโลกร้อน วันรักษาสีเสื้อแดง แห่เทียนพรรษา ตามรอยคนดีหรือกิจกรรมที่องค์กรในท้องถิ่นจัดขึ้น รวมทั้งสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา เช่น การเข้าแถวซื้ออาหารกลางวัน เป็นต้น

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นสถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินเป็นระยะๆ โดยอาจประเมินผลเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคหรือรายปีเพื่อให้มีการสังสม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสรุปประเมินผล เมื่อจบปีสุดท้ายของแต่ละระดับการศึกษาสถานศึกษา ควรดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นระบบชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้

แนวการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษา มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 56 – 59)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดแนวทางในการพัฒนาแนวทางการประเมินเกณฑ์การประเมินและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม

1.2 พิจารณาตัดสินผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี (ระดับประถมศึกษา) รายภาค (ระดับมัธยมศึกษา) และการจบการศึกษาแต่ละระดับ

1.3 จัดระบบการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับปรุงพฤติกรรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมและส่งต่อข้อมูลของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. พิจารณานิยามหรือความหมายของแต่ละคุณลักษณะพร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคุณลักษณะและหากสถานศึกษาได้กำหนด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติม สถานศึกษาต้องจัดทำนิยามพร้อมทั้งตัวชี้วัดเพิ่มเติมด้วย

3. กำหนดเกณฑ์และแนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา กำหนดระดับคุณภาพหรือเกณฑ์ในการประเมินตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ 4 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน กำหนดประเด็นการประเมินให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. แจ้งให้ครูผู้สอนครูที่ปรึกษาครูประจำชั้น หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประเมินและส่งผลผลการประเมินให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฝ่ายทะเบียนวัดผลหากนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้รับผิดชอบดำเนินการปรับปรุงพัฒนาและประเมินตามเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนด

5. ฝ่ายทะเบียนและวัดผลประมวลผลตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการฯ กำหนดสรุปผลการประเมินและบันทึกข้อมูลลงใน ปพ.1 แล้วส่งครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น

6. ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นแจ้งผลการประเมินต่อผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

7. คณะกรรมการฯ นำข้อมูลต่างๆ มาพิจารณาวางแผนงานต่อไป

การออกแบบการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เมื่อครูทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือแล้ว ครูผู้สอนสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 64)

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์/ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน
2. วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน
3. เลือกใช้วิธีการเครื่องมือให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ที่จะประเมิน

4. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics)

การสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เครื่องมือวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่นิยมใช้ในสถานศึกษา ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบวัดสถานการณ์ แบบบันทึกพฤติกรรมและแบบรายงานตนเอง ครูผู้สอนควรใช้เครื่องมือและวิธีการตลอดจนแหล่งข้อมูลและผู้ประเมินที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือและเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับพฤติกรรมบ่งชี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 66)

4. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละกิจกรรม และใช้เป็นข้อมูลประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและการจบการศึกษาระดับต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 17)

3.5.4 การปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

การปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการปรับปรุงเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวัดและการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดผลและการประเมินผล ดังนี้ (เว็บไซต์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป ICT : Etraining. 2555: ออนไลน์)

1. การพัฒนาคลังข้อสอบ
2. การลงทะเบียนผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต
3. การใช้บัตรสมาร์ทการ์ด เพื่อการใช้บริการของสถาบันศึกษา
4. การใช้คอมพิวเตอร์ในการตัดเกรด
5. การวัดผลแบบอิงกลุ่มและแบบอิงเกณฑ์
6. การประเมินผลเพื่อแก้ข้อบกพร่อง
7. การเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ
8. การประเมินผลก่อนเรียน

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้จึงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ในระดับโรงเรียนพบว่า บางโรงเรียนยังไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์และขาดบุคลากร ที่มีความชำนาญด้านการออกแบบระบบและการพัฒนาเครือข่ายซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาอีกช่วงหนึ่งที่จะพัฒนาระบบให้เหมาะสมกับการใช้งานต่อไป

สรุปการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน หรือคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เพิ่มพูนทักษะการคิด และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จริง สามารถเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว แล้วนำมาบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในตัวเอง สร้างบรรยากาศที่เอื้อหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขที่จะค้นคว้าศึกษาหาความรู้ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในระหว่างเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน

3.5.4.1 แนวคิดการปฏิรูปการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ไคนสเวเตอร์ และคนอื่นๆ (Kindsvatter; & Othres. 1996: 336) เสนอแนวคิดว่าการประเมินด้วยการทดสอบเพียงอย่างเดียวเป็นการประเมินที่ขาดประสิทธิภาพเพราะการทดสอบเป็นการละเลยศักยภาพอันยิ่งใหญ่ของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่ทำแบบทดสอบซึ่งวัดเฉพาะความสามารถในด้านใดด้านหนึ่ง (ซึ่งแท้จริงแล้วก็ไม้อาจตอบได้ว่าวัดได้จริง หรือแม่นยำเพียงใด) แล้วไม่ผ่านไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้นั้นมีศักยภาพอ่อนด้อยหรือมีความเป็นมนุษย์ที่ด้อยคุณค่ากว่าผู้อื่น สอดคล้องกับทิมเพอเลย์และบาร์บารา (Timperley. 2008: 8 – 28; & Barbara. 2008: 92 – 96) ให้แนวคิดที่ว่าให้แนวคิดว่าการวัดและการประเมินผลหลายรูปแบบ ควรวัดผลและประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก นั่นคือ การประเมินตามสภาพจริง ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะต้องประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการประเมินผู้เรียนหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต

พฤติกรรม การเรียนและการร่วมกิจกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบการสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนผู้เรียนจะมีโอกาสแสดงผลการเรียนรู้ได้หลายแบบไม่เพียงแต่ความสามารถทางผลสัมฤทธิ์การเรียน ซึ่งวัดได้โดยแบบทดสอบเท่านั้น การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้แบบนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างอันเกิดจากผลการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น

3.5.4.2 การประเมินตามสภาพจริง

การประเมินผลจากสภาพจริง หมายถึง กระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำเพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินผลจากสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียนความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ค้นพบและผู้ผลิตความรู้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคมมีวิธีการและเครื่องมือเครื่องใช้หลายประการ เช่น การสังเกต การบันทึก พฤติกรรม แบบสำรวจรายการบัญชีรายการ มาตรฐานประมาณค่า การสุ่มเวลา การสุ่มเหตุการณ์ และการสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวิธีประเมินที่ผสมผสานเข้ากับการประเมินจากสภาพจริงและทำให้การประเมินจากสภาพจริงมีความหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งกล่าวถึงต่อไปนี้ คือ แนวทางการให้คะแนน (Rubric Assessment) และแฟ้มผลงาน (Portfolios) วิธีการประเมินผลทั้ง 2 ประการนี้จะช่วยให้การประเมินความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนจากการแสดงออกกระบวนการและผลผลิตของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประเมินแบบให้คะแนน โดยดูภาพรวมของชิ้นงานว่า มีความเข้าใจ ความคิดรวบยอด การสื่อความหมายกระบวนการที่ใช้และผลงานเป็นอย่างไร แล้วเขียนอธิบายคุณภาพของงานหรือความสำเร็จของงานเป็นขั้นๆ การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Score) เพื่อให้การมองคุณภาพงานหรือความสามารถของนักเรียนได้อย่างชัดเจน แยกองค์ประกอบของงานเป็น 4 ด้าน คือ (กรมวิชาการ. 2539: 11)

ด้านที่ 1 ความเข้าใจในความคิดรวบยอด

ด้านที่ 2 การสื่อความหมาย สื่อสาร

ด้านที่ 3 การใช้กระบวนการและยุทธวิธี

ด้านที่ 4 ผลสำเร็จของงาน ความถูกต้องแม่นยำในผลสำเร็จของงาน หรืออธิบายที่มาและตรวจสอบผลงาน

2. การประเมินแฟ้มผลงาน (Portfolio Assessment) ผลงานความก้าวหน้า และสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนของการเรียนรู้ในวิชา การรวบรวมงานจะต้องครอบคลุมถึงการทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การคัดเลือกและเกณฑ์การตัดสินใจให้ระดับคะแนน รวมทั้งเป็นหลักฐานที่สะท้อนการประเมินตนเองของนักเรียนด้วย ดังนั้นการประเมินจากแฟ้มผลงาน คือ การประเมินความสำเร็จของนักเรียนจากผลงานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด (กรมวิชาการ. 2539: 68)

เกณฑ์การประเมินแฟ้มผลงาน

เกณฑ์เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินจะประเมินตัวอย่างงานโดยรวม หรือแยกประเมินจะมีคุณลักษณะ หรือมิติใดบ้างที่สามารถสะท้อนภาพรวมของจุดประสงค์ของการประเมิน ชิ้นงานต่างๆ ที่อยู่ในแฟ้มจะช่วยประเมินความก้าวหน้าหรือไม่และจะประเมินความก้าวหน้า จะให้น้ำหนัก ชิ้นงานเท่ากันหรือไม่ บทบาทของการประเมินตนเองและการประเมินของผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วม หรือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการประเมินหรือไม่ หรือเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาเท่านั้น (กรมวิชาการ. 2539: 79 – 80)

หลักการประเมินแฟ้มผลงาน

หลักการสำคัญที่ต้องคำนึงในการประเมินผลจากแฟ้มผลงาน มีดังนี้

1. หลักด้านเนื้อหาวิชาการ ครูผู้สอนจะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับความสำเร็จของนักเรียนในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร

2. หลักการเรียนรู้ ครูจะต้องเปลี่ยนการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชา โดยครูเป็นผู้บอกความรู้ไปสู่การสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนเป็นผู้บอกกล่าว เป็นผู้สร้างความรู้ แสดง สร้างสรรค์ ผลิตรายงาน เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นไปด้วยความคิดความสามารถที่ระบุดตามหลักสูตรที่หลากหลาย ครูต้องเน้นให้ผู้เรียนสะท้อนข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการเรียนรู้ในการอ่าน เขียน การฟัง การแก้ปัญหา และการคิดในชั้นสูงยิ่งขึ้น

3. หลักความเสมอภาค ยุติธรรม คือ การคำนึงถึงมาตรฐานต่างๆ ของบุคคล ผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา สติปัญญา รวมทั้งความแตกต่างในระหว่างบุคคลในด้านร่างกาย และพฤติกรรม การประเมินต้องจัดกระทำให้เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนได้แสดงผลการเรียนในหลายลักษณะแตกต่างไปตามความสามารถทั้งในด้านรูปแบบการเรียนรู้และความหลากหลายทางสติปัญญา (Multiple intelligences) ดังนั้นในการประเมินผลจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและต้องพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วย

หลักการสำคัญทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงและนำไปกำหนดเป็นจุดประสงค์สำคัญในกระบวนการจัดทำแฟ้มผลงาน ซึ่งจะเน้นถึงความสำเร็จในด้านเนื้อหาสาระของวิชา กระบวนการเรียนรู้และตอบสนองความแตกต่างของบุคคล (กรมวิชาการ. 2539: 69)

แนวทางการนำวิธีการประเมินจากสภาพจริงไปใช้ในการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2539: 18 – 26) ได้กำหนดแนวทางการนำวิธีการประเมินจากสภาพจริงไปใช้ในการเรียนการสอนไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเริ่มต้นอย่างช้าๆ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและเกิดการยอมรับ ทั้งนี้เพราะการริเริ่มแนวคิดใหม่ๆ หากนำไปใช้อย่างรวดเร็ว จะทำให้ครูไม่มีเวลาตรวจสอบ ศึกษาและหาแนวทางที่เหมาะสมในการฝึกฝนในวิธีการใหม่ๆ นั้น โดยปกติแล้วการเริ่มใช้นวัตกรรมใหม่ อาจจะสร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้มีการทบทวน ปรับปรุงกระบวนการให้เหมาะสม เพราะครูมักจะ

ไม่มีใครยอมรับนวัตกรรมใหม่ หากนำไปใช้รวดเร็วเกินไป โดยมักจะพูดว่า ฉันคิดว่ามันคงใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นการที่ให้คุณเริ่มต้นอย่างช้าๆ ในการนำวิธีการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะนำไปสู่การยอมรับในที่สุด

2. การประเมินสภาพจริงนั้น ครูสามารถนำไปใช้ได้กับทุกวิชา ในชั้นเรียนและตลอดเวลา เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนในทุกด้าน ซึ่งครูโดยทั่วไปจะเริ่มต้นอย่างน้อยๆ ในบางเนื้อหาที่ตนรู้สึกสบายใจและมั่นใจจนกว่าจะค้นพบว่าตนเองมีความชำนาญและพัฒนาความสามารถได้ดีแล้วจึงขยายวงให้กว้างขึ้นไปสู่วิชาอื่นๆ ต่อไป จนหมดทั้งโรงเรียน

3. การขัดเกลา พัฒนาจุดเด่นและเพิ่มพูนสมรรถนะให้คงอยู่เมื่อครูขัดเกลาวิธีการและพัฒนาทักษะระบบสังเกต และกระบวนการในเนื้อหาสาระที่ตนรู้สึกมีความสบายใจและมั่นใจ ก็จะเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินมากขึ้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาแนวทางในการนำกระบวนการประเมินผลสภาพจริงไปใช้ในชั้นต่อไป โดยอาจจะคัดเลือกพัฒนาการในด้านใหม่ หรือเนื้อหาหลักสูตรด้านอื่นๆ รวมทั้งการจัดโครงการ และกลุ่มของเด็กที่ดำเนินการสังเกตและประเมิน

4. จัดทำตารางกำหนดเวลาในการสะท้อนความคิดเห็นเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มจุดประสงค์ก็คือครูต้องการเวลาที่จะทบทวนการทำงานในกระบวนการประเมิน บันทึก การสังเกต แบบสำรวจรายการ รายงานการประชุมโครงงานของนักเรียน ผลผลิต และแฟ้มผลงาน (Portfolios) หรือผลงานของกระบวนการ (Process Folios) เช่น วิดีทัศน์ และเทปเรื่อง เพื่อครูจะได้เวลาในการคิดว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไร ขณะนี้นักเรียนอยู่ตรงไหน อาจจะไปทางไหน จำแนกวิธีการเรียนรู้ ความสนใจ เฉพาะสำหรับเรื่องที่จะเริ่มต้นขึ้นนำไปสู่การเรียนข้างหน้า พัฒนาการและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. การนำกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้ อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการนำกระบวนการประเมินผลจากสภาพจริงไปใช้อย่างเต็มรูปแบบจะครอบคลุมความรู้ในกระบวนการจัดการ โครงสร้างภายในของการประเมินผลจากสภาพจริง ความเข้าใจในข้อจำกัด และรับทราบถึงบทบาทการประเมินผลจากสภาพจริงในกระบวนการประเมินผลโดยรวมทั้งหมด

สรุปการประเมินตามสภาพจริงนั้นจะมีลักษณะเด่นที่เน้นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน และประสิทธิภาพการเรียนรู้ การทดสอบเหล่านี้จะครอบคลุมสภาพจริงและสอดคล้องกับการแสดงออกของผู้เรียนทั้งกระบวนการและผลผลิต โดยจะประเมินในลักษณะการทำให้เป็นโครงการ แฟ้มผลงาน การบันทึกความเห็น แบบสำรวจ รายงาน นิทรรศการที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวิชาชีพ ซึ่งควรมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการประเมินที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์จริงหรือที่เป็นชีวิตจริงจะประเมินไปพร้อมๆ กับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกสถานการณ์ เน้นพฤติกรรมแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริงๆ การประเมินตนเองของผู้เรียน การมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง โดยมีการใช้ข้อมูลและเครื่องมือที่หลากหลายเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติงานในทุกด้านทั้งกระบวนการคิดระดับสูง กระบวนการทำงาน กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการประเมินผล เป็นต้น

3.5.6 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

ศิริญา ไทรงาม (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงาน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมาก และปัญหาการปฏิบัติงานการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง

กัลยา คงทอด (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะประกอบกระบวนการประเมินตามสภาพจริง เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะประกอบกระบวนการประเมินตามสภาพจริง มีลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะประกอบกระบวนการประเมินแบบเดิม

โสภพร ไสยแพทย์ (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงแบบยั่งยืนของครูคณิตศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลครูเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามสภาพจริงก่อนรับการนิเทศแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยมากหลังจากได้รับการนิเทศแบบมีส่วนร่วมไปแล้ว มีความรู้ความเข้าใจในระดับดีเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจ พบว่า หลังรับการนิเทศมีคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนรับการนิเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะปฏิบัติ ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของครูเมื่อได้รับการนิเทศแบบมีส่วนร่วม มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในทุกๆ สามสัปดาห์เมื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสามสัปดาห์ พบว่า คะแนนทักษะปฏิบัติในการประเมินผลตามสภาพจริงของครูที่ได้รับการนิเทศแบบมีส่วนร่วม มีความแตกต่างกัน หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มขึ้น และพบว่า คะแนนทักษะปฏิบัติการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงหลังรับการนิเทศแบบมีส่วนร่วมในสัปดาห์สุดท้ายอยู่ในระดับดีเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม พบว่า สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนรู้และรับการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง พบว่า มีเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ดีขึ้น มีความพึงพอใจสนุกสนานเมื่อได้ทำกิจกรรมคณิตศาสตร์ และมีความกระตือรือร้นตั้งใจเรียนมากขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำคะแนนมาเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม พบว่า สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อังคณา ตุงคะสมิต (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ

มีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาศรีดงเค็ง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบของระบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยระบบย่อย ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องเป็นวงจร 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) ระบบสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งทุกระบบมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผลการใช้ระบบ โดยการนำระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนไปสู่การปฏิบัติ ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบมีความชัดเจนในทุกขั้นตอนตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่าย และทำให้เกิดการพัฒนาการสอนของครูและการเรียนของผู้เรียน ผลการประเมินเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในการร่วมมือแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงเป็นที่ยอมรับเหมาะสมกับการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ด้านความเหมาะสมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินเป็นธรรมชาติ โปร่งใส คำนึงถึงประโยชน์ผู้เรียนเป็นหลัก ดำเนินการด้วยความรับผิดชอบ และมีจรรยาบรรณ ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ มีความสอดคล้องกับความสำเร็จและความจำเป็นในการวัดและประเมินผล ระดับชั้นเรียน ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีความพึงพอใจมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ประเมินผู้เรียนในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้านการวัดและประเมินผล ทำให้ครูได้ใช้การวัดการประเมินที่หลากหลายสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาใช้การประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการสอนและนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนและการสอนของครู

สรุปการปฏิรูปด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมถึงค้นหารวบรวมและสร้างวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ และใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมถึงรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการทำงาน โดยการชี้แนะ มีการวางเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา สร้างแรงจูงใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปรับความคิดของบุคลากรให้เกิดความกระตือรือร้น ทำให้บุคลากรพัฒนาความคิดของตนเอง สร้างวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมองค์กร มีพลังมุ่งมั่นต่อความสำเร็จและพร้อมที่จะต่อสู้ ท้าทาย และ เดวานนา (Tichy; & Devanna. 1990: 17 – 31) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลต่อความพึงพอใจของบุคลากร ทำให้บุคลากรมีความสนใจและ

ตั้งใจทำงานมากขึ้น ส่งผลให้บุคลากรทำงานเชิงบวก จึงสร้างความสุขให้บุคลากรและส่งผลต่อการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ โรบินส์ (Robbins. 2007: 234 – 239) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ยังมีผลต่อการพัฒนาองค์กร การปฏิรูปการบริหารจัดการ รวมถึงพฤติกรรมของบุคลากร เนลสัน และ ควิก (Nelson; & Quick. 1997: 346) มีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของ กิบสัน และคนอื่นๆ (Gibson; et al. 1997: 272) สรุปว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในองค์กร โดยมีผู้นำเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ในองค์กร ภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมและการปฏิบัติงานของสมาชิกคนอื่นในองค์กร

2. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สถานศึกษาที่ดี จึงไม่เพียงแต่จะมีครูและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเท่านั้นสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ทั้งอาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ครูจัดให้ช่วยเสริมให้เด็กเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไปในอนาคต (นุสรณ์จิต ธรรมศิริ. 2544: 22; อ้างอิงจาก ขวัญจิรา ภูสังข์; และคณะ. 2543: 49) บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรักของครูนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งคนอื่นๆ ที่มีต่อโรงเรียนโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมไม่ดีจะทำให้ให้นักเรียน ตลอดจนคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะทำให้นักเรียนอยากไปเรียนและคนที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนด้วย (วิจิตร ศรีสะอาด. 2535: 588) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นสภาพการณ์ที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์หรือบุคลิกภาพของครูที่มีต่อนักเรียน การเรียนการสอน การให้บริการนักเรียน กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ สังคม กลุ่มเพื่อน การปกครองที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และพัฒนาการทุกด้านของนักเรียนในโรงเรียน (นุสรณ์ จิตธรรมศิริ. 2544: 22; อ้างอิงจาก สานิต รัตตัญญู. 2533: 9 – 10) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรลักษณ์ สว่างศรี (2543: บทคัดย่อ) สรุปว่า สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขนิสัยและการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ จากสภาพแวดล้อมโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคมให้กับนักเรียนเป็นอย่างมาก ที่สำคัญสิ่งแวดล้อมช่วยปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเป็นอย่างดี โรงเรียนจึงต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้โรงเรียนมีหน้าที่ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยอีกด้วย วานแฮม (Varnham. 2005: 320)

ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ผู้วิจัยจึงนำเสนอรายละเอียดของตัวแปร ต่อไปนี้

4.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

4.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นได้รับการพัฒนาจากการวิจัยเชิงบรรยาย ผู้นำทางการเมือง คือ เบอร์น (Yukl; & Fleet. 1992: 175 – 176; อ้างอิงจาก Burns. 1978) อธิบายถึง ภาวะผู้นำ

ในเชิงกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามและในทางกลับกันผู้ตามก็ส่งอิทธิพลต่อการแก้ไขพฤติกรรมของผู้นำเช่นเดียวกัน ทฤษฎีของเบอร์น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงพยายามยกระดับการตระหนักรู้ของผู้ตามโดยการยกระดับแนวความคิด และค่านิยมทางสังคมให้สูงขึ้น เช่น ความยุติธรรม สันติภาพโดยไม่ยึดตามอารมณ์ เช่น ผู้นำจะทำให้ผู้ตามมีแนวคิดจากตัวตนในทุกวันไปสู่ตัวตนที่ดีกว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอาจจะมีการแสดงออกโดยผู้ใดก็ได้ในองค์กรทุกตำแหน่ง ภาวะผู้นำจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านอำนาจระดับแรงจูงใจ และทักษะเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งเกิดได้ 3 ลักษณะ คือ (ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม. 2538: 50 – 51; อ้างอิงจาก Burns. 1978)

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตาม โดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นต่อมากลายเป็นประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะนี้พบได้ในองค์กรทั่วไป เช่น ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ทำงานก็จะได้ค่าจ้างแรงงานและในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีข้อแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการเลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูงกว่าความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้น ยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตามเป็นผู้นำและมีการเปลี่ยนต่อๆ กันไป เรียกว่า Domino Effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่งผู้นำจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรม และความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตาม

ทิชี (ทรงวิทย์ เขมเศรษฐี. 2542: 61; อ้างอิงจาก Tichy. 1990) สรุปว่า ผู้นำ คือ ความยั่งยืนความสำเร็จองค์กรผู้ชนะไม่เพียงแต่พยายามบรรลุเป้าหมายในวันนี้ แต่ต้องวางเป้าหมายอยู่ตลอดเวลาและทำเป้าหมายให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ พยายามที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น การจะทำเช่นนี้องค์กรจะต้องมีคนใหม่ๆ ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คอยปรับความคิดให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อื่นพัฒนาความคิดของตนเองด้วย มีค่านิยมที่ยึดถือและใช้แนวทางในการตัดสินใจ มีพลังมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ เป็นกำลังใจของทุกๆ คนได้และมีความเป็นต่อในการกล้าเผชิญความจริงหรือยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ พร้อมทั้งจะต่อสูรรวมทั้งเป็นผู้นำที่สามารถสร้างผู้นำคนอื่น ๆ คนๆ หนึ่งอาจมีคุณสมบัติพร้อมในการเป็นผู้นำ แต่เขาจะเป็นผู้นำที่แท้จริงหรือผู้นำที่ชนะที่จะทำให้องค์กรมีความยั่งยืนไม่ได้ หากไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างผู้นำใหม่ๆ ขึ้นมา เพราะการสอนและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่แยกไม่ได้จากผู้นำและภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการทำงานให้สำเร็จโดยผ่านคนอื่น เปลี่ยนกรอบความคิดของผู้อื่น เสริมกำลังใจให้เขาลงมือปฏิบัติงาน ผู้นำทำสิ่งดังกล่าวโดยอาศัยความคิด ค่านิยม ไม่ใช่การขู่เข็ญ ผู้นำที่ดี คือ ผู้ที่เข้าใจถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จ

มาสโลว์ (วีระ สถิตถาวร. 2542: 67 – 68; อ้างอิงจาก Maslow. 1970) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีจิตใจหนักแน่นต่อสถานการณ์ที่เลวร้ายต่างๆ สามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาได้ เป็นบุคคลที่สำเหนียกอยู่ตลอดเวลาว่า เป้าหมายในการแก้ปัญหานั้น จะเป็นอย่างไรและต้องอุทิศตัวโดยไม่คิดถึงตัวเอง

ประพันธ์ ผาสุกยัต (2541: 85) ความเป็นผู้นำหรือความสามารถในการนำจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นจะต้องมีการฝึกฝนในเรื่องภาวะผู้นำ (Practice Leadership) เพื่อจะนำความคิดของตนเองให้หลุดพ้นจากกรอบแนวความคิดเดิมไปได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานจากของเดิมสู่กระบวนการดำเนินงานแบบใหม่และทำให้เกิดการพัฒนาบุคคลที่สามารถทำให้ทุกคนทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงการบริหารจะสำเร็จได้หรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการนำ การเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ที่จะนำการเปลี่ยนแปลงได้จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ทุกคนกล้าที่จะเสี่ยง กล้าที่จะลอง กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง โดยที่ตัวผู้นำเอง ก็จะต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งในที่สุดแล้วคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของผู้นำ ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ความน่าเชื่อถือ (Credibility) นั้นเอง (ประพันธ์ ผาสุกยัต. 2541: 101) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิชี (ทรงวิทย์ เขมเศรษฐี. 2542: 34 – 51; อ้างอิงจาก Tichy. 1990) ที่สนับสนุนว่า การประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความสามารถในการเปลี่ยนแปลง ยกเลิกและสร้างขึ้นใหม่ เพื่อให้องค์กรดีขึ้นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การมองให้เห็นจุดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงและลงมือทำ ซึ่งสามารถจำแนกหน้าที่ออกเป็น 2 ข้อหลัก คือ 1) ยอมรับความจริงตามสภาพปัจจุบันอย่างที่เป็น ไม่ใช้อย่างที่มันเคยเป็นหรือเราอยากให้เป็น 2) ตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างเหมาะสม การที่ผู้นำจะสามารถสร้างองค์กรให้แข็งแกร่งได้ตลอดไปนั้น จะยึดแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลักในการบริหารตลอดไปคงเป็นไปไม่ได้ เนื้อหาของการจัดการบางอย่างก็ไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทุกสถานการณ์ แต่แนวคิดของภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leaderships) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้

ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นทฤษฎีของการศึกษาภาวะผู้นำแนวใหม่ หรือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของภาวะผู้นำ เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ไปสู่การเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary) มีการกระจายอำนาจหรือเสริมสร้างพลังใจ (Empowering) เป็นผู้ที่มีคุณธรรม (Moral Agents) และกระตุ้นผู้ตามให้มีความเป็นผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำลักษณะนี้ กำลังเป็นที่ต้องการอย่างยิ่งในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน (รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2543: 15; อ้างอิงจาก Mosley; et al. 1996)

แนวความคิดและผลการศึกษาของของ เบส (Bass)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิด เบส และ อโวลีโอ (รัตติกรณ์. 2544: 98 – 102; อ้างอิงจาก Bass. 1999: 9 – 32; Bass; & Avolio. 1994: 2 – 6; Bass; & Avolio. 1993: 114 – 122) ได้เสนอภาวะผู้นำแบบเต็มรูปแบบโดยใช้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำตามรูปแบบภาวะผู้นำที่เขาเคยเสนอในปี ค.ศ. 1985 โมเดลนี้จะประกอบด้วยภาวะผู้นำ 3 แบบใหญ่ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ภาวะผู้นำ

แบบปล่อยตามสบาย (Laissez – Faire Leadership) หรือพฤติกรรมความไม่มีภาวะผู้นำ (Non Leadership Behavior) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ เบส (Bass) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ โดยทฤษฎีของ เบส (Bass) ได้อธิบายคุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตามโดยเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานและผู้ตามให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานและผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของทีมและขององค์กร จูงใจให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มองค์กรหรือสังคม ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามนี้ จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า “4I’s” (Four I’s) มีรายละเอียดดังนี้ (ฉันทลาวัลย์สารสุข. 2553: 32; อ้างอิงจาก Bass. 1998: 64 – 95)

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence หรือ Charisma Leadership : II หรือ CL) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างหรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตามผู้นำจะเป็นที่ยกย่องเคารพนับถือศรัทธา ไว้วางใจ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจ เมื่อร่วมงานกันผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือนกับผู้นำและต้องการเลียนแบบผู้นำของเขา สิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้คือ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม ผู้นำจะมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ว่า จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง ผู้นำจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีสมรรถภาพความตั้งใจการเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ความเชื่อและค่านิยมของเขา ผู้นำจะเสริมความภาคภูมิใจความจงรักภักดีและความมั่นใจของผู้ตามและทำให้ผู้ตามมีความเป็นพวกเดียวกันกับผู้นำ โดยอาศัยวิสัยทัศน์และการมีจุดประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแสดงความมั่นใจช่วยสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ผู้ตามจะเลียนแบบผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำจากการสร้างความมั่นใจในตนเองประสิทธิภาพและความเคารพในตนเอง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงรักษาอิทธิพลของตนในการบรรลุเป้าหมายและปฏิบัติภาระหน้าที่ขององค์กร

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) คือ ความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจลูกน้องให้เปลี่ยนแปลงความสนใจในการกระทำเพื่อตนเองไปสู่การกระทำประโยชน์เพื่อกลุ่มหรือเพื่อองค์กร โดยใช้วิธีการพูดที่โน้มน้าวจิตใจในการทำงาน รวมทั้งมีการกระตุ้นจิตใจให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองต่อความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการมิตรสัมพันธ์ ทำได้โดยสร้างความมั่นใจ สร้างความเชื่อในเหตุผลที่กระทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา

3. การกระตุ้นด้วยปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) เป็นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์หาวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในอดีต โดยใช้ความคิดในการป้องกันปัญหามากกว่าแก้ปัญหา รวมทั้งสนใจต่อการใช้ความคิดในการวิเคราะห์ การนำไปใช้ การตีความและการประเมินผล ผู้บริหารจะสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาวิธีการใหม่ๆ หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ เพื่อที่จะบรรลุในการกิจประจำวันของพวกเขา เช่น ผู้อำนวยการอาจให้กลุ่มเสนอความคิดเห็นใหม่ๆ ต่อโรงเรียน

ซึ่งจะทำให้เกิดโครงการทางการศึกษาที่แปลกใหม่ (มนัส ญาติเจริญ. 2544: 20; อ้างอิงจาก Bass; & Avolio. 1990: 15)

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC) ผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำ ให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคลและทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ของผู้ตาม แต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ตาม ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคลเพื่อความสำเร็จและเติบโตของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ตามโดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการ การประพจน์ของผู้นำแสดงให้เห็นว่า เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น บางคนได้รับกำลังใจมากกว่า บางคนได้รับอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่า บางคนมาตรฐานที่เคร่งครัดมากกว่า บางคนมีโครงสร้างงานที่มากกว่า ผู้นำมีการส่งเสริมการสื่อสารสองทางและมีการจัดการด้วยการเดินดูรอบๆ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นการส่วนตัว ผู้นำสนใจในความกังวลของแต่ละบุคคล เห็นปัจเจกบุคคลเป็นบุคคลมากกว่าเป็นพนักงานหรือเป็นเพียงปัจจัยการผลิต ผู้นำจะมีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ผู้นำจะมีการมอบหมายงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้ตาม เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ ผู้นำจะดูแลผู้ตามว่าต้องการคำแนะนำ การสนับสนุน และการช่วยให้ก้าวหน้าในการทำงานที่รับผิดชอบอยู่หรือไม่ โดยผู้ตามจะไม่วินิจฉัยว่าเขากำลังถูกตรวจสอบ (แพรวฤทธิ์ ยอดแก้ว. 2552: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Bass. 1998: 87)

4.1.2 ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านมีการให้ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะสรุปความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนี้

กริฟฟิน (Griffin. 1996: 524) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่ดำเนินการเหนือความคาดหวังปกติ โดยการถ่ายโอนความรู้สึกต่อพันธกิจ การกระตุ้นประสบการณ์การเรียนรู้ การลงใจให้ใช้วิธีใหม่ในการคิด

ยูกัล (Yukl. 1998: 20) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการสร้างความผูกพันต่อจุดประสงค์ขององค์กรและเพิ่มพลังอำนาจให้แก่ผู้ตาม เพื่อที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ (Objectives)

เดสเลอร์ (Dessler. 1998: 202) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเรื่องทัศนคติและข้อสมมติฐานของสมาชิกขององค์กรต่อการสร้างความผูกพันสำหรับพันธกิจ วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ขององค์กร

ลูเนนเบิร์ก และ ออร์นสไตน์ (Lunenburg; & Ornstein. 2000: 150 – 151) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการแสดงพฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้กระทำมากกว่าที่ได้ตั้งความหวังไว้

นิตยัม สัมมาพันธ์ (2546: 54) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) หมายถึง ผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลจำนวนมากลงมือทำมากกว่าเดิมจนไต่ระดับขั้นสู่การปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543: 32) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) หมายถึง ระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นว่า การจัดการหรือการทำงานเป็นกระบวนการที่ผู้นำ มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน โดยการเปลี่ยนสภาพหรือเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม จูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มหรือสังคม

สรุปภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น โดยกระตุ้นจูงใจให้ผู้อื่นตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อผู้อื่น สร้างความผูกพันต่อองค์กรเพื่อร่วมกันดำเนินงานให้องค์กรประสบความสำเร็จ

4.1.3 บทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

มีผู้เสนอบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้แตกต่างกัน แต่ที่คล้ายคลึงกัน มีดังนี้

ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา (ศิริพร อนุสสา. 2556: 100; อ้างอิงจาก ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา 2552) เสนอบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า ต้องรู้เป้าหมายภารกิจหน่วยงานของตนในเชิงภาพรวม ต้องมีความเข้าใจความคาดหวังทั้งส่วนราชการและรัฐบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงระบบ กระบวนการ และกำลังคนให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่พึงประสงค์บนฐานของข้อมูล องค์ความรู้ เทคโนโลยี กระบวนการมีส่วนร่วม ระบบการทำงานในองค์กร เครือข่ายและต้องรู้ว่ามีอะไรอยู่ในมือ มีการบริหารจัดการและการจัดการความรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะสกัดองค์ความรู้ ประสบการณ์ เพื่อช่วยสังเคราะห์แผนงาน โครงการ สู่เส้นทางความสำเร็จและเป้าหมายที่ต้องการ ทำให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance) นำไปสู่รากฐานสำคัญและเป็นกรอบนำไปสู่ความสำเร็จ สิ่งสำคัญคือ ผู้นำต้องเป็นแบบอย่าง กระตือรือร้น และไม่อยู่นิ่ง (Life Team)

พรชัย ภาพันธ์ (2547: 34 – 42) เสนอบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการกิจ 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจงานในการบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ จัดภารกิจงานให้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผล การวิจัย การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ เป็นภารกิจงานที่มุ่งเน้นความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และครอบคลุมตั้งแต่การเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ

บริหารงานการเงิน บัญชีพัสดุและสินทรัพย์ การตรวจสอบติดตามและประเมินผล

3. การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจงานที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ให้ขวัญกำลังใจยกย่องเชิดชูเกียรติ ความก้าวหน้าในงานในอาชีพ จัดภารกิจให้ครอบคลุมการวางแผน อัตรากำลัง การบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ตลอดจนวินัยและการรักษาวินัย

4. การบริหารทั่วไป เป็นภารกิจงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการบริหารองค์กร ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล โดยจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จัดภารกิจงานให้ครอบคลุมงานสำนักงาน การพัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศเครือข่ายการศึกษา งานอาคารสถานที่ การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาการจัดระบบ ควบคุมภายในและประสานงานราชการ กับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น

บทบาทของภาวะผู้นำในยุคการเปลี่ยนแปลง หรือผู้บริหารมืออาชีพอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ ดังนี้ (ทองหล่อ เดชไทย. 2544: 52; วิโรจน์ สารรัตนะ. 2545: 35; และ อัมพร คีรีรัมย์. 2553: ออนไลน์)

1. มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ การมองไปข้างหน้า (Foresight) ความเข้าใจ (Insight) จินตนาการและการตัดสินใจ (Imagination and Judgement) ประกอบกับความตั้งใจดีและการเปิดใจกว้าง สำหรับแนวโน้มและการพัฒนาสำหรับอนาคต

2. จัดอบรมข้อมูลสารสนเทศ การบริหารยุคใหม่ต้องตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศมากกว่าสามัญสำนึก หากมีข้อมูลมากกว่าจะได้เปรียบในเชิงทางเลือก

3. การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ นอกเหนือจากหน้าที่การจัดองค์กรและการควบคุม เป็นที่สังเกตว่าในบรรดาหน้าที่ทางการบริหารที่นักวิชาการทั้งหลายกำหนดขึ้นนั้น จะเริ่มต้นด้วยหน้าที่ทางการวางแผนเป็นอันดับแรก การวางแผนจะช่วยให้ผู้บริหารมีทิศทางในการบริหาร สามารถจัดลำดับความสำคัญของงาน ทำให้ทำงานได้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้

4. การจัดองค์กร (Organizing) เป็นกระบวนการจัดระบบการทำงานทั้งหมด ภายในองค์กรหรือในสำนักงาน โดยกำหนดในลักษณะของ ตำแหน่ง งาน วิธีปฏิบัติ ขอบเขต อำนาจหน้าที่ และการประสานงานระหว่างตำแหน่งต่างๆ ให้แน่นอน เพื่อให้การทำงานขององค์กรดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน

5. การจูงใจ (Motivation) หรือทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) มีวิวัฒนาการมาสองรูปแบบ คือ รูปแบบเชิงเนื้อหา (Content Models) และรูปแบบเชิงกระบวนการ (Process Models) กรณีรูปแบบเชิงเนื้อหาเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคทฤษฎีการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ คือ เสนอแรงจูงใจด้วยค่าจ้าง มาถึงยุคบริหารทัศนะเชิงพฤติกรรมว่าด้วยเรื่องมนุษย์สัมพันธ์ จะเห็นได้ว่า การจูงใจมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้เทคนิคการสร้างแรงจูงใจในหน่วยงาน โดยให้สมาชิกได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จของงานตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

6. การควบคุมองค์กร (Control Process) เป็นกลยุทธ์ที่ผู้บริหารจะต้องควบคุมยุทธศาสตร์ขององค์กรหรือหน่วยงานให้ดำเนินไปตามจุดหมายและแผน โดยภาพรวมทั้งองค์กร โดยประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางที่จะนำไปบรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย

สมบุญ นนท์สกุล (2548: 21) สรุปบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เป็นศูนย์กลาง มองการณ์ไกล ครองใจคน พัฒนาตนเอง เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บูรณาการทำงานเชิงรุกและกล้าเผชิญปัญหา

สมชาย เทพแสง และ อรจิรา เทพแสง (2549: 100) สรุปบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคข้อมูลข่าวสารและโลกไร้พรมแดน การเป็นผู้นำหรือผู้มีวิสัยทัศน์และใช้กระบวนการทางเทคโนโลยีหรือผู้นำทางเทคโนโลยี (E – Leadership) มีความสำคัญอย่างยิ่งและควรมีลักษณะ 10 E ดังนี้

1. Envision ต้องสร้างวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน มีความคิดสร้างสรรค์จินตนาการที่กว้างไกล โดยเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการ
2. Enable ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการคุณภาพของสถานศึกษา
3. Empowerment ต้องเข้าใจ และหยั่งรู้ ความสามารถของบุคคลในโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี สามารถขับเคลื่อนให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย
4. Energize ต้องหมั่นจุดพลังและประกายไฟอยู่ตลอดเวลา อย่าให้หมด คอยกระตุ้นให้เกิดพลังในการทำงาน การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีความสุข
5. Engage ต้องตั้งใจและจดจ่อต่อการทำงาน โดยมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ
6. Enhance ต้องยกระดับผลการปฏิบัติงานให้เกิดความเจริญก้าวหน้า อย่างต่อเนื่องเป็นไปตามมาตรฐาน
7. Encourage ผู้บริหารยุคดิจิทัลจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจ ให้บุคลากร หรือผู้ร่วมงานปฏิบัติงานอย่างมีความสุข
8. Emotion ต้องมีคุณภาพทางอารมณ์ สามารถหยั่งรู้จิตใจผู้ร่วมงาน อ่านใจคน ได้สัมผัสรอบคอบ สามารถควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี
9. Embody ต้องเน้นการทำงานที่เป็นรูปธรรมช่วยให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ และเกิดความผิดพลาดน้อย
10. Eagle เปรียบประจุนกอินทรี ที่มองไกลและเน้นในภาพรวมกว่าการมองรายละเอียดหรือผู้นำควรมองเป้าหมายและผลงานเป็นหลัก

ดังนั้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นอกจากมีความรอบรู้ในเชิงการบริหารบทบาทหน้าที่และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้วจะต้องมี E – Leadership หรือผู้นำยุคใหม่ที่แท้จริงซึ่งถือว่าเป็นผู้ควบคุมกลไกหรือขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่เป้าหมายแห่งการปฏิรูปการศึกษา

4.1.4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

จากแนวคิด และทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ข้างต้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมของครูในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ โดยผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน กระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานพัฒนาความสามารถของตนไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่มสร้างความผูกพันต่อองค์กร ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและช่วยเหลือผู้ร่วมงาน ส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานมีองค์ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีรายละเอียด ดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เป็นพฤติกรรมผู้นำของครูที่มีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรม กระตุ้นให้สมาชิกดำเนินการไปตามเป้าหมายขององค์กร ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (จันธิดา ผ่านสอน. 2555: 39; อ้างอิงจาก Yukl. 1989: 3) สร้างวิสัยทัศน์ จัดสรรทรัพยากรและเครือข่ายการปฏิบัติงาน ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (อุษาวดี จันทรสนธิ. 2550: 52; อ้างอิงจาก Crowther; et al. 2002) สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มุ่งให้เกิดความศรัทธาและไว้วางใจของสมาชิก เป็นตัวแทนด้านคุณธรรม โดยสนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิก (Leithwood; & Duke. 1999: 45 – 72) เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำด้านการพัฒนา เป็นผู้นำด้านที่ปรึกษา ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกและผู้เกี่ยวข้องในนำวิสัยทัศน์และนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ด้วยการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ (Silva; et al. 2000: 102, 779 – 804) มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ร่วมงานภาคภูมิใจที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้นำและเชื่อว่าจะเป็นผู้ที่ป็นสัญลักษณ์ของการบรรลุความสำเร็จของผู้ตาม โดยมีพรสวรรค์และคุณสมบัติพิเศษที่เกิดขึ้นพร้อมวิสัยทัศน์ที่ยิ่งใหญ่ที่สามารถแก้ภาวะวิกฤตและปัญหาได้อย่างชัดเจน (Bass. 1985: 43)

สรุปการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูผู้นำประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ ศรัทธาและได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงานว่า จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กระตือรือร้น ทำงานอย่างมุ่งมั่น ช่วยเหลือผู้ร่วมงาน อีกทั้งยังมีคุณธรรมและจริยธรรม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดความมีสมรรถภาพความตั้งใจการเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ มุ่งประโยชน์ส่วนรวมและหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนพัฒนาองค์กรด้วยการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสร้างบรรยากาศการบริหารที่ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนร่วมเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน

2. การสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างแรงบันดาลใจเป็นพฤติกรรมผู้นำของครูที่แสดงให้เห็นถึง กระบวนการสร้างศักยภาพของโรงเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Childs; Moller; & Scrivner. 2000: 27 – 34) โดยการสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดความเต็มใจในการปฏิบัติงาน การรู้สึกร่วมกันเพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย (York; & Duke. 2004: 257) ผู้นำกระตุ้นจูงใจ

ให้ผู้ร่วมงานพัฒนาตนเอง เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันคิดและปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นกัลยาณมิตร สลายบรรยากาศการทำงานแบบต่างคนต่างอยู่ เสริมสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน (อุษาวดี จันทรสนธิ. 2550: 51; อ้างอิงจาก Hart. 1995; Lieberman; Miller. 1999; & Barth. 2001) สร้างแรงจูงใจ และเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ดลใจด้วยวิธีการปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่ดี เสริมสร้างการร่วมแรงร่วมใจ วางแผนการดำเนินงานให้มีช่วงความสำเร็จเป็นระยะ แสดงการรับรู้และยกย่องผู้ร่วมงาน สร้างภาพให้ผู้ร่วมงานเห็นคุณค่าของความสำเร็จตามเป้าหมาย (ธวัช บุญยณ. 2550: 34) เน้นการปฏิบัติงาน ให้โอกาสผู้ร่วมงานแสดงความสามารถ สร้างความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่น สร้างบรรยากาศแบบเปิด เชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน (ศิริพร อนุสสา. 2556; อ้างอิงจาก Politis. 2012) นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเชื่อมั่น เพราะการสร้างเชื่อมั่นเป็นสิ่งสำคัญ การที่บุคคลจะเสียสละประโยชน์ส่วนตัว หรือทำงานที่เสี่ยงอันตรายได้นั้น บุคคลต้องเชื่อว่าอุดมการณ์นั้นเป็นสิ่งถูกต้องควรเสียสละ ผู้นำควรสร้างความคาดหวังแก่เพื่อนร่วมงานในด้านดี บุคคลที่ถูกคาดหวังว่าทำได้ดี จะพยายามทำได้ดีเพื่อให้ผู้นำมั่นใจว่า ความเชื่อของผู้นำถูกต้อง พ็อกสคอฟ (Podsakoff. 2005: 259 – 260)

สรุปการสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ครุผู้นำกระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานกระตือรือร้น ตระหนักและเห็นคุณค่าของงาน ผู้นำจะสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก สร้างความคาดหวังในแง่ดี ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมงาน ผู้นำจะเข้าใจและให้กำลังใจผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเชื่อมั่นว่าสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เมื่อปฏิบัติงานสำเร็จมีการชมเชย ให้รางวัล ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ผู้ร่วมงานรู้สึกมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

3. การกระตุ้นทางปัญญา การกระตุ้นทางปัญญาเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็น ร่วมกันแก้ปัญหา เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่อกัน (อุษาวดี จันทรสนธิ. 2550: 51; อ้างอิงจาก Hart. 1995; Lieberman; Miller. 1999; & Barth. 2001) เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร มีความคิดยืดหยุ่นเชิงสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ กล้าคิดกล้าทำ แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ (York; & Duke. 2004: 268) กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน และต้องการแนวความคิดและวิธีการใหม่ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน โดยมีการจูงใจ เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการพิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหา (Leithwood; & Duke. 1999: 23 – 24) กระตุ้นการแข่งขันความคิด กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ ตระหนักในข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมรวมทั้งส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์ (จันธิดา ผ่านสอน. 2555: 52) เบส (Bass. 1985: 110) ได้ชี้แนะวิธีที่ผู้นำใช้การกระตุ้นปัญญา ดังนี้

3.1 การกระตุ้นปัญญาโดยใช้หลักเหตุผล (Rationally) โดยผู้นำจะเน้นความจูงใจด้านความสำเร็จ ผู้นำเน้นความตระหนักที่โครงสร้างที่เป็นทางการ แก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

3.2 การเน้นที่การอยู่รอด (Existentially) โดยผู้นำจะสนใจกับการเพิ่มความมั่นคง ความเชื่อถือและการสร้างทีมงาน ผู้นำจะอาศัยกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการและมีความเชื่อว่า สติปัญญาสามารถเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้นำจะต้องศึกษาข้อมูลที่หลากหลาย และแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3.3 การใช้ประสบการณ์ (Empirically) ผู้นำจะแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูล และประสบการณ์แก้ปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอน

3.4 การมุ่งมั่นความเป็นเลิศ (Idealistically) ผู้นำจะเน้นความเจริญก้าวหน้า การปรับตัว การเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้ความคิดสร้างสรรค์แบบยืดหยุ่น ผู้นำจะกล้าเสี่ยง และคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา

สรุปการกระตุ้นปัญญา หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้ครุณำกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ตระหนักรู้ เข้าใจ ปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ โดยการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานรู้ถึงท้าทายกับการเปลี่ยนแปลง สร้างความมั่นใจในความสามารถของตนเอง กระตุ้นการคิดสร้างสรรค์ เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่อกัน โดยผู้นำส่งเสริม สนับสนุนแนวความคิดใหม่ๆ ให้โอกาสสมาชิกในการแสดงความสามารถ ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำครุณำคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง และเป็นรายบุคคล สนใจและเอาใจใส่ผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ของผู้ร่วมงานแต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ร่วมงาน ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสัมฤทธิ์ และเติบโตของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็น และความต้องการ การประพฤติของผู้นำแสดงให้เห็นว่า เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

เบส และ อวอลิโอ (Bass; & Avolio. 1994: 54 – 55) ได้อธิบายถึง พฤติกรรม การคำนึงถึงปัจเจกบุคคลของผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

4.1 การเน้นการพัฒนา (A Development Orientation) ผู้นำต้องประเมิน ศักยภาพของผู้ร่วมงาน ด้านความสามารถในการดำเนินงานและความสำเร็จในอนาคต ผู้นำมีการกำหนด ตัวอย่างให้ผู้ร่วมงานพัฒนาความสามารถและตอบสนองแรงจูงใจของเพื่อนร่วมงาน

4.2 การเน้นความเป็นบุคคล (Individualized Orientation) ซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมดังต่อไปนี้

4.2.1 การส่งเสริมการพบปะอย่างคุ้นเคยและเป็นกันเอง โดยการที่ผู้นำ ส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง ทำให้มีโอกาสรับรู้ปัญหาต่างๆ ได้ ตลอดจนได้ข้อมูลที่ถูกต้องทำให้ การปฏิบัติงานถูกต้องมากขึ้น

4.2.2 การให้ผู้ร่วมงานได้รับข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ การที่ผู้นำแจ้งข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เรื่องราวความเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้นำแจ้งข้อมูลด้วยตนเอง ทำให้ผู้ร่วมงานมีโอกาสซักถาม เพื่อความเข้าใจ มากขึ้นและทำให้ผู้นำได้มีโอกาสสังเกตปฏิกิริยาและความสนใจของผู้ร่วมงานด้วย

4.2.3 การเอาใจใส่ความแตกต่างของผู้ร่วมงานแต่ละคน คือ การที่ผู้นำพยายามค้นหาว่าอะไรเป็นแรงจูงใจของผู้ร่วมงานแต่ละคน และพัฒนาศักยภาพให้ไปถึงจุดสูงสุดได้อย่างไร การที่ผู้นำพิจารณาผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคลจะทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกว่าได้ได้รับการยอมรับ นับถือ ซึ่งมีผลทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ร่วมงานเช่นกัน

4.3 การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) คือ การที่ผู้นำให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลแก่เพื่อนร่วมงาน เพราะผู้นำที่มีประสบการณ์สูงเป็นแบบอย่าง ชี้แนะ ฝึก และให้คำแนะนำแก่บุคคลที่มีประสบการณ์น้อยกว่า การเป็นพี่เลี้ยงเป็นบทบาทของผู้นำ โดยพี่เลี้ยงใช้ความรู้และประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเพื่อนร่วมงานเป็นสำคัญ

สรุปการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง พฤติกรรมที่ครูผู้นำแสดงต่อผู้ร่วมงาน โดยการดูแลเอาใจใส่ สนใจ ส่งเสริม เป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือชี้แนะเป็นรายบุคคล เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้ร่วมงานด้วยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และสร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความจำเป็นและความต้องการอย่างเท่าเทียมกัน

4.1.5 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

แนวความคิดที่สนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

ศิริวรรณ หวลกระสินธุ์ (2549: บทคัดย่อ) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝันในระดับสูง

ทองอินทร์ วงโสธร; และคนอื่นๆ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในห้องเรียนของครูในกรุงเทพมหานคร ด้านมิติมุงวินัย และมิติด้านไม่เมตตา ผลการวิจัยพบว่า แบบพฤติกรรมภาวะผู้นำของครูในห้องเรียนว่าต่างกันย่อมมีผลต่างกัน ครูควรได้รับการฝึกอบรมให้ตรวจสอบภาวะผู้นำของตนเองและหาวิธีพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อุษาวดี จันทรสนธิ (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษา 7 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะของครูที่มีภาวะผู้นำ ด้านภารกิจของครูที่มีภาวะผู้นำ ด้านเงื่อนไขที่สนับสนุนภารกิจของครูที่มีภาวะผู้นำ ด้านวิถีที่ทำให้ครูผู้นำมีบทบาท ด้านผลกระทบของการใช้ภาวะผู้นำของครู ด้านผลที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของครู และด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพครูต้องใช้บทบาทในเชิงผู้นำและในเชิงผู้เรียนรู้ให้สอดคล้องประสานไปด้วยกัน

รัชชชัย ยวงคำ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 ทั้งหมด 8 ด้าน ดังนี้ ด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการใช้หลักการบริหารความเสี่ยง ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการเน้นคุณค่าและทรัพยากรมนุษย์ ด้านการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ด้านการมีทักษะในการคิดสร้างสรรค์ และด้านการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

จันทิมา ผ่านสอน (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ร้อยเอ็ด 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ณัชฎาณัฐ สุตชาติ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร จังหวัดขอนแก่น 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร จังหวัดขอนแก่นในระดับมาก

ณัททวาลย์ สารสุข (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยศึกษาตามแนวความคิดของ เบส (Bass) ประกอบด้วย การมีความสามารถพิเศษ การตัดสินใจ การกระตุ้นทางปัญญา การยอมรับคุณค่าแห่งปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารนั้นมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน

สรุปภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของครูในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ โดยผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน กระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานพัฒนาความสามารถของตนไปสู่ระดับที่สูงขึ้น และมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่ม สร้างความผูกพันต่อองค์กร ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและช่วยเหลือผู้ร่วมงาน ส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานมีองค์ประกอบด้วยการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

4.2 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และ ดารณี คาวจันัง. 2545: 25) ดังนั้นการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจึงมีส่วนในการเสริมสร้างความคิดจิตใจและคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ได้ โรงเรียนที่สะอาด สดชื่น ร่มรื่น เรียบง่าย สงบแจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุ อาคาร สถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งจะให้ครูและนักเรียนได้ใช้เวลา ย่อมจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพลทำให้เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม

รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นไปด้วย (ชเนต ขำเกิด. 2548: ออนไลน์) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดในการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ในมาตรฐานที่ 11 ว่าสถานศึกษาต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2554: 5) ดังนั้นสถานศึกษาควรมีการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก พอเพียง ใช้งานได้ดี นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและหรือเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด อาคารเรียน อาคารประกอบ แหล่งเรียนรู้ การบริการสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน ดังนั้นโรงเรียน ควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อประโยชน์และความสุขของนักเรียน

4.2.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม (Environment) ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 235) สิ่งแวดล้อม หมายถึง สรรพสิ่ง ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และกิจกรรมทั้งหลายที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีอิทธิพลเชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นงลักษณ์ มีจุณสม (2546: 11) ที่ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่มีอยู่โดยรอบหรือปะปนกันของสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก ที่มีผลต่อสิ่งมีชีวิต สิ่งที่อยู่โดยรอบนี้จะมีผลต่อสิ่งมีชีวิตนั้น มิใช่เพียงแต่รูปธรรมเท่านั้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ก็มีผลผูกพันความรู้สึกนึกคิดและกิจกรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์จึงต้องรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ประสงค์ วงศาโรจน์ (2541: 11) สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สถานการณ์ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แนวความคิด ความรู้สึก เหตุการณ์ บรรยากาศ ระบบการศึกษา การปกครอง กิจกรรม ศักยภาพของบริเวณอาคารสถานที่ต่าง ๆ ทั่วไป ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการพัฒนาคน ด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจของนักเรียนในโรงเรียน

แอสติน (Astin. 1972: 3) สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School Environment) หมายถึง ลักษณะใดๆ ก็ตามของสถานศึกษาที่เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่มีศักยภาพและมีอิทธิพลต่อนักเรียน

ฮาโรลด์ (Harold. 1978: 233) สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง ระบบการศึกษา ระบบการปกครองและกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ในการพัฒนาตนเอง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะคิดและความสนใจ

วิจิตร สถิตขำรงค์ (2552: 20) สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การรับรู้หรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวสมาชิกในโรงเรียน ทำให้เกิดทัศนคติหรือความรู้สึกต่อโรงเรียนทั้งทางที่ดีและไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีจะทำให้มีจิตใจแจ่มใส มีความผูกพัน อยากมาโรงเรียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และภูมิใจต่อโรงเรียน ส่วนความรู้สึกในทางที่ไม่ดี ทำให้เกิดความเฉยเมย ไม่ยินดียินร้าย ขาดความรัก ความผูกพันต่อโรงเรียน ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของและไม่รับผิดชอบ ซึ่งทัศนคติทั้งทางที่ดีและไม่ดี ย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานและการพัฒนาโรงเรียนในหลายๆ ด้าน

โดยสรุปการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน หมายถึง การจัดสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ทักษะและการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันและมีอิทธิพลกับบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ

4.2.2 แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนเป็นการพัฒนานักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และเป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และคุณธรรม

ศิริพร อนุสสา (2556: 71) การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การจัดบรรยากาศในโรงเรียนให้ปลอดภัยทั้งด้าน สถานที่ตั้งอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกพลศึกษา โรงอาหาร สนาม จะต้องอยู่ในสภาพ ที่เรียบร้อย ไม่ชำรุด พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา และต้องมีจำนวนที่เพียงพอแก่ความต้องการของนักเรียน และสิ่งสำคัญที่สุดต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนมาเป็นอันดับแรก

เบลโทล และ ซอเรนสัน (Bechtol; & Sorenson. 1993: 197 – 200) ให้แนวคิดที่ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นระบบของการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนที่โรงเรียน และชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการจัดสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจัดได้หลายวิธีดังนี้ ด้านกายภาพ ด้านครูผู้สอนผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการเรียนรู้ของนักเรียน ด้านรูปแบบการสอนของครู ด้านรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนตามวิธีที่ตนชอบและตรงตามความต้องการ และด้านสื่อต่างๆ นวัตกรรมหรือเทคโนโลยี

เพียเจท์ (Piaget. 1964: 176 – 186) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กว่า พัฒนาการแต่ละขั้นจะมีลักษณะบ่งชี้ถึงความปกติของพัฒนาการแต่ละขั้นนั้นๆ เด็กแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะแต่ละด้าน วิธีการเรียนรู้แตกต่างกัน และวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการเล่นและสิ่งที่เป็นรูปธรรม สภาพแวดล้อมที่จัดในสถานศึกษาจึงต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับ เฟรเบล (อุราพร สุชะตต์. 2550: 26; อ้างอิงจาก Frederic, Froebel. 1852) ให้แนวคิดว่าการส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กด้วยการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการจัดสถานที่ สภาพแวดล้อมให้ร่มเย็นยังช่วยส่งเสริมพัฒนาของเด็กอีกด้วย

ดิวอี้ (สมชาย พงศ์วิลาวัณย์. 2547: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Dewey. 1952) ให้แนวคิดว่าการสามารถในการเรียนรู้ของเด็กจะต่างกันไปตามประสบการณ์สิ่งแวดล้อม บรรยากาศประชาธิปไตย และสังคมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ชอบ จะทำให้เด็กพัฒนาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

เปสตาลอซซี (วัชนะ ยังเจริญ. 2550. ออนไลน์; อ้างอิงจาก Pestalozzi. 1827) ให้แนวคิดที่ว่า เด็กแต่ละคนแตกต่างกันทั้งด้านความสนใจและอัตราการเรียนรู้ เด็กจะเรียนรู้และเข้าใจเมื่อเด็กมีความพร้อม และประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม

ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2541: 18) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อให้การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนที่มีความเข้มข้นคงทน ประการที่สำคัญ คือ ต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความสำเร็จของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้ดีถ้าลงมือปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ มีวิธีการหลากหลายจากแหล่งเรียนรู้ที่ดี ประกอบกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระที่ต้องการ ได้เรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นสำคัญ การจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ควรคำนึงถึงบรรยากาศในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นสภาพจริงหรือเสมือนสภาพจริง จัดทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ ปรับสภาพของสถานที่เรียนให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองมากที่สุด จัดบริเวณโรงเรียนให้เกิดแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ จัดศูนย์วิทยากรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการดูแลสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

แอสติน (Astin. 1972: 67) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติงาน ห้องสมุดและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสะอาดสบายต่างๆ เช่น สภาพเมืองและชุมชนที่อยู่รอบสถานศึกษา สภาพด้านภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมด้านธรรมชาติที่เหมาะสม มีความสงบเพียงพอสำหรับการใช้ความคิด ห่างจากเสียงรบกวน เช่น เสียงของยานพาหนะหรือโรงงานต่างๆ จำเป็นต้องมีการพัฒนา ไม่ให้มีการรบกวนกันขึ้น เช่น สถานที่ประชุม หรือบรรยากาศทางวิชาการไม่ควรให้อยู่ใกล้กับบริเวณจัดกิจกรรมทางด้านกีฬา ซึ่งการเขยื้อยส่งเสียงดังจนก่อให้เกิดความเครียด

2. สิ่งแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้และทักษะ แนวความคิดและอุดมการณ์ต่างๆ ทั้งหมดให้ปรากฏในตัวนักเรียน กระบวนการดังกล่าวอาจรวมถึงวิธีการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน คือ การจัดห้องเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอน คุณภาพของครูผู้สอน วิธีการสอน หลักสูตร เจตคติที่ดีของครูผู้สอนต่อวิชาที่สอน

3. สิ่งแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยเดียวกัน นับว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อครู เพราะเพื่อนร่วมงานสามารถกำลังใจในเรื่องต่างๆ ไป และช่วยให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครู เพราะในสถานศึกษามีลักษณะการรวมตัวจับกลุ่มกัน ซึ่งลักษณะการรวมตัวของกลุ่มดังกล่าว จะมีผลต่อความพึงพอใจ ถ้ากลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุป สภาพแวดล้อมด้านเพื่อนมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน ความประพฤติ เจตคติและค่านิยม เพราะถ้าสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนดี ทำให้เกิดความรักความผูกพัน ความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. สิ่งแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง นโยบายและระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารภายในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจะต้องบริหารไปในทางที่จะทำให้สถานศึกษาเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งการเป็นมิตร เพื่อนร่วมงานภายในสถานศึกษามีความอบอุ่น มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ มีความสุขสบายอยากมาทำงาน มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น จะเห็นได้ว่าระบบการบริหารที่ดีจะต้องมีสภาพที่คล่องตัว มีอิสระในการดำเนินการทั้งในด้านการบริหารบุคคล การบริหารด้านงบประมาณและการบริหารด้านวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 82 – 83) ให้แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโรงเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุซึ่งอยู่ในโรงเรียน ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคาร อาคารประกอบการ ห้องเรียน ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี คือ การรักษาความสะอาด ความปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ สะดวกในการสัญจรและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

2. สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนวิชาการต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา สดชื่น แจ่มใส มีความรู้สึกรักโรงเรียน รักครู รักเพื่อน

3. สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การดำเนินการใดๆ ภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันของบุคลากรในโรงเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน

จากแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องหลากหลาย สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ ควรเป็นบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างและเลือก เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็นและไม่กดดัน หายท้อทศาศตร์ที่จะให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยครูเอื้ออำนวยความสะดวกในเรื่อง แหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูล จัดกิจกรรมให้นักเรียนคิดด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้เสรีภาพนักเรียนในการเลือกและตัดสินใจ

4.2.3 ความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อม มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมาก เดวิด (สมฤทัย รอดพูนพงศ์. 2553: 36; อ้างอิงจาก David. 1971) สรุปว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนมีผลกระทบโดยตรง และมีผลสนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียน คือ ช่วยอำนวยความสะดวกหรือขัดขวางการทำกิจกรรมของผู้เรียน การจัดเฟอร์นิเจอร์และเครื่องมือบางอย่างอาจจะเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มใหญ่แต่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเล็ก ผลกระทบด้านสนับสนุนผู้เรียน ส่งผลด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน คือ ช่วยทำให้เกิดการตื่นตัวในการเรียน และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีที่สอดคล้องตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลและลักษณะของกิจกรรม ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังที่ ทศนา แก้วพลอย (2544: 198 – 199) สรุปว่า อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งไปกว่าตัวครูที่จะสร้างความเจริญงอกงามและพัฒนาการทุกด้านให้กับตัวเด็กอีก ทั้งยังมีอิทธิพลเหนือจิตใจและพฤติกรรม ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมในโรงเรียนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สภาพแวดล้อมส่วนที่เป็นบุคคล ได้แก่ ครู นักเรียน คนงานภารโรง ฯลฯ และสภาพแวดล้อมส่วนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องเรียนสื่อวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์

ทองคูณ หงษ์พันธุ์ (2540: 35) ได้ให้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนาของผู้เรียน ทางร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ เนื่องจากพฤติกรรมของคนจะปรับเปลี่ยนได้ในสิ่งแวดล้อมที่พอเหมาะ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมจึงมีผลต่อการเรียนรู้ ต่อการพัฒนาทางสติปัญญา เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียน ผลต่อสุขภาพจิตทำให้ผู้เรียนมีความสุข ร่าเริง สนุกสนาน ส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ความมีวินัย ความสะอาด ความรับผิดชอบ

อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2545: 57 – 59) ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน สรุปว่า สิ่งแวดล้อมจะสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียนมีความสะดวกสบาย มีอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนครบถ้วน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ผู้สอนมีความสุขในการสอน สิ่งแวดล้อมยังช่วยสนับสนุนการเรียนในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความประทับใจเป็นตัวกระตุ้นผู้เรียนให้มีความสนใจและเกิดแรงจูงใจในการเรียน ช่วยจัดประสบการณ์ที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนสัมผัสกับสิ่งต่างๆ สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกของผู้เรียน ช่วยในการควบคุมชั้นเรียน ผู้เรียนมีความเป็นระเบียบ วินัย และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีอีกด้วย

วิเชียร กระพี้แดง (2543: 31) สรุปว่า การจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษา เพราะ สิ่งแวดล้อมต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อผู้ที่ได้สัมผัสโดยตรง หากผู้บริหารสถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี ผลกระทบก็จะออกมาในแนวทางที่ดี และในทางกลับกัน ถ้าจัดไม่ดีผลกระทบก็จะออกมาในทางไม่ดีเช่นกัน ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2532: 32) สรุปว่า สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประชุมครุภัณฑ์ต่างๆ ให้สะอาดเรียบร้อยและปลอดภัย และสภาพแวดล้อมทางวิชาการ เช่น การจัดบรรยากาศภายในและนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศมีชีวิตชีวน่าอยู่และร่มรื่น ส่วนสภาพแวดล้อมทางการบริหาร เช่น การดำเนินการใดๆ ภายในโรงเรียนให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อสร้างความรัก ความผูกพัน เป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกันภายในโรงเรียน อันจะส่งผลทำให้เกิดการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยในชั้นเรียนเกิดขึ้นภายในโรงเรียนอย่างแน่นอน

การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการให้ความรู้ ปลูกฝังลักษณะนิสัยต่างๆ ให้แก่เด็กนักเรียน นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนยังมีผล

ต่อทัศนคติต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคุณ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีจะทำให้งานสำเร็จได้ (สรวงรักษ์ พุทธิฤทธิ์, 2547: 49)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เพราะ สิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ทั้งด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผู้เรียนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ด้านการเรียนรู้

4.2.4 การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แบงออกเปน 3 ดาน คือ 1) การจัดสิ่งแวดลอมดานกายภาพ 2) การจัดสิ่งแวดลอมดานวิชาการ 3) การจัดสิ่งแวดลอมดานการบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียดดังตอไปนี้

4.2.4.1 การจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ

การจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องประกอบครุภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตัวชี้วัดถึงลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ได้แก่ สภาพอาคาร สถานที่ที่มีความสะอาด สวยงาม มีเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ มีความสะดวกสบาย มีการจัดตกแต่งให้สดชื่นด้วยสวนหย่อม ที่ปักอ่านหนังสือ รมไม้ ครุ อาจารย์ นักเรียน รั้วการต้อนรับยิ้มแย้มแจ่มใส (วิจิตร สถิตขำรงค์. 2552: 28)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 82) ได้เสนอแนะ
แนวทางเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดังนี้

สถานที่ตั้งโรงเรียนไม่ควรตั้งอยู่ห่างจากบ้านมากเกินไปและห่างจากชุมชนอย่างน้อยครึ่งกิโลเมตร ที่ตั้งควรเป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้นกับนักเรียน บริเวณโรงเรียนควรมีเนื้อที่เพียงพอ มีสนามเด็กเล่น สามารถขยายโรงเรียนได้ในอนาคต ควรมีต้นไม้ใหญ่ เพื่อเป็นร่มเงา โรงเรียนต้องอยู่ห่างจากเสียงที่เป็นปัญหากับหู เช่น โรงงานอุตสาหกรรม สถานีขนส่งสนามบิน เป็นต้น WHO ได้กำหนดความดังเสียงที่คนเราทนฟังได้ ไม่เกิน 85 เดซิเบล สนามโรงเรียนควรจัดบริเวณสนามโรงเรียนให้นักเรียนได้ออกกำลังกาย มีเครื่องเล่นสำหรับการปีนป่าย สนามฟุตบอล สระว่ายน้ำ ควรมีรั้วล้อมรอบ และมีป้ายปิดประกาศเป็นเขตอันตรายห้ามเข้าใกล้

อาคารเรียนการก่อสร้างอาคารต้องคำนึงถึงแสงสว่าง การระบายอากาศ อาคารไม่ควรหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตก เนื่องจากเป็นทิศของการรับแสงทำให้รบกวนการเรียนของนักเรียน รูปตัวอาคารควรเป็นรูปตัว U L I E T เพื่อความสะดวกในการขยายโรงเรียนในอนาคต ผนังห้องเรียนควรเป็นสีสว่างพอดี เช่น ขาวเทา ครีမ် ฟ้ำ เป็นต้น

อาคารประกอบอาคารประกอบ เช่น โรงครัว โรงอาหารโรงฝึกงานโรงพลศึกษา
ควรแยกเป็นสัดส่วนเพื่อป้องกันกลิ่นเสียงรบกวนสมาธิในการเรียนของนักเรียน

ห้องพยาบาลควรอยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร และควรอยู่ใกล้ห้องครูหรือในกรณีที่ไม่ใช่ห้องพยาบาลก็สามารถกันแบ่งห้องของครูโดยใช้นานกัน

การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้น้ำดื่มต้องเป็นน้ำที่สะอาด เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน เช่น มีอ่างน้ำพุ หรือน้ำสะอาดให้นักเรียนดื่มหรือใช้ตามเกณฑ์ที่กรมอนามัยกำหนดไว้

การกำจัดขยะมูลฝอยควรมีภาชนะเก็บและรองรับขยะมูลฝอยตามบริเวณต่างๆ ในโรงเรียนรวมทั้งมีการระบายน้ำทิ้งที่ถูกต้องลักษณะ

ส้วมและที่ปัสสาวะ จำนวนที่ปัสสาวะต้องพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน

อนันต์ เลหาทวีกุล (2544: 21) ได้กล่าวถึง สถานที่ในสถาบันทางการศึกษาไว้ว่า อาคารสถานที่สะอาด มีระเบียบถูกต้องหลักและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยย่อมแสดงถึงความสามารถทางการบริหารของสถาบันทางการศึกษา ในการหาทรัพยากรในด้านการอำนวยความสะดวก ให้แก่การเรียนการสอน การค้นคว้าและสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่นๆ ด้วย ดังนั้นการที่สถาบัน ทางการศึกษามีห้องเรียน ห้องทำงานเพียงพอ ย่อมส่งเสริมสมรรถภาพการทำงานของคนในสถาบันนั้น

สิรินดา วรธนะวิภาค (2541: 42) ได้ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพเกี่ยวกับด้านอาคารสถานที่ ควรมีลักษณะ ดังนี้ ที่นั่งของนักเรียนห่างพอเหมาะที่จะอ่านอักษรบนกระดานได้ ห้องเรียนมีแสงสว่างและระบายอากาศ มีห้องสมุดและห้องปฏิบัติการให้นักเรียนได้ค้นคว้าขนาดโต๊ะเก้าอี้พอเหมาะกับตัวนักเรียนที่นั่งในห้องเรียนมีครบจำนวนนักเรียน สภาพอากาศในห้องเรียนไม่ร้อนอบอ้าว สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่ไม่ร้อนอบอ้าว มีบริการถ่ายเอกสารและการพิมพ์

ซีเกอร์ (Seager, 1961: 5 – 6) ได้กล่าวถึงการวางแผนผังโรงเรียนที่ดี ควรมีการวางแผนผังโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. ตั้งอยู่บนที่เหมาะสม ในแ่งมุมของชุมชนและโรงเรียนอื่นๆ และกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการในปัจจุบัน รวมทั้งต้องสามารถจะขยายได้ในอนาคต
2. ตั้งอยู่บนที่ที่เหมาะสม สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมกลางแจ้งและนันทนาการได้มากที่สุด
3. วางผังให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการในการศึกษาด้านต่างๆ
4. จัดส่วนที่เงียบสงบ และอีกที่ก็แยกออกจากกัน รวมทั้งอาจารย์ฝ่ายสอนและฝ่ายธุรการก็ควรแยกเป็นสัดส่วน
5. ควรอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรน้อยที่สุด
6. ควรจัดจราจรทางรถยนต์ให้แยกจากทางเท้าและจักรยาน
7. จัดให้มีทางระบายลมตามธรรมชาติ และแสงสว่างอย่างดีที่สุด
8. สร้างด้วยวัสดุที่เลือกสรรมาอย่างดี
9. ภายในตึกเรียนควรวางวัสดุให้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอย มีความสวยงาม สะดวกสบายและเป็นประโยชน์

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพนับเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีหรือไม่ดีได้ ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยด้านนี้ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้หรือประโยชน์ต่อชุมชน โดยพยายามจัดหา ปรับปรุง และพัฒนา ตลอดจนบำรุงรักษาให้สามารถเอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร่วมงานเพราะครูจำเป็นต้องมีปัจจัย หรือทรัพยากรพื้นฐานสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีจะก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ผู้ปฏิบัติย่อมปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุข นอกจากนี้ควรจัดโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ โดยการควบคุมดูแลและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดีเพื่อช่วยลดภัยจากโรค การเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุต่างๆ สิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลบวกต่อสุขภาพ แนวทางการดูแลสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นการดูแลสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนเป็นการส่งเสริมและป้องกันโรค สิ่งสำคัญนักเรียนได้รับบทบาทของตนเอง เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการของเด็กนักเรียน โดยครูจะต้องออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งผู้เรียนสามารถที่จะปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะในด้านนิสัย การนำตนเอง (Self-Directed Manner) ให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง เช่น การออกแบบภาระงาน กิจกรรมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อกระตุ้นพัฒนาการ การจัดเตรียมห้องสมุดที่เป็นมิตรแก่ผู้เรียน (Friendly Libraries) ห้องเรียนสตูดิโอ สวนหรือบริเวณสำหรับพักผ่อน อีเตอร์อิค เฮลเบอร์เกอร์ และ เฟร็ดดิก (Eder; Eichelberger; & Friedrich. 2010: Online) เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งประโยชน์ที่สำคัญของชุมชน และมีบทบาทในการให้ความรู้ปลูกฝังทัศนคติ พฤติกรรมต่างๆ ให้แก่เด็กนักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของชุมชน โดยมุ่งให้เขาเหล่านั้นสามารถนำความรู้ ทักษะชีวิต ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียน ในโรงเรียนไปใช้ในการดำรงชีวิตรวมทั้งสามารถดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวและในชุมชนได้ สิ่งสำคัญยิ่งกว่าคือ ทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาต่างๆ เป็น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กนั้นเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งในอนาคต

สรุปการจัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรม ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และห้องเสริมการเรียนรู้ต่างๆ ให้เพียงพอเหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนอย่างมีความสุข และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีแก่นักเรียน ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงความร่มรื่น สวยงาม เรียบง่าย เป็นธรรมชาติและยั่งยืน สะอาด ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัยเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนในโรงเรียน

4.2.4.2 การจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ

การจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางด้านวิชาการต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้ความรู้ ประสบการณ์มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวา แจ่มใส น่าเรียนรู้

เรียนสนุก รักเพื่อน ไม่มีสภาพแห่งความกลัว หวาดหวั วิตกกังวล

ตัวชี้วัดถึงลักษณะสิ่งแวดล้อมทางวิชาการที่ดี ได้แก่ ครู อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการเร่งเร้าให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รู้จักการหาเทคนิคหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนมาช่วยเปลี่ยนแปลงวิธีสอนเพื่อลดความเบื่อหน่ายซ้ำซากจำเจ (วิจิตร สถิตธำมรงค์. 2552: 34)

การจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะ ค่านิยมของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดี คือ บรรยากาศที่ยกย่องและส่งเสริมความสำคัญของผู้เรียน มีความรู้สึกร่วมขจัดช่องว่างระหว่างกันให้ความเป็นอิสระในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ครูเป็นผู้เร่งเร้าให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง จึงเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตรงตามจุดประสงค์และส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล รวมถึงการจัดการเพื่อสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งการจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการทำได้โดยการจัดการเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศดังนี้ (ดำรง ต้องรักชาติ. 2552: 28 – 30)

1. การได้รับการยอมรับในความสามารถการได้รับประสบการณ์ของความสำเร็จ อยู่เสมอจนเกิดความภูมิใจในตนเอง ได้รับการชมเชย การเสริมแรง การทำงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความถนัดจนสำเร็จย่อมจะเกิดความมั่นใจ กล้าที่จะเผชิญ กล้าที่จะเรียนรู้และมองสิ่งที่อยู่รอบตัวอย่างสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าของตนเอง

2. ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนตามถนัดและสนใจ การปฏิบัติตนอย่างเป็นกัลยาณมิตรของผู้สอนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้เรียนจะมีความสุขเมื่อได้เรียนกับผู้สอนที่เข้าใจ ร่วมคิดไปกับผู้เรียนที่เข้าใจและสามารถจูงใจให้ผู้เรียนตื่นตัวไปกับบทเรียนแต่ละบท สนุกกับกิจกรรมแต่ละตอน มีกำลังใจที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาแลกเปลี่ยนและให้ความรักต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน ต่อธรรมชาติแวดล้อม มีศรัทธาต่อการดำรงชีวิตและให้รู้จักสร้างความหวังในอนาคต การจัดกิจกรรมที่น่าสนุก น่าสนใจชวนให้ติดตามจะต้องมีความแปลกใหม่ไม่น่าเบื่อ มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าไปสู่ความรู้ใหม่ ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นเร้าใจให้ติดตามและเติมเต็ม ใฝ่หาความรู้และขยายความรู้ออกไปสู่โลกกว้าง เข้าใจชีวิตและธรรมชาติตามวัย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541: 83)

กฤษมันต์ วัฒนานรงค์ (2554: 104) สรุปการจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดี ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน สถานศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดี ผู้เรียนต้องมีโอกาส ดังนี้

- 1.1 สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือสารสนเทศ
- 1.2 ทำงานร่วมกัน
- 1.3 พัฒนาความสามารถของตนเองได้เต็มศักยภาพที่ตนมีอยู่
- 1.4 เรียนรู้ได้ทุกเรื่องตามที่ต้องการโดยไม่มีข้อจำกัด
- 1.5 สร้างค่านิยมที่ดีของการเป็นผู้ใฝ่รู้ มีวินัย จริยธรรม และคุณธรรม

2. ด้านผู้สอน สถานศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดี ผู้สอนต้องสามารถทำได้ดังนี้

2.1 เป็นผู้ที่สามารถชี้แนะ แนะนำ การแสวงหาความรู้และช่วยเหลือการเรียนรู้ ด้วยการมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วนทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษนำไปสู่ความเป็นเลิศ

2.2 ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยอย่างเสรี เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประสบการณ์ที่หลากหลายให้กับผู้เรียนได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ออกแบบหลักสูตรและการสอนให้เชื่อมโยงหรือประสานกันระหว่างเนื้อหาวิชาในแต่ละสาขาวิชาให้ผู้เรียนมองเห็นองค์รวมของประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นในสังคมที่เป็นอยู่ด้วย มีเงินทุนสนับสนุนการพัฒนาอาจารย์ในการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ ศึกษาดูงาน ตลอดจนการวิจัยเพื่อสามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน เข้าถึงข้อมูลและสารสนเทศ ตลอดจนการใช้เครื่องมือในการสื่อสารเช่น โทรศัพท์ E-mail. Voice-Mail. Facsimile และคอมพิวเตอร์ได้อย่างสะดวกตลอดเวลา

3. ห้องเรียน ลักษณะของห้องเรียนในสถานศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

3.1 มีอุปกรณ์ที่สามารถนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ได้ครบถ้วน เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ โทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับโลกภายนอกห้องเรียนได้ (Internet) มีฐานข้อมูลและแหล่งอ้างอิงไว้ให้ใช้ได้ทันทีในการสืบค้นและทำการวิจัย เช่น อุปกรณ์สืบค้นข้อมูลระยะไกลด้วยคอมพิวเตอร์ สารานุกรมและพจนานุกรมในสาขาวิชาต่างๆ เป็นต้น ต้องเป็นห้องเรียนที่สามารถให้โอกาสในการเรียนเป็นกลุ่มเล็ก เป็นรายบุคคลและมีคอมพิวเตอร์ไว้สำหรับการเรียนในระดับกลุ่มย่อยด้วย มีห้องเรียนที่สามารถบรรจุผู้เรียนจำนวนมากได้ พร้อมกับอุปกรณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนกับกลุ่มผู้เรียนขนาดใหญ่ได้ ห้องเรียนออกแบบได้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างสบาย ทั้งการควบคุมอุณหภูมิแสงและเสียง ตลอดจนการวางระบบที่เป็นพื้นฐานจำเป็นสำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียน การสอน เช่น มีปลั๊กไฟ สายโทรศัพท์ เครื่องปรับอากาศ ช้องระบายลม เครื่องเสียงและระบบควบคุมแสงสว่าง เป็นต้น

3.2 ห้องเรียนต้องสามารถให้การเรียนรู้ด้วยระบบสื่อประสมได้

4. สถานศึกษา สถานศึกษาที่มีบรรยากาศด้านวิชาการที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

4.1 เปิดบริการให้นักเรียนและประชาชนได้เข้ามาใช้เป็นแหล่งศึกษาและค้นคว้าได้ตลอดเวลาที่เปิดทำการและเวลาที่เปิดทำการควรมีทั้งช่วงเช้า เย็นและสุดสัปดาห์ด้วย

4.2 มีกิจกรรมทางวิชาการเพื่อการเรียนการสอนตลอดปีและมีการจัดทำตารางเรียนแบบยืดหยุ่น

4.3 มีความสะอาด ร่มรื่นและมีการบำรุงรักษาอาคาร อุปกรณ์และเครื่องใช้ให้สามารถใช้ได้ตลอดเวลา

4.4 เป็นศูนย์รวมของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ ที่สามารถให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนได้

5. ผู้ปกครอง ผู้ปกครองของนักเรียนในสถานศึกษาที่มีบรรยากาศทางวิชาการ หรือสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ดีนั้น ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นและถือเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบร่วมกับสถานศึกษาในการให้การศึกษาแก่บุตร-ธิดาของตน

การพิจารณาสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการที่ดีพบว่า เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสร้างบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนในเชิงของคุณภาพที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือหรือเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและผู้เรียนให้อยู่ในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปการจัดสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์การสอน สื่อเทคโนโลยีต่างๆ และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการต่างๆ ทำให้นักเรียนได้ความรู้ ประสบการณ์มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่แจ่มใส น่าเรียนรู้ เรียนสนุก รักเพื่อน และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4.2.4.3 การจัดสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ

การจัดสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การดำเนินการให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินงานอย่างมีระบบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน

ตัวชี้วัดลักษณะสิ่งแวดล้อมทางการบริหารจัดการที่ดี ได้แก่ การจัดระบบทำงานของครู อาจารย์ ตามสายการบังคับบัญชา ที่มีความเป็นกันเอง อบอุ่น มีความเป็นประชาธิปไตย ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมถึงการจัดสวัสดิการและการจัดการด้านต่างๆ (วิจิตร สถิตธำมรงค์. 2552: 33)

ธีวพันธ์ ยุวธนะ (2549: 60) สรุปว่า การจัดสิ่งแวดล้อมทางการบริหารจัดการ คือ การบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ จากการที่บุคลากรมีความร่วมมือ มีการจัดระบบการทำงาน โดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร ธงชัย สันติวงษ์ (2538: 322) สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือร่วมให้ข้อเสนอแนะ มักจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความภูมิใจได้เสมอ

เสนาะ ดิเียวาร์ (2539: 304 – 305) สรุปว่า การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน โดยการให้มีส่วนร่วมในงานเป็นการส่งเสริมให้มีการร่วมมือจากกลุ่ม สามารถเรียนรู้พฤติกรรมและความรู้สึกด้านจิตวิทยาของผู้ร่วมงานได้มาก ทำให้รู้เท่าที่แต่ละคนมีความสามารถ มีความคิดเห็นอย่างไร เป็นการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ ความสามารถของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 85) ได้เน้นถึงการบริหารจัดการอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นหลัก ทางการศึกษาเน้นหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือสังคมในอนาคต นักวางแผนและนักบริหารที่มีอุดมการณ์ต้องยึดหลักทางการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญในการทำงาน จะต้องใช้ความรู้ความสามารถและพยายามค้นหาแหล่งสนับสนุนทางการเงินและวัสดุอุปกรณ์จากแหล่งต่างๆ มาช่วยสร้างบรรยากาศทางการศึกษาที่ส่งผลทั้งทางตรง และส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ในสังคมในอนาคต

สรุปการจัดสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินการภายในโรงเรียนให้ การปฏิบัติงานสำเร็จด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร มีการดำเนินงานอย่างมีระบบ มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ยึดแน่นแฟ้นเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกัน มีการให้ บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีการนำข้อมูลจากการสำรวจสภาพปัจจุบันมากำหนดเป็น นโยบายในการแก้ปัญหาและพัฒนางานของโรงเรียน การมอบหมายงานหรือการสั่งการก็เป็นไปตาม สายการบังคับบัญชา ที่มีความเป็นกันเอง อ่อนน้อม เหมาะสมกับความสามารถ ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ ของตนเอง มีการติดตามดูแล ช่วยเหลือ ยกย่องชมเชย มีการสร้างขวัญกำลังใจรวมถึงการจัดสวัสดิการ ด้านต่างๆ

4.2.5 งานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

แนวความคิดและงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนซึ่งได้มี ผู้ศึกษาและเสนอแนวความคิดต่างๆ ไว้ ดังนี้

สุชาดา วาระดี (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและบรรยากาศโรงเรียนที่ เกี่ยวกับคุณภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัย ส่วนบุคคลและบรรยากาศโรงเรียนร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการ

วิจิตร สถิตธำมรงค์ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของ โรงเรียนในเครือมารีวิทย จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือมารีวิทย จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ลำดับที่หนึ่ง ด้านวิชาการ ลำดับที่สอง ด้านการบริหารจัดการและลำดับที่สาม ด้านกายภาพ

2. สภาพแวดล้อมการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือมารีวิทย จังหวัดชลบุรี จำแนกตามโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านบริหารและวิชาการ แตกต่าง อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. สภาพแวดล้อมการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือมารีวิทย จังหวัดชลบุรี จำแนกตามสภาพบุคลากร โคนรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกรักษ์ ปาร์มวงค์ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ที่มีต่อ การรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จส์ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ควรพัฒนาสภาพแวดล้อม สร้างสรรค์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น

เมเนแกน (Managan. 1990: 188) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของการจัดสภาพแวดล้อม ห้องเรียนแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา (Traditional) กับห้องเรียนที่จัดแบบไม่เป็นทางการ (Informal) โดย จัดออกมาในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนในห้องที่จัด สภาพแวดล้อมแบบไม่เป็นทางการ มีความคล่องตัว มีความคิดริเริ่มและจินตนาการดีกว่านักเรียนที่เรียน

ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา

เมอร์รอล และ เทนเนอร์ (อานวย เลิศรุ่งโรจน์. 2549: 41; อ้างอิงจาก Malone; Tranter. 2003) ได้วิจัยเกี่ยวกับบรรยากาศสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนต่อการจัดการ และการออกแบบของบริเวณโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างที่หลากหลายระหว่างโรงเรียน โดยเฉพาะประเภทของการเล่นและสภาพแวดล้อมมีผลต่อการเรียนรู้และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพทางกายภาพของโรงเรียนและเกี่ยวข้องกับการใช้และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

สรุปการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน หมายถึง การจัดการสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ทศนคติและการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน และมีอิทธิพลกับบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: บทสรุป) ประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร เทศบาล และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า คุณภาพการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านความตระหนักในการปฏิรูปการเรียนรู้ 2) การพัฒนาบุคคล 3) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ 4) ความพร้อมของสถานศึกษา 5) ความพร้อมของครูในฐานะผู้สอน 6) การพัฒนาตนเอง 7) กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 8) การประเมินผลแนวใหม่ เมื่อพิจารณาตามระดับการปฏิรูปการเรียนรู้ พบว่า สถานศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ได้ระดับดีถึงดีมาก ร้อยละ 40.20 ครูปฏิบัติตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้ในระดับดีถึงดีมาก ร้อยละ 38.70 นักเรียนได้รับผลจากการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 39.60 และสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร เทศบาล และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้ในระดับมาก ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ได้ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ส่วนความก้าวหน้าของการปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับสถานศึกษา ได้แก่ ความพร้อมของครู ความพร้อมของสถานศึกษา และการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ ส่วนไม่ก้าวหน้าหรือก้าวหน้าน้อย ได้แก่ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในระดับครูอาจารย์เรื่องที่กำลังก้าวหน้า ได้แก่ การประเมินผลแนวใหม่และการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้

สาร สังข์ทองวิเศษ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ด้านปฏิรูปครูและบุคลากร ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ของผู้บริหารสถานศึกษา

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ด้านปฏิรูปครูและบุคลากร ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยทั้ง 7 ด้านคือ การสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครูและบุคลากร ให้ครูเลือกแผนการสอนหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียน ประเมินความก้าวหน้าของครูและบุคลากรทุกคน ได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะ กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้เกษียณอายุมาสอนในโรงเรียน โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม ให้ครูและบุคลากรในสังกัดสถานศึกษาต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการสามารถสอนในสถานศึกษาทั้งในและนอกสังกัดได้มากกว่า 1 แห่ง และลำดับสุดท้าย คือ ปฏิรูประบบราชการและประโยชน์เกื้อกูลของครู และบุคลากร ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุด 4 ด้าน ตามลำดับ คือ ปัญหากำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้เกษียณอายุมาสอนในโรงเรียน โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม ปัญหาด้านปฏิรูประบบราชการและประโยชน์เกื้อกูลของครูและบุคลากร ปัญหาด้านครูและบุคลากรทุกคน ได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะ และปัญหาด้านการสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อครูและบุคลากร

วิชา จุลทรัพย์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการปฏิรูปการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการ ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในภาพรวม 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีส่วนร่วมในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากเรียงตามลำดับคือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อันเนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านการนิเทศการศึกษา มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษารองลงมาคือ ด้านการพัฒนหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อันเนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

บุญศรี พงษ์พยัคเลิศ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาในด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ ด้านหลักสูตรมีการส่งเสริมให้มีการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา และสถานศึกษาบริหารหลักสูตร อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกระบวนการเรียนการสอน สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงที่หลากหลาย พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น ปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ปัญหาผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ และปัญหาการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงตามลำดับ

พิมภา ช้างน้ำ (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในภาพรวม 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 8 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อื่นๆ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ที่จัดการศึกษาสำหรับปัญหาที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผล รองลงมาคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อื่นๆตามลำดับ

ชนากานต์ ไชยวรรณ และ สุทธิพร บุญส่ง (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านสร้างแรงกระตุ้นจิตใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญาผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนเป็นฐานมีความสัมพันธ์ในทางบวก

มีศิลป์ ชินภักดี (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารโดยรวมทั้ง 3 ด้าน คือ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า (ผู้ปฏิบัติงาน งบประมาณ อาคารสถานที่ นโยบายการจัดการศึกษา วัสดุและครุภัณฑ์) และกระบวนการ (โครงสร้าง วิทยุทัศน์ เทคนิค และภาวะผู้นำ) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิรูปการศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

กริช และ คอสติน (Grush; & Costin. 1975: 55 – 56) ได้ทำการวิจัยเรื่องนักศึกษาในฐานะผู้บริโภคของกระบวนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยข้อหนึ่งว่า เพื่อศึกษาว่า พฤติกรรมและบุคลิกภาพของครูเช่นไรที่นักศึกษารับรู้ได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ และได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาทั้งชายและหญิงจำนวน 1,373 คน ประเมินแบบวัดและตอบแบบสำรวจเกี่ยวกับบุคลิกภาพของครูไว้ ดังนี้คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเป็นผู้นำ กระตือรือร้น มีศรัทธาและไว้วางใจในตัวนักศึกษา มีความอดทน เข้าใจนักศึกษา ควบคุมกิจกรรมในชั้นเรียนได้ และให้คำแนะนำพร้อมๆกับให้ความเป็นกันเองกับนักศึกษา มีอารมณ์ขัน และกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น

เฮาส์แมน และคนอื่นๆ (Haussman; et al. 1976: 338 – 341) ได้ศึกษาเพื่อสนับสนุนรูปแบบการนำผลการปฏิบัติงานของพยาบาลสาธารณสุข พบว่า โครงสร้างของหน่วยงาน บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานโดยตรง

แอคที (Agthe. 1980: 3076 – 3077) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูใหญ่และครู ยอมรับว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะ
2. ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารงานอื่นๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น
3. ครูใหญ่และครูมีความคิดเห็นว่า โครงการสอนของอำเภอ มีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรของโรงเรียน
4. นวัตกรรมและเทคโนโลยี มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลง บทบาทของครูใหญ่ จากผู้สั่งมาเป็นผู้ประสาน มีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

อิริชิ (Arishi. 1984: 90A) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอน อีเอฟแอล (EFL) ของครูในชั้นเรียน อีเอฟแอล (EFL) ในซาอุดีอาระเบีย เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาพัฒนาการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนอย่างมีระบบ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนทางภาษาจำนวน 25 ข้อกับครูชั้นเรียน อีเอฟแอล (EFL) ในโรงเรียนกลุ่มต่างๆ 30 คน พบว่า ครูพูดมากกว่านักเรียน นักเรียนไม่ปฏิสัมพันธ์กันในชั้นเรียน ครูใช้วิธีการสอนโดยตรง ครูไม่พยายามนำเนื้อหาความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของนักเรียน ครูแก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนและวิจารณ์คำตอบของนักเรียนสม่ำเสมอ ครูไม่ได้นำความคิดของนักเรียนไปใช้ประโยชน์ ในชั้นเรียนครูละเลยในเรื่องทัศนคติและวัฒนธรรมภาษา นักเรียนมีส่วนร่วมน้อยมาก เป็นไปอย่างจำกัดครูและนักเรียนใช้ภาษาอารบิก ในการพูดคุย

โอมาฮา (Omaha. 1986: 394A) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูที่ดีเลิศ ในวิทยาลัยชุมชนไมอามี ดาดี เพื่อศึกษาพฤติกรรมของครูดีเด่นที่ได้รับการคัดเลือกจากการเสนอชื่อของเพื่อนร่วมงานว่า พฤติกรรมการสอนของเขาจะมีลักษณะเช่นเดียวกับพฤติกรรมการสอนของครูดีเด่นในโรงเรียนมัธยมหรือครูดีเด่นในวิทยาลัยหรือไม่ ผลการศึกษา พบว่า เหมือนกันหลายๆ ทาง ครูมัธยมนั้น เน้นด้านระเบียบวินัยมากกว่าในวิทยาลัย ครูในวิทยาลัยมุ่งเน้นที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดที่กว้างไกลและคิดในแง่นามธรรมให้มาก ส่วนครูในวิทยาลัยชุมชนนั้นใส่ใจนักเรียนรายบุคคลและพยายามช่วยเหลือให้แต่ละคนพัฒนาตนเองให้ได้มากที่สุด ในชั้นเรียนครูดีเด่นทุกกลุ่มที่ถูกศึกษามีความคาดหวังในตัวนักเรียน นอกจากนั้นพฤติกรรมที่มุ่งด้านความสามารถของนักเรียนทำให้ประสบความสำเร็จในการสอน ดังนั้นพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของนักเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ดีของครู

รูล (Ruhl. 1985: 3216) ได้ศึกษาปัจจัยที่ช่วยพัฒนาโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ 5 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในความสำเร็จของงาน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศของโรงเรียน เป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียน และโปรแกรมการประเมินผล

เพอร์สัน (นักทาลวาลย์ สารสุข. 2553: 43; อ้างอิงจาก Persons. 1993: 3071 – A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วม หรือการรับรู้ประสิทธิผลของสถาบันวิทยาลัยชุมชนในรัฐนอร์ทแคโรไลนา โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร คณะครู และเจ้าหน้าที่ในวิทยาลัย พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประสิทธิผล และพบว่า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารไม่มีผลต่อการรับรู้ในประสิทธิผลของวิทยาลัย จากการศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและภาวะความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลในต่างประเทศ ต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับองค์กร เพราะลักษณะของภาวะผู้นำนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์

ชีเฟลไบน์ (Schiefelbein. 2000: 143 – 158) ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า วิธีที่ทำให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในประเทศลาติน อเมริกา คือ จัดห้องสมุดในห้องเรียน โดยมีหนังสือตำราให้ห้องเรียนละ 100 เล่ม จัดให้มีโครงการอบรมครูในการจัดทำสื่อการสอน 1 สัปดาห์/ปี ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาโดยรับการอบรมเสริมความรู้ 4 สัปดาห์ต่อปี มีนโยบายส่งเสริมครูที่ดี มีความรู้ ความสามารถให้ได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ให้รางวัลและส่งเสริมครูที่ได้รับการพัฒนาก่อนผ่านการประเมิน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 37 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนวัดโสมนัส โรงเรียนวัดอู่ไทยราม โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัยฯ โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม โรงเรียนวัดอมรินทราราม โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนที่ปังกวิทยาพัฒนา โรงเรียนบ้านหนองบอน (นัยนานนท์อนุสรณ์) โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดเวตวันธรรมาวาส โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนบางบัว โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนวัดพลับพลาย โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ โรงเรียนวัดชนะสงคราม โรงเรียนวัดนาครคปรก โรงเรียนประถมนนทบุรี โรงเรียนวัดช้างเหล็ก โรงเรียนดาราคาม โรงเรียนวัดด่าน โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส โรงเรียนวัดเจ้ามูล โรงเรียนโสมสิตสโมสร โรงเรียนวัดมหาบุศย์ฯ โรงเรียนสายน้ำทิพย์ มหาวิทยาลัยวัด โรงเรียนวัดสังข์กระจายและโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม ประจำปีการศึกษา 2556 รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,420 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2556 รวม จำนวนทั้งสิ้น 306 คน (Krejcie & Morgan) ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ขนาดของโรงเรียน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ขนาดเล็ก และกลาง	340	73
ขนาดใหญ่	823	177
ขนาดใหญ่พิเศษ	257	56
รวม	1,420	306

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มี 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามลำดับ ดังนี้

- ศึกษาเอกสารแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ ตามที่กำหนดในกรอบและแนวความคิดในการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
- สร้างข้อคำถามในแต่ละตอน ดังนี้

2.1 การสร้างแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ในตำแหน่งของครู วุฒิการศึกษา ขนาดของโรงเรียน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

2.2 การสร้างแบบสอบถาม แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครู เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจาก ธนวัฒน์ หมวกเหล็ก (2554: 142 – 143) อังคณา ตุงคะสมิต (2550: 314 – 348) จำเพย ธรรมพัฒน์จิต (2546: 101 – 107)

2.3 การสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจาก ศิริพร อนุสสา (2556: 192 – 195) กอบศักดิ์ มุลมัย (2554: 150 – 153) ธวัชชัย ยวงคำ (2552: 159 – 165) ศิริวรรณ หวลกระสินธุ์ (2549: 123 – 128) สำหรับการตัดสินแวล้อมภายในโรงเรียนเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจาก เฉลียว กล้าหาญ (2550: 101 – 104)

โดยแบบสอบถามทั้งเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการตัดสินแวล้อมในโรงเรียน และการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. นำแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อพิจารณาและปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์

4. นำแบบสอบถามที่ประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโทตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และการบริหารการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence) พบว่า ค่าถามในแต่ละข้อของแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้มีค่า IOC = .60 – 1.00

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับนำกลับไปปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์ และมีความเหมาะสมนำไปทดลองใช้ (Try - Out) กับครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6. นำผลมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแยกเป็นแบบสอบถาม 3 ฉบับ และได้ค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับ ดังนี้ การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูได้ค่าความเชื่อมั่น .77 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ค่าความเชื่อมั่น .74 และการตัดสินแวล้อมในโรงเรียนได้ค่าความเชื่อมั่น .75

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัว จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่งถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

2. นำหนังสือแนะนำตัวและแบบสอบถาม พร้อมหนังสืออนุญาตจากผู้อำนวยการเขต ส่ง

ถึงครู โดยให้เวลากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม 1 สัปดาห์ ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ส่งแบบสอบถามคืนตามกำหนด ผู้วิจัยจะติดตามด้วยตัวเอง โดยประสานงานขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการเขตพื้นที่ประถมศึกษาสภักดีกรุงเทพมหานคร และนัดรับแบบสอบถามคืน

3. เมื่อได้รับแบบสอบถามแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากแบบสอบถามที่แจกไป 306 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 237 ชุด เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 77.45

4. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล

1.1 นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม

1.2 กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert's Scale) ได้กำหนดค่าคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับมาก
3	หมายถึง	ระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับน้อย
1	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.2.1 การแปลผลคะแนนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยใช้เกณฑ์คะแนนดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538: 9)

1.00 – 1.49	หมายถึง	พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระดับน้อยที่สุด
1.50 – 2.49	หมายถึง	พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระดับน้อย
2.50 – 3.49	หมายถึง	พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระดับปานกลาง
3.50 – 4.49	หมายถึง	พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระดับมาก
4.50 – 5.00	หมายถึง	พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ระดับมากที่สุด

2.2.1 การแปลผลคะแนนการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์คะแนน ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538: 9)

- 1.00 – 1.49 หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 1.50 – 2.49 หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย
- 2.50 – 3.49 หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
- 3.50 – 4.49 หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก
- 4.50 – 5.00 หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2.1 การแปลผลคะแนนการปฏิบัติการเรียนรู้ของครู โดยใช้เกณฑ์คะแนน ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538: 9)

- 1.00 – 1.49 หมายถึง การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 1.50 – 2.49 หมายถึง การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 2.50 – 3.49 หมายถึง การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 3.50 – 4.49 หมายถึง การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 4.50 – 5.00 หมายถึง การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Multiple Correlation Coefficient) ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

การแปลความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครู โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณแล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2544: 316)

- สูงกว่า .90 มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
- .71 – .90 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
- .30 – .70 มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
- ต่ำกว่า .30 มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

2.4 วิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยการหาค่าสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ด้วยวิธี Enter

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

1.2 หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item - Objective Congruence)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. สถิติใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 สมมติฐานข้อที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

3.2 สมมติฐานข้อที่ 2 ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร สถิติที่ใช้ ได้แก่ สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ด้วยวิธี Enter

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดช้างเหล็ก โรงเรียนวัดเจ้ามูล โรงเรียนที่ปังกวิทยาพัฒน์ โรงเรียนเจ้ามูล โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนสายน้ำทิพย์ โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนวัดอมรินทราราม โรงเรียนโฆษิตสโมสรและโรงเรียนพญาไท ประจำปีการศึกษา 2556 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์คำนวณค่าสถิติ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจในการแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

n	แทน	จำนวนครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Coefficient)
a	แทน	ค่าคงที่ของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	แทนกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์ในการพยากรณ์
p	แทน	แทนค่าความน่าจะเป็น (Probability) ของค่าสถิติที่ใช้ทดลอง
Beta	แทน	ค่าคะแนนมาตรฐาน
b	แทน	แทนค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

SE _b	แทน	แทนค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์
**	แทน	แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
X ₁	แทน	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
X ₂	แทน	การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
Y	แทน	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2556 รายละเอียดปรากฏดังตาราง 4 – 8

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามเพศ (n = 237)

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	39	16.5
หญิง	198	83.5
รวม	237	100.0

จากตาราง 4 แสดงลักษณะเพศของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 83.5 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามอายุ (n = 237)

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
21 – 30 ปี	70	29.5
31 – 40 ปี	64	27.0
41 – 50 ปี	27	11.4
51 ปีขึ้นไป	76	32.1
รวม	237	100

จากตาราง 5 แสดงลักษณะอายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 รองลงมาคือระดับอายุ 21 – 30 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 ระดับอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับอายุที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือ ระดับอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด (n = 237)

ระดับการศึกษาสูงสุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	5.5
ปริญญาตรี	173	73.0
สูงกว่าปริญญาตรี	51	21.5
รวม	237	100.0

จากตาราง 6 แสดงลักษณะระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมา คือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5

ตาราง 7 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตาม ตำแหน่งของครูผู้สอน (n = 237)

ตำแหน่งของครูผู้สอน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประจำ	169	71.3
อัตราจ้าง	68	28.7
รวม	237	100.0

จากตาราง 7 แสดงลักษณะตำแหน่งของครูผู้สอนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีตำแหน่งประจำ จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 71.3 และรองลงมาคือ ตำแหน่งอัตราจ้าง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7

ตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลได้ จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน (n = 237)

ประสบการณ์ในการสอน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 5 ปี	81	34.2
5 – 10 ปี	31	13.1
10 – 20 ปี	34	14.3
21 ปีขึ้นไป	91	38.4
รวม	237	100.0

จากตาราง 8 แสดงลักษณะจำแนกตามประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน 21 ปีขึ้นไป จำนวน 91 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.4 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ในการสอน 1 – 5 ปี จำนวน 81 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.2 มีประสบการณ์ในการสอน 10 – 20 ปี จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.3 และมีประสบการณ์ในการสอนน้อยที่สุด คือ 5 – 10 ปี จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.1

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร รายละเอียดปรากฏดัง ตาราง 9-14

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐานและระดับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
การปฏิบัติการเรียนรู้ของครู			
ด้านหลักสูตร	4.17	0.44	มาก
ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.23	0.45	มาก
ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	3.83	0.58	มาก
ด้านการวิจัย	3.84	0.56	มาก
ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	4.15	0.51	มาก
รวม	4.04	0.43	มาก

จากตาราง 9 พบว่า การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.43) และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ โดยด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.45) ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.44) ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.51) ด้านการวิจัย ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.56) ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.58)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านหลักสูตร โดยรวมและรายข้อ

ด้านหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร	4.33	.64	มาก
2. ครูสำรวจความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร	3.82	.72	มาก
3. ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตร แกนกลางฯ 2551	4.35	.58	มาก
4. ครูพัฒนาโครงสร้างรายวิชาให้สอดคล้องกับโครงสร้าง การศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.35	.58	มาก
5. ครูกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ ของสังคมและชุมชนท้องถิ่น	4.07	.67	มาก
6. ครูจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และความสามารถของนักเรียน	4.32	.62	มาก
7. ครูบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยได้รับความร่วมมือจาก ชุมชน	3.99	.75	มาก
8. ครูวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน	4.30	.59	มาก
9. ครูพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นทั้งในเนื้อหาสาระ กิจกรรม และการวัดประเมิน	4.31	.59	มาก
10. ครูได้รับการจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ สำหรับการพัฒนาหลักสูตร	3.91	.77	มาก
รวม	4.17	.44	มาก

จากตาราง 10 การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.44) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับดังนี้ ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.58) ครูพัฒนาโครงสร้างรายวิชาให้สอดคล้องกับโครงสร้างการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.58) ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.64)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐานและระดับการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการเรียนการสอน
โดยรวมและรายข้อ

ด้านการจัดการเรียนการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.34	.53	มาก
2. ครูจัดทำแผนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน	4.22	.61	มาก
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ	4.13	.65	มาก
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์	4.11	.66	มาก
5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	4.38	.62	มาก
6. ครูส่งเสริมผู้เรียนให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง	4.32	.61	มาก
7. ครูคิดค้นวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน	4.19	.68	มาก
8. ครูมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการสอนจากผลการประเมิน การเรียนรู้	4.21	.67	มาก
9. ครูพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ	4.23	.66	มาก
10. ครูจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง	4.20	.62	มาก
รวม	4.23	.45	มาก

จากตาราง 11 การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.45) และเมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับดังนี้ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.62) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.53) ครูส่งเสริมผู้เรียนให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.61)

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐานและการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยรวม และรายข้อ

ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ครูผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอน	3.76	.69	มาก
2. ครูใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละสาระการเรียนรู้	3.85	.68	มาก
3. ครูจัดหาสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน	3.95	.67	มาก
4. ครูใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน	3.87	.75	มาก
5. ครูมีการปรับปรุงสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ	3.87	.71	มาก
6. ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อแหล่งการเรียนรู้	3.79	.82	มาก
7. ครูจัดระบบสื่อเทคโนโลยีให้เข้าถึงง่ายเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ	3.86	.72	มาก
8. ครูจัดระบบดูแลรักษาสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีคุณภาพ	3.78	.72	มาก
9. ครูมีการอบรม เพื่อพัฒนาตนเองด้านการผลิต สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	3.81	.79	มาก
รวม	3.83	.58	มาก

จากตาราง 12 การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณารายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ครูจัดหาสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.67) ครูใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.75) ครูมีการปรับปรุงสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.71)

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐานและการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวิจัย โดยรวมและรายข้อ

ด้านการวิจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ครูตระหนักถึงการพัฒนาความรู้ด้านการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้	3.97	.64	มาก
2. ครูค้นหาความรู้หรือวิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน	4.08	.61	มาก
3. ครูนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน	3.96	.67	มาก
4. ครูกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย	3.98	.65	มาก
5. ครูวางแผนการวิจัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.99	.65	มาก
6. ครูมีการดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน	3.95	.69	มาก
7. ครูได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	3.55	.84	มาก
8. ครูมีการประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน	3.71	.75	มาก
9. ครูมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อการวิจัย อย่างเพียงพอ	3.63	.86	มาก
10. ครูเผยแพร่ผลการวิจัยของตนต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครอง สถานศึกษา หน่วยงานและสถาบันการศึกษาอื่นๆ	3.62	.77	มาก
รวม	3.84	.56	มาก

จากตาราง 13 การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.56) และเมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับดังนี้ ครูค้นหาความรู้หรือวิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.61) ครูวางแผนการวิจัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.65) ครูกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.65)

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงมาตรฐานและการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยรวมและรายข้อ

ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ครูพัฒนาระบบการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	4.06	.60	มาก
2. ครูกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างชัดเจน ตรวจสอบได้	4.18	.63	มาก
3. ครูเปิดเผยวิธี แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แต่ละครั้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า	4.15	.74	มาก
4. ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผล	4.03	.67	มาก
5. ครูทำการวัดและการประเมินผลครอบคลุมการเรียนรู้ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ	4.15	.66	มาก
6. ครูดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์	4.18	.63	มาก
7. ครูทำการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลในการประเมินอย่างเพียงพอ	4.15	.65	มาก
8. ครูทำการวัดผลและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการวัดผลพัฒนาความสามารถของผู้เรียน	4.12	.74	มาก
9. ครูวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	4.28	.61	มาก
10. ครูนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ	4.24	.63	มาก
รวม	4.15	.51	มาก

จากตาราง 14 การปฏิบัติการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.51) และเมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ครูวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.61) ครูนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.63) ครูดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.63)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร รายละเอียดปรากฏดัง ตาราง 15-16

ตาราง 15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	X ₁	X ₂	Y
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X ₁)	1.00	.678**	.719**
การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (X ₂)	.678**	1.00	.598**
การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู (Y)			1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 15 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูง (ค่า $r = .719$) ส่วนการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง (ค่า $r = .598$)

ตาราง 16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร (X)	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู (Y)
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	.719**
การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	.598**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 16 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูงและปานกลาง โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ค่า $r = .719$) และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (ค่า $r = .598$)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร รายละเอียดปรากฏดัง ตาราง 17

ตาราง 17 การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	Beta	b	SE _b	t	P
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	.580	.502	.052	9.607**	.000
การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	.205	.171	.050	3.405**	.001

$$a = 1.160, R = .735, R^2 = .540, SE_b = .178, F = 137.077, p = .000$$

จากตาราง 17 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยร่วมกันพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 มีอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 54.00 โดย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอำนาจการพยากรณ์สูงสุด รองลงมา ได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.160 + .502 (\text{ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง}) + .171 (\text{การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน})$$

สมการพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .580 (\text{ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง}) + .205 (\text{การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน})$$

จากสมการ สรุปได้ว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีค่าเพิ่มมากขึ้น ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียนสามารถร่วมกันพยากรณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้ คิดเป็นร้อยละ 54.00

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีการดำเนินการวิจัย สรุปได้ ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 37 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนวัดโสมนัส โรงเรียนวัดคูขี้ทรายราม โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์ โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัยฯ โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 75 เฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม โรงเรียนวัดอมรินทราราม โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนที่ปังกวิทยาพัฒนา โรงเรียนบ้านหนองบอน (นัยนานนท์อนุสรณ์) โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดเวตวันธรรมาวาส โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนบางบัว โรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนวัดพลับพลาชัย โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ โรงเรียนวัดชนะสงคราม โรงเรียนวัดนาครปรก โรงเรียนประถมนนทบุรี โรงเรียนวัดช่างเหล็ก โรงเรียนดาราคาม โรงเรียนวัดด่าน โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส โรงเรียนวัดเจ้ามูล โรงเรียนโสมิตสโมสร โรงเรียนวัดมหาบุศย์ฯ โรงเรียนสายน้ำทิพย์ มหาวิราณวัตร โรงเรียนวัดสังข์กระจายและโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม ประจำปีการศึกษา 2556 รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,420 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2556 รวมจำนวนทั้งสิ้น 306 คน ตามวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608 – 610) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) แล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาดำเนินการเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ และ นิยามศัพท์เฉพาะ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้มี จำนวน 121 ข้อ จำแนกออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สำหรับเลือกตอบ แบบสอบถามตอนนี้มีข้อคำถามรวม จำนวนทั้งสิ้น 116 ข้อ ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้คณะกรรมการ ปริญญาโท ตรวจสอบความถูกต้องและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหาและนำกลับมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า ได้ค่า IOC = .60 – 1.00 หลังจากนั้น นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง และนำกลับมาหาความเชื่อมั่น โดยวิเคราะห์เป็น 3 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับ ดังนี้ การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูได้ค่าความเชื่อมั่น .77 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ค่าความเชื่อมั่น .74 และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ค่าความเชื่อมั่น .75 ต่อจากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 306 คน ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ด้วยวิธี Enter

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานครมีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ โดยด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัย และด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร อยู่ในอยู่ในระดับสูงและปานกลาง โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยร่วมกันพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 54.00 โดยมีตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายสูงสุด คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานครครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัย และด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา เพราะปัจจัยการดำเนินงานของครู มีค่าเป็นสองเท่าต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545ก: 180) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู เริ่มจากครูต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความแตกต่าง ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรมและภาษา แล้วจึงจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่น โดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษา พัฒนาทักษะการบริหารจัดการชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เน้นการสอนแบบชี้แนะและให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง พัฒนาสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่องและส่งเสริมให้ครูเป็นครูนักวิจัย (Darling-Hammond. 2006: 1 – 15) สอดคล้องกับแนวคิดของ แอน และ เดสซีรี (Ann; & Desiree. 2010: 77 – 88) การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูจึงเกิดจากการพัฒนานวัตกรรมสื่อเทคโนโลยีด้านมัลติมีเดีย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนโดยเน้นหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกห้องเรียน เน้นการปฏิบัติจริง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ผ่าน

เครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บาร์บารา (Barbara. 2008: 92 – 96) การปฏิรูปเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของครูและนักเรียน มีพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเมื่อจบหลักสูตรสามารถนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ มีการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา และพัฒนาระบบเครือข่ายติดต่อสื่อสารระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนพัฒนางานด้านการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของการปฏิบัติงาน และมีการวัดและการประเมินผลจากผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิมเพอเลย์ (Timperley. 2008: 8 – 28) การปฏิรูปเรียนรู้ของครูเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นประสิทธิผลของผู้เรียนในเชิงบวก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการให้เชื่อมโยง ทำทนายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย ใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน มีการวัดและประเมินผลหลายรูปแบบ และสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ และ คอนนอลลีย์ (James; & Connolly. 2000: 1 – 43) การปฏิรูปการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูป 6 ด้านดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านการจัดสรรงบประมาณ ด้านการกำกับติดตามการวัดและการประเมินผล ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีและด้านการบริหารจัดการ

2. ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูงและปานกลาง โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนตามลำดับ ผลวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการปฏิรูปการศึกษามุ่งหวังให้การศึกษาพัฒนาทั้งระบบ ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารและครูที่ต้องเป็นผู้นำ และผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพล วังสินธุ์. 2545: 29) โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Bass; & Avolio. 1994: 2) สอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตน์ (2555: 284 – 287) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นให้มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ โดยกระตุ้นให้ครูตระหนักถึงโอกาสหรือปัญหา และการร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌ็ทลาลัวล์ สารสุข (2553: บทคัดย่อ) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน อีกทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพราะการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ได้ โรงเรียนที่สะอาด สดชื่น ร่มรื่น เรียบง่าย สงบแจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุ อาคาร

สถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งจะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพลทำให้เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นไปด้วย (ธเนศ ขำเกิด. 2548: ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา วาระดี (2551: บทคัดย่อ) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ให้เกิดกับนักเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟราเซียร์ (Frazier. 1997: 25 – 93) การปฏิรูปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีจะต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยเน้นเสริมบรรยากาศทางบวกให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 82 – 83) การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในโรงเรียน สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ และสิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับแนวคิดวิเชียร กระพี้แดง (2543: 31) การจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายในสถานศึกษา เพราะสิ่งแวดล้อมต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อผู้ที่ได้สัมผัสโดยตรง หากผู้บริหารสถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี ผลกระทบก็จะออกมาในแนวทางที่ดี และในทางกลับกัน ถ้าจัดไม่ดีผลกระทบก็จะออกมาในทางไม่ดีเช่นกัน

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลวิจัยเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้ร่วมงาน มีการใช้แรงจูงใจ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (James; & Connolly. 2000: 152) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มุสชินสกี (Mushinsky. 1997: 45) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ของสมาชิกในองค์กรสร้างความผูกพัน ในการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ที่สำคัญขององค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีผลต่อการบริหารจัดการในองค์กรและส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษาวดี จันทรสนธิ (2550: บทคัดย่อ) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนและการเรียนรู้การปฏิบัติการกิจการเป็นครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นผลให้ครูมีการปฏิรูปการเรียนรู้มากขึ้น อีกทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อการกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่เป็นเช่นนี้ เพราะการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้บุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เดวิด (สมฤทัย รอดพูนพงศ์. 2553: 36; อ้างอิงจาก David. 1971) สภาพแวดล้อมทางการเรียนมีผลกระทบโดยตรง และมีผลสนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนคือ ช่วยอำนวยความสะดวก หรือ ขัดขวางการทากิจกรรมของผู้เรียน การจัดเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องมือบางอย่างอาจจะเหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มใหญ่แต่ไม่เหมาะกับกลุ่มเล็ก ผลกระทบด้านสนับสนุนผู้เรียน ส่งผลด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน คือ ช่วยทำให้เกิดการตื่นตัวในการเรียน และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา วาระดี (2551: บทคัดย่อ) ปัจจัยส่วนบุคคล และบรรยากาศโรงเรียนร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเมอร์รอล และ เทิร์นเตอร์ (อำนวยการ เลิศรุ่งโรจน์. 2549: 41; อ้างอิงจาก Malone; Tranter. 2003) ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างที่หลากหลายระหว่าง

โรงเรียน โดยเฉพาะประเภทของการเล่น และสภาพแวดล้อมมีผลต่อการเรียนรู้ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพทางกายภาพของโรงเรียนและเกี่ยวข้องกับการใช้และการบริหารจัดการสิ่งแวดลอมภายนอกห้องเรียน ดังนั้นการจัดสิ่งแวดลอมที่ดีช่วยให้ครูเกิดปฏิรูปการเรียนรู้เป็นอย่างดี โรงเรียนจึงต้องจัดบรรยากาศและสภาพแวดลอมให้ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดสมควรส่งเสริมให้โรงเรียนสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

1.2 การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวิจัย โดยเฉพาะ ครูได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงสมควรส่งเสริมให้ครูได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

1.3 การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยเฉพาะครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงสมควรส่งเสริมให้ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผล

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรหาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพิ่มเติม

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆ เช่น ภาวะผู้นำกลยุทธ์กับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

2.3 ควรศึกษาการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). การประเมินจากสภาพจริง. กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางคึกฤทธิ์.
- . (2542). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- . (2544). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์กลางคึกฤทธิ์.
- . (2545ก). คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- . (2545ข). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์กลางคึกฤทธิ์.
- . (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กรมสามัญศึกษา. (2532). การพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยใช้เทคนิคการวางแผนเป็นทีม. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- . (2544). แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์กลางคึกฤทธิ์.
- . (2551). เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ฉบับใช้ในโรงเรียนโครงการนำร่องการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2554). ประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษมณฑ์ วัฒนารงค์. (2554ก, มีนาคม). วิวัฒนาการความคิดทางการศึกษา. บทความการศึกษาไทยรัฐออนไลน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- . (2554ข, มีนาคม). การจัดการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา. บทความการศึกษาไทยรัฐออนไลน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- กศน. บ้านแพรก. (2551). หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.banprak-nfe.com/webboard/index.php/topic,17.0.html/>

- กอบศักดิ์ มุลมัย. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. (เทคโนโลยีการบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- กัลยา คงถอด. (2550). ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะประกอบกระบวนการประเมินตามสภาพจริง เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กานดา พุทธรักษา. (2545). แบบการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนแกนนำปฏิบัติการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดชลบุรี. คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม. ชลบุรี: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิ่งฟ้า สินธุวงศ์. (2547). การประชุมทางวิชาการการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- กิตติวดี บุญเชื้อ; คนอื่นๆ. (2541). การปฏิบัติการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษม วัฒนชัย. (2545). การปฏิบัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี.
- เกษม สาทรรายทิพย์. (2540). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย. นครสวรรค์: โรงพิมพ์นิวเสรินคร.
- ชนิษฐา เลิศไพรัตน์. (2552). การพัฒนาบุคลากรด้านการผลิตสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โรงเรียนบ้านหนองหมาก อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- คณะอนุกรรมการการปฏิบัติการเรียนรู้. (2543). การปฏิบัติการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ครุรักษ์ ภิรมย์รักษ์. (2543). เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน. ฉะเชิงเทรา: งามช่าง.
- จรัส สุวรรณเวลา; และ คนอื่น ๆ. (2534). บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา สมประสงค์. (2552: ออนไลน์). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข กรณีศึกษา : วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1/2552 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2555, จาก <http://www.stjohn.ac.th/sju/research/pdf/study52-3.pdf/>
- จันธิดา ผ่านสอน. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิภาพในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

- จิตติพร สวัสดิ์กำจรพงศ์. (2546). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จิรวรรณ ร้านจันทร์. (2554, พฤษภาคม). บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยใน ชั้นเรียนโรงเรียนบ้านตูม อำเภอศรีรัตนะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศรีสะเกษ เขต 4. ใน เอกสารเผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- จีระ หงส์ลดารมภ์. (2553). *Bill Gates กับการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/416773>.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: อลีนเพรส.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2554). *การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรคือการเรียนรู้ของครู*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/427639>.
- เฉลียว กล้าหาญ. (2550). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ชนากานต์ ไชยวรรณ; และ สุทธิพร บุญส่ง. (2554, พฤษภาคม – สิงหาคม). ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารการศึกษารูปแบบการใช้โรงเรียนเป็นฐานของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. 5(2): 69.
- ชนาธิป พรกุล. (2543). *แคล์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. ม.ป.พ.
- ชนุดิกาญจน์ มาสกุล. (2555, มกราคม). การประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอวารินชำราบ. ใน เอกสาร เผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุตรธานี: มหาวิทยาลัย ราชธานี.
- ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา. (2540). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.
- ชินวุธ สุนทรสีมะ. (2541). *หลักและวิธีการทำวิทยานิพนธ์ รายงานประจำปีภาค และเอกสารวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

- ณัชญาณุช สุดชาติ. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ณัททวาลย์ สารสุข. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ณิชากร พยุงแสนกุล. (2551). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการครูสายการปฏิบัติการสอน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดำรง ต้องรักษาดี. (2552). *ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนขยายวิวัฒนาวิทยา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา). เชียงราย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ถ่ายเอกสาร.
- ถวิล อรัญเวศ. (2544, กุมภาพันธ์). *นักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา*. วารสารวิชาการ. 4(2): 15 – 19.
- ทรงวิทย์ เขมเศรษฐ์. (2542). *กลไกสร้างภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ทวีศิลป์ บุญปรานี. (2554, พฤษภาคม). *การดำเนินการกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุขของข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตำบลดวนใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1*. ใน เอกสารเผยแพร่บทความ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- ทองคุณ หงษ์พันธ์ุ. (2540). *สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน: ครูที่พูดไม่ได้*. คู่มือการพัฒนาสถานศึกษา ด้านอาคารสถานที่ตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทองม้วน สีเนน; และ คณะ. (2553). *การศึกษาการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทองหล่อ เดชไทย. (2544). *ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทัศนาก้าวพลอย. (2544). *กระบวนการจัดประสบการณ์พัฒนาการเรียนรู้เด็กปฐมวัย*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- ทิวัดถ์ มณีโชติ. (2549). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ทิตนา แหมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.

- ทิตนา แคมมณี. (2547). องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. ศาสตราจารย์การสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2548). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา.
- ทิตนา แคมมณี; คนอื่นๆ. (2541). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2542). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางชิปปาโมเดล (Cippa Model). ใน เอกสารประกอบการอบรม. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวัฒน์ หมวกเหล็ก. (2554). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการความรู้ของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนจำรัสวิทยา จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธเนศ ขำเกิด. (2548). การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/23950>.
- . (2553). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพ.ศ.2550 ในส่วนที่เป็นแม่บทและเกี่ยวข้องกับกฎหมายการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/333626>.
- ธวัชชัย ชัยจิรณายกุล. (2545). หลักการและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีการสอน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธวัชชัย ยวงคำ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. ถ่ายเอกสาร.
- ธำรง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- ธีรวัฒน์ ยุวรรณะ. (2549). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). จะเข็งเทรา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- นงเยาว์ บัวทอง. (2543). การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้. รวมบทความเรื่องครูมืออาชีพตามมาตรา 24. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- นงลักษณ์ มีบุญสม. (2546). สภาพที่เป็นจริงและความคาดหวังในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของ
วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองตามทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- นันทน์ภัส บุญราช. (2554, พฤษภาคม). การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญของบุคลากรครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11.
ใน เอกสารเผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุดรธานี:
มหาวิทยาลัยราชธานี.
- นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์; อรวรรณ แซ่ตัน. (2556, พฤษภาคม – สิงหาคม). การประยุกต์ใช้รูปแบบ
การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานในรายวิชาการวิจัยทางสาธารณสุข.
บทความวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 27(2): 81 – 95.
- นุสรณ์จิต ธรรมศิริ. (2544). การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและปัญหาการบริหารงาน
วิชาการระดับปฐมวัยระหว่างโรงเรียนสังกัดเทศบาลกับโรงเรียนสังกัดเอกชน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เพชรบุรี: สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. (2544, ธันวาคม). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร.
วารสารวิชาการ. 4(12): 26 – 37.
- บัญชา อึ้งสกุล. (2545). ประสิทธิภาพของผู้บริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา.
วารสารวิชาการ. 5(3): 23.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2540). การวิจัยทางการวัดและประเมินผล. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเชิด ภาณุโณนนตพงษ์. (2540). การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมี
ส่วนร่วม : ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2533). วิธีการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์.
- บุญทริกา พงษ์พยัคเลิศ. (2548). การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาด้าน
การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สาขาการบริหารการศึกษา).
กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- ปฏล นันทวงศ์; และ ไพโรจน์ ดำรงวิเศษ. (2543). หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ประพันธ์ ผาสุกยี่ด. (2541). ทางเลือก ทางรอด. กรุงเทพฯ: เอเออาร์ อินฟอร์เมชั่นแอนด์พับลิเคชั่น.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2540). กระบวนการกลุ่ม ใน ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม : ต้นแบบ
การเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2542). การวิจัยในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

- ประเวศ วะสี. (2543). การปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา ทางรอดพ้นความหายนะ.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสตรัสตริสกีตส์.
- ประสงค์ วงศ์สารโรจน์. (2541). สภาพแวดล้อมวิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ในทัศนะของ
ผู้บริหารอาจารย์และนักศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม. (2538). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของศึกษาจังหวัดสัมพันธ์กับประสิทธิผล
องค์การสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประหยัด จิราวรรณ. (2530). หลักการและทฤษฎีเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ:
ศิลปาบรรณาคาร.
- ปานิศา คล้ายเจริญ. (2554). ปัญหาการใช้ระบบสารสนเทศงานบุคคลของสำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2550). การศึกษา: ปัจจัยที่ 5 ของชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาสนา.
- พรชัย หลาวทอง. (2554, พฤษภาคม). ศึกษาการปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็น
สำคัญของข้าราชการครูโรงเรียนในตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศีลาลาด สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2. ใน เอกสารเผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
ระดับบัณฑิตศึกษา. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- พรนพ พุกกะพันธ์. (2544). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- พรพรรณ แยมเหมือน. (2546). บรรณนิทัศน์เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนในระดับประถมศึกษา.
สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรัลภรณ์ สว่างศรี. (2543). ผลกระทบที่เกิดขึ้นในการนำมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม :
ISO 14001 มาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา โครงการนำร่อง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- พิชัย แก้วสุวรรณ. (2548). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิชิต ฤทธิจัญญ. (2544). รายงานการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจ : การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งโรงเรียน. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี
- . (2550). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: แฮสส์ ออฟ เคอร์มิสท์.

- พิเชษฐ กาลามเกษตร. (2544). รายงานการประชุมสมัชชาการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พิมพ์ ช่างน้ำ. (2549). สภาพปัญหาการบริหารวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- แพรภัทร ยอดแก้ว. (2552). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2555, จาก
<http://www.gotoknow.org/blogs/posts/236686>.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2537). การประเมินผลและการสร้างแบบทดสอบ. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- มนตรี แย้มกลีกร. (2550, ตุลาคม – มกราคม). เกณฑ์ประสิทธิภาพในงานวิจัยและพัฒนาสื่อการสอน :
ความแตกต่าง 90/90 Standard และ E1/E2 (How to Use Efficiency Criterion in Media
Research and Development : The Difference between 90/90 Standard and E1/E2).
วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา. 19(1): 1 – 2.
- มนัส ญาติเจริญ. (2544). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียน
พลับพลา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตร
ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา ฉบับ พ.ศ. 2551. สืบค้นเมื่อ
15 ตุลาคม 2555, จาก http://www.isc.edu.ku.ac.th/download/research_02.pdf.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะเภสัชศาสตร์. (2551, กันยายน). รูปแบบการสอนใหม่ : แนวทางการจัด
การเรียนรู้ 9 แนวทาง. ข่าวสารวิชาการ. 9(9): 1 – 3.
- มหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย TCU. (2548). สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา: แนวคิดการจัด
การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2555, จาก
http://lms.thaicyberu.go.th/officialtcu/main/advcourse/presentstu/course/ww521/joemsiit/joemsiit-web1ChildCent/Child_Center_2.htm.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (ม.ป.ป.). เอกสารการสอนวิชาการจัดการและการบริหารงานวิชาการ :
(Academic Managrmnt and Administration). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มีศิลป์ ชินภักดี. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิรูปการศึกษาของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). ผลการอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์. ปรินญาณิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2544). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational-Leadership). วารสารการบริหารคน. 23(2): 98 – 102.
- รัตน์ บัณฑิต. (2552). การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: คาสมัย.
- ราเพย ธรรมพัฒน์จิต. (2546). การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รุจโรจน์ แก้วอุไร. (ม.ป.ป.). การวิจัยและพัฒนา (Research and Development). สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2555, จาก <http://www.edu.nu.ac.th/techno/rujroadk/research & development.pdf>.
- รุจิร ภูสาระ. (2545). การพัฒนาหลักสูตร: ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิต พอยท์.
- ละเอียด บุญเจริญ. (2554, พฤษภาคม). บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดกลุ่ม CEO เมือง 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. ใน เอกสารเผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- วรรณะ บรรจง. (2551). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของเอกลักษณ์นักศึกษาครูและการรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นครูนักวิจัยของนักศึกษาครูที่มีต่อพฤติกรรมครูนักวิจัยของนักศึกษาครูปฏิบัติการศึกษา. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณิ โสมประยูร. (2546, มิถุนายน). การวิจัยและพัฒนาทางด้านการศึกษา. วารสารวิชาการ. 6 (6): 12 – 14.
- วราภรณ์ มณีบางกา. (2546). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนตามการรับรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัชระ ยังเจริญ. (2550). แนวคิดทางการศึกษาของเปสเตอร์สกี. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2556, จาก <http://www.learners/in.th/blogs/posts/71396>.
- วาสนา ประवालพฤษ. (2544). คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเรื่องหลักการและเทคนิคการประเมินการศึกษา. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- วิจิตร ศรีสะอาด. (2535). การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน หน่วยที่ 11. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิตร สถิตธำมรงค์. (2552). การศึกษาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนในเครือมาราวิทย์ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2543). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการอุดมศึกษา.

- วิชา จุลทรัพย์. (2548). การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการปฏิรูปการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- วิเชียร กระพีแดง. (2543). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริการการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์ – มีนาคม). คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่ บางครั้งก็ผิดพลาดได้. ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 18(3): 8 – 11.
- วินิตา สุกระมูล. (2549). การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียน การสอนของครูโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2545). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษา และบทวิเคราะห์ องค์การทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- . (2555). ผู้บริหารโรงเรียน:สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่การเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- วิไลวรรณ สมบูรณ์. (2543). ปัญหาและความต้องการการวิจัยในชั้นเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- วิไลลักษณ์ จุลเสริม. (2552: ออนไลน์). การพัฒนาครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ด้านความมุ่งมั่น พัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ และด้านการรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โรงเรียนอู่เคี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2554, จาก <http://www.buriramguide.com/2636/เผยแพร่แพร่ผลงานทางวิชาการ/วิจัยการศึกษา/การพัฒนาครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู-ด้านความมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ.html>.
- วีรศักดิ์ สารธิยากุล. (2555, มกราคม). ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนเทคนิคนักเรียนโรงเรียน บ้านหนองมะแซว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร เขต 1. ใน เอกสารเผยแพร่ บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.
- วีระ สถิตถาวร. (2542). การจัดการและการบริหาร. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์เจอรันส์.
- วุฒิพงษ์ ภูมิเวชพัฒนางกูร. (2547). ปัจจัยที่พยากรณ์การดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- เว็บไซต์ G0 to Know. (2552). ความสำคัญของการวิจัยทางการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/312839>.
- เว็บไซต์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป ICT : Etraining. (2555). ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา : นวัตกรรม การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา. สืบค้น 1 กันยายน 2555, จาก http://www.northeducation.ac.th/etraining/courses/3/itedu/chap1/index07_11.php/
- ศิริกาญจน์ จันทร์เรือง. (2543). การเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน. เชียงใหม่: คณะธุรกิจ การเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2541). การเปรียบเทียบคะแนนระหว่างแบบทดสอบ (TEST EQUATING). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรินยา ไทรงาม. (2541). สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ:ฐานข้อมูลวิจัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ศิริพร อนุสสา. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเอกชนในครอบครัวชาวเลเชีย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรรณ หวลกระสินธุ์. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลโรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- สนั่น เมตุลา. (2542). ปัญหาการใช้หลักสูตรด้วยตนเองของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม. รายงานการค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย เทพแสง; และ อรจิรา เทพแสง. (2549). ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป. นนทบุรี: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- สมชาย พงศ์วิลาวัณย์. (2547). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2556, จาก http://sps.lpru.ac.th/script/show_article.pl?mag_id=11&group_id=50&article_id=912.
- สมนึก ธาตุทอง; และ นุชนารถ ธาตุทอง. (2545). การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: เพชรเกษมการพิมพ์.
- สมบัติ บุญประเคน. (2544). ผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษาตามลักษณะ 6ป. วารสารครูขอนแก่น. 1(2): 20 – 21.

- สมบุญ นนท์สกุล. (2548). รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนของผู้บริหารในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- สมฤทัย รอดพูนพงศ์. (2553). การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียนมัธยมท่าคลอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2543). ปฏิรูปการศึกษาอย่างไรจึงจะได้ผลดี. วารสารวิชาการ. 3(5): 20 – 21.
- สรวรรักษ์ พุทธิฤทธิ์. (2547). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติการปฏิบัติหน้าที่ในยุครูปการศึกษา
ของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1.
ปริญญาโท กศม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สังคม อินทร์ขาว. (2554, พฤษภาคม). ศึกษาการพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียน
อนุบาลดำรงราชานุสรณ์ อำเภอกันทรลักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4.
เอกสารเผยแพร่บทความการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ระดับบัณฑิตศึกษา. อุดรธานี:
มหาวิทยาลัยราชธานี.
- สันติ งามเสริฐ. (ม.ป.ป.). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2555, จาก
<http://www.rtna.ac.th/departments/stat/06/pdf/article/Principle%20of%20Educational%20Measuremen%20and%20Evaluation.pdf>.
- สันติ วิจักขณาลัญญ์. (2548, มีนาคม – พฤษภาคม). นวัตกรรมการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้
แบบยืดหยุ่น. วารสารศึกษาศาสตร์. 3(1): 32 – 39.
- สาร สังข์ทองวิเศษ. (2547). การปฏิบัติตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ด้านปฏิรูปครูและบุคลากร
ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา).
กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- . (2550). แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสนาธรรม.
- . (2551). หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. (2556). ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา
ปีการศึกษา 2556. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2555, จาก
<http://www.edbkk1.org/DATA10JUNE2013.html/> .
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). กลุ่มพลังงานการเรียนรู้แบบร่วมมือ.
กรุงเทพฯ: คุรุสภา ลาดพร้าว.

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้การสอน*.
กรุงเทพฯ: อรุณลาดพร้าว.
- . (2545). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก*.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*.
กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- . (2544). *การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545ก). *กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้*
การประเมินผลและการประกัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- . (2545ข). *การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนาร่อง : รูปแบบที่คัดสรร*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- . (2545ค). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*
พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- . (2546). *รายงานการประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทำปก
เจริญผล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ*
สังคมแห่งชาติฉบับ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2544). *รายงานปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์
พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง (มหาชน).
- . (2545ก). *ปัจจัยปฏิรูปการศึกษาแนวทางการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- . (2545ข). *ปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ:
บุญศิริการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระเบียบวาระ*
แห่งชาติ (พ.ศ. 2551 – 2555). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)*. กรุงเทพฯ:
พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา. (2554). *นโยบาย 4 ใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แผนปฏิบัติราชการ*
ประจำปี พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

- สินสมุทร อินาลา. (2542). ปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครพนม. การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2546). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ: บั๊ด พอยท์.
- สิรินดา วรรณะวิภาต. (2541). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ศรีปทุม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สุกรี เจริญสุข; คนอื่นๆ. (2541). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุจินต์ นิมนองค์; และคนอื่นๆ. (2546). รายงานการวิจัยประเมินผลโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เขต การศึกษา 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชาติ วาระดี. (2551). ปัจจัยส่วนบุคคลและบรรยากาศโรงเรียนที่เกี่ยวกับคุณภาพการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย. เชียงใหม่: The Knowledge Center.
- สุพล วังสินธ์. (2545). การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา. วารสารวิชาการ. 7(6): 29 – 30.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2548). แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน ในประมวลสาระชุดวิชาการประเมิน และการจัดการโครงการประเมิน เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2544). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- สมณฑา พรหมบุญ; คนอื่นๆ. (2541). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุมาภรณ์ ต้นสวรรค์. (2554). การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุมิตร คุณานุกร. (2536). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สุศักดิ์ ปาเฮ. (2543). สุ่มิติการเป็นนักบริหารการศึกษามีอาชีพ. วารสารวิชาการ. 3(6): 70 – 78.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2545). เคล็ดลับการทำวิจัยในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- . (2548). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- สุวิมล สมไชย. (2552). การปฏิรูปการศึกษาพัฒนาบุคลากรครู. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.kroobannok.com/blog_17379.

- เสนาะ ตีเียว. (2539). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2540). ภาวะผู้นำในการประมวลสาระทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5 – 8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- . (2555). สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- เสาวนีย์ เวชพิทักษ์. (2553). การพัฒนาการจัดประสบการณ์ของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาโดยใช้การสอนรูปแบบมอนเตสซอรี(Montessori). ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3.
- โสภภาพ ไสยแพทย. (2550). ผลการใช้กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรม การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงแบบยั่งยืนของครูคณิตศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3. กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูลวิจัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ เลหาทวีกุล. (2544). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- อนุศักดิ์ สมิตสันต์. (2540). การบริหารวิชาการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมเรศ ศิลาอ่อน. (2552). สรุปประเด็นคำถามรายการบ่ายนี้มีคำตอบ : 9 ปีของการปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์. (2545, มกราคม). สภาพแวดล้อมการเรียนรู้. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. 9(25): 54 – 63.
- อังคณา ตุงคะสมิต. (2550). การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาศรีดงเค็ง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (วิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. (2554). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2555, จาก http://panchalee.wordpress.com/2009/09/10/research_to_learning1/
- อัมพร ศิริรัมย์. (2553). บทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.kroobannok.com/blog/38578>.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2555). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2555, จาก <http://www.sut.ac.th/tedu/news/Teach.html>.

- อารมณีสรรพ. (2545). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อำนาจ เลิศรุ่งโรจน์. (2549). *ความพึงพอใจต่อการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบางมดวิทยา*
สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- อำไพ สุจริตกุล; และ คนอื่นๆ. (2540). *การเรียนรู้มีความสุข*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2555,
 จาก http://www.krujongrak.com/brain/brain_happy.pdf/
- อำไพ อินทรประเสริฐ. (2542). *ศิลปะการเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สถาบันสวนดุสิต.
- อำภา บุญช่วย. (2537). *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อำรุณ จันทวานิช. (2548). *ปรากฏภาพพิเศษ เรื่องนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียน*
ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ในการเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัย
เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุดมศักดิ์ พลอยบุตร. (2555). *3T กับการพัฒนาผู้เรียนในยุคปฏิรูปการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ
 6 พฤษภาคม 2555, จาก
<http://182.93.220.66/km/?name=research&file=readresearch&id=26>.
- อุราพร ศุขะทัต. (2550). *การนำมัลติเอเจนต์มาใช้ในการปรับสารสนเทศการเรียนตามความสนใจ*
ของผู้เรียนในสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนผ่านเว็บ. วิทยานิพนธ์ กศ.ด.
 (คอมพิวเตอร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
 พระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- อุษาวดี จันทรสนธิ. (2550, ธันวาคม – พฤษภาคม). *ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษา*.
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย. 1(2): 50.
- เอกรักษ์ ปารมวงค์. (2554, มกราคม – เมษายน). *สภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ที่มีต่อการรับรู้ของ*
นักศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. *วารสารศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
 6(1): 14.
- Agthe, R.R. (1980). The Elementary Principals Perceptions : Of their Own and Teacher's Role in
 Curriculum Decision Making. *Dissertation abstracts international*. 24(3): 3076 – 3077.
- Allan, A.; & Glatthorn. (1987). *Curriculum Leadership*. New York: Harper Collins.
- Allan, C.; Ornstein; & Daniel, U. Levine. (1985). *An Introduction to the Foundations of Education*.
 3rd ed. Boston: Houghton Mifflin.
- Ann, Lieberman; & Desiree, Pointer Mace. (2010, January – February). Making Practice
 Public : Teacher Learning in the 21st Century. *Journal of Teacher Education*.
 61(1-2): 77 – 88.
- Arishi, A.Y. (1984, July). A Study of EFL Teacher' s Behavior In EFL Classrooms in Saudi Arabia.
Dissertation Abstracts International. 46(101): 90 – A.

- Astin, A. W. (1972). *The College Environment*. 3rd ed. New York: American Council on Education.
- Barbara, Z. Presseisen. (2008). *Teaching for Intelligence*. 2nd ed. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Bass, B. M. (1990, Winter). From Transactional to Transformational Leadership : Learning to Share the Vision. *Organization Dynamics*.
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership*. Newbury Park, CA: Sage.
- Beane, James A.; Toepler, Jr.; Conrad F.; Alessi, Jr.; & Samuel J. (1986). *Curriculum Planning and Development*. Massachusette: Allyn and Bacon.
- Beauchamp, G. (1975). *Curriculum Theory*. Itasca: P.F. Peacock.
- Bechtol, William M.; & Sorenson, Juanita S. (1993). *Restructuring Schooling for Individual Students*. Massachusetts: Allyn & Bacon.
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a Theory of Instruction*. Cambridge, Mass: Belkapp Press.
- Burns, J.M. (1978). *Leadership*. New York: Harper and Row.
- Childs-Bowen, D.; Moller, G.; & Scrivner, J. (2000). Principal: Leader of Leaders. *NASSP Bulletin*. 84(616): 27 – 34.
- Coehran, Smith M.; & Lytle, S. L. (1993). *Inside/Outside Teacher Research and Knowledge*. New York: Teacher College.
- Coffey, R.E.; Cook, C.W.; & Hunsaker, P.L. (1997). *Management and Organizational Behavior*. Burr Ridge, IL: Irwin.
- Dale, Edgar. (1969). *Audio Visual Method in Teaching*. New York: The Dryden Press.
- Darling-Hammond, L. (2006, May – June). Constructing 21st-Century Teacher Education. *Journal of Teacher Education*. 5(57): 1 – 15.
- Dewey, J. (1997). *Experience and Education*. New York: Simon & Schuster.
- Dessler, Gary. (1998). *Management : Leading People and Organizations in the 21st ed. Century*. New Jersey: Prentice – Hall International.
- Eder, F.; Eichelberger, H.; & Friedrich, M. X. (2010, July). *Child-Centered Education*. Retrieved January 15, 2012, from <http://www.koeck-stiftung.at/downloads/paedagogik/child-centered%20education.pdf>.
- Feldman, J.; & McPhee, D. (2008). *The Science of Learning and the Art of Teaching*. New York: Thompson.
- Frazier, Andy. (2000). *Quality Transformation in Education*. Florida: Acid-Free Paper.

- Gane' Robert, M.; & Briggs, Leslie J. (1994). *Principles of Instructional Design*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gibson, J.L.; Ivancevich, J.M.; & Donnelly, J.H. (1997). *Organization Behavior Structure Process*. 9th ed. New York: McGraw-Hill.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3d ed. New York: McGraw-Hill.
- Green, Howard. (1995). *The School Management Handbook*. London: Clays Ltd, St Ives plc.
- Griffin, R. W. (1996). *Management*. 5th ed. Houghton: Mifflin.
- Gronlund, Norman E. (1981). *Measurement Evaluation in Teaching*. 4th ed. New York: Macmillan Publishing.
- Grush, J.E.; & Costin, F. (1975, Winter). The Student as Consumer of The Teaching Process. *American Education Research Journal*. 12: 56 – 65.
- Guskey, T.R. (2000). *Professional Development in Education : In Search of the Optimal Mix*. In T.R. Guskey, and M. Huberman eds. *Professional Development in Education : New Paradigms and Practices*. New York: Teachers College Press.
- Hargreaves, Andy; & Evans, Roy. (1997). *Beyond Education Reform*. Hong Kong: Great Britain.
- Harold, W. (1978). *Personality Change in College Student : In College and Character*. New York: Nevit Standford.
- Haussman, R.K.; et al. (1976). *Monitoring Quality of Nursing Care : Part 2. Assessment and Study of Correlates*. DHEN Publ. HRA, Washington D.C.: V.S. Government Printing Office.
- Hein, G.E. (1991, August). *Constructivist Learning Theory*. Retrieved January 15, 2012, from <http://www.exploratorium.edu/IFI/resources/constructivistlearning.html>.
- Hopkins, D.; & Antes, C. (1990). *Classroom Measurement and Evaluation*. Illinois: Publishers.
- James, Chris; & Connolly, Una. (2000). *Effective Change in School*. London and New York: Great Britain.
- James, D. Finn. (1972). *Extending Education Through Technology*. Washington D.C.: Association for Educational Communications and Technology.
- Kenneth, Michael. (1992). *Developing Teacher Researchers In High School : A Case Study of Planned Intervention*. Pennsylvania: University Pennsylvania.
- Kerlinger, Fred N. (1986). *Foundations Of Behavior Research*. Japan: CBS.
- Kerlinger, Fred N.; & Elazar, J. Pednaazur. (1973). *Multiuple Regression in Behavioral*. New York: Holt, Rineheart and Winston.

- Kerr, Joseph; & Kenneth. (1976, April). Meeting the Changing Need of Adults Through Education Programmes and Services. *Dissertation Abstracts International*. 36(10): 64.
- Kim, Jong Hye, Soon, Young Jung; & Won, Gyu Lee. (2008, December). Design of Contents for ICT Literacy In-Service Training of Teachers in Korea. *Computer & Education*. 51(4): 1683 – 1706.
- Kindsvatter, R.; Wilen, W.; & Ishler, M. (1996). *Dynamics of Effective Teaching*. New York: Longman.
- Krejcie, Robert V.; & Daryle, W. Morgan. (1970, Autumn). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 607 – 610.
- Langford, G. (1968). *Philosophy and Education: An Introduction*. London: Macmillan.
- Leggo, C. (2005, October). The Heart of Pedagogy : On Poetic Knowing and Living. *Teachers and Teaching : Theory and Practice*. 11(5): 439 – 455.
- Leithwood, K.; & Duke, D.L. (1999). A Century's Quest to Understand School Leadership. In K.S. Louis and J. Murphy (Eds.). *Handbook of Research on Educational Administration*. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lunenburg, Fred C.; & Ornstein, Allan, C. (2000). *Educational Administration : Concepts and Practice*. 3rd ed. Australia: Wadsworth.
- Managan, Miriam Gay. (1990, Summer). The Impact of the Traditional Classroom Environment VS the Informal Classroom Environment on Creative Thinking Abilities. *Masters Abstracts International*. 28: 188.
- Murray, Morry Frances. (1988). A Study of Transformational Leadership Organization Effectiveness and Demographics in Selected Small College Settings. *Dissertation Abstracts International*. 50(07A): 1880.
- Mushinsky, Paul M. (1997). *Psychology Applied to Work and Introductions to Industrial and Organizational Psychology*. California: Brooks/Cole.
- Nelson, D.L.; & Quick, J.C. (1997). *Organizational Behavior : Foundations Realities, and Challenges*. New York: West Publishing.
- New Jersey Department of Education. (2004). *New Jersey Core Curriculum Content Standards*. New Jersey: Department of Education, Division of Educational Programs and Assessment.
- Noll, Victor H. (1965). *Introduction to Educational Measurement*. Boston: Houghton Mifflin.
- Oliva, Peter F. (2001). *Developing The Curriculum*. 3rd ed. New York: Harper Collins Publishers.

- Omaha, Boy; & Nancy, Hess. (1986, August). Teaching Behaviors of Excellent Instructors at Miami Dade Community College. *Dissertation Abstracts International*. 47(02): 94 – A.
- Pearman, Cthy J. (2004, January). Effect of Electronic Texts on the Independent Reading Comprehension of Second-Grade Students. *Dissertation Abstracts International*. 64(07): 2427 – A.
- Peraza, Mirna. (2006). *Computer - Assisted Instruction and Basic International (Abstract)*. M.A. Thesis. California: California State University, Cominguez Hills.
- Piaget, J. (1963). *The Origins of Intelligence In Children*. New York: W.W. Norton.
- Piaget, J. (1964). Cognitive Development in Children : Piaget Development and Learning. *Journal of Research in Science Teaching*. 2(3): 176 – 186.
- Podsakoff, Philip M. (2005). Transformational Leader Behaviors and Substitutes for Leadership as Determinants of Employee Satisfaction, Commitment, Trust, and Organizational Citizenship Behaviors. *Journal of Management*. 22(2): 259 – 298.
- Pratt, D. (1980). *Curriculum Design and Development*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Robbins, Beverly. (2007, July – September). Transformational Leadership in Health Care Today. *Health Care Manager*. 26(3): 234 – 239.
- Ruhl, Max L. (1985). The Development of a Servey of School Effectiveness (Climate, Principal, Leadership). *Dissertation Abstracts International*. 46(11): 3216 – A.
- Saylor, J. Galen; Alexander, William M.; & Lewis, Arthur J. (1981). *Curriculum Planing for Better Teaching and Learning*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Schempp, P.G. (1995, Summer). Learning on the Job : An Analysis of the Acquistion of a Teachers Knowledge. *Journal of Research and Development in Education*. 28(4): 237 – 244.
- Schiefelbein, E. (2000). *Expect Opinion as an Instrument for Assessing Investment in Primary Education*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Schultz, E.; & Schultz, S.L. (1998). *Theories of Personality*. 6th ed. CA: Brooks/Cole.
- Seager, P.M. (1961). *Proposed School Building Code for Thailand*. Indiana: Indiana University.
- Shaeffer, Sheldon F. (1979). *Increasing National Capacity for Education Research : Issue Dynamic and Alternaives Prepared for the Research Review and Advisory Group*. Ottawa: International Development Research Centre.
- Silva, D.Y.; Gimbert, B.; & Nolan, J. (2000). *Sliding the Door : Locking and Unlocking Possibilities for Teachers Leaderships*. Teacher College Record.

- Slavin, J. (1995). *Cooperative Learning*. 2nd ed. The United States of America: Siman and Schustor.
- Sowell, Evelyns J. (1996). *Curriculum an Integrative Introduction*. New Jersey: Prentice Hall.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tichy, N.M.; & Devanna, M.A. (1990). The Transformational Leader. *Training and Development*. 19(11): 17 – 31.
- Timperley, H. (2008). Teacher Professional Learning and Development. In *The Educational Practices Series – 18*. France: Imprimerie Nouvelle Gonnet.
- Wiggins, G. P. (1998). *Educative Assessment : Designing Assessments to Inform and Improve Student Performance*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Wraga, W. G. (2009). Toward a Connected Core Curriculum. *Educational Horizons*. 87(2): 88 – 96.
- York-Barr, J.; & Duke. (2004). What do We Know About Teacher Leadership? Findings from two Decades of Scholarship. *Education Research*. 74(3): 255 – 316.
- Yukl, Gary. (1998). *Leadership in Organizations*. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Yukl, Gary; & Fleet, D. Van David. (1992). *Theory and Research on Leadership in Organizations, in Handbook of Industrial and Organization Psychology*. California: Consulting Psychologists.

ภาคผนวก ก

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือ
- ตัวอย่างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือ

ดร. อรุมา เจริญสุข

อาจารย์ประจำ
ภาควิชาการวัดผลและการวิจัยการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พ.ต.ท. ดร. ติฐภัทร บวรชัย

อาจารย์ประจำ
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

เรือเอก ดร. อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์

อาจารย์ประจำ
ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร. จันทรัมย์ ภูติอริยวัฒน์

อาจารย์ประจำ
หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บาทหลวง ดร. มนูญ สนเจริญ

อธิการบดี
โรงเรียนเซนต์ดอมินิก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง:

1. จุดประสงค์ของแบบสอบถามเพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร และจึงนำผลไปวิเคราะห์ในขอบเขตที่ศึกษา
2. โปรดกรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อ
3. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

หริสา ยงวรรณกร

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

คำชี้แจง: โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

21 – 30 ปี

☐

31 – 40 ปี

☐

41 – 50 ปี

☐

51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐

ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐

ปริญญาตรี

☐

สูงกว่าปริญญาตรี

4. ตำแหน่งของผู้สอน

☐

ประจำ

☐

อัตราจ้าง

5. ประสบการณ์ในการสอน

☐

1 – 5 ปี

☐

5 – 10 ปี

☐

10 – 20 ปี

☐

21 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ขอให้ท่านพิจารณาข้อความต่อไปนี้แต่ละด้าน แล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ข้อที่	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	ด้านหลักสูตร ครูตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร					
2	ครูสำรวจความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร					
3	ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางฯ 2551					
4	ครูพัฒนาโครงสร้างรายวิชาให้สอดคล้องกับโครงสร้างการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2551					
5	ครูกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชนท้องถิ่น					
6	ครูจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และความสามารถของนักเรียน					
7	ครูบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน					
8	ครูวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน					
9	ครูพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นทั้งในเนื้อหาสาระ กิจกรรม และการวัดประเมิน					
10	ครูได้รับการจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาหลักสูตร					

ข้อที่	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
2	ครูจัดทำแผนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนการ สอนที่หลากหลายโดยสอดคล้องกับความสามารถ ของผู้เรียน					
3	ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ					
4	ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ คิดวิเคราะห์					
5	ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรม					
6	ครูส่งเสริมผู้เรียนให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง					
7	ครูคิดค้นวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สนับสนุนการจัดการ เรียนการสอน					
8	ครูมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการสอนจากผล การประเมินการเรียนรู้					
9	ครูพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการ สอนให้เหมาะสมในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ					
10	ครูจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง					

ข้อที่	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ครูผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อสร้าง นวัตกรรมการเรียนการสอน					
2	ครูใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสอดคล้องกับ เนื้อหาของแต่ละสาระการเรียนรู้					
3	ครูจัดหาสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่เหมาะสมเอื้อต่อ การเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
4	ครูใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวน นักเรียน					
5	ครูมีการปรับปรุงสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์การเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพ					
6	ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและ ใช้สื่อแหล่งการเรียนรู้					
7	ครูจัดระบบสื่อเทคโนโลยีให้เข้าถึงง่ายเพื่อ เอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการ เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ					
8	ครูจัดระบบดูแลรักษาสื่อเทคโนโลยี อุปกรณ์การ เรียนการสอนให้มีคุณภาพ					
9	ครูมีการอบรม เพื่อพัฒนาตนเองด้านการผลิต สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง					

ข้อที่	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
	ด้านการวิจัย					
1	ครูตระหนักถึงการพัฒนาความรู้ด้านการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้					
2	ครูค้นหาความรู้หรือวิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน					
3	ครูนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน					
4	ครูกำหนดเป้าหมาย ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาจนบรรลุเป้าหมาย					
5	ครูวางแผนการวิจัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
6	ครูมีการดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน					
7	ครูได้รับงบประมาณในการสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้					
8	ครูมีการประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน					
9	ครูมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อการวิจัยอย่างเพียงพอ					
10	ครูเผยแพร่ผลการวิจัยของตนต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครอง สถานศึกษา หน่วยงานและสถาบันการศึกษาอื่นๆ					

ข้อที่	การปฏิรูปการเรียนรู้ของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ครูพัฒนาระบบการวัดและการประเมินผลการ เรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน					
2	ครูกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างชัดเจน ตรวจสอบได้					
3	ครูเปิดเผยวิธี แนวทางการวัดและประเมินผลการ เรียนรู้แต่ละครั้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า					
4	ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและ การประเมินผล					
5	ครูทำการวัดและการประเมินผลครอบคลุมการ เรียนรู้ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ					
6	ครูดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตรง ตามวัตถุประสงค์					
7	ครูทำการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่ หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลในการประเมินอย่าง เพียงพอ					
8	ครูทำการวัดผลและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่าง เรียนและหลังเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการวัดผล พัฒนาความสามารถของผู้เรียน					
9	ครูวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง					
10	ครูนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุง การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็ม ศักยภาพ					

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู

ข้อที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ครูพูดโน้มน้าวชักจูงให้ผู้ร่วมงานตระหนักและเห็น ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานเพื่อส่วนร่วม					
2	ครูเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ร่วมงาน					
3	ครูมีอุดมการณ์แน่วแน่ ทำงานอย่างมุ่งมั่นด้วย ความกระตือรือร้น					
4	ครูเป็นที่ปรึกษา รับฟังปัญหาและเสนอแนะ แนวทางในการทำงานให้แก่เพื่อนร่วมงาน					
5	ครูสร้างความเคารพ ศรัทธา ทำให้เพื่อนร่วมงาน เชื่อมั่น และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ					
6	ครูมีศีลธรรมและจริยธรรมสูง เป็นที่เคารพรักของ ผู้ร่วมงาน					
7	ครูมีการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางปฏิบัติอย่าง ชัดเจน					
8	ครูเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม					
9	ครูแสดงให้เห็นถึงความสามารถ ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง					
10	ครูเสริมสร้างความภูมิใจ ความจงรักภักดีและความ มั่นใจให้กับผู้ร่วมงาน					

ข้อที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	การสร้างแรงบันดาลใจ ครูส่งเสริมให้เพื่อนร่วมงานมองเห็นเป้าหมายใน การพัฒนาองค์กรร่วมกัน					
2	ครูพูดให้ผู้ร่วมงานเห็นถึงความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน ที่สามารถช่วยให้เอาชนะอุปสรรคได้					
3	ครูทำงานอย่างมุ่งมั่น และแสดงให้เห็นถึงความ ตั้งใจที่จะบรรลุเป้าหมาย					
4	ครูเน้นให้ผู้ร่วมงานเห็นถึงความสำคัญต่อการ ปฏิบัติตามภารกิจร่วมกัน					
5	ครูสร้างเจตคติที่ดีในการทำงานให้เกิดกับ ผู้ร่วมงาน					
6	ครูกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานทำงานเป็นทีมอย่างมี ชีวิตชีวา					
7	ครูกระตุ้นให้เกิดความท้าทายในการทำงาน เพื่อให้ประสบความสำเร็จ					
8	ครูคิดให้แง่บวกโดยเชื่อมั่นว่าผู้ร่วมงานสามารถ ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้					
9	ครูเสริมสร้างกำลังใจเมื่อผู้ร่วมงานต้องเผชิญกับ ปัญหาและอุปสรรค					
10	ครูสร้างแรงจูงใจโดยการชมเชย ให้รางวัลทำให้ ผู้ร่วมงานเกิดแรงบันดาลใจในการทำงาน					

ข้อที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	การกระตุ้นทางปัญญา ครูกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ในองค์กร					
2	ครูเสนอแนะแนะแนวทางและวิธีการปฏิบัติงาน ด้วยวิธีใหม่ๆ อยู่เสมอ					
3	ครูให้อิสระเพื่อนร่วมงานในการแสดงความคิดเห็น					
4	ครูให้โอกาสเพื่อนร่วมงานแสดงความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย					
5	ครูกระตุ้นให้เพื่อนร่วมแสดงความคิดสร้างสรรค์ ในการปฏิบัติงาน					
6	ครูกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานคิดค้นวิธีการและ แนวทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหา					
7	ครูกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ แตกต่าง					
8	ครูมีการคิดและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ					
9	ครูพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ด้วยความร่วมมือของทุกคนในองค์กร					

ข้อที่	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
	การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล					
1	ครูยอมรับในความสามารถของเพื่อนร่วมงาน					
2	ครูปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานอย่างเท่าเทียมกัน					
3	ครูให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน					
4	ครูดูแลเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจ และเข้าใจเพื่อนร่วมงาน					
5	ครูมอบหมายงานแก่เพื่อนร่วมงานโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล					
6	ครูส่งเสริมสนับสนุนให้เพื่อนร่วมงานพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล					
7	ครูสร้างบรรยากาศในองค์กรให้เพื่อนร่วมงานได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน					
8	ครูรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงานอย่างตั้งใจ					
9	ครูแสดงความยอมรับและชื่นชมเมื่อผู้ร่วมงานปฏิบัติงานได้สำเร็จ					

ข้อที่	การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ โรงเรียนมีการจัดอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติงานต่างๆ อย่างปลอดภัย					
2	โรงเรียนมีระบบจราจรในโรงเรียนให้เป็นระเบียบ เรียบร้อย					
3	โรงเรียนมีการวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ใน โรงเรียนอย่างคุ้มค่า					
4	โรงเรียนจัดให้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ ที่สะอาดและ เพียงพอ					
5	โรงเรียนมีการกำจัดขยะมูลฝอย อย่างเหมาะสม และถูกวิธี					
6	โรงเรียนมีมาตรการ/แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการ รักษาความสะอาด					
7	โรงเรียนมีการจัดระบบความปลอดภัยภายใน โรงเรียน					
8	โรงเรียนจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ (มีแสงสว่างเพียงพอ เสียงไม่มีรบกวน อากาศ ถ่ายเท)					
9	โรงเรียนมีพื้นที่กีฬา และนันทนาการเพียงพอ เหมาะสม					
10	โรงเรียนร่วมกันกับชุมชนจัดสิ่งแวดล้อมให้ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน					

ข้อที่	การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตาม เป้าหมายของหลักสูตร					
2	โรงเรียนมีการจัดนิทรรศการทางวิชาการ					
3	โรงเรียนจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ใน การจัดกิจกรรมด้านวิชาการ					
4	โรงเรียนจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการ สอนตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง					
5	โรงเรียนจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
6	โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน การสอน					
7	โรงเรียนจัดบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนมี ความสุขในการเรียน					
8	โรงเรียนยกย่องครู/นักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ					
9	โรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อให้ครู/นักเรียนได้มีโอกา สแสดงความสามารถ					
10	โรงเรียนสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านวิชาการ มี การจัดประกวด แข่งขันโครงการต่างๆ					

ข้อที่	การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนมีการจัดการงานอย่างเป็นระบบ ทำให้ เกิดการพัฒนาทุกๆ ด้านอย่างเป็นรูปธรรม					
2	ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน					
3	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมขวัญกำลังใจให้ ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน					
4	โรงเรียนจัดระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของโรงเรียน สอดคล้องกับวิถีทางประชาธิปไตย					
5	โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการ บริหารและตัดสินใจร่วมกัน					
6	ผู้บริหารมีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้นำและมี วิสัยทัศน์					
7	โรงเรียนส่งเสริมนักเรียนและครูให้เข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปะ ฯลฯ					
8	ผู้บริหารส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของบุคลากร					
9	โรงเรียนประชาสัมพันธ์การดำเนินการของ โรงเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ					

ภาคผนวก ข

- สำเนาหนังสือของเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ
- สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/174

วันที่ ๑๖ มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.อรอุมา เจริญสุข

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภรดา ดร.ณัด อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร และ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/175

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๐ มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน พ.ต.ท. ดร. ดิฐภัทร บวรชัย

เนื่องด้วย นางสาวทริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวทริสา ยงวรรณกร และ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/176 วันที่ 10 มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน เรือเอก ดร.อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัด
 สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัด อนันต์
 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
 แบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวทริศา ยงวรรณกร และ
ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิติ โทรศัพท 082-458-0300

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/77

วันที่ ๒๖ มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.จันทร์ศม ภูติธริวัฒน์

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัด อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร และ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/178

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๐ มกราคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน บาทหลวง ดร.มนูญ สุนเจริญ

เนื่องด้วย นางสาวทริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวทริสา ยงวรรณกร และ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๖๖๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ปทุมวิทยพัฒน์

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัด อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๖ ๖๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

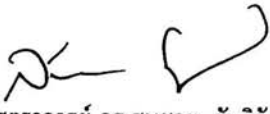
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดช่างเหล็ก

เนื่องด้วย นางสาวทริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวทริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๗๖๙

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ้ามูล

เนื่องด้วย นางสาวทริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัด อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวทริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๖๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๖ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอมรินทราราม

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๖ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพญาไท

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๗๗๒

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสายน้ำทิพย์

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขออนุญาตเคราะห้ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๗๗๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตสโมสร

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๗๗๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสามเสนฯ

เนื่องด้วย นางสาวหริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัด อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขอความอนุเคราะห์ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวหริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ที่ ศธ 0519.12/๖๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนัง

เนื่องด้วย นางสาวทริสา ยงวรรณกร นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง และ ภราดา ดร.ณัฏ อนันต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่เพื่อขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางสาวทริสา ยงวรรณกร ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 082-458-0300

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวหริสา ยงวรรณกร
วันเดือนปีเกิด	23 ธันวาคม 2526
ที่อยู่ปัจจุบัน	51/1 ซอยอินทามระ 1 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลครุณา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	51/1 ซอยอินทามระ 1 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
พ.ศ. 2548	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ) วิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2557	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การบริหารการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ